

This document is signed with eSGN

To check its signatures, open this PDF using Adobe Acrobat Reader.
For more information, visit the Adobe Acrobat’s Learn & Support section.

Signature Types

- Signed by a natural person
- Signed by a natural person with a registered profession
- Signed by a legal person or registered organisation

Levels of Electronic Signature

- Simple Electronic Signature
 - Advanced Electronic Signature
 - Qualified Electronic Signature
-

Grant Arthur Gochin

Lietuvos Respublikos pilietis

10900 Winnetka Avenue, Chatsworth, CA 91311, USA

+1 818-625-6513 | ggochin@gmail.com

Kam:

Lietuvos centriniam valstybės archyviui, O. Milašiaus g. 21, LT-10102 Vilnius (lcva@archyvai.lt)

Data – kvalifikuoto elektroninio parašo data. Nr. DRB-006

PRAŠYMAS PATEIKTI DOKUMENTŲ KOPIJAS IR APYRAŠŲ DUOMENIS: KRETINGOS APSKRITIES KOMISIJOS 1944–1945 M. DOKUMENTAI APIE DARBĖNUS IR DARBĖNŲ POLICIJOS NUOVADOS 1941 M. RUGPJŪČIO 15 D. RAPORTAS

1. Prašymo pobūdis

Kreipiuosi kaip nepriklausomas tyrėjas, tiriantis Darbėnų (dab. Kretingos r.) žydų persekiojimą ir žudynes 1941 m. Prašymo pagrindžiu giminytės ryšiu su dokumentuose minimais asmenimis. Šiuo prašymu prašau konkrečių dokumentų kopijų ir apyrašų duomenų; teminio tyrimo neprašau ir archyvo neprašau vertinti jokių viešųjų tekstų. Prašymą teikiu laisva forma; jeigu archyvas reikalauja savo prašymo formos (<https://lcva.archyvai.lrv.lt/lt/prasymu-formos/>), prašau tai nurodyti ir šio prašymo nagrinėjimo dėl to nestabdyti.

Šis prašymas yra 2026 m. spalio mėn. datuotos koordinuotos prašymų serijos dalis (Nr. DRB-001, DRB-003, DRB-004, DRB-005, DRB-006); kiti numeriai nurodomi tik nuorodai. Kiekvienas prašymas yra savarankiškas: atsakymas į jį nepriklauso nuo kitų serijos prašymų nagrinėjimo, o archyvų neprašoma vertinti viešųjų tekstų pataisymų.

2. A dalis. Dokumentų kopijos

Prašau pagaminti šių dokumentų kopijas (kiekvienas punktas ir kiekvienas lapas – atskiras prašymas; sutinku su daliniu įvykdymu). Nuorodas pateikiu taip, kaip jas nurodo istorikas A. Rukšėnas; jei jos netikslios, prašau jas patikslinti (B dalis):

A1. LCVA, f. MK-1, b. 18, l. 4 – Kretingos apskrities komisijos apibendrinti duomenys apie nustatytus nusikaltimus Kretingos apskrityje (tarp jų – 596 Darbėnų miestelyje nužudyti asmenys);¹

A2. LCVA, f. MK-1, b. 18, l. 19 – F. Zimanaitės apklausos protokolas;¹

A3. LCVA, f. MK-1, b. 18, l. 26–29 – R. Šatilienės ir Ch. Šubic 1945 m. balandžio 11 d. apklausų protokolai;¹

A4. LCVA, f. MK-1, b. 18 – Kretingos apskrities komisijos 1945 m. balandžio 11 d. aktas dėl Darbėnų miestelio (jeigu jis saugomas šioje byloje; A. Bubnys šį aktą cituoja pagal 1960 m. leidinį „Hitleriniai žudikai Kretingoje“, p. 10).²

Šie dokumentai svarbūs, nes juose užfiksuoti Darbėnų žydų žudynių liudytojų parodymai ir pokario komisijos aukų skaičius (596), kurio tautybės sudėtis, A. Rukšėno teigimu, šaltinyje nenurodyta.¹

3. B dalis. Apyrašai ir nuorodų tikslinimas

B1. A. Bubnys ir A. Rukšėnas cituoja Darbėnų policijos nuovados viršininko 1941 m. rugpjūčio 15 d. raportą Kretingos apskrities policijos vadui iš 1973 m. dokumentų rinkinio „Masinės žudynės

Lietuvoje 1941–1944“ (2 d., p. 144), nenurodydami originalo vietos.^{1, 2} Prašau pagal dokumento datą (1941 m. rugpjūčio 15 d.), siuntėją (Darbėnų policijos nuovados viršininkas) ir adresatą (Kretingos apskrities policijos vadas) patikrinti atitinkamų fondų apyrašus ir nurodyti šio dokumento archyvinę nuorodą arba pranešti, kad jo nustatyti nepavyko (tai nėra įrodymas, kad jo nėra); jeigu nuoroda nustatoma, prašau pateikti dokumento kopiją. Kretingos apskrities viršininko ir Kretingos apskrities policijos 1941 m. fondų numerių jau prašiau 2026 m. spalio 20 d. prašyme Nr. SKU-006; čia jų neprašau dar kartą; jeigu atsakydami į tą prašymą nurodysite Kretingos apskrities policijos fondą, pakanka patikrinti to fondo apyrašus.

B2. Prašau nurodyti, ar LCVA saugo Darbėnų valsčiaus savivaldybės ir Darbėnų viešosios policijos nuovados 1941 m. dokumentų fondus (fondo pavadinimas, numeris ir apyrašas), o jei jie saugomi kitame archyve – kuriame.

B3. Prašau patvirtinti A1–A4 punktuose nurodytas nuorodas (fondo f. MK-1 pavadinimą ir bylos Nr. 18 lapų numeraciją) arba nurodyti teisingas.

Prašau atskirti dokumentus, kurių archyve nėra, kurių nepavyko rasti, kurių prieiga ribojama ir kurie saugomi kitur, o nesutampančias nuorodas suderinti.

4. C dalis. Tyrimo klausimai (tik kontekstas)

Šie klausimai paaiškina, kodėl prašoma A ir B dalių dokumentų; jie pateikiami tik kontekstui, ir atsakymas į A ir B dalis nuo jų nepriklauso: kas pasirašė 1941 m. rugpjūčio 15 d. raportą ir koks jo tikslus tekstas; kiek žydų tuo metu buvo kalinama Darbėnų sinagogoje; kiek asmenų ir kokios tautybės nurodyta Kretingos apskrities komisijos dokumentuose apie Darbėnus.

5. Prieiga ir išlaidos

Prašau nurodyti, kuriuos dokumentus galima rasti iš karto ir kuriems reikia mokamos paieškos, ir, kai patvirtinsiu išlaidų sąmatą, pateikti iš karto randamus dokumentus, nelaukiant kitų.

Prieš gaminant kopijas ar atliekant mokamą paiešką prašau pateikti išlaidų sąmatą pagal atskiras pozicijas; kopijas gaminti ar mokamą paiešką atlikti viršijant sąmatą prašau tik gavus mano rašytinį sutikimą. Kopijas pageidauju gauti skaitmenine forma el. paštu.

6. Teisinis pagrindas ir atsakymas

Prašymą teikiu vadovaudamasis Lietuvos Respublikos dokumentų ir archyvų įstatymo 19 straipsnio 1–3 dalimis ir prašau pagaminti nurodytų dokumentų kopijas; kopijavimo išlaidas įsipareigoju apmokėti pagal to įstatymo 8 straipsnį, kai patvirtinsiu išlaidų sąmatą. Prašau prašymą išnagrinėti per Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 10 straipsnio 4 dalyje nustatytą terminą, kiek jis taikomas. Jei kurių nors dokumentų ar jų dalių pateikti negalima, prašau pateikti likusius dokumentus ir, kaip reikalauja Dokumentų ir archyvų įstatymo 19 straipsnio 3 dalis, raštu paaiškinti atsisakymo priežastis ir apskundimo galimybę, o kiek taikoma Viešojo administravimo įstatymo 10 straipsnio 5 dalis, – taip pat nurodyti konkretų teisinį pagrindą, sprendimo priėmimą ir sprendimo datą.

Prašau šį prašymą užregistruoti ir nurodyti jo registracijos numerį bei numatomą atsakymo terminą.

Pagarbiai

Grant Arthur Gochin

Lietuvos Respublikos pilietis

Išnašos

1. A. Rukšėnas, „Holokaustas Lietuvoje: Kretingos apskrities Palangos ir Darbėnų valsčių žydų bendruomenių žūtis 1941 m. vasarą ir rudenį“, *Genocidas ir rezistencija*, 2015, Nr. 1(37), p. 26–46, išnašos 14–23, 69–89, 103–113, 160–184, <https://www.zurnalai.vu.lt/gr/lt/article/download/36734/34703/96727> (skaityta 2026-10-21).
2. A. Bubnys, *The Holocaust in the Lithuanian Province in 1941* (Tarptautinė nacių ir sovietinio okupacinių režimų nusikaltimams Lietuvoje įvertinti komisija), p. 39–40, https://www.komisija.lt/wp-content/uploads/2016/06/A.Bubnys_Prvince_ENG.pdf.

Dokumentas bus pasirašytas kvalifikuotu elektroniniu parašu.

Grant Arthur Gochin

Citizen of the Republic of Lithuania
10900 Winnetka Avenue, Chatsworth, CA 91311, USA
+1 818-625-6513 | ggochin@gmail.com

To:

Lithuanian Central State Archives, O. Milašiaus g. 21, LT-10102 Vilnius (lcva@archyvai.lt)

Date – the date of the qualified electronic signature. No. DRB-006

REQUEST FOR COPIES OF DOCUMENTS AND FINDING-AID DATA: DOCUMENTS OF THE KRETINGA COUNTY COMMISSION OF 1944–1945 ON DARBĖNAI AND THE REPORT OF THE DARBĖNAI POLICE PRECINCT OF 15 AUGUST 1941

1. Nature of the request

I write as an independent researcher investigating the persecution and murder of the Jews of Darbėnai (now Kretinga district) in 1941. I do not base this request on any kinship with the persons named in the documents. By this request I ask for copies of specific documents and for finding-aid data; I do not ask for thematic research, and I do not ask the archive to assess any public texts. I submit this request in free form; if the archive requires its own request form (<https://lcva.archyvai.lt/lt/prasymu-formos/>), please say so and do not suspend the examination of this request on that account.

This request is part of a coordinated series dated October 2026 (No. DRB-001, DRB-003, DRB-004, DRB-005, DRB-006); the other numbers are given for reference only. Each request stands on its own: the answer to it does not depend on the examination of the other requests in the series, and the archives are not asked to assess the corrections to public texts.

2. Part A. Copies of documents

Please make copies of the following documents (each item and each leaf is a separate request; I accept partial fulfilment). I give the references as the historian A. Rukšėnas gives them; if they are inaccurate, please correct them (Part B):

- A1. LCVA, f. MK-1, b. 18, l. 4 – summary data of the Kretinga County commission on the crimes established in Kretinga County (among them 596 persons murdered in the town of Darbėnai);¹
- A2. LCVA, f. MK-1, b. 18, l. 19 – record of the interrogation of F. Zimanaitė;¹
- A3. LCVA, f. MK-1, b. 18, l. 26–29 – records of the interrogations of R. Šatlienė and Ch. Šubic of 11 April 1945;¹
- A4. LCVA, f. MK-1, b. 18 – the act of the Kretinga County commission of 11 April 1945 concerning the town of Darbėnai (if it is held in this file; A. Bubnys cites this act from the 1960 publication “Hitleriniai žudikai Kretingoje”, p. 10).²

These documents matter because they record the testimony of witnesses of the killings of the Jews of Darbėnai and the post-war commission’s number of victims (596), whose nationality, according to A. Rukšėnas, is not stated in the source.¹

3. Part B. Finding aids and correction of references

B1. A. Bubnys and A. Rukšėnas cite the report of the chief of the Darbėnai police precinct of 15 August 1941 to the Chief of Police of Kretinga County from the 1973 document collection “Masinės žudynės Lietuvoje 1941–1944” (part 2, p. 144), without stating where the original is held.^{1, 2} Please check the finding aids of the relevant fonds using the document’s date (15 August 1941), sender (the chief of the Darbėnai police precinct) and recipient (the Chief of Police of Kretinga County), and give the archival reference of this document or state that it could not be identified (which is not proof that it does not exist); if the reference is identified, please provide a copy of the document. I have already asked for the numbers of the 1941 fonds of the Chief of Kretinga County and of the Kretinga county police in my request No. SKU-006 of 20 October 2026; I do not ask for them again here; if, in answering that request, you identify the fond of the Kretinga county police, it is sufficient to check the inventories of that fond.

B2. Please state whether LCVA holds the 1941 records fonds of the Darbėnai rural district authority and of the Darbėnai public police precinct (name, number and inventory of the fond), and if they are held in another archive – in which.

B3. Please confirm the references given in items A1–A4 (the name of fond f. MK-1 and the leaf numbering of file No. 18) or give the correct ones.

Please distinguish documents not held by the archive, documents not found, documents to which access is restricted, and documents held elsewhere, and reconcile any conflicting references.

4. Part C. Research questions (context only)

These questions explain why the documents in Parts A and B are requested; they are given as context only, and the answer to Parts A and B does not depend on them: who signed the report of 15 August 1941 and what its exact text is; how many Jews were then held in the Darbėnai synagogue; how many persons, and of which nationality, are stated in the Kretinga County commission’s documents on Darbėnai.

5. Access and costs

Please state which documents can be located immediately and which require a paid search, and, once I have approved the cost estimate, provide the documents located immediately without waiting for the others.

Before copies are made or a paid search is carried out, please provide an itemised cost estimate; please make copies or carry out a paid search beyond the estimate only with my written consent. I would like to receive the copies in digital form by e-mail.

6. Legal basis and reply

I submit this request under Article 19(1)–(3) of the Law of the Republic of Lithuania on Documents and Archives and ask that copies of the documents listed be made; I undertake to pay the copying costs under Article 8 of that Law once I have approved the cost estimate. Please examine the request within the period set by Article 10(4) of the Law of the Republic of Lithuania on Public Administration, insofar as it applies. If any documents or parts of them cannot be provided, please provide the remaining documents and, as Article 19(3) of the Law on Documents and Archives requires, explain in writing the reasons for the refusal and the possibility of appeal; insofar as Article 10(5) of the Law on Public Administration applies, please also state the specific legal basis, the decision-maker and the date of the decision.

Please register this request and give its registration number and the expected reply date.

Yours faithfully
Grant Arthur Gochin
Citizen of the Republic of Lithuania

Footnotes

1. A. Rukšėnas, “Holokaustas Lietuvoje: Kretingos apskrities Palangos ir Darbėnų valsčių žydų bendruomenių žūtis 1941 m. vasarą ir rudenį” (The Holocaust in Lithuania: the destruction of the Jewish communities of the Palanga and Darbėnai rural districts of Kretinga County in the summer and autumn of 1941), *Genocidas ir rezistencija*, 2015, No. 1(37), pp. 26–46, notes 14–23, 69–89, 103–113, 160–184, <https://www.zurnalai.vu.lt/gr/lt/article/download/36734/34703/96727> (read on 21 October 2026).

2. A. Bubnys, *The Holocaust in the Lithuanian Province in 1941* (International Commission for the Evaluation of the Crimes of the Nazi and Soviet Occupation Regimes in Lithuania), pp. 39–40, https://www.komisija.lt/wp-content/uploads/2016/06/A.Bubnys_Province_ENG.pdf.

To be signed with a qualified electronic signature.

This document is signed with eSGN

To check its signatures, open this PDF using Adobe Acrobat Reader.

For more information, visit the Adobe Acrobat's Learn & Support section.

Signature Types

- Signed by a natural person
- Signed by a natural person with a registered profession
- Signed by a legal person or registered organisation

Levels of Electronic Signature

- Simple Electronic Signature
 - Advanced Electronic Signature
 - Qualified Electronic Signature
-

Grant Arthur Gochin

Lietuvos Respublikos pilietis

10900 Winnetka Avenue, Chatsworth, CA 91311, USA

+1 818-625-6513 | ggochin@gmail.com

Kam:

Lietuvos ypatingajam archyviui, Gedimino pr. 40, LT-01110 Vilnius (lya@archyvai.lt)

Data – kvalifikuoto elektroninio parašo data. Nr. DRB-005

PRAŠYMAS PATEIKTI DOKUMENTŲ KOPIJAS IR APYRAŠŲ DUOMENIS: DARBĖNŲ ŽYDŲ PERSEKIOJIMAS IR ŽUDYNĖS 1941 M. (SOVIETŲ SAUGUMO IR TEISMŲ BYLOS)

1. Prašymo pobūdis

Kreipiuosi kaip nepriklausomas tyrėjas, tiriantis Darbėnų (dab. Kretingos r.) žydų persekiojimą ir žudynes 1941 m. Prašymo pagrindžiu giminystės ryšiu su bylose minimais asmenimis. Šiuo prašymu prašau dokumentų kopijų ir apyrašų duomenų; archyvo neprašau vertinti jokių viešųjų tekstų. Prašymą teikiu laisva forma; jeigu archyvas reikalauja savo prašymo formos (<https://lya.archyvai.lrv.lt/lt/prasymu-formos/>), prašau tai nurodyti ir šio prašymo nagrinėjimo dėl to nestabdyti.

Šis prašymas yra 2026 m. spalio mėn. datuotos koordinuotos prašymų serijos dalis (Nr. DRB-001, DRB-003, DRB-004, DRB-005, DRB-006); kiti numeriai nurodomi tik nuorodai. Kiekvienas prašymas yra savarankiškas: atsakymas į jį nepriklauso nuo kitų serijos prašymų nagrinėjimo, o archyvų neprašoma vertinti viešųjų tekstų pataisymų.

2. A dalis. Dokumentų kopijos

Prašau pagaminti šių bylų kopijas (kiekvienas punktas – atskiras prašymas; sutinku su daliniu įvykdymu). Bylų nuorodas pateikiu taip, kaip jas nurodo istorikai A. Rukšėnas ir A. Bubnys; jei jos netikslios, prašau jas patikslinti (B dalis):

A1. LYA, f. K-1, ap. 58, b. 1973/3 (pagal A. Rukšėną – P. Stokaus 1946 m. vasario 18 d. ir kovo 14 d. apklausų ir 1946 m. liepos 16 d. teismo posėdžio protokolai) – visa byla, įskaitant l. 18, 28–29 ir 38;¹

A2. LYA, f. K-1, ap. 58, b. 19731/3 (pagal A. Rukšėną – 1944–1945 m. K. Tumo, V. Sungailos, F. Zimanaitės, G. Kozlovo ir R. Šatelių apklausų protokolai) – visa byla, įskaitant l. 11–11 a. p., 16–20, 25–26, 29–30, 45–45 a. p., 48–48 a. p., 67 a. p. ir 69–69 a. p.;¹

A3. LYA, f. K-1, ap. 58, b. 28102/3 (pagal A. Rukšėną – J. Girta 1944 m. lapkričio 10 ir 12 d. ir gruodžio 7 d. apklausų protokolai) – visa byla, įskaitant l. 8–9 ir 12 a. p.–13 a. p.;^{1, 3}

A4. LYA, f. K-1, ap. 58, b. 11457/3 (pagal A. Rukšėną – 1948 m. J. Griciaus, M. Vainorienės ir S. Bertašiaus apklausų ir akistatos protokolai) – visa byla, įskaitant l. 19, 26 a. p., 30 a. p.–35 ir 39 a. p.;¹

A5. LYA, f. K-1, ap. 58, b. 9072/3 (pagal A. Rukšėną – 1947 m. Ch. Brezenberg, E. Varpol, A. Auerbacho ir R. Rabinovičienės apklausų protokolai) – visa byla, įskaitant l. 19 a. p.–30;¹

A6. LYA, f. K-1, ap. 58, b. P-18123 (pagal A. Rukšėną – 1951 m. E. Varpulienės ir Ch. Brezingerienės apklausų protokolai) – visa byla, įskaitant l. 73 ir 104;¹

A7. LYA, f. K-1, ap. 58, b. P-18702 (pagal A. Rukšėną – K. Brazdeikio 1946 m. rugpjūčio 8 d.

apklausos protokolas) – visa byla, įskaitant l. 40;¹

A8. LYA, f. K-1, ap. 58, b. 44552/3 (pagal A. Rukšėną – J. Petrulio 1944 m. lapkričio 25 d. apklausos protokolas) – visa byla, įskaitant l. 39;¹

A9. LYA, f. K-1, ap. 46, b. 1266 (pagal A. Rukšėną – 1968 m. liepos 25 d. F. Paulauskienės ir B. Venclovos apklausų protokolai) – visa byla arba bent l. 56–60;¹

A10. LYA, f. K-1, ap. 46, b. 1147 (pagal A. Rukšėną – A. Baužio 1985 m. birželio 26 d. apklausos protokolas) – bent l. 14;¹

A11. LYA, f. K-1, ap. 6, b. 42, l. 17 (duomenys apie Igną Simonaitį kaip Darbėnų policijos nuovados viršininką).²

Šios bylos svarbios, nes jose užfiksuoti 1941 m. Darbėnų žydų suvarymo, kalinimo sinagogoje, žydų vyrų sušaudymo birželio 29 d. ir moterų bei vaikų žudynių Balto kalno miške dalyvių ir liudytojų parodymai bei duomenys apie Darbėnų policijos nuovados vadovybę; viešai jos žinomos tik iš antrinių šaltinių. A. Rukšėnas, kurio straipsnis remiasi šiomis ir kitomis bylomis, nurodo nustatęs 33 su žudynėmis susijusius Darbėnų policininkus, pagalbinius policininkus ir valsčiaus pareigūną.¹ LYA, f. K-1, ap. 8, b. 194, l. 79–80, kuriais A. Bubnys remiasi dėl iš Dimitravo stovyklos į Darbėnus atvežtų merginų, šiame prašyme neprašau, nes šie lapai (kartu su tos bylos l. 78, 106 ir 136–137) jau prašyti 2026 m. spalio 20 d. prašyme Nr. SKU-005 (LYA reg. Nr. P1-2579).²

Sovietų saugumo ir teismų institucijų surinkti tardymo protokolai ir nuosprendžiai vertintini atsižvelgiant į jų kilmę, surinkimo aplinkybes ir kitus įrodymus; todėl prašau visų bylų dokumentų – klausimų ir atsakymų, parašų ir procesinių dokumentų, – o ne tik ištraukų.

3. B dalis. Apyrašai ir nuorodų tikslinimas

B1. Prašau patvirtinti A1–A11 punktuose nurodytų bylų archyvinės nuorodas (fondas, apyrašas, bylos numeris ir tomas) arba nurodyti teisingas; A. Rukšėno 176 išnašoje nurodyta byla „ap. 58, b. 9702/3“ gali būti tos pačios bylos 9072/3 numerio klaida – prašau tai patikrinti. V. Davoliūtė J. Girto prisipažinimą nurodo kaip „LYA, f. M-1, ap. 18, f. 28102/3“; prašau patvirtinti, ar tai ta pati byla kaip A3.³ Jeigu kurios nors bylos nustatyti nepavyksta, prašau tai nurodyti (tai nėra įrodymas, kad jos nėra).

B2. Prašau nurodyti, kuriuose apyrašuose ir kokiais numeriais aprašytos šios bylos, ar tose pačiose bylose yra kitų tomų, ir ar archyve yra kitų bylų, kurių aprašuose minimi Darbėnų policijos nuovados ar pagalbinės policijos 1941 m. pareigūnai, įskaitant nuovados viršininką Kazį Ražauską ir Kretingos rajono saugumo policijos darbuotoją Bražinską.

Prašau atskirti dokumentus, kurių archyve nėra, kurių nepavyko rasti, kurių prieiga ribojama ir kurie saugomi kitur, o nesutampančias nuorodas suderinti.

4. C dalis. Tyrimo klausimai (tik kontekstas)

Šie klausimai paaiškina, kodėl prašoma A ir B dalių dokumentų; jie pateikiami tik kontekstui, ir atsakymas į A ir B dalis nuo jų nepriklauso: kas 1941 m. birželio 28 d. suvarė Darbėnų žydus; kas saugojo sinagogą; kas buvo Darbėnų policijos nuovados viršininkas 1941 m. rugpjūčio–rugsėjo mėn.; kas organizavo ir vykdė moterų ir vaikų žudynes Balto kalno miške ir kas saugojo aukas ir žudynių vietą; ar jose dalyvavo Kretingos pagalbiniai policininkai; kokios buvo žudynių datos ir aukų skaičius.

5. Prieiga ir išlaidos

Pirmiausia, kai patvirtinsiu išlaidų sąmatą, prašau pateikti apyrašus ir neribojamos prieigos dokumentus (taip pat ypatingosios dalies dokumentus, kurių prieiga neribojama), nelaukiant sprendimo dėl kitų; dėl dokumentų, kurių prieiga ribojama dėl privačios informacijos, prašau priimti atskirą motyvuotą sprendimą ir, jei įmanoma, pateikti nuasmenintas kopijas.

Prieš gaminant kopijas ar atliekant mokamą paiešką prašau pateikti išlaidų sąmatą pagal atskiras pozicijas; kopijas gaminti ar mokamą paiešką atlikti viršijant sąmatą prašau tik gavus mano rašytinį sutikimą. Kopijas pageidauju gauti skaitmenine forma el. paštu.

6. Teisinis pagrindas ir atsakymas

Prašymą teikiu vadovaudamasis Lietuvos Respublikos dokumentų ir archyvų įstatymo 19 straipsnio 1–3 dalimis ir 20 straipsnio 3 dalimi (priėjimas prie Nacionalinio dokumentų fondo ypatingosios dalies dokumentų) ir prašau pagaminti nurodytų dokumentų kopijas; kopijavimo išlaidas įsipareigoju apmokėti pagal to įstatymo 8 straipsnį, kai patvirtinsiu išlaidų sąmatą. Prašau prašymą išnagrinėti per Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 10 straipsnio 4 dalyje nustatytą terminą, kiek jis taikomas. Jei kurių nors dokumentų ar jų dalių pateikti negalima, prašau pateikti likusius dokumentus ir, kaip reikalauja Dokumentų ir archyvų įstatymo 19 straipsnio 3 dalis, raštu paaiškinti atsisakymo priežastis ir apskundimo galimybę, o kiek taikoma Viešojo administravimo įstatymo 10 straipsnio 5 dalis, – taip pat nurodyti konkretų teisinį pagrindą, sprendimo priėmėją ir sprendimo datą.

Prašau šį prašymą užregistruoti ir nurodyti jo registracijos numerį bei numatomą atsakymo terminą.

Pagarbiai

Grant Arthur Gochin

Lietuvos Respublikos pilietis

Išnašos

1. A. Rukšėnas, „Holokaustas Lietuvoje: Kretingos apskrities Palangos ir Darbėnų valsčių žydų bendruomenių žūtis 1941 m. vasarą ir rudenį“, *Genocidas ir rezistencija*, 2015, Nr. 1(37), p. 26–46, išnašos 14–23, 69–89, 103–113, 160–184, <http://www.zurnalai.vu.lt/gr/lt/article/download/36734/34703/96727> (skaityta 2026-10-21).
2. A. Bubnys, *The Holocaust in the Lithuanian Province in 1941* (Tarptautinė nacių ir sovietinio okupacinių režimų nusikaltimams Lietuvoje įvertinti komisija), p. 39–40 ir 48–50, https://www.komisija.lt/wp-content/uploads/2016/06/A.Bubnys_Province_ENG.pdf; nuoroda „LSA, doc.col. K–1, inv.sched. 6, file 42, p. 17“.
3. V. Davoliūtė, „Local Testimony and the (Un)Silencing of Sexual Violence in Lithuania under German Occupation during WWII“, *Humanities*, 2021, t. 10, Nr. 4, straipsnis 129, <https://www.mdpi.com/2076-0787/10/4/129> (skaityta 2026-10-21).

Dokumentas bus pasirašytas kvalifikuotu elektroniniu parašu.

Grant Arthur Gochin

Citizen of the Republic of Lithuania
10900 Winnetka Avenue, Chatsworth, CA 91311, USA
+1 818-625-6513 | ggochin@gmail.com

To:

Lithuanian Special Archives, Gedimino pr. 40, LT-01110 Vilnius (lya@archyvai.lt)

Date – the date of the qualified electronic signature. No. DRB-005

REQUEST FOR COPIES OF DOCUMENTS AND FINDING-AID DATA: THE PERSECUTION AND KILLING OF THE JEWS OF DARBĖNAI IN 1941 (SOVIET SECURITY AND COURT FILES)

1. Nature of the request

I write as an independent researcher investigating the persecution and murder of the Jews of Darbėnai (now Kretinga district) in 1941. I do not base this request on any kinship with the persons named in the files. By this request I ask for copies of documents and finding-aid data; I do not ask the archive to assess any public texts. I submit this request in free form; if the archive requires its own request form (<https://lya.archyvai.lrv.lt/lt/prasymu-formos/>), please say so and do not suspend the examination of this request on that account.

This request is part of a coordinated series dated October 2026 (No. DRB-001, DRB-003, DRB-004, DRB-005, DRB-006); the other numbers are given for reference only. Each request stands on its own: the answer to it does not depend on the examination of the other requests in the series, and the archives are not asked to assess the corrections to public texts.

2. Part A. Copies of documents

Please make copies of the following files (each item is a separate request; I accept partial fulfilment). I give the file references as the historians A. Rukšėnas and A. Bubnys give them; if they are inaccurate, please correct them (Part B):

A1. LYA, f. K-1, ap. 58, b. 1973/3 (according to A. Rukšėnas, P. Stokus: records of the interrogations of 18 February and 14 March 1946 and of the court session of 16 July 1946) – the whole file, including l. 18, 28–29 and 38;¹

A2. LYA, f. K-1, ap. 58, b. 19731/3 (according to A. Rukšėnas: records of the 1944–1945 interrogations of K. Tumas, V. Sungaila, F. Zimanaitė, G. Kozlovas and R. Šateliienė) – the whole file, including l. 11–11v, 16–20, 25–26, 29–30, 45–45v, 48–48v, 67v and 69–69v;¹

A3. LYA, f. K-1, ap. 58, b. 28102/3 (according to A. Rukšėnas, J. Girtas: records of the interrogations of 10 and 12 November and 7 December 1944) – the whole file, including l. 8–9 and 12v–13v;^{1, 3}

A4. LYA, f. K-1, ap. 58, b. 11457/3 (according to A. Rukšėnas: records of the 1948 interrogations of J. Gricius, M. Vainorienė and S. Bertašius and of a confrontation) – the whole file, including l. 19, 26v, 30v–35 and 39v;¹

A5. LYA, f. K-1, ap. 58, b. 9072/3 (according to A. Rukšėnas: records of the 1947 interrogations of Ch. Brezenberg, E. Varpol, A. Auerbach and R. Rabinovičienė) – the whole file, including l. 19v–30;¹

A6. LYA, f. K-1, ap. 58, b. P-18123 (according to A. Rukšėnas: records of the 1951 interrogations of

E. Varpulienė and Ch. Brezingerienė) – the whole file, including l. 73 and 104;¹

A7. LYA, f. K-1, ap. 58, b. P-18702 (according to A. Rukšėnas: record of the interrogation of K. Brazdeikis of 8 August 1946) – the whole file, including l. 40;¹

A8. LYA, f. K-1, ap. 58, b. 44552/3 (according to A. Rukšėnas: record of the interrogation of J. Petrulis of 25 November 1944) – the whole file, including l. 39;¹

A9. LYA, f. K-1, ap. 46, b. 1266 (according to A. Rukšėnas: records of the interrogations of F. Paulauskienė and B. Venclova of 25 July 1968) – the whole file or at least l. 56–60;¹

A10. LYA, f. K-1, ap. 46, b. 1147 (according to A. Rukšėnas: record of the interrogation of A. Baužys of 26 June 1985) – at least l. 14;¹

A11. LYA, f. K-1, ap. 6, b. 42, l. 17 (data on Ignas Simonaitis as chief of the Darbėnai police precinct).²

These files matter because they record the testimony of participants and witnesses of the rounding up of the Jews of Darbėnai in 1941, their confinement in the synagogue, the shooting of the Jewish men on 29 June and the killings of the women and children in the Baltas Kalnas forest, and data on the leadership of the Darbėnai police precinct; publicly they are known only from secondary sources. A. Rukšėnas, whose article relies on these and other files, states that he identified 33 Darbėnai policemen, auxiliary policemen and a rural district official connected with the killings.¹ I do not request in this application LYA, f. K-1, ap. 8, b. 194, l. 79–80, on which A. Bubnys relies concerning the girls brought from the Dimitravas camp to Darbėnai, because these leaves (together with l. 78, 106 and 136–137 of that file) have already been requested in my request No. SKU-005 of 20 October 2026 (LYA reg. No. P1-2579).²

Interrogation records and judgments produced by the Soviet security and judicial bodies must be assessed in light of their provenance, the circumstances in which they were taken and the other evidence; I therefore ask for the full case documents – questions and answers, signatures and procedural documents – not extracts only.

3. Part B. Finding aids and correction of references

B1. Please confirm the archival references of the files listed in items A1–A11 (fond, inventory, file number and volume) or give the correct ones; the file “ap. 58, b. 9702/3” given in A. Rukšėnas’s note 176 may be a misprint for file 9072/3 – please check this. V. Davoliūtė gives J. Girtas’s confession as “LYA, f. M-1, ap. 18, f. 28102/3”; please confirm whether this is the same file as A3.³ If any file cannot be identified, please say so (which is not proof that it does not exist).

B2. Please state in which inventories and under which numbers these files are described, whether the same files have other volumes, and whether the archive holds other files whose descriptions mention 1941 officers of the Darbėnai police precinct or auxiliary police, including the chief of the precinct Kazys Ražauskas and the Kretinga district security police officer Bražinskas.

Please distinguish documents not held by the archive, documents not found, documents to which access is restricted, and documents held elsewhere, and reconcile any conflicting references.

4. Part C. Research questions (context only)

These questions explain why the documents in Parts A and B are requested; they are given as context only, and the answer to Parts A and B does not depend on them: who rounded up the Jews of Darbėnai on 28 June 1941; who guarded the synagogue; who was chief of the Darbėnai police precinct in August–September 1941; who organised and carried out the killings of the women and

children in the Baltas Kalnas forest and who guarded the victims and the killing site; whether Kretinga auxiliary policemen took part in them; what were the dates of the killings and the numbers of victims.

5. Access and costs

First, once I have approved the cost estimate, please provide the inventories and the records not subject to access restrictions (including special-part documents that are not restricted) without waiting for a decision on the others; for documents restricted because of private information, please take a separate reasoned decision and, where possible, provide anonymised copies.

Before copies are made or a paid search is carried out, please provide an itemised cost estimate; please make copies or carry out a paid search beyond the estimate only with my written consent. I would like to receive the copies in digital form by e-mail.

6. Legal basis and reply

I submit this request under Article 19(1)–(3) and Article 20(3) (access to documents of the special part of the National Documentary Fund) of the Law of the Republic of Lithuania on Documents and Archives and ask that copies of the documents listed be made; I undertake to pay the copying costs under Article 8 of that Law once I have approved the cost estimate. Please examine the request within the period set by Article 10(4) of the Law of the Republic of Lithuania on Public Administration, insofar as it applies. If any documents or parts of them cannot be provided, please provide the remaining documents and, as Article 19(3) of the Law on Documents and Archives requires, explain in writing the reasons for the refusal and the possibility of appeal; insofar as Article 10(5) of the Law on Public Administration applies, please also state the specific legal basis, the decision-maker and the date of the decision.

Please register this request and give its registration number and the expected reply date.

Yours faithfully

Grant Arthur Gochin

Citizen of the Republic of Lithuania

Footnotes

1. A. Rukšėnas, “Holokaustas Lietuvoje: Kretingos apskrities Palangos ir Darbėnų valsčių žydų bendruomenių žūtis 1941 m. vasarą ir rudenį” (The Holocaust in Lithuania: the destruction of the Jewish communities of the Palanga and Darbėnai rural districts of Kretinga County in the summer and autumn of 1941), *Genocidas ir rezistencija*, 2015, No. 1(37), pp. 26–46, notes 14–23, 69–89, 103–113, 160–184, <https://www.zurnalai.vu.lt/gr/lt/article/download/36734/34703/96727> (read on 21 October 2026).

2. A. Bubnys, *The Holocaust in the Lithuanian Province in 1941* (International Commission for the Evaluation of the Crimes of the Nazi and Soviet Occupation Regimes in Lithuania), pp. 39–40 and 48–50, https://www.komisija.lt/wp-content/uploads/2016/06/A.Bubnys_Province_ENG.pdf; reference “LSA, doc.col. K–1, inv.sched. 6, file 42, p. 17”.

3. V. Davoliūtė, “Local Testimony and the (Un)Silencing of Sexual Violence in Lithuania under German Occupation during WWII”, *Humanities*, 2021, vol. 10, no. 4, article 129, <https://www.mdpi.com/2076-0787/10/4/129> (read on 21 October 2026).

To be signed with a qualified electronic signature.

This document is signed with eSGN

To check its signatures, open this PDF using Adobe Acrobat Reader.
For more information, visit the Adobe Acrobat’s Learn & Support section.

Signature Types

- Signed by a natural person
- Signed by a natural person with a registered profession
- Signed by a legal person or registered organisation

Levels of Electronic Signature

- Simple Electronic Signature
 - Advanced Electronic Signature
 - Qualified Electronic Signature
-

Grant Arthur Gochin

Lietuvos Respublikos pilietis

10900 Winnetka Avenue, Chatsworth, CA 91311, USA

+1 818-625-6513 | ggochin@gmail.com

Kam:

Kretingos rajono savivaldybės administracijai, Savanorių g. 29A, LT-97111 Kretinga
(savivaldybe@kretinga.lt)

Kretingos muziejui, Vilniaus g. 43, LT-97102 Kretinga (info@kretingosmuziejus.lt)

Data – kvalifikuoto elektroninio parašo data. Nr. DRB-002

PRAŠYMAS PATEIKTI TURIMUS TEKSTUS IR DOKUMENTUS: DARBŲ ŽYDŲ BENDRUOMENĖ IR JOS NARIŲ ŽUDYNĖS 1941 M. (SAVIVALDYBĖS SKELBIAMI TEKSTAI, ATMINIMO ŽENKLAI IR MUZIEJAUS PARODOS TEKSTAI)

1. Prašymo pobūdis

Kreipiuosi kaip nepriklausomas tyrėjas, nagrinėjantis Darbų (Kretingos r.) žydų persekiojimą ir žudynes 1941 m. Šiuo prašymu prašau pateikti tik jau turimus tekstus ir dokumentus; į 3 dalies pabaigoje pateiktą papildomą prašymą atsakyti neprivaloma. Šiuo prašymu jų turinio nevertinu ir neteigiu, kad kuris nors adresatų tekstas yra netikslus; kol tekstai nepateikti ar nepatikrinti, pataisymų neprašau. Jeigu, gavęs tekstus, manysiu, kad kuri nors iš jų reiktų papildyti ar pataisyti, pateiksiu atskirą prašymą, grindžiamą tik pateiktais ar mano patikrintais tektais.

Adresatų kompetencija, kaip ją suprantu: Kretingos rajono savivaldybės administracija – jos svetainėje skelbiami tekstai (įskaitant Darbų seniūnijos puslapius ir naujienas) ir jos sprendimu ar jai dalyvaujant įrengti atminimo ženklai Darbųnuose; Kretingos muziejus – jo parodos, ekspozicijos, edukacinės programos ir jo rinkinių aprašai. Kiekvieno adresato prašau atsakyti dėl tekstų ir dokumentų, kuriuos jis turi, o prašymo dalį, kuri nepriklauso jo kompetencijai, persiųsti kompetentingai institucijai ir apie tai mane informuoti.

Šis prašymas yra mano Darbų prašymų serijos dalis. Kretingos rajono savivaldybės administracijai (kartu su Kultūros ministerija ir Kultūros paveldo departamentu) atskirai teikiu prašymą Nr. DRB-003 dėl Darbų žydų žudynių vietų (Kultūros vertybių registro unikalūs kodai 10977, 24195 ir 10976) ženklinimo, registro duomenų ir turizmo informacijos centro puslapių; Visuotinės lietuvių enciklopedijos redakcijai – prašymą Nr. DRB-001, „Kretingos krašto enciklopedijos“ leidėjai – prašymą Nr. DRB-004, Vilniaus Gaono žydų istorijos muziejui – prašymą Nr. DRB-007, Kretingos rajono Darbų gimnazijai – prašymą Nr. DRB-008, o archyvams – prašymus Nr. DRB-005 ir DRB-006. Šis prašymas yra savarankiškas: atsakymas į jį nuo kitų prašymų nepriklauso. Žudynių vietų paminklų ir ženklų nuotraukų ir užrašų, taip pat 2020 m. planuoto stendo prie buvusios Darbų sinagogos vietos duomenų čia dar kartą neprašau (jų prašoma prašymo Nr. DRB-003 3(a), 3(d) ir 3(f) punktuose). Ankstesnių prašymų šiems adresatams dėl šių tekstų nesu pateikęs.

2. Ką mačiau ir ko negalėjau peržiūrėti

Kretingos rajono savivaldybės svetainės (kretinga.lt) 2026-10-21 peržiūrėti negalėjau: automatinė prieiga prie jos buvo užblokuota, todėl turiu tik paieškos rezultatų ir trumpų ištraukų fragmentus. Pagal juos savivaldybės svetainėje 2021 m. liepos 29 d. paskelbta naujiena apie 2021 m. liepos 28 d. Darbųnuose atidengtą kompoziciją „Obelis“ ir atminimo eiseną į žydų žudynių vietą, o 2025 m.

rugsėjo 9 d. – naujiena „Darbėnų grindinyje – dar viena atminimo plytelė“ apie atminimo plyteles su nužudytų žydų vardais.¹ Savivaldybės administracijos 2020 m. rugsėjo 22 d. pranešime (perskelbtame žiniasklaidoje) rašoma apie atminimo ženklą buvusios Darbėnų sinagogos vietoje ir memorialines plyteles.² Kretingos muziejaus svetainėje nurodyta, kad 2020 m. rugsėjo 24 d. muziejuje atidaryta kilnojamoji paroda „Žydų paveldas Kretingoje“ (7 plakatai, parengė J. Kanarskas), kurioje „nuotraukonis [sic] ir istoriniais faktais pasakojama apie su žydu [sic] paveldu Kretingoje susijusias vietas“; parodos tekstų svetainėje neradau.³ Lietuvos integralioje muziejų informacinėje sistemoje LIMIS esančių Kretingos muziejaus įrašų „Paminklas fašizmo aukų kapinėse Darbėnuose“ aprašų peržiūrėti negalėjau.⁴ Šių tekstų turinio nevertinu; jie tik rodo, kad adresatai turi ar gali turėti tekstų apie Darbėnų žydus, kurių viešai nemačiau.

3. Prašomi tekstai ir dokumentai

Prašau pateikti šiuos turimus tekstus ir dokumentus (kiekvienas punktas – atskiras prašymas; sutinku su daliniu įvykdymu) arba nurodyti, kad jų nėra:

1. Kretingos rajono savivaldybės administracijos: (a) šiuo metu savivaldybės svetainėje skelbiamus ar savivaldybės platinamus tekstus apie Darbėnų žydų bendruomenę, jos narių persekiojimą ir žudynes 1941 m. (svetainės, įskaitant Darbėnų seniūnijos, puslapius, naujienas, leidinius ir lankstinukus) su paskelbimo data; jeigu tekstas skelbiamas internete, pakanka nurodyti nuorodą; (b) 2021 m. liepos 29 d. ir 2025 m. rugsėjo 9 d. naujienų, nurodytų 2 dalyje, visus tekstus; (c) Darbėnuose 2020 m. ir 2025 m. įrengtų atminimo plytelių ir 2021 m. atidengtos kompozicijos „Obelis“ užrašų tekstus visomis kalbomis (turimus tekstų failus ar maketus ir (arba) turimas datuotas nuotraukas); (d) turimus dokumentus apie šių plytelių ir kompozicijos užrašų teksto parengimą ir patvirtinimą (kas tekstą parengė ir patvirtino, kada, kokiais šaltiniais remtasi, įskaitant kompozicijoje įrašytų asmenų sąrašo šaltinį).

2. Kretingos muziejaus: (a) kilnojamosios parodos „Žydų paveldas Kretingoje“ (2020) visų 7 plakatų tekstus (turimus tekstų failus ar maketus ir (arba) turimas datuotas nuotraukas); (b) muziejaus įrašų „Paminklas fašizmo aukų kapinėse Darbėnuose“ LIMIS sistemoje aprašus; (c) kitų dabartinių muziejaus ekspozicijų, 2020–2026 m. surengtų parodų ir edukacinių programų tekstus ar aprašus, kuriuose minimi Darbėnų žydai ar jų žudynės 1941 m.; (d) muziejaus leidinių ir svetainėje skelbtų straipsnių šia tema sąrašą, jei toks sudarytas, arba pačius turimus leidinius ir straipsnius (ar jų nuorodas).

Prie kiekvieno 1 ir 2 punktuose prašomo teksto prašau pateikti turimus duomenis apie jo autorių ar rengėją, parengimo ar paskelbimo datą, šaltinius, kuriais remtasi, ir už teksto redagavimą atsakingą padalinį ar asmenį; naujų duomenų šiuo tikslu rengti neprašau.

Papildomas prašymas (atsakyti neprivaloma). Jeigu tai nesudaro didelių sunkumų, prašau kartu nurodyti, ar ir kurioje vietoje pateiktuose tekstuose minimi: Darbėnų policijos nuovada ar policininkai; baltaraiščiai ar pagalbiniai policininkai; vokiečių kariai, karininkai ar kitos vokiečių institucijos; žudynių datos ir aukų skaičiai. Tai prašymas palengvinti tekstų peržiūrą, o ne prašymas tekstus vertinti; jei to padaryti negalima, pakanka pateikti pačius tekstus. Šis punktas nėra prašymas pagal Teisės gauti informaciją ir duomenų pakartotinio naudojimo įstatymą; į jį galima atsakyti savo nuožiūra, o neatsakymas į jį nebus laikomas atsisakymu pateikti 1 ir 2 punktuose prašomus tekstus ir dokumentus.

4. Kodėl prašoma (tik kontekstas)

A. Bubnio studijoje, kurią išleido Tarptautinė nacių ir sovietinio okupacinių režimų nusikaltimams Lietuvoje įvertinti komisija, rašoma, kad 1941 m. birželio 28 d. vietos baltaraiščiai surinko Darbėnų žydus išsiųsti į Kretingą, kad birželio 29 d. žydų vyrus sušaudė vokiečiai ir kad Darbėnų žydų moterų ir vaikų žudynėms vadovavo vietos policijos viršininkas; Kretingos rajono turizmo informacijos centro puslapiuose rašoma, kad moteris ir vaikus nužudė „Darbėnų policininkai ir pagalbiniai policininkai“.⁵ Kiti šaltiniai dėl datų ir aukų skaičių skiriasi (jie nurodyti prašyme Nr. DRB-001). Prašomi tekstai reikalingi tam, kad vėliau galėčiau juos palyginti su šaltiniais. Atsakymas į 3 dalies 1 ir 2 punktus nuo šio konteksto nepriklauso.

5. Teisinis pagrindas ir atsakymas

Prašau šį prašymą nagrinėti Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo nustatyta tvarka ir per jo 10 straipsnio 4 dalyje nustatytą terminą, kiek taikoma kiekvienam adresatui. Dokumentų ir informacijos pateikimo dalį (3 dalies 1 ir 2 punktus) prašau nagrinėti pagal Lietuvos Respublikos teisės gauti informaciją ir duomenų pakartotinio naudojimo įstatymo 2 straipsnio 1 dalies 1 punktą, 4 straipsnio 1 dalį ir 13 straipsnio 1 dalį; jei dalis prašomų duomenų patenka į to įstatymo 2 straipsnio 2 dalyje nurodytas išimtis, prašau, vadovaujantis 14 straipsnio 3 dalimi, pateikti likusią dalį, o atsisakymą motyvuoti. Prašau, kiek taikoma Viešojo administravimo įstatymo 10 straipsnio 5 dalis, sprendime nurodyti jo teisinį ir faktinį pagrindą, motyvus, apskundimo tvarką, sprendimo priėmimą ir sprendimo datą. Šiuo prašymu prašau pateikti tik jau turimus tekstus, dokumentus ir informaciją; adresatų neprašau vertinti ar keisti jokių viešųjų tekstų. Jei kuris nors adresatas mano, kad šie terminai jam netaikomi, prašau tai nurodyti ir pranešti numatomą atsakymo datą.

Prašau šį prašymą užregistruoti ir nurodyti jo registracijos numerį bei numatomą atsakymo terminą. Dokumentus pageidauju gauti skaitmenine forma el. paštu. Jeigu už kopijas imamas mokestis, prašau prieš jas darant pateikti išlaidų sąmatą; jeigu kopijų pateikti negalima, prašau nurodyti, kada ir kur su teksta būtų galima susipažinti ir juos nufotografuoti.

Pagarbiai

Grant Arthur Gochin

Lietuvos Respublikos pilietis

Išnašos

1. Kretingos rajono savivaldybės svetainė: 2021-07-29 naujiena apie kompozicijos „Obelis“ atidengimą (skiltis <https://www.kretinga.lt/naujienos>) ir <https://www.kretinga.lt/naujienos/darbenu-grindinyje-dar-viena-atminimo-plytele> (2025-09-09); Darbėnų seniūnijos puslapis <https://www.kretinga.lt/darbenu-seniunija>. 2026-10-21 automatinė prieiga prie svetainės buvo užblokuota; turimi tik paieškos rezultatų ir ištraukų fragmentai, todėl šių tekstų necituoju.
2. „Darbėnuose įamžintas genocido aukų atminimas“, Atvira Klaipėda, 2020-09-22 (perskelbtas Kretingos rajono savivaldybės administracijos pranešimas), <https://www.atviraklaipeda.lt/2020/09/22/darbenuose-iamzintas-genocido-auku-atminimas/> (užfiksuota 2026-10-21).
3. Kretingos muziejus, „Žydų paveldas Kretingoje“, <https://www.kretingosmuziejus.lt/lt/kilnojamosios-parodos/zydu-paveldas-kretingoje/> (užfiksuota 2026-10-21).
4. LIMIS (Lietuvos integrali muziejų informacinė sistema), Kretingos muziejaus įrašai Nr. 277022917 ir Nr. 277018472 „Paminklas fašizmo aukų kapinėse Darbėnuose“; 2026-10-21 įrašų aprašai sistemoje nebuvo atvaizduoti, matytas tik paieškos rezultato fragmentas.
5. A. Bubnys, *The Holocaust in the Lithuanian Province in 1941* (Tarptautinė nacių ir sovietinio okupacinių režimų nusikaltimams Lietuvoje įvertinti komisija), p. 39–40, https://www.komisija.lt/wp-content/uploads/2016/06/A.Bubnys_Prvince_ENG.pdf; Kretingos rajono turizmo informacijos centras, puslapis „Darbėnų žydų I žudynių vieta ir kapas“, <http://aplankykkretinga.lt/ka-veikti/lankytinos-vietos/darbenu-zydu-i-zudyniu-vieta-ir-kapas/> (užfiksuota 2026-10-21).

Dokumentas bus pasirašytas kvalifikuotu elektroniniu parašu.

Grant Arthur Gochin

Citizen of the Republic of Lithuania
10900 Winnetka Avenue, Chatsworth, CA 91311, USA
+1 818-625-6513 | ggochin@gmail.com

To:

Kretinga District Municipality Administration, Savanorių g. 29A, LT-97111 Kretinga
(savivaldybe@kretinga.lt)
Kretinga Museum, Vilniaus g. 43, LT-97102 Kretinga (info@kretingosmuziejus.lt)

Date – the date of the qualified electronic signature. No. DRB-002

REQUEST FOR TEXTS AND DOCUMENTS HELD: THE JEWISH COMMUNITY OF DARBĖNAI AND THE KILLING OF ITS MEMBERS IN 1941 (MUNICIPAL TEXTS, MEMORIAL MARKERS AND MUSEUM EXHIBITION TEXTS)

1. Nature of the request

I write as an independent researcher investigating the persecution and murder of the Jews of Darbėnai (Kretinga district) in 1941. By this request I ask only for texts and documents already held; answering the further request at the end of section 3 is optional. By this request I do not assess their content and do not assert that any of the addressees' texts is inaccurate; until the texts have been provided or checked, I request no correction. If, after receiving the texts, I consider that any of them should be supplemented or corrected, I will submit a separate request based only on texts provided or checked by me.

The addressees' competence as I understand it: Kretinga District Municipality Administration – the texts published on its website (including the pages and news of the Darbėnai eldership) and the memorial markers installed in Darbėnai by its decision or with its participation; Kretinga Museum – its exhibitions, displays, educational programmes and the descriptions of its collections. I ask each addressee to answer for the texts and documents it holds and to forward any part of the request outside its competence to the competent institution and inform me.

This request is part of my series of Darbėnai requests. To Kretinga District Municipality Administration (together with the Ministry of Culture and the Department of Cultural Heritage) I am submitting separately request No. DRB-003 on the marking of the killing sites of the Jews of Darbėnai (Register of Cultural Property unique codes 10977, 24195 and 10976), the register data and the pages of the tourism information centre; to the editorial board of the Universal Lithuanian Encyclopaedia request No. DRB-001, to the publisher of the Kretinga Regional Encyclopaedia request No. DRB-004, to the Vilna Gaon Museum of Jewish History request No. DRB-007, to the Darbėnai Gymnasium of Kretinga District request No. DRB-008, and to the archives requests Nos. DRB-005 and DRB-006. This request is independent: the answer to it does not depend on the other requests. I do not ask here again for photographs and inscriptions of the monuments and markers at the killing sites, or for the data on the stand planned in 2020 at the site of the former Darbėnai synagogue (they are requested in items 3(a), 3(d) and 3(f) of request No. DRB-003). I have submitted no earlier request to these addressees concerning these texts.

2. What I have seen and what I could not inspect

I could not inspect the website of Kretinga District Municipality (kretinga.lt) on 21 October 2026: automated access to it was blocked, so I have only fragments of search results and short extracts. According to them, the municipal website published on 29 July 2021 a news item on the composition “Obelis” (Apple Tree) unveiled in Darbėnai on 28 July 2021 and on a memorial procession to a killing site of the Jews, and on 9 September 2025 a news item “Darbėnų grindinyje – dar viena atminimo plytelė” (Another memorial tile in the pavement of Darbėnai) on memorial tiles bearing the names of murdered Jews.¹ The municipal administration’s press release of 22 September 2020 (republished in the media) reports a memorial sign at the site of the former Darbėnai synagogue and memorial tiles.² The website of Kretinga Museum states that the travelling exhibition “Žydų paveldas Kretingoje” (Jewish heritage in Kretinga; 7 posters, prepared by J. Kanarskas) opened at the museum on 24 September 2020 and that in it „nuotraukonis [sic] ir istoriniais faktais pasakojama apie su žydu [sic] paveldu Kretingoje susijusias vietas“ (“places in Kretinga connected with Jewish heritage are presented with photographs and historical facts”); I did not find the texts of the exhibition on the website.³ I could not inspect the descriptions of the Kretinga Museum records “Paminklas fašizmo aukų kapinėse Darbėnuose” (Monument at the cemetery of the victims of fascism in Darbėnai) in LIMIS, the Lithuanian Integral Museum Information System.⁴ I do not assess the content of these texts; they show only that the addressees hold or may hold texts on the Jews of Darbėnai that I have not seen publicly.

3. Texts and documents requested

Please provide the following texts and documents held (each item is a separate request; I accept partial fulfilment) or state that they are not held:

1. From Kretinga District Municipality Administration: (a) the texts currently published on the municipal website or distributed by the municipality on the Jewish community of Darbėnai and the persecution and killing of its members in 1941 (website pages, including those of the Darbėnai eldership, news items, publications and leaflets) with their publication date; where a text is published online, its URL suffices; (b) the full texts of the news items of 29 July 2021 and 9 September 2025 referred to in section 2; (c) the texts in all languages of the memorial tiles installed in Darbėnai in 2020 and 2025 and of the composition “Obelis” unveiled in 2021 (text files or layouts held and/or dated photographs held); (d) documents held on the preparation and approval of the texts of these tiles and of the composition (who prepared and approved the text, when, and which sources were used, including the source of the list of persons named on the composition).
2. From Kretinga Museum: (a) the texts of all 7 posters of the travelling exhibition “Žydų paveldas Kretingoje” (2020) (text files or layouts held and/or dated photographs held); (b) the descriptions of the museum’s records “Paminklas fašizmo aukų kapinėse Darbėnuose” in LIMIS; (c) the texts or descriptions of other current displays of the museum, of exhibitions held in 2020–2026 and of educational programmes that mention the Jews of Darbėnai or their killing in 1941; (d) the list of the museum’s publications and website articles on this subject, if one has been compiled, or the publications and articles themselves held (or their URLs).

For each text requested in items 1 and 2, please provide the data held on its author or compiler, the date of preparation or publication, the sources used and the unit or person responsible for editing the text; I do not ask for new data to be prepared for this purpose.

Further request (reply optional). If this causes no great difficulty, please also indicate whether and where the texts provided mention: the Darbėnai police precinct or policemen; white-armbanders or

auxiliary policemen; German soldiers, officers or other German institutions; the dates of the killings and the numbers of victims. This is a request to facilitate the review of the texts, not a request to assess them; if this cannot be done, the texts themselves suffice. This point is not a request under the Law on the Right to Obtain Information and on the Re-use of Data; it may be answered at your discretion, and no answer to it will be treated as a refusal to provide the texts and documents requested in items 1 and 2.

4. Why the request is made (context only)

The study by A. Bubnys, published by the International Commission for the Evaluation of the Crimes of the Nazi and Soviet Occupation Regimes in Lithuania, states that on 28 June 1941 local white-armbanders gathered the Jews of Darbėnai to send them to Kretinga, that on 29 June the Jewish men were shot by Germans and that the killing of the Jewish women and children of Darbėnai was conducted by the local chief of police; the pages of the Kretinga District Tourism Information Centre state that the women and children were murdered by „Darbėnų policininkai ir pagalbiniai policininkai“ (“Darbėnai policemen and auxiliary policemen”).⁵ Other sources differ on dates and numbers of victims (they are given in request No. DRB-001). The texts requested are needed so that I can later compare them with the sources. The answer to items 1 and 2 of section 3 does not depend on this context.

5. Legal basis and reply

Please examine this request under the procedure established by the Law of the Republic of Lithuania on Public Administration and within the period set by Article 10(4) of that Law, insofar as it applies to each addressee. Please examine the part requesting documents and information (items 1 and 2 of section 3) under Article 2(1)(1), Article 4(1) and Article 13(1) of the Law of the Republic of Lithuania on the Right to Obtain Information and on the Re-use of Data; if part of the data falls within the exclusions in Article 2(2) of that Law, please provide the remainder under Article 14(3) and give reasons for any refusal. Insofar as Article 10(5) of the Law on Public Administration applies, please state in the decision its legal and factual basis, the reasons, the appeal procedure, the decision-maker and the date of the decision. By this request I ask only for texts, documents and information already held; I do not ask the addressees to assess or change any public text. If any addressee considers these periods inapplicable to it, please say so and indicate the expected reply date.

Please register this request and give its registration number and the expected reply date. I would like to receive the documents in digital form by e-mail. If a fee is charged for copies, please provide a cost estimate before making them; if copies cannot be provided, please state when and where the texts could be consulted and photographed.

Yours faithfully

Grant Arthur Gochin

Citizen of the Republic of Lithuania

Footnotes

1. Website of Kretinga District Municipality: the news item of 29 July 2021 on the unveiling of the composition “Obelis” (section <https://www.kretinga.lt/naujienos>) and <https://www.kretinga.lt/naujienos/darbenu-grindinyje-dar-viena-atminimo-plytele> (9 September 2025); page of the Darbėnai eldership <https://www.kretinga.lt/darbenu-seniunija>. On 21 October 2026 automated access to the website was blocked; only fragments of search results and extracts are held, so I do not quote these texts.

2. “Darbėnuose įamžintas genocido aukų atminimas” (The memory of genocide victims commemorated in Darbėnai), Atvira Klaipėda, 22 September 2020 (republished press release of Kretinga District Municipality Administration), <https://www.atviraklaipeda.lt/2020/09/22/darbenuose-iamzintas-genocido-auku-atminimas/> (captured on 21 October 2026).
3. Kretinga Museum, “Žydų paveldas Kretingoje”, <https://www.kretingosmuziejus.lt/lt/kilnojamios-parodos/zydu-paveldas-kretingoje/> (captured on 21 October 2026).
4. LIMIS (Lithuanian Integral Museum Information System), records of Kretinga Museum Nos. 277022917 and 277018472 “Paminklas fašizmo aukų kapinėse Darbėnuose”; on 21 October 2026 the record descriptions were not rendered by the system, and only a search-result fragment was seen.
5. A. Bubnys, *The Holocaust in the Lithuanian Province in 1941* (International Commission for the Evaluation of the Crimes of the Nazi and Soviet Occupation Regimes in Lithuania), pp. 39–40, https://www.komisija.lt/wp-content/uploads/2016/06/A.Bubnys_Province_ENG.pdf; Kretinga District Tourism Information Centre, page “Darbėnų žydų I žudynių vieta ir kapas”, <https://aplankykkretinga.lt/ka-veikti/lankytinos-vietos/darbenu-zydu-i-zudyniu-vieta-ir-kapas/> (captured on 21 October 2026).

To be signed with a qualified electronic signature.

This document is signed with eSGN

To check its signatures, open this PDF using Adobe Acrobat Reader.
For more information, visit the Adobe Acrobat’s Learn & Support section.

Signature Types

- Signed by a natural person
- Signed by a natural person with a registered profession
- Signed by a legal person or registered organisation

Levels of Electronic Signature

- Simple Electronic Signature
 - Advanced Electronic Signature
 - Qualified Electronic Signature
-

Grant Arthur Gochin

Lietuvos Respublikos pilietis

10900 Winnetka Avenue, Chatsworth, CA 91311, USA

+1 818-625-6513 | ggochin@gmail.com

Kam:

Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Mokslo ir enciklopedijų leidybos centrui,
Visuotinės lietuvių enciklopedijos redakcijai (oficialus pateikimo ir registravimo adresas:
biblio@lnb.lt)

Dėmesiui: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centro vadovui dr. Arturui Mickevičiui ir Lietuvos
nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos generalinei direktorei Aušrinei Žilinskienei

Kopija:

Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centrui (centras@genocid.lt)

Lietuvos žydų (litvakų) bendruomenės pirmininkei Fainai Kukliansky (per bendruomenės el. paštą
info@lzb.lt)

Vilniaus Gaono žydų istorijos muziejui (muziejus@jmuseum.lt)

Lietuvos Respublikos delegacijos Tarptautiniame Holokausto aukų atminties aljanse (IHRA) vadovui
Arvydui Daunoravičiui (arvydas.daunoravicius@urm.lt)

Data – kvalifikuoto elektroninio parašo data. Nr. DRB-001

PRAŠYMAS DĖL VLE STRAIPSNIO „DARBĖNAI“: ĮVARDYTI 1941 M. DARBĖNŲ ŽYDŲ ŽUDYNIŲ VYKDYTOJUS IR PAPILDYTI DARBĖNŲ ŽYDŲ BENDRUOMENĖS ISTORIJĄ

1. Pareiškėjas ir prašymo pobūdis

Kreipiuosi kaip nepriklausomas tyrėjas. Šiame prašyme pateikiu savo tyrimo išvadas ir šaltinius, kad
redakcija galėtų juos ištirti ir pritaikyti.

Tai mano pirmasis prašymas dėl straipsnio „Darbėnai“; ankstesnio prašymo dėl šio straipsnio nesu
pateikęs. Tuo pačiu metu dėl Darbėnų teikiu prašymus Nr. DRB-003 (žudynių vietų ženklavimas ir
Kultūros vertybių registro duomenys), DRB-004 (Kretingos enciklopedijos tekstai), DRB-007
(Vilniaus Gaono žydų istorijos muziejaus puslapis), DRB-008 (Kretingos rajono Darbėnų gimnazijos
puslapiai), DRB-002 (savivaldybės ir Kretingos muziejaus turimi tekstai), DRB-005 ir DRB-006
(archyvinių dokumentų kopijos); kiekvienas prašymas savarankiškas, o atsakymas į šį prašymą nuo
jų nepriklauso. 2026 m. spalio 20 d. pateiktame prašyme Nr. SKU-001 dėl straipsnių „Skuodas“ ir
„Dimitravo priverčiamojo darbo stovykla“ jau minėjau 1941 m. rugsėjį iš Dimitravo stovyklos į
Darbėnus atvežtas žydes merginas; šiame prašyme to klausimo nekartoju ir Skuodo įvykių vykdytojų
Darbėnų įvykiams nepriskiriu. Šiame prašyme skaitmenimis pažymėtos dalys yra prašymo skyriai, o
redakcijos sprendimo prašomi punktai pažymėti kaip 1, 1b, 1c, 2(a), 2(b) ir 3(a)–(d) punktai (B
priedas).

Jūsų 2026 m. spalio 15 d. rašte dėl straipsnio „Antanas Baltūsis“ nurodyta, kad į kiekvieną vėlesnį
prašymą atsakyti atskirai „šiuo metu galimybės neturime“. Atsižvelgdamas į šį raštą, neprieštariauju,
kad į šį ir kitus mano prašymus būtų atsakyta vienu apibendrintu raštu, jeigu jame dėl kiekvieno
toliau nurodyto punkto bus pateiktas atskiras sprendimas (priimta, priimta iš dalies ar nepriimta) su
motyvais ir šaltiniais, bus nurodytas prašymo numeris (DRB-001) ir aiškiai pažymėta, kuris

sprendimas kuriam prašymui skirtas. Toks apibendrintas atsakymas nekeičia šiam prašymui taikomo nagrinėjimo termino. Kad tai būtų paprasčiau, pridėtu punktų lentelę (B priedas). Prašau šį prašymą užregistruoti ir nurodyti jo registracijos numerį bei numatomą atsakymo terminą.

2. Kopijų gavėjai

Kopijų gavėjams. Kopijos teikiamos dokumentiniam informavimui, susipažinimui ir išsaugojimui pagal gavėjų atitinkamas kompetencijas. Šiuo prašymu esminių redakcinių veiksmų prašoma tik iš institucijos, kuri valdo nurodytą tekstą. Kopijų gavėjų neprašau priimti sprendimų dėl VLE teksto ar daryti įtaką VLE redakciniams sprendimams; IHRA delegacijos vadovui kopija siunčiama tik informavimo tikslu, ne kaip institucijai, sprendžiančiai dėl VLE teksto. Prašau kiekvieno kopijos gavėjo patvirtinti, kad gavo šį prašymą Nr. DRB-001 ir jo A–C priedus, ir, jei jo dokumentų tvarkymo taisyklės tai numato, nurodyti registracijos numerį ir datą. Jei tai atitinka gavėjo įgaliojimus ir praktiką, būčiau dėkingas, jei jis praneštų, ar medžiaga bus saugoma ir kokia tvarka su ja galima susipažinti. Tai prašymai, o ne teiginys, kad kiekvienas kopijos gavėjas privalo šį raštą registruoti ar saugoti.

3. Dabartinis tekstas

Straipsnio „Darbėnai“ (<https://www.vle.lt/straipsnis/darbenai/>) skyriuje „Istorija“ apie 1941 m. įvykius yra vienas sakiny (tekstas užfiksuotas 2026 m. spalio 21 d.):¹

„Per II pasaulinį karą miestelyje ir jo apylinkėse nužudyta apie 1000 Dimitravo priverčiamojo darbo stovyklos kalinių ir vietinių gyventojų, 1941 išžudyta Darbėnų žydų bendruomenė (apie 540 žmonių).“

Kitur straipsnyje žydai neminimi: nėra žinių apie bendruomenės įsikūrimą, sinagogą, mokyklas, prekybą ir amatus, o gyventojų skaičiaus eilutėje (pvz., „1897 – 2059“) nenurodyta, kiek iš jų buvo žydai. Straipsnis nenurodo, kas 1941 m. suvarė, kalino, saugojo ir nužudė Darbėnų žydus, ir neskiria atskirų žudynių.¹ Šis prašymas susijęs tik su antrąja sakinio dalimi („1941 išžudyta Darbėnų žydų bendruomenė (apie 540 žmonių)“); dėl pirmosios dalies (apie Dimitravo stovyklos kalinius) teikiu tik šaltinio klausimą (3(d) punktas).

4. 1 punktas. Pagrindinis prašymas: įvardyti Darbėnų žydų žudynių vykdytojus ir jų veiksmus

Šis punktas savarankiškas: sprendimas dėl jo nepriklauso nuo sprendimų dėl kitų punktų, o ginčas dėl vieno fakto nesustabdo neginčijamų papildymų. Siūlomame tekste išlaikau dabartinio sakinio aukų skaičių („apie 540“); tiksliai datas, skaičius ir asmenis, dėl kurių šaltiniai nesutaria, perkėliau į 1b ir 1c punktus bei 3(a) punktą, kad sprendimas dėl 1 punkto nuo jų nepriklausytų.

Pagrindinis prašymas – nedelsiant ištaisyti konkrečiai nurodytą, šaltiniais pagrįstą vykdytojų ir jų veiksmų neįvardijimą. Dabartinis sakiny beasmeniui veiksmožodžiu („išžudyta“) sujungia visas 1941 m. žudynes ir nenurodo nė vieno vykdytojo, nors paskelbti tyrimai ir Kretingos rajono savivaldybės turizmo informacijos centro tekstai aiškiai skiria vokiečių įvykdytą žydų vyrų sušaudymą ir vietos policijos bei baltaraiščių įvykdytas žydų moterų ir vaikų žudynes. Prašau aiškiai įvardyti nustatytus darinius ir jų veiksmus, atskirai aprašant vokiečių vaidmenį.

Aukos ir įvykiai. Aukos – Darbėnų žydai: vyrai, moterys, vaikai ir seneliai. Šaltiniai skiria šiuos įvykius: (1) 1941 m. birželio 28 d. visų Darbėnų žydų suvarymas, išvarymas į Kretingą ir grąžinimas į Darbėnus; (2) 1941 m. birželio 29 d. žydų vyrų (apie 150) ir 4 sovietų karo belaisvių sušaudymas Darbėnų pakraštyje, prie kelio į Lazdininkus; (3) moterų ir vaikų kalinimas sinagogoje nuo birželio

29 d.; (4) 1941 m. liepos mėn. kelių kalinių nužudymas žydų kapinėse; (5) 1941 m. rugpjūčio pabaigos–rugsėjo mėn. dvejų žudynės Balto kalno miške, per kurias nužudyta daugiau kaip 400 žydų moterų ir vaikų.^{2, 3, 4} Kiekvieno įvykio vykdytojai nurodomi atskirai; vieno įvykio vykdytojų nepriskiriu kitam.

Trūkumas. Sakinyje nėra jokio veikėjo: neįvardyti nei vokiečių karininkai ir kariai, sušaudę žydų vyrus, nei vietos baltaraiščiai, suvarę žydus ir išsiuntę juos į Kretingą, nei Darbėnų policijos nuovada ir pagalbinė policija (baltaraiščiai), kalinę ir nužudę žydų moteris ir vaikus. Skaitytojas negali sužinoti, kad didžiąją dalį Darbėnų žydų – moteris ir vaikus – nužudė Darbėnų policijos nuovados viršininko vadovaujami vietos policininkai ir baltaraiščiai, nors tai jau paskelbta istorikų darbuose, valstybinio muziejaus Holokausto atlase ir pačios Kretingos rajono savivaldybės įstaigos tekstuose.

Ką rodo šaltiniai. (1) *Suvarymas, birželio 28 d.* A. Bubnys rašo: „On 28 June 1941, local white-bands gathered all the Jews living in Darbėnai (about 600 persons) for sending them to Kretinga.“ („1941 m. birželio 28 d. vietos baltaraiščiai surinko visus Darbėnuose gyvenusius žydus (apie 600 žmonių), kad išsiųstų juos į Kretingą.“)² Holokausto Lietuvoje atlase: „1941 m. birželio 28 d. vietiniai baltaraiščiai surinko visus Darbėnų žydus (apie 600 žmonių) ir išsiuntė juos į Kretingą.“³ Kelyje į Kretingą, A. Bubnio duomenimis, vokiečių kariai iškinkė arklius ir į vežimą pakinkė penkis žydus.² (2) *Vyrų sušaudymas, birželio 29 d.* A. Bubnys: „On the same day 6 German officers arrived, who separated Jewish men from women [...]. There were about 150 Jewish men and 4 soviet war prisoners taken in total. [...] They were executed with automatic rifles by Germans.“ („Tą pačią dieną atvyko 6 vokiečių karininkai, kurie atskyrė žydų vyrus nuo moterų [...]. Iš viso buvo paimta apie 150 žydų vyrų ir 4 sovietų karo belaisviai. [...] Juos automatiniais ginklais sušaudė vokiečiai.“)² A. Rukšėnas pažymi: „Žinių, kad Darbėnų viešosios policijos pareigūnai ir pagalbinė policija būtų tiesiogiai dalyvavusi žudynėse, nėra.“⁴ Todėl šių žudynių lietuvių dariniams nepriskiriu. (3) *Kalinimas sinagogoje.* A. Bubnys rašo, kad moterys ir vaikai birželio 29 d. vakare buvo nuvaryti į sinagogą ir kad „local white-bands would often abuse of them: the women would be beaten, sometimes they would not be given any food for days“ („vietos baltaraiščiai dažnai iš jų tyčiodavosi: moteris mušdavo, kartais ištisas dienas neduodavo maisto“).² A. Rukšėno teigimu, sinagogą saugojo pagalbinės policijos būrio nariai.⁴ (4) *Moterų ir vaikų žudynės.* A. Bubnys rašo, kad maždaug 1941 m. rugsėjo pradžioje vietos policijos viršininkas sudarė moterų su mažais vaikais sąrašą, vakare grįžo su 7 „partizanais“, išvestos apie 100 moterų ir nežinomas skaičius vaikų buvo nuvarytos Vaineikių gatve į mišką apie 1 km nuo Darbėnų ir ten nužudytos lazdomis, šakėmis ir kirviais, o likusios moterys ir merginos nužudytos po savaitės; „The massacre of the women and children of Darbėnai was conducted by the local chief of the police. Over 400 Jewish women and children were killed in total.“ („Darbėnų moterų ir vaikų žudynėms vadovavo vietos policijos viršininkas. Iš viso nužudyta daugiau kaip 400 žydų moterų ir vaikų.“)² Atlase tie patys duomenys: „Vakare į sinagogą vėl atvyko policijos viršininkas su 7 baltaraiščiais [sic]. [...] Darbėnų moterų ir vaikų žudynėms vadovavo vietinis policijos viršininkas. Iš viso buvo nužudyta virš 400 žydų moterų ir vaikų.“³ A. Rukšėno teigimu, pirmojoje operacijoje dalyvavo „apie 40 Darbėnų policininkų, pagalbinės policijos būrio narių“, o antrojoje Darbėnų policininkams ir pagalbinės policijos būrio nariams „į talką“ atvyko Kretingos rajono saugumo kriminalinės policijos darbuotojas su grupe pagalbinių policininkų.⁴

Valstybės ir savivaldybės institucijų jau paskelbti tekstai. Kretingos rajono savivaldybės turizmo informacijos centro svetainėje rašoma: „Šioje vietoje 1941 m. rugsėjo pradžioje Darbėnų policininkai ir pagalbinių policininkai nužudė apie 320 Darbėnų žydų bendruomenės moterų ir vaikų.“; „Šioje vietoje 1941 m. rugsėjo pabaigoje pagalbinių policininkai sušaudė apie 60 Darbėnų

žydų bendruomenės moterų ir apie 40 iš Dimitravo stovyklos atvartų Skuodo žydų bendruomenės merginų.“; „Šioje vietoje 1941 m. birželio 29 d. Vokietijos kareiviai, vadovaujami vokiečių karininkų, sušaudė apie 150 Darbėnų žydų bendruomenės vyrų ir 4 raudonarmiečius belaisvius.“⁵ Kretingos enciklopedijos straipsnyje apie Darbėnų žydų kapines rašoma: „liepos 14–15 d. pagalbiniai policininkai kapinėse nužudė 7 žydes moteris ir 2 vyrus“.⁷ VLE straipsnis „Darbėnai“ šiuo požiūriu yra silpnesnis už tos pačios savivaldybės įstaigų jau paskelbtus tekstus: juose vykdytojai įvardyti, VLE straipsnyje – ne. Kultūros vertybių registro įrašuose apie moterų ir vaikų žudynių vietas egzekucijos priskiriamos tik „nacistinės Vokietijos valdžios“ organizavimui, o lietuvių dariniai neišvardyti; šį klausimą keliu atskirame prašyme Nr. DRB-003.¹⁰

Vokiečių vaidmuo. Šaltinių duomenimis, Darbėnus 1941 m. birželio 22 d. užėmė vokiečių kariuomenė; vokiečių miestelio komendantas įsakė žydams nešioti geltonus ženklus; vokiečių kariai varė žydus į darbus ir mušė, birželio 28 d. vokiečių karininkai visų akivaizdoje sušaudė Motę Blochą, o birželio 29 d. vokiečių karininkai atskyrė žydų vyrus ir vokiečiai juos sušaudė.^{2, 4} Šaltiniai nenurodo, kuriai vokiečių institucijai šie karininkai priklausė (Gedenkorte Europa: „ob SS- oder Wehrmachtsangehörige, ist unklar“).⁹ A. Rukšėno teigimu, moterų ir vaikų žudynių užduotį nuovados viršininkas gavo „iš aukštesniųjų įstaigų“, kurių jis neišvardija; vokiečių dalyvavimo moterų ir vaikų žudynėse vietoje šaltiniai, kuriuos mačiau, nenurodo.⁴ Siūlomame tekste vokiečių vaidmuo nei sumenkinamas, nei išgalvojamas.

Šaltinių pobūdis. A. Bubnio studija paskelbta Tarptautinės nacių ir sovietinio okupacinių režimų nusikaltimams Lietuvoje įvertinti komisijos; ji remiasi 1960 m. leidiniu „Hitleriniai žudikai Kretingoje“, 1973 m. dokumentų rinkiniu „Masinės žudynės Lietuvoje“ ir Lietuvos ypatingojo archyvo bylomis.² Atlaso tekstas remiasi A. Bubnio darbu, todėl jo nelaikau nepriklausomu patvirtinimu.³ A. Rukšėno straipsnis paskelbtas Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro žurnale; Centro leidimas jo teiginiams papildomos įrodomosios galios nesuteikia, todėl jo duomenis pateikiu kaip autoriaus teiginius, o jų pagrindu laikau jo nurodytas archyvų bylas, kurių kopijų prašau prašymuose Nr. DRB-005 ir DRB-006.⁴ Liudytojų parodymai, užrašyti sovietų saugumo ir tardymo organų, pateikiami tik kaip parodymai. Šių bylų pats nemačiau. Siūlomame tekste vartoju šaltinių žodžius ir nė vieno asmens neaprašau kaip asmeniškai šaudžiusio.

Siūlomas tekstas (vietoje sakinio dalies „1941 išžudyta Darbėnų žydų bendruomenė (apie 540 žmonių).“):

„1941 06 28 vietos baltaraiščiai suvarė visus Darbėnų žydus ir išsiuntė juos į Kretingą; į Kretingą žydai buvo nuvaryti pėsčiomis, juos lydėjo ginkluoti vokiečių kariai, o vėliau žydai buvo grąžinti į Darbėnus. 1941 06 29 vokiečių karininkai atskyrė žydų vyrus ir vokiečiai už miestelio, pamiškėje prie Darbėnų–Lazdininkų kelio, sušaudė apie 150 žydų vyrų ir 4 sovietų karo belaisvius. Žydų moterys ir vaikai buvo uždaryti sinagogoje, kurią saugojo vietos pagalbinė policija. 1941 rugpjūčio pab.–rugsėjo mėn. Darbėnų policijos nuovados viršininko vadovaujami vietos policininkai ir baltaraiščiai (pagalbiniai policininkai) Balto kalno miške nužudė daugiau kaip 400 žydų moterų ir vaikų. 1941 iš viso nužudyta apie 540 Darbėnų žydų.“

Kiekvienas siūlomo teksto teiginys remiasi A. Bubnio studija ir Atlasu, o sinagogos saugojimas ir „pagalbinės policijos“ pavadinimas – A. Rukšėno straipsniu ir Kretingos rajono turizmo informacijos centro tekstais; skaičius „apie 540“ išlaikytas iš dabartinio straipsnio.^{1, 2, 3, 4, 5} Vokiečių karius kelyje į Kretingą mini A. Bubnys, o ginkluotą vokiečių karių palydą – R. Šatilienės parodymai („Mus lydėjo ginkluoti vokiečių kariai, o iš baltųjų banditų būrio vienas lietuvis“), kuriuos cituoja A.

Rukšėnas; Atlasas rašo, kad vietiniai baltaraiščiai žydus „išsiuntė“ į Kretingą.^{2, 3, 4} Žodžius „baltaraiščiai (pagalbiniai policininkai)“ vartoju todėl, kad A. Bubnys ir Atlasas tuos pačius vykdytojus vadina „partizanais“ ir „baltaraiščiais“, o A. Rukšėnas ir Kretingos rajono turizmo informacijos centras – „pagalbiniais policininkais“; jei redakcijos šaltiniai rodo kitaip, prašau nurodyti tikslų darinio pavadinimą. Sąmoningai neįrašiau nė vieno asmens kaip šaudžiusio, nes tam reikia pirminių dokumentų, kurių nemačiau. Datą „rugpjūčio pab.–rugsėjo mėn.“ pasirinkau todėl, kad šaltiniai nurodo „rugsėjo pradžią“ ir „po savaitės“ (A. Bubnys), „rugpjūčio pab. ir rugsėjo pr.“ (A. Rukšėnas) ir „rugsėjo pradžią“ bei „rugsėjo pabaigą“ (turizmo informacijos centras).^{2, 4, 5}

Atskaitos tašku laikau A. Bubnio studijoje ir Kretingos rajono turizmo informacijos centro tekstuose įvardytus darinius ir veiksmus; teksto ilgis ir išsamumas gali skirtis pagal laikmeną, tačiau tekstas, kuriame nebūtų šių darinių ir veiksmų, nebūtų tikslus.

Jūsų 2026 m. spalio 13 d. rašte dėl straipsnio „Papilė“ nurodyta, kad VLE straipsnių teiginiai ir formulotės „grindžiamos mokslinių institucijų iki straipsnio publikavimo atliktais tyrimais ir viešai paskelbtomis išvadomis“; siūlomo teksto pagrindą sudaro istorikų paskelbti darbai, valstybinio muziejaus Atlasas ir savivaldybės įstaigos tekstai (2–5 išnašos). Tame pačiame rašte nurodyta, kad nuorodos į šaltinius VLE straipsnių tekste neteikiamos, o šaltiniai nurodomi potekstinėje bibliografijoje; todėl prašau tuos pačius faktus pateikti be nuorodų tekste, o išnašose nurodytus šaltinius įrašyti į straipsnio potekstinę bibliografiją. Nuorodos tekste atsakymas nėra priežastis atsakyti paties fakto. Taip pat nurodėte, kad straipsnis „Papilė“ papildytas išorine nuoroda rubrikoje „Kiti šaltiniai“. Tokia nuoroda naudinga, tačiau ji nepakeičia straipsnio teksto, kurį skaito skaitytojas; todėl prašau sprendimo dėl teksto.

Prašau nurodyti pakeitimo datą ir pateikti atnaujinto teksto nuorodą. Jeigu siūlomo teksto nepriimate, prašau dėl kiekvienos jo dalies pateikti motyvuotą atsakymą, nurodyti panaudotus pirminius šaltinius ir pasiūlyti šaltiniais pagrįstą alternatyvą, kurioje liktų visi neginčijami lietuvių darinių veiksmai.

1b punktas. Nuovados viršininko 1941 m. rugpjūčio 15 d. pranešimas, žudynių užduotis ir Kretingos pagalbiniai policininkai

Atskirai nuo 1 punkto prašau įrašyti šiuos sakinius arba motyvuotai nurodyti, kodėl jie neįrašomi:

„1941 08 15 Darbėnų policijos nuovados viršininkas pranešė Kretingos apskrities policijos vadui, kad sinagogoje tebelaikoma daugiau kaip 400 žydų, ir prašė leisti turėti penkis samdomus policininkus, kol vietos žydai bus išsiųsti į stovyklas. A. Rukšėno duomenimis, moterų ir vaikų žudynių užduotį iš aukštesniųjų įstaigų gavo nuovados viršininkas Kazys Ražauskas; antrosiose moterų ir vaikų žudynėse kartu su Darbėnų policininkais dalyvavo atvykę Kretingos pagalbiniai policininkai, o aukų drabužiai ir daiktai buvo nuvežti į Darbėnų policiją ir į Kretingą.“

Šaltiniai ir jų pobūdis. (1) Rugpjūčio 15 d. pranešimas – A. Bubnys ir A. Rukšėnas cituoja jį iš 1973 m. dokumentų rinkinio „Masinės žudynės Lietuvoje“ (2 d., p. 144); A. Bubnio angliškų perteikimu, viršininkas rašė, kad pagalbiniai policininkai be atlygio nenori saugoti žydų ir vesti jų į darbus, ir prašė penkių laisvai samdomų policininkų „until the local Jews were sent to camps“ („kol vietos žydai bus išsiųsti į stovyklas“).^{2, 4, 11} Originalo ir lietuviško teksto nemačiau; jo vietos archyve prašau prašyme Nr. DRB-006 (C priedas, C3). (2) Nuovados viršininko asmuo – A. Rukšėnas nurodo, kad birželio sukilimo metu viešosios policijos nuovados viršininku paskirtas Simonaitis, o rugpjūčio pabaigoje užduotį gavo nuovados viršininkas Kazys Ražauskas; A. Bubnys pažymi, kad „there are data that this office was held by Ignas Simonaitis“ (LYA, f. K-1, ap. 6, b. 42, l. 17).^{2, 4} Kas pasirašė rugpjūčio 15 d. pranešimą, nenustatyta; todėl siūlomame tekste K. Ražauską nurodau tik A.

Rukšėno duomenimis ir tik kaip gavusį užduotį, ne kaip šaudžiusį. (3) Kretingos pagalbinių policininkų dalyvavimas ir aukų daiktai – A. Rukšėno straipsnis, kuris remiasi LYA bylomis (f. K-1, ap. 58, b. 1973/3, 19731/3, 28102/3) ir LCVA f. MK-1, b. 18.⁴ Gedenkorte Europa taip pat rašo, kad moteris ir vaikus nužudė lietuvių baltaraiščiai, vadovaujami Darbėnų ir Kretingos policijos viršininkų.⁹

Vien pareigų ėjimas ar vadovavimas struktūrai savaime neįrodo asmeninio dalyvavimo žudynėse; vadovavimo atsakomybė vertintina atskirai, pagal dokumentus apie asmens įgaliojimus tam tikru metu ir vietoje.

1c punktas. Smurtas ir žudymai iki masinių žudynių

Atskirai nuo 1 punkto prašau įrašyti šiuos sakinius arba motyvuotai nurodyti, kodėl jie neišrašomi:

„1941 06 28 vietos baltaraiščiai suėmė Darbėnų rabiną Iserį Vaisbordą ir mušė jį, kol jis neteko sąmonės; netrukus jis buvo negyvas. Tą pačią dieną vokiečių karininkai visų akivaizdoje sušaudė Motę Blochą. 1941 liepos mėn. baltaraiščiai (pagalbiniai policininkai) žydų kapinėse nužudė iš sinagogos išvestas žydes moteris.“

Šaltiniai ir jų pobūdis. (1) Rabino nužudymas ir M. Blocho sušaudymas – A. Bubnys („The white-bands arrested at home Darbėnai rabbi Iser Vaisbord and beat him [...]. The rabbi was beaten to unconsciousness [...]. At that time Vaisbord was already dead. Shortly three German officers arrived by car. They took Jew Mote Bloch away from the crowd and shot him“), kuris remiasi R. Šatelių parodymais, paskelbtais 1960 m. leidinyje „Hitleriniai žudikai Kretingoje“; tuos pačius parodymus cituoja A. Rukšėnas.^{2, 4} Pinkas Hakehillot Lita rašo, kad į rabino namus įsiveržė „Germans and Lithuanians“.⁶ (2) Žudymai žydų kapinėse – Kretingos enciklopedija („liepos 14–15 d. pagalbiniai policininkai kapinėse nužudė 7 žydes moteris ir 2 vyrus“), A. Bubnys („Once a town white-band took four Jewish old women from the synagogue and killed them in the Jewish cemetery“) ir A. Rukšėnas (7 moterys, 1941 m. liepos 13–14 d.).^{2, 4, 7} Kadangi šaltiniai nesutaria dėl aukų skaičiaus ir datos, siūlomame tekste jų nenurodau.

VLE straipsniai „Holokaustas“ ir „policijos batalionai“

Paties VLE straipsnyje „Holokaustas“ rašoma: „Svarbiausi Lietuvos žydų žudynių vykdytojai buvo SS oberšturmfiurerio Joachimo Hamanno vadovaujamas mobilusis dalinys, kurio branduolį sudarė Kaune dislokuoto lietuvių policijos 1-ojo bataliono kariai, vokiečių saugumo policijos ir SD ypatingasis būrys (vok. Sonderkommando) Vilniuje (Ypatingasis būrys), Tilžės gestapo būrys ir kai kurie iš apskrityse veikusių lietuvių sukilėlių (baltaraiščių) būrių pertvarkyti pagalbinės policijos būriai. Šie vokiečių ir lietuvių policijos padaliniai 1941 nužudė dešimtis tūkstančių Lietuvos žydų. Lietuvoje Holokaustą inicijavo ir organizavo nacių okupacinė valdžia, bet be vietos administracijos, policijos ir dalies gyventojų paramos jis nebūtų įvykdytas taip greitai.“¹⁴ Straipsnyje „policijos batalionai“: „Policijos batalionai padėjo naciams vykdyti holokaustą: dalyvavo žudant žydus [...] Lietuvoje ir Baltarusijoje [...]“.¹⁵ Šių bendrųjų teiginių nepriskiriu Darbėnų įvykiams ir neteigiu, kad Darbėnuose veikė kuris nors policijos batalionas; jie rodo, kad pats VLE tarp svarbiausių vykdytojų nurodo ir iš apskrityse veikusių lietuvių sukilėlių (baltaraiščių) būrių pertvarkytus pagalbinės policijos būrius, todėl beasmenis straipsnio „Darbėnai“ sakinyss neatitinka paties VLE bendrojo aprašymo.

Gerbiu redakcijos teisę spręsti dėl teksto ilgio ir stiliaus. Vis dėlto prašau atsakyti: kodėl straipsnyje „Darbėnai“ neišvardyti nei vokiečiai, sušaudę žydų vyrus, nei Darbėnų policijos nuovada ir

baltaraiščiai (pagalbinė policija), kalinę ir nužudę daugiau kaip 400 žydų moterų ir vaikų, nors tai paskelbta istorikų darbuose ir Kretingos rajono savivaldybės įstaigos tekstuose? Galimi atsakymai, kad straipsnis yra trumpa apžvalga, kad dabartinis sakinyss pažodžiui nėra klaidingas arba kad kontekstą suteikia kiti straipsniai ar nuorodos, neatsako į klausimą, kodėl straipsnio „Darbėnai“ skaitytojas negauna informacijos, kas suvarė Darbėnų žydus, kas sušaudė vyrus ir kas nužudė moteris ir vaikus. Siūlomas tekstas yra penkių trumpų sakinių, todėl jis neprieštarauja trumpos apžvalgos pobūdžiui. Nei šiame, nei kituose straipsniuose nereikalauju skelbti visų detalių.

Istorinis standartas

Tarptautinio Holokausto aukų atminties aljanso (IHRA) darbinė Holokausto neigimo ir iškraipymo apibrėžtis, patvirtinta 2013 m. spalio 10 d. Toronte vykusiame IHRA plenariniame posėdyje, yra teisiškai neįpareigojanti; ją taikau kaip aiškinamąjį standartą. Oficialiame IHRA vertime į lietuvių kalbą nurodyta, kad Holokausto iškraipymas yra susijęs, inter alia, su: „Tyčinėmis pastangomis pateisinti arba sumenkinti Holokausto poveikį arba jo esminius elementus, įskaitant nacistinės Vokietijos kolaborantus ir šalininkus“ (angl. „Intentional efforts to excuse or minimize the impact of the Holocaust or its principal elements, including collaborators and allies of Nazi Germany“).¹³ IHRA 2021 m. leidinyje „Understanding Holocaust Distortion“ (p. 7) kaip pavyzdys nurodoma, kad teiginys, jog Holokaustas nėra susijęs su tautos istorija, nes tai buvo nacistinės Vokietijos organizuotas nusikaltimas, gali būti iškraipymo forma, jeigu ignoruojamas „the roles played by local collaborators or members of the Axis in the crimes of the Holocaust“ (vietinių kolaborantų ar Ašies narių vaidmuo Holokausto nusikaltimuose); kartu (p. 8, aptariant nacistinės Vokietijos įsteigtas koncentracijos ir mirties stovyklas) nurodoma, kad iškraipymo forma yra ir visos kaltės dėl Holokausto perkėlimas vietiniams kolaborantams, ignoruojant nacistinės Vokietijos atsakomybę už genocidą.¹³ Šį pavyzdį taikau tik pagal analogiją: straipsnis „Darbėnai“ neteigia, kad Holokaustas nesusijęs su Lietuvos istorija, tačiau sakinyje apie 1941 m. žudynes neįvardija nei lietuvių, nei vokiečių vykdytojų. Paties VLE straipsnyje „Holokaustas“ rašoma: „Lietuvoje per nacių Vokietijos okupaciją Holokaustą 1941–44 organizavo vokiečiai, bet į šį nusikaltimą buvo įtraukta dalis vietos gyventojų ir kolaboruojančių institucijų (vadinamoji lietuvių savivalda).“¹⁴ Todėl siūlomame tekste atskirai įvardijami ir vokiečių veiksmai, ir lietuvių darinių veiksmai.

Šį standartą taikau teksto poveikiui skaitytojui; tai mano, kaip tyrėjo, neprivalomo standarto taikymas, o ne teiginys apie kieno nors ketinimus. Formulotė „1941 išžudyta Darbėnų žydų bendruomenė (apie 540 žmonių)“ kelia holokausto istorijos iškraipymo riziką pagal šį aiškinamąjį standartą, nes joje neįvardyti paskelbtuose tyrimuose aprašyti lietuvių darinių veiksmai – vietos baltaraiščių įvykdytas žydų suvarymas 1941 m. birželio 28 d., sinagogoje kalintų žydžių saugojimas ir Darbėnų policijos nuovados viršininko vadovaujamų vietos policininkų ir baltaraiščių (pagalbinių policininkų) įvykdytos daugiau kaip 400 žydų moterų ir vaikų žudynės Balto kalno miške. Šis vertinimas susijęs su teksto poveikiu skaitytojui, o ne su jo autorių ketinimais. Neteigiu, kad šis tekstas yra Holokausto neigimas, kad jis atitinka apibrėžtyje minimą tyčios elementą ar kad IHRA dėl jo ką nors yra nusprendusi.

Neteigiu, kad kuris nors redaktorius, autorius ar darbuotojas padarė nusikalstamą veiką. Šis prašymas yra istorinio tikslumo prašymas ir nepriklauso nuo jokio baudžiamojo teisinio vertinimo.

5. 2 punktas. Darbėnų žydų bendruomenės istorija

2(a) punktas. Žydų skaičius gyventojų skaičiaus eilutėje

Straipsnio gyventojų skaičiaus eilutėje žydų skaičius nenurodytas. Prašau įrašyti šiuos duomenis arba motyvuotai nurodyti, kodėl jie neįrašomi.^{6, 7, 8}

„1765 Darbėnuose gyveno 24 žydų šeimos, 1816 – 44; 1897 iš 2059 gyventojų 1129 buvo žydai.“

Šaltiniai: 1765 m. – Kretingos enciklopedija; 1816 m. – Vilniaus Gaono žydų istorijos muziejaus tekstas (pagal miestelio inventorių); 1897 m. – Pinkas Hakehillot Lita; bendras 1897 m. gyventojų skaičius sutampa su dabartinio straipsnio skaičiumi.^{1, 6, 7, 8} 1923 m. žydų skaičiaus neįrašau: Pinkas Hakehillot Lita nurodo 601 žydą iš 1018 miestelio gyventojų, o A. Rukšėnas, remdamasis 1923 m. surašymu, 601 žydą nurodo visame Darbėnų valsčiuje; prašau šį skaičių patikrinti pagal 1923 m. surašymo duomenis.^{4, 6} Šie šaltiniai antriniai; redakcija gali juos patikrinti ir patikslinti.

2(b) punktas. Išsami bendruomenės istorija

Prašau skyriuje „Istorija“ įrašyti šiuos sakinius arba motyvuotai nurodyti, kodėl jie neįrašomi:

„Žydai Darbėnuose įsikūrė XVIII a. viduryje; XVIII a. antroje pusėje turgaus aikštėje stovėjo sinagoga. 1882 ir 1909 gaisrai sunaikino daug žydų namų ir krautuvių, 1909 sudegė sinagoga ir beit midrašas. Darbėnuose gimė sionistų judėjimo veikėjas Dovydas Volfsonas (David Wolffsohn), antrasis Pasaulinės sionistų organizacijos pirmininkas. Tarpukariu veikė Talmud Toros ir Tarbut tinklo hebrajų mokyklos (apie 150 mokinių), hebrajų ir jidiš bibliotekos, dramos būrelis, sionistų organizacijos, Hechaluc ir Makabi skyriai, labdaros draugijos; 1931 visos 25 miestelio krautuvės priklausė žydams. Dalis žydų emigravo į Kanadą, Pietų Afriką, JAV ir Palestiną. Holokausto išvakarėse Darbėnuose gyveno apie 800 žydų; paskutinis rabinas – Iseris Vaisbordas.“

Šaltiniai: Pinkas Hakehillot Lita (gaisrai, mokyklos, bibliotekos, organizacijos, krautuvės 1931 m., emigracija, apie 800 žydų 1940 m., rabinas I. Vaisbordas); Vilniaus Gaono žydų istorijos muziejaus tekstas (įsikūrimas XVIII a. viduryje, sinagoga turgaus aikštėje, D. Volfsonas); A. Bubnys (apie 800 žydų Holokausto išvakarėse, emigracija, mokyklos ir draugijos).^{2, 6, 8} D. Volfsono gimimo metai šaltiniuose skiriasi (1855, 1856, 1858), todėl siūlomame tekste jų nenurodau. Šie šaltiniai antriniai; redakcija gali juos patikrinti ir patikslinti.

Antras atskiras prašymas – redakcijai savarankiškai ištirti ir parengti išsamų, tinkamai išnašomis pagrįstą Darbėnų žydų bendruomenės istorijos aprašą, vertinant mano pateiktą medžiagą kaip pradinę, o ne baigtinę. Dabar straipsnyje nėra nieko apie bendruomenės įsikūrimą, sinagogas, rabinus, švietimą, ekonominį ir visuomeninį gyvenimą, emigraciją, žydų kapines (kultūros vertybė, unikalus kodas 24196), išsigelbėjusiuosius ir jų gelbėtojus bei atminimo ženklus. Ypač prašau išnagrinėti 2020 m. Darbėnuose išleistą knygą „Darbėnų žydai / The Jews of Darbėnai“ (sud. E. Goldstein ir J. Kanarskas), kurios pats nemačiau (C priedas, C9).⁷

A priede pateikiu savo surinktą chronologinę Darbėnų žydų istoriją su išnašomis ir šaltinių nesutarimų sąrašu. Tai redakcinė ir mokslinė leidėjo atsakomybė, o ne neribota įstatyminė pareiga; mano priedas pateikia kryptis, o ne baigtinę istoriją. Prašau atskirų sprendimų dėl 2(a) ir 2(b) punktų. Šių punktų atmetimas ar atidėjimas neatideda 1 punkto.

6. Prašymo ribos

Šiuo prašymu VLE neprašoma skelbti visų istorinių detalių, perimti archyvų funkcijų ar vertinti kieno nors asmeninės atsakomybės. Prašoma (1) ištaisyti konkretų sakinį pagal jau paskelbtus

valstybės ir mokslo šaltinius, (2) parengti bendruomenės istoriją pagal VLE metodiką ir (3) atsakyti į konkrečius šaltinių klausimus.

7. 3 punktas. Šaltiniai ir dokumentiniai tyrimai

Prašau redakcijos išnagrinėti ir dėl kiekvieno klausimo atskirai raštu nurodyti, ką rodo jos šaltiniai (C priede nurodyta, kur šių duomenų tikėtina rasti). Šiais klausimais neprašau redakcijos atlikti archyvinių tyrimų, kurie nepriklauso jos kompetencijai; prašau nurodyti, ką rodo jos turimi ir išnagrinėti šaltiniai, ir, jei atsakyti negali, tai pažymėti:

(a) Koks dabartiniame straipsnyje nurodyto skaičiaus „apie 540“ šaltinis? Ar redakcija svarstė kitus skaičius: apie 600 suvartytų žydų (A. Bubnys, Atlasas), 596 nužudytus asmenis 1945 m. balandžio 11 d. Kretingos apskrities komisijos akte (kuris, A. Rukšėno teigimu, aukų tautybės nenurodo) ir 576 nužudytus bendruomenės narius (A. Rukšėnas)?^{2, 3, 4} Jeigu skaičius „apie 540“ turi šaltinį, prašau jį išlaikyti nurodant šaltinį, o kitus skaičius pateikti su jų šaltiniais, jų nevidurkinant;

(b) Ar redakcija išnagrinėjo A. Bubnio studiją (p. 39–40) ir A. Rukšėno 2015 m. straipsnį (p. 26–39) bei jų nurodytus archyvinius šaltinius, ir ką jie rodo apie tai, kas buvo Darbėnų viešosios policijos nuovados viršininkas 1941 m. rugpjūčio–rugsėjo mėn. (Simonaitis ar Kazys Ražauskas) ir kas pasirašė 1941 m. rugpjūčio 15 d. pranešimą (C priedas, C1–C4)?;

(c) *Turimas dokumentas*. Jūsų 2026 m. spalio 13 ir 15 d. raštuose minima VLE Konsultacinės kolegijos (iki 2023 m. – VLE mokslinės redakcinės tarybos) patvirtinta informacijos atrankos ir pateikimo mokslinė metodika. Prašau pateikti šio turimo dokumento kopiją arba nuorodą į jį ir nurodyti, kokie joje nustatyti šaltinių patikimumo, citavimo, patvirtinimo kitais šaltiniais ir straipsnių apimties reikalavimai; jeigu jį jau pateikėte atsakydami į kitą mano prašymą, pakanka nurodyti to atsakymo numerį ir datą.

(d) Koks yra pirmosios sakinio dalies teiginio „miestelyje ir jo apylinkėse nužudyta apie 1000 Dimitravo priverčiamojo darbo stovyklos kalinių ir vietinių gyventojų“ šaltinis, ar į šį skaičių įskaičiuoti Darbėnų ir Skuodo žydai ir kuriose vietose šie žmonės nužudyti? Šiuo klausimu neprašau keisti teksto; prašau nurodyti šaltinį, kad būtų aišku, ar skaičiai „apie 1000“ ir „apie 540“ nesidubliuoja.

Jeigu redakcija šių klausimų dabar išspręsti negali, prašau tai pažymėti ir nurodyti, kokius šaltinius tyrė. Šie klausimai nesustabdo 1 punkto.

8. Trūkstami duomenys ir leidėjo atsakomybė

Kai kurių duomenų neturiu. C priede jie išvardyti atskirai: duomenys, kurių ieškojau, bet neradau (nurodant, kur ieškojau); dokumentai, apie kuriuos žinau iš kitų šaltinių, bet jų nemačiau (nurodant, kas ir kur juos nurodo); ir dokumentai, kurių kol kas negaliu gauti. Tai, kad ko nors neradau, nereiškia, kad tokių dokumentų nėra. Kaip enciklopedijos leidėjas, redakcija atsako už jos turinį ir turi redaktorių, specialistus, fondus bei prieigą prie archyvų, todėl gali parengti kuo išsamesnę ir tikslesnę Darbėnų žydų bendruomenės istoriją. Prašau tai padaryti, mano pateiktą medžiagą vertinant kaip pradinę, o ne baigtinę. Mano medžiagos neišsamumas nėra priežastis netaisyti tekste nustatytų trūkumų.

9. Istorinė tiesa ir susitaikymas

Nuo Holokausto pabaigos praėjo 81 metai, o nuo Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo – 36 metai. Lietuva turėjo pakankamai laiko ištirti, dokumentuoti, pripažinti ir tiksliai pristatyti savo žydų

bendruomenių sunaikinimo istoriją, įskaitant dokumentais pagrįstus Lietuvos asmenų, institucijų ir darinių veiksmus persekiojant, nusavinant turtą ir žudant žydus.

Labai apgailestauju, kad net ir po tiek dešimtmečių vis dar tenka ginčytis dėl nustatytų istorinių faktų viešo pripažinimo. Šie nesutarimai neturėtų likti kovomis dėl istorinės atminties; jie turėtų tapti bendromis pastangomis nustatyti istorinę tiesą.

Susitaikymas negali būti grindžiamas tyła, nutylėjimais, eufemizmais ar atsakomybės perkėlimu kitiems. Jis turi prasidėti sąžiningu pripažinimu, kas įvyko, kas nukentėjo, kas veikė ir ką patvirtina istoriniai įrodymai. Dokumentais pagrįsto lietuvių dalyvavimo pripažinimas nereiškia kolektyvinės kaltės priskyrimo lietuvių tautai; jis įvardija konkrečių asmenų ir institucijų istorinę atsakomybę tiek, kiek ją patvirtina dokumentai.

Istorinė tiesa ir susitaikymas yra ne tik pareiga mirusiesiems. Tai atsakomybė gyviesiems ir ateities kartoms. Holokausto pamokos turi būti tiksliai dėstomos, sąžiningai suprantamos ir taikomos dabarčiai, kad neapykanta, persekiojimas ir genocidas niekada nepasikartotų.

Atsakomybė išsaugoti šią istoriją ir pasakoti ją teisingai tenka mums visiems. Todėl teikiu šį prašymą siekdamas istorinės tiesos, atsakomybės pripažinimo ir susitaikymo bei kviečiu Jūsų instituciją prie to prisidėti tiksliais tyrimais, aiškiu faktų pripažinimu ir atitinkamais viešojo istorinio pasakojimo pataisymais.

10. Prašomas atsakymas ir procedūra

Prašau dėl kiekvieno punkto – 1, 1b, 1c, 2(a), 2(b) ir kiekvieno iš 3(a)–(d) – nurodyti sprendimą (priimta, priimta iš dalies ar nepriimta) su faktiniais ar redakciniais motyvais ir šaltiniais; jeigu siūlomos formuluotės nepriimate – pasiūlyti šaltiniais pagrįstą alternatyvą, kurioje liktų lietuvių darinių ir jų veiksmų duomenys; nurodyti, kokius šaltinius redakcija ištyrė ir kokius tyrimus atliks; nurodyti šio prašymo registracijos numerį, kompetentingą sprendimo priėmėją, sprendimo datą, įgyvendinimo (paskelbimo) datą ir pateikti atnaujinto teksto nuorodą.

Prašau šį prašymą nagrinėti Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo nustatyta tvarka ir per jo 10 straipsnio 4 dalyje nustatytą terminą, kiek taikoma. Dokumentų ir informacijos pateikimo dalį (3(c) punktą) prašau nagrinėti pagal Lietuvos Respublikos teisės gauti informaciją ir duomenų pakartotinio naudojimo įstatymo 2 straipsnio 1 dalies 1 punktą, 4 straipsnio 1 dalį ir 13 straipsnio 1 dalį; jei dalis prašomų duomenų patenka į to įstatymo 2 straipsnio 2 dalyje nurodytas išimtis, prašau, vadovaujantis 14 straipsnio 3 dalimi, pateikti likusią dalį, o atsisakymą motyvuoti. Prašau, kiek taikoma Viešojo administravimo įstatymo 10 straipsnio 5 dalis, sprendime nurodyti jo teisinį ir faktinį pagrindą, motyvus, apskundimo tvarką, sprendimo priėmėją ir sprendimo datą. Jei siūlymai priimami, prašau nurodyti ir įgyvendinimo terminą. Atskiriu pareigą pateikti jau turimus dokumentus ir informaciją nuo redakcijos sprendimų dėl straipsnio teksto. Neteigiu, kad redakciniai sprendimai dėl straipsnio teksto yra administraciniai sprendimai; jei manote, kad šie terminai jiems netaikomi, prašau tai nurodyti ir pranešti numatomą atsakymo datą.

Priedai

A priedas – Darbėnų žydų bendruomenės istorija (pareiškėjo tyrimo išvados, su išnašomis ir šaltinių nesutarimų sąrašu).

B priedas – 1 lentelė: punktų sprendimų lentelė; 2 lentelė: dariniai, veiksmai ir šaltiniai; 3 lentelė: formuluotės ir šaltinių palyginimas.

C priedas – Trūkstančių duomenų sąrašas.

Išnašos

1. Visuotinė lietuvių enciklopedija, straipsnis „Darbėnai“, skyrius „Istorija“, <https://www.vle.lt/straipsnis/darbenai/> (tekstas užfiksuotas 2026-10-21).
2. A. Bubnys, *The Holocaust in the Lithuanian Province in 1941* (Tarptautinė nacių ir sovietinio okupacinių režimų nusikaltimams Lietuvoje įvertinti komisija), skyrius „Darbėnai“, p. 39–40 (kontekstas – p. 36–39; apie Dimitravo stovyklą – p. 48–50), https://www.komisija.lt/wp-content/uploads/2016/06/A.Bubnys_Province_ENG.pdf (skaityta pareiškėjo turima PDF kopija 2026-10-21). Autoriaus nurodyti šaltiniai: „Hitleriniai žudikai Kretingoje“ (Vilnius, 1960), p. 10, 33–39; „Masinės žudynės Lietuvoje 1941–1944“, 2 d. (Vilnius, 1973), p. 144, 395; LYA, f. K-1, ap. 6, b. 42, l. 17 (apie I. Simonaitį). Antrinis šaltinis; jo nurodytų dokumentų pareiškėjas nematė (C priedas, C1–C3).
3. Holokausto Lietuvoje atlasas (Vilniaus Gaono žydų istorijos muziejus, kartu su Austrijos draugija Verein Gedenkdienst), objektai Nr. 156 „Darbėnų žydų vyrų žudynės“, Nr. 157 „Darbėnų žydų moterų žudynės“ ir Nr. 222 „Darbėnų žydų moterų ir vaikų žudynės“, http://www.holocaustatlas.lt/main.php?l=LT&act=a_atlas/search/page/1/item/157/ (taip pat .../item/156/ ir .../item/222/; anglų k. versija – l=EN; visi užfiksuoti 2026-10-21). Atlasas kaip šaltinį nurodo A. Bubnio darbą „Holokaustas Lietuvos provincijoje 1941 metais“, p. 51–52.
4. A. Rukšėnas, „Holokaustas Lietuvoje: Kretingos apskrities Palangos ir Darbėnų valsčių žydų bendruomenių žūtis 1941 m. vasarą ir rudenį“, *Genocidas ir rezistencija*, 2015, Nr. 1(37), p. 26–46, ypač p. 28, 30–33, 36–39 ir išnašos 2–23, 69–116, 160–184, <https://www.zurnalai.vu.lt/gr/lt/article/download/36734/34703/96727> (skaityta 2026-10-21). Žurnalą leidžia Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras; straipsnio teiginiai pateikiami kaip autoriaus teiginiai. Autorius remiasi LYA f. K-1, ap. 58, b. 1973/3, 19731/3, 28102/3, 11457/3, 9072/3, P-18123, P-18702, 44552/3; ap. 46, b. 1266, 1147 ir LCVA f. MK-1, b. 18; pareiškėjas šių bylų nematė (C priedas, C1, C2, C4).
5. Kretingos rajono turizmo informacijos centras, puslapis „Darbėnų žydų I žudynių vieta ir kapas“, „Darbėnų žydų II žudynių vieta ir kapas“ ir „Darbėnų žydų III žudynių vieta ir kapas“, <https://aplankykkretinga.lt/ka-veikti/lankytinios-vietos/darbenu-zydu-i-zudyniu-vieta-ir-kapas/> (taip pat .../darbenu-zydu-ii-zudyniu-vieta-ir-kapas/ ir .../darbenu-zydu-iii-zudyniu-vieta-ir-kapas/; visi užfiksuoti 2026-10-21); taip pat puslapis „Meninė kompozicija „Obelis“ Darbėnuose“ (.../menine-kompozicija-obelis-darbenuose/) ir Kretingos rajono savivaldybės administracijos pranešimas „Darbėnuose įamžintas genocido aukų atminimas“ (<https://www.atviraklaipeda.lt/2020/09/22/darbenuose-iamzintas-genocido-auku-atminimas/>, 2020-09-22; užfiksuota 2026-10-21).
6. D. Levin (red.), J. Rosin, *Pinkas Hakehillot Lita* (Jeruzalė: Yad Vashem, 1996), p. 209–212, straipsnis „Darbenai“, vertimas į anglų k. – S. Yannai, JewishGen, https://www.jewishgen.org/yizkor/pinkas_lita/lit_00209.html (skaityta 2026-10-21). Antrinis šaltinis; jis remiasi Yad Vashem archyvo dokumentu O-33/979 ir to meto spauda.
7. Kretingos krašto enciklopedija (Kretingos rajono savivaldybės M. Valančiaus viešoji biblioteka), straipsniai „Darbėnai“ (parengė R. Vaitkienė, 2022; atnaujinta 2023-08-08), <https://www.kretingosenciklopedija.lt/geografija/rajonas-administracijas-teritorijas-suskirstymas-ir-valdymas/miestai-ir-miesteliai/darbenai/>, ir „Darbėnų mstl. senosios žydų kapinės“ (J. Klietkutė, 2013; atnaujinta 2018-12-12), <https://www.kretingosenciklopedija.lt/kultura/kulturos-paveldas/istorinis-paveldas/laidojimo-vietos/zydu-kapines-ir-holokausto-auku-kapai/darbenu-mstl-senosios-zydu-kapines/> (abu užfiksuoti 2026-10-21).
8. Vilniaus Gaono žydų istorijos muziejus, puslapis „Darbėnai (Dorbyan, דארבאן)“, <https://www.jmuseum.lt/darbenai-dorbyan-d-arby-an/> (užfiksuota 2026-10-21).
9. Gedenkorte Europa 1939–1945, „Darbėnai“, https://gedenkorte-europa.eu/de_de/darb-nai.html (skaityta 2026-10-21). Antrinis šaltinis; jis nurodo A. Bubnio darbą ir Ch. Dieckmanno veikalą „Deutsche Besatzungspolitik in Litauen 1941–1944“ (Göttingen, 2011), t. 1, p. 389, 670, kurio pareiškėjas nematė (C priedas, C8).
10. Kultūros vertybių registras, objektai Nr. 10977 „Darbėnų žydų žudynių vieta ir kapas I“, Nr. 24195 „Darbėnų žydų žudynių vieta ir kapas II“ ir Nr. 10976 „Darbėnų žydų žudynių vieta ir kapas III“, laukas 7.5, <https://kvr.kpd.lt/heritage/Pages/KVRDetail.aspx?lang=lt&MC=10977> (taip pat MC=24195 ir MC=10976). Tiesioginė prieiga prie registro svetainės 2026-10-21 buvo užblokuota; tekstas perskaitytas atvaizduotame puslapyje automatizuota naršykle.
11. Darbėnų policijos nuovados viršininko 1941-08-15 raportas Kretingos apskrities policijos vadui, paskelbtas rinkinyje „Masinės žudynės Lietuvoje 1941–1944“, 2 d. (Vilnius, 1973), p. 144; cituojamas pagal A. Bubnį (2 išnaša) ir A. Rukšėną (4 išnaša, 82 išnaša). Pareiškėjas nei leidinio, nei originalo nematė; originalo vieta archyve nežinoma (C priedas, C3).

12. V. Davoliūtė, „Local Testimony and the (Un)Silencing of Sexual Violence in Lithuania under German Occupation during WWII“, *Humanities*, 2021, t. 10, Nr. 4, straipsnis 129, 1 ir 3 skyriai, <https://www.mdpi.com/2076-0787/10/4/129> (skaityta 2026-10-21). Autorė J. Girta prisipažinimą cituoja kaip „LYA, f. M-1, ap. 18, f. 28102/3“; A. Rukšėnas tą pačią bylą nurodo kaip LYA, f. K-1, ap. 58, b. 28102/3 (C priedas, C4).
13. IHRA, „Darbinė Holokausto neigimo ir iškraipymo apibrėžtis“ (oficialus vertimas į lietuvių k.), <https://holocaustremembrance.com/resources/darbine-holokausto-neigimo-ir-iskraipymo-apibreztis>; angliškas tekstas – IHRA, Understanding Holocaust Distortion: Contexts, Influences and Examples (IHRA, 2021), p. 46–47 (apibrėžtis) ir p. 7–8 (vietinių kolaborantų vaidmuo), <https://holocaustremembrance.com/wp-content/uploads/2023/09/Understanding-Holocaust-Distortion-Contexts-Influences-and-Examples-IHRA.pdf> (abu žiūrėti 2026-10-17).
14. VLE straipsnis „Holokaustas“, skyrius „Holokaustas Lietuvoje“, <https://www.vle.lt/straipsnis/holokaustas/> (tekstas užfiksuotas 2026-10-17).
15. VLE straipsnis „policijos batalionai“, <https://www.vle.lt/straipsnis/policijos-batalionai/> (tekstas užfiksuotas 2026-10-17).

A PRIEDAS. DARBĖNŲ ŽYDŲ BENDRUOMENĖS ISTORIJA

Tai pareiškėjo tyrimo išvados, kurias adresatai gali patikrinti ir plėtoti. Šaltinių nesutarimai nurodomi, skaičiai nevidurkinami. Išnašų numeriai atitinka pagrindinio teksto išnašas. Liudytojų parodymų turinys pateikiamas kaip liudytojų teiginiai, o ne kaip nustatyti faktai. Šis priedas vienodas visuose Darbėnų prašymuose (DRB-001, DRB-003, DRB-004, DRB-007, DRB-008).

Pavadinimai

Lietuviškai Darbėnai, jidiš Dorbyan (דארביאן) arba Drobyan, lenkiškai Dorbiany, rusiškai Дорбяны, vokiškai Dorben; Kretingos rajono savivaldybė, Darbėnų seniūnija.^{6, 8} Darbėnų seniūnijos teritorijoje (Joskaidų k.) yra ir Skuodo žydų žudynių vieta prie Alkos kalno (unikalus kodas 10978); ten nužudytos Skuodo žydės ir jų vaikai, todėl ši vieta ir jos vykdytojai šiame priede Darbėnų žydams nepriskiriami.³

Įsikūrimas ir gyventojai

Vilniaus Gaono žydų istorijos muziejaus duomenimis, žydai Darbėnuose apsigyveno XVIII a. viduryje; 1764 m. minimi 20 žydams priklausiusių namų, 1816 m. inventoriuje – 44 žydų šeimos, 1868 m. iš 1308 gyventojų 738 buvo judėjų tikėjimo.⁸ Kretingos enciklopedijos duomenimis, 1765 m. bendruomenę sudarė 24 šeimos.⁷ Pinkas Hakehillot Lita duomenimis, 1897 m. iš 2059 gyventojų 1129 (55 %) buvo žydai, 1923 m. iš 1018 – 601 (59 %), 1940 m. iš apie 2200 – apie 800.⁶ A. Rukšėnas, remdamasis 1923 m. surašymu, 601 žydą nurodo visame Darbėnų valsčiuje, o Holokausto išvakarėse valsčiuje, jo duomenimis, gyveno kiek mažiau nei 800 žydų.⁴ A. Bubnys rašo, kad Holokausto išvakarėse Darbėnuose gyveno apie 800 žydų (apie 40 % gyventojų), o 1897 m. žydai sudarė apie 80 % gyventojų (šis procentas nesutampa su Pinkas duomenimis).²

Verslai, institucijos ir kultūra

XVIII a. antroje pusėje sinagoga stovėjo turgaus aikštėje, priešais bažnyčią; dauguma žydų prekybininkų ir amatininkų gyveno prie turgaus aikštės, Skuodo ir Vaineikių gatvėse.⁸ 1882 m. spalio mėn. gaisras sunaikino 40 žydų namų ir 30 krautuvių; 1909 m. sudegė miestelio centras, beit midrašas ir sinagoga.⁶ Pinkas Hakehillot Lita duomenimis, 1931 m. visos 25 miestelio krautuvės priklausė žydams; žydams priklausė dvi lentpjūvės, malūnas, kepykla, vilnų karšykla ir gėrimų įmonė; 1937 m. dirbo 18 žydų amatininkų; Žydų liaudies bankas uždarytas 1927 m.; 1939 m. kovo mėn., Klaipėdos kraštą prijungus prie Vokietijos, Darbėnuose apsigyveno kelios žydų pabėgėlių šeimos iš Klaipėdos.⁶ Veikė Talmud Tora ir Tarbut tinklo hebrajų mokykla (apie 150 vaikų), hebrajų ir jidiš bibliotekos, dramos būrelis, sionistų partijos, „Ivrit u'Techija“, „HaShomer HaTzair-Nezakh“, „Hechaluc“ (1933 m. – apie 40 narių), „Makabi“, religinio jaunimo draugija „Tiferet Bachurim“, labdaros draugijos „Gemilut Chesed“ ir „Linat Cedek“.⁶ Tarp rabinų minimi Eliyahu Margalio, Josef Alexander, Yisrael-Isar Levin, Yitzhak Kopilevitz; paskutinis rabinas – Iseris Vaisbordas (Weisbord).⁶ Darbėnuose gimė sionistų judėjimo veikėjas Dovydas Volfsonas (David Wolffsohn), antrasis Pasaulinės sionistų organizacijos pirmininkas.^{6, 8} Dalis žydų emigravo į Kanadą, Pietų Afriką, JAV ir Palestiną.^{2, 6}

Priešiškumas iki 1941 m.

Peržiūrėtuose šaltiniuose nerasta duomenų apie 1938–1940 m. antižydiškus incidentus Darbėnuose (C priedas, C10).

1941 m. birželis: okupacija ir persekiojimas

Vokiečių kariuomenė Darbėnus užėmė 1941 m. birželio 22 d.^{2, 6} A. Rukšėno teigimu, pirmosiomis karo dienomis Darbėnuose buvo suformuotas sukilėlių būrys ir taryba, į kurią įėjo ir policijos viršininkas Simonaitis; partizanai ryšėjo baltus raiščius; valsčiaus viršaičiu paskirtas Bertašius, viešosios policijos nuovados viršininku – Simonaitis.⁴ Pinkas Hakehillot Lita rašo, kad į miestelį grįžtantys žydai „were met by Lithuanians who harassed them and beat them mercilessly“ („juos pasitiko lietuviai, kurie juos persekiojo ir negailestingai mušė“), o vokiečiai grobė žydų namus.⁶ A. Bubnio duomenimis, žydai buvo verčiami dirbti sunkius ir žeminančius darbus; birželio 24 d. vokiečių miestelio komendantas įsakė žydams prisisiūti geltonus ženklus.² A. Bubnio duomenimis, birželio 25 d. iš Skuodo atvarytas Raizmanas buvo kankinamas (vienas gestapo karininkas kišo jam į burną degančią cigaretę) ir birželio 26 d. sušaudytas miške už žydų kapinių; pagal kitus liudijimus, broliai Leiba ir Izraelis Raizmanai sušaudyti liepos pirmojoje pusėje.^{2, 4}

1941 m. birželio 28–29 d.: suvarymas ir žydų vyrų sušaudymas

Birželio 28 d. vietos baltaraiščiai surinko visus Darbėnų žydus (apie 600 žmonių); baltaraiščiai suėmė rabiną I. Vaisbordą ir mušė jį, kol jis neteko sąmonės, – netrukus jis buvo negyvas (Pinkas Hakehillot Lita ir Gedenkorte Europa rašo, kad rabiną mušė vokiečiai ir lietuviai), o trys vokiečių karininkai visų akivaizdoje sušaudė Motę Blochą; žydai pėsčiomis išvaryti į Kretingą, kelyje vokiečių kariai į vežimą pakinkė penkis žydus ir mušė juos; Kretingoje žydai buvo nufotografuoti ir išsiųsti atgal.^{2, 3, 6, 9} R. Šatalienės parodymais, koloną lydėjo ginkluoti vokiečių kariai ir vienas baltaraištis lietuvis.⁴ Pinkas Hakehillot Lita rašo, kad lydėję lietuviai žydus kelyje mušė rimbais.⁶ Birželio 29 d. šeši vokiečių karininkai atskyrė žydų vyrus; A. Rukšėno teigimu, vyrai buvo laikomi vaistinės kieme; apie 150 žydų vyrų ir 4 sovietų karo belaisvius vokiečiai automatiniais ginklais sušaudė pamiškėje, kairėje Darbėnų–Lazdininkų kelio pusėje (dabar – Palangos g.; unikalus kodas 10976).^{2, 4, 10} A. Rukšėnas nerado duomenų, kad šiose žudynėse tiesiogiai dalyvavo Darbėnų policija ar pagalbinė policija.⁴

1941 m. birželio 29 d.–rugsėjis: sinagoga kaip getas

Birželio 29 d. vakare moterys ir vaikai (A. Rukšėno teigimu, ir dalis pagyvenusių vyrų) uždaryti sinagogoje.^{2, 4} A. Rukšėno teigimu, sinagogą saugojo pagalbinės policijos būrio nariai; kalinių maitinimu rūpinosi vokiečių komendantas ir valsčiaus viršaitis S. Bertašius; dalis moterų (50–60) buvo siunčiamos dirbti pas ūkininkus.⁴ A. Bubnio duomenimis, vietos baltaraiščiai kalines mušdavo ir ištisas dienas neduodavo maisto.² Pinkas Hakehillot Lita rašo, kad lietuviai sargybiniai naktimis įsiverždavo į sinagogą ir „do with the women as they saw fit“ („elgdavosi su moterimis, kaip norėjo“); V. Davoliūtė, remdamasi liudijimais ir J. Girtio prisipažinimu, rašo apie vietos kolaborantų įvykdytus išžaginimus ir apie gimnazistę Esterą Kverelytę, kurią baltu raiščiu pasirišęs vietos gyventojas nusivedė į mišką, kur ji rasta nužudyta.^{6, 12} 1941 m. liepos mėn. (A. Rukšėno teigimu, 13–14 d.; Kretingos enciklopedijos – 14–15 d.) žydų kapinėse buvo nužudytos kelios iš sinagogos išvestos žydės: A. Bubnys rašo apie keturias senas moteris, kurias nužudė miestelio baltaraištis; Kretingos enciklopedija – apie 7 moteris ir 2 vyrus, kuriuos nužudė pagalbiniai policininkai.^{2, 4, 7} 1941 m. rugpjūčio 15 d. Darbėnų policijos nuovados viršininkas pranešė Kretingos apskrities policijos vadui, kad sinagogoje tebelaikoma per 400 žydų, ir prašė penkių samdomų policininkų „until the local Jews were sent to camps“ (A. Bubnio perteikimu).^{2, 11}

1941 m. rugpjūčio pabaiga–rugsėjis: žudynės Balto kalno miške

Pirmosios žudynės (prie kelio į Vaineikius; unikalus kodas 10977). A. Bubnio duomenimis, maždaug rugsėjo pradžioje vietos policijos viršininkas sudarė moterų su mažais vaikais sąrašą, vakare grįžo su 7 „partizanais“; apie 100 moterų ir nežinomas skaičius vaikų nuvaryti Vaineikių gatve į mišką ir nužudyti lazdomis, šakėmis ir kirviais; mažus vaikus gyvus metė į duobę; žudynėms vadovavo vietos policijos viršininkas.² A. Rukšėno teigimu, apie rugpjūčio pabaigą nuovados viršininkas Kazys Ražauskas iš aukštesniųjų įstaigų gavo užduotį įvykdyti egzekuciją; dalyvavo apie 40 Darbėnų policininkų ir pagalbinės policijos būrio narių; buvo nuvarytos dvi grupės (100–120 ir apie 200 aukų); aukos žudytos pagaliais su geležte ir šaudant; drabužiai nuvežti į Darbėnų policiją; iš viso prie Vaineikių kelio nužudyta 320 žydų moterų ir vaikų.⁴ Kretingos rajono turizmo informacijos centras: „Darbėnų policininkai ir pagalbiniai policininkai nužudė apie 320 Darbėnų žydų bendruomenės moterų ir vaikų“.⁵

Antrosios žudynės (Kaščių kelio link; unikalus kodas 24195). A. Bubnio duomenimis, likusios moterys ir merginos nužudytos po savaitės.² A. Rukšėno teigimu, sinagogoje buvo likę apie 60 žydžių, iš Dimitravo stovyklos atvežta dar apie 40 merginų; Darbėnų policininkams ir pagalbinės policijos būrio nariams „į talką“ atvyko Kretingos rajono saugumo kriminalinės policijos darbuotojas su grupe pagalbinių policininkų; aukų daiktai išvežti į Darbėnus ir į Kretingą; atskiri vykdytojai įsigijo aukų turto.⁴ Turizmo informacijos centras: rugsėjo pabaigoje „pagalbiniai policininkai sušaudė apie 60 Darbėnų žydų bendruomenės moterų ir apie 40 iš Dimitravo stovyklos atvartų Skuodo žydų bendruomenės merginų“.⁵ Iš Dimitravo atvežtų merginų kilmė šaltiniuose nurodoma skirtingai (žr. toliau). A. Rukšėno skaičiavimu, abiejose Balto kalno miško vietose nužudyta apie 420 Darbėnų žydų bendruomenės narių, iš viso – 576; jis nustatė 33 darbėniškius policininkus, jų pagalbininkus ir valsčiaus pareigūną, netiesiogiai prisidėjusius prie žudynių (suiminėjo, konvojavo, pasirūpino duobių iškasimu), iš kurių, jo teigimu, 13 patys šaudė aukas.⁴ Šių asmenų pavardžių šiame priede nenurodau, nes jų vaidmens šaltinių nemačiau.

Išgyvenusieji, pokaris ir įamžinimas

A. Rukšėno teigimu, žūties išvengė daugiau kaip 10 bendruomenės narių, tarp jų R. Šatilienė, A. Šubic, F. Zimanaitė, E. Varpol ir Ch. Brezenberg; Medomiškių kaimo gyventoja Barbora Žiliūtė slėpė dešimt žydų.⁴ 1945 m. balandžio 11 d. Kretingos apskrities komisija užrašė, kad Darbėnų miestelyje nužudyti 596 žmonės (A. Rukšėno teigimu, šaltinis aukų tautybės nenurodo).^{2, 4} Žudynių vietos įrašytos į Kultūros vertybių registrą (10976 ir 10977 – 1993 m., 24195 – 1997 m.); jų lauke 7.5 egzekucijos priskiriamos „nacistinės Vokietijos valdžios“ organizavimui.¹⁰ Atlaso duomenimis, paminklų užrašai: „Šioje vietoje 1941 m. nužudyta 140 žydų“ ir „144 fašistinio teroro aukoms atminti 1941 m.“ (vyrų žudynių vieta); jidiš kalba – „Šioje vietoje hitlerininkai ir jų vietiniai talkininkai 1941 m. nužudė 300 žydų – moterų ir vaikų“; „Šioje vietoje 1941 m. nužudyta 100 žydų“.³ 2020 m. rugsėjo mėn. pažymėta sinagogos vieta ir įrengti du atminimo akmenys (E. Kverelytei ir fotografui E. Bruckui; pavardė šaltiniuose rašoma Kverelytė / Kvelerytė); 2021 m. Turgaus aikštėje atidengta kompozicija „Obelis“, kurioje įrašytos D. Volfsono ir 14 lietuvių gelbėtojų pavardės.⁵

Šaltinių nesutarimai ir priklausomybė

(1) Moterų ir vaikų žudynių datos: Pinkas Hakehillot Lita – „a few days later“, rugpjūčio 15–16 d. ir Roš Hašana; G. Erslovaitė (pagal A. Rukšėną) – liepos pabaiga ir rugsėjo pradžia; A. Bubnys – rugsėjo pradžia ir po savaitės; A. Rukšėnas – rugpjūčio pabaiga ir rugsėjo pradžia; turizmo informacijos centras – rugsėjo pradžia ir rugsėjo pabaiga; registro įrašai – „liepos–rugpjūčio mėn.“

(10977) ir „rugsėjo mėn. pr.“ (24195).^{2, 4, 5, 6, 10} A. Rukšėnas liepos pabaigos datą atmeta, nes rugpjūčio 15 d. sinagogoje dar buvo per 400 žydų.⁴ (2) Skaičiai: suvartyta apie 600 (A. Bubnys, Atlasas), 600–700 arba apie 1000 (liudytojai pagal A. Rukšėną); vyrų – 140, 144, 145 ar 150; moterų ir vaikų – „virš 400“ (A. Bubnys), 320 + 100 (A. Rukšėnas, turizmo centras), 300 + 100 (paminklų užrašai, registras); iš viso – apie 540 (VLE), per 540 (Kretingos enciklopedija), 576 (A. Rukšėnas), 596 (1945 m. komisija).^{1, 2, 3, 4, 5, 7, 10} (3) Iš Dimitravo atvežtos apie 40 merginų: A. Bubnys (remdamasis LYA, f. K-1, ap. 8, b. 194) ir turizmo informacijos centras – Skuodo žydės; A. Rukšėnas – apie 40 Darbėnų žydžių, kalintų Dimitravo stovykloje.^{2, 4, 5} (4) Nuovados viršininkas: Simonaitis (birželio pabaiga) ir Kazys Ražauskas (rugpjūčio pabaiga) – A. Rukšėnas; „Ignas Simonaitis“ – A. Bubnys.^{2, 4} (5) Vietų adresai ir kodai: turizmo informacijos centro puslapyje „Darbėnų žydų I žudynių vieta ir kapas“ (moterų ir vaikų žudynės, registro objektas 10977) nurodytas vyrų žudynių vietos (10976) adresas „Palangos g.“; lt.wikipedia vietas numeruoja kitaip nei registras; Atlaso objekte Nr. 222 nurodytas kodas 10978 priklauso Skuodo žydų žudynių vietai.^{3, 5, 10} (6) Priklausomybė: Atlasas remiasi A. Bubniu; A. Bubnys ir A. Rukšėnas iš dalies remiasi tais pačiais 1960 ir 1973 m. leidiniais ir tais pačiais R. Šatėlienės parodymais, todėl jie nėra visiškai nepriklausomi.^{2, 3, 4} (7) Įsikūrimo laikas: A. Bubnys rašo, kad žydai Darbėnuose apsigyveno XIX a. pradžioje, o Vilniaus Gaono žydų istorijos muziejus ir Kretingos enciklopedija žydus Darbėnuose mini jau 1764–1765 m.^{2, 7, 8} (8) Merginų iš Dimitravo kilmė A. Bubnio darbe matyti iš konteksto – jos aprašomos skyriuje apie Skuodą ir Dimitravo stovyklą.²

B PRIEDAS

1 lentelė. Punktų sprendimų lentelė

Kiekvienam punktui prašau įrašyti sprendimą, motyvus, šaltinius ir planuojamą paskelbimo datą.

1 punktas	
Dabartinis tekstas ir vieta	VLE „Darbėnai“, skyrius „Istorija“, https://www.vle.lt/straipsnis/darbenai/ : „1941 išžudyta Darbėnų žydų bendruomenė (apie 540 žmonių).“
Trūkumas / klausimas	Beasmenis „išžudyta“: neįvardyti vietos baltaraiščiai (1941-06-28 suvarymas), vokiečiai (1941-06-29 vyrų sušaudymas), pagalbinė policija (sinagogos saugojimas) ir Darbėnų policijos nuovados viršininko vadovaujami vietos policininkai ir baltaraiščiai (daugiau kaip 400 moterų ir vaikų žudynės); tekstas silpnesnis už Kretingos rajono turizmo informacijos centro tekstus.
Prašomas tekstas / veiksmas (lietuvių k.)	Sakinio dalį pakeisti 4 dalyje pateiktu siūlomu tekstu arba lygiaverčiu tekstu, kuriame liktų įvardyti dariniai ir jų veiksmas bei atskirai vokiečių vaidmuo; nurodyti pakeitimo datą ir nuorodą.
Anglų kalbos kontrolinis tekstas	Replace the part of the sentence with the proposed text in part 4 or an equivalent text that keeps the formations and their acts, and separately the German role, named; state the date of the change and the URL.
Šaltiniai	1–5, 10 išnašos; C1, C2, C3, C4, C5, C6, C7, C8, C12
Atsakinga institucija	VLE redakcija
Sprendimas (priimta / priimta iš dalies / nepriimta)	
Motyvai, šaltiniai ir planuojama paskelbimo data	

1b punktas	
Dabartinis tekstas ir vieta	Tas pats sakiny
Trūkumas / klausimas	Nenurodytas 1941-08-15 nuovados viršininko pranešimas, žudynių užduotis „iš aukštesniųjų įstaigų“, Kretingos pagalbinių policininkų dalyvavimas ir aukų daiktų paėmimas.
Prašomas tekstas / veiksmas (lietuvių k.)	Įrašyti 4 dalies 1b punkte pateiktus sakinius arba motyvuotai nurodyti, kodėl jie neįrašomi.
Anglų kalbos kontrolinis tekstas	Enter the sentences given under item 1b in part 4 or give reasons for not entering them.
Šaltiniai	2, 4, 9, 11 išnašos; C1, C2, C3, C4, C6
Atsakinga institucija	VLE redakcija
Sprendimas (priimta / priimta iš dalies / nepriimta)	
Motyvai, šaltiniai ir planuojama paskelbimo data	

1c punktas	
Dabartinis tekstas ir vieta	Tas pats sakiny
Trūkumas / klausimas	Nenurodytas rabino I. Vaisbordo sumušimas ir mirtis, M. Blocho sušaudymas ir žydžių nužudymas žydų kapinėse 1941 m. liepą.
Prašomas tekstas / veiksmas (lietuvių k.)	Įrašyti 4 dalies 1c punkte pateiktus sakinius arba motyvuotai nurodyti, kodėl jie neįrašomi.
Anglų kalbos kontrolinis tekstas	Enter the sentences given under item 1c in part 4 or give reasons for not entering them.
Šaltiniai	2, 4, 6, 7 išnašos; C1, C5
Atsakinga institucija	VLE redakcija
Sprendimas (priimta / priimta iš dalies / nepriimta)	
Motyvai, šaltiniai ir planuojama paskelbimo data	

2(a) punktas	
Dabartinis tekstas ir vieta	Gyventojų skaičiaus eilutė: „1833 buvo 431, 1860–65 – 1026, 1897 – 2059, 1923 – 1018 [...]“
Trūkumas / klausimas	Žydų skaičius nenurodytas.
Prašomas tekstas / veiksmas (lietuvių k.)	Įrašyti: „1765 Darbėnuose gyveno 24 žydų šeimos, 1816 – 44; 1897 iš 2059 gyventojų 1129 buvo žydai.“
Anglų kalbos kontrolinis tekstas	Add: “In 1765, 24 Jewish families lived in Darbėnai, in 1816, 44; in 1897, 1,129 of the 2,059 inhabitants were Jews.”
Šaltiniai	6, 7, 8 išnašos
Atsakinga institucija	VLE redakcija
Sprendimas (priimta / priimta iš dalies / nepriimta)	
Motyvai, šaltiniai ir planuojama paskelbimo data	

2(b) punktas	
Dabartinis tekstas ir vieta	Skyrius „Istorija“ (žydai neminimi, išskyrus 1941 m. sakinį)
Trūkumas / klausimas	Neaprašyta bendruomenės istorija: įsikūrimas, sinagoga, rabinai, mokyklos, organizacijos, prekyba, D. Volfsonas, emigracija, kapinės, išsigelbėjusieji ir įamžinimas.
Prašomas tekstas / veiksmas (lietuvių k.)	Įrašyti 5 dalies 2(b) punkte pateiktus sakinius; redakcijai parengti išsamų, išnašomis pagrįstą Darbėnų žydų bendruomenės istorijos aprašą (A priedas – kryptys); nurodyti terminą.
Anglų kalbos kontrolinis tekstas	Enter the sentences given under item 2(b) in part 5; editors to prepare a comprehensive, footnoted history of the Jewish community of Darbėnai (Annex A – leads); state the timetable.
Šaltiniai	2, 6, 7, 8 išnašos; A priedas; C9, C10, C11
Atsakinga institucija	VLE redakcija
Sprendimas (priimta / priimta iš dalies / nepriimta)	
Motyvai, šaltiniai ir planuojama paskelbimo data	

3(a) punktas	
Dabartinis tekstas ir vieta	—
Trūkumas / klausimas	Skaičiaus „apie 540“ šaltinis nenurodytas; kiti šaltiniai nurodo apie 600, 576 ir 596.
Prašomas tekstas / veiksmas (lietuvių k.)	Nurodyti skaičiaus šaltinį ir ar svarstyti kiti skaičiai; jų nevidurkinti.
Anglų kalbos kontrolinis tekstas	State the source of the figure and whether the other figures were considered; do not average them.
Šaltiniai	2, 3, 4 išnašos; C4, C5, C6
Atsakinga institucija	VLE redakcija
Sprendimas (priimta / priimta iš dalies / nepriimta)	
Motyvai, šaltiniai ir planuojama paskelbimo data	

3(b) punktas	
Dabartinis tekstas ir vieta	—
Trūkumas / klausimas	Nežinoma, ar redakcija išnagrinėjo A. Bubnio ir A. Rukšėno darbus ir jų archyvinčius šaltinius; nenustatyta, kas buvo nuovados viršininkas.
Prašomas tekstas / veiksmas (lietuvių k.)	Raštu atsakyti į 7 dalies (b) klausimą; nurodyti ištirtus šaltinius.
Anglų kalbos kontrolinis tekstas	Answer question (b) in part 7 in writing; state the sources examined.
Šaltiniai	C1, C2, C3, C4
Atsakinga institucija	VLE redakcija
Sprendimas (priimta / priimta iš dalies / nepriimta)	
Motyvai, šaltiniai ir planuojama paskelbimo data	

3(c) punktas	
Dabartinis tekstas ir vieta	—
Trūkumas / klausimas	Turimas dokumentas – VLE Konsultacinės kolegijos patvirtinta metodika.
Prašomas tekstas / veiksmas (lietuvių k.)	Pateikti metodikos kopiją ar nuorodą (Teisės gauti informaciją ir duomenų pakartotinio naudojimo įstatymas).
Anglų kalbos kontrolinis tekstas	Provide a copy of the methodology or a link to it (Law on the Right to Obtain Information and on the Re-use of Data).
Šaltiniai	2026-10-13 ir 2026-10-15 raštai
Atsakinga institucija	Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka (Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras)
Sprendimas (priimta / priimta iš dalies / nepriimta)	
Motyvai, šaltiniai ir planuojama paskelbimo data	

3(d) punktas	
Dabartinis tekstas ir vieta	Pirmoji sakinio dalis: „miestelyje ir jo apylinkėse nužudyta apie 1000 Dimitravo priverčiamojo darbo stovyklos kalinių ir vietinių gyventojų“
Trūkumas / klausimas	Skaičiaus „apie 1000“ šaltinis ir sudėtis nenurodyti; neaišku, ar jis sutampa su skaičiumi „apie 540“.
Prašomas tekstas / veiksmas (lietuvių k.)	Nurodyti šaltinį, ar įskaičiuoti Darbėnų ir Skuodo žydai ir kuriose vietose (teksto keisti neprašoma).
Anglų kalbos kontrolinis tekstas	State the source, whether the Jews of Darbėnai and Skuodas are included and at which sites (no change of text requested).
Šaltiniai	1 išnaša
Atsakinga institucija	VLE redakcija
Sprendimas (priimta / priimta iš dalies / nepriimta)	
Motyvai, šaltiniai ir planuojama paskelbimo data	

2 lentelė. Dariniai, veiksmai ir šaltiniai

Darinys	Veiksmas (šaltinio žodžiais)	Įvykis ir data	Šaltiniai ir jų pobūdis	Prieštaraujantys ar ribojantys duomenys
Vietos baltaraiščiai („local white-bands“)	surinko visus Darbėnų žydus (apie 600) ir išsiuntė į Kretingą; suėmė ir iki sąmonės netekimo sumušė rabiną I. Vaisbordą (jis mirė)	Suvarymas, 1941-06-28, Darbėnai–Kretinga	A. Bubnys, p. 39–40; Atlasas Nr. 156 (paskelbtas tyrimas, a lygis); R. Šatėlienės parodymai (b lygis)	Pinkas: į rabino namus įsiveržė „Germans and Lithuanians“
Vokiečių karininkai ir kariai (institucija nenurodyta)	sušaudė M. Blochą; pakinkė žydus į vežimą; atskyrė vyrus; „They were executed with automatic rifles by Germans“	1941-06-28 ir 06-29, Darbėnų pakraštys, Darbėnų–Lazdininkų kelias (10976)	A. Bubnys; Atlasas Nr. 156; A. Rukšėnas (a lygis)	A. Rukšėnas: duomenų apie tiesioginį Darbėnų policijos ir pagalbinės policijos dalyvavimą nėra; Gedenkorte: SS ar vermachtas – neaišku

Pagalbinės policijos būrio nariai; vietos baltaraiščiai	saugojo sinagogą; kalines mušdavo, neduodavo maisto	Sinagoga (getas), 1941-06-29 – rugsėjis	A. Rukšėnas (autorius teiginys, b lygis); A. Bubnys (a lygis)	—
Miestelio baltaraištis; pagalbiniai policininkai	nužudė iš sinagogos išvestas žydes žydų kapinėse	1941 m. liepa (13–14 ar 14–15 d.), žydų kapinės	A. Bubnys; Kretingos enciklopedija; A. Rukšėnas	Aukų skaičius (4; 7 moterys ir 2 vyrai; 7) ir data skiriasi
Darbėnų policijos nuovados viršininkas	pranešė, kad sinagogoje per 400 žydų; sudarė moterų su vaikais sąrašą; „The massacre of the women and children of Darbėnai was conducted by the local chief of the police“	1941-08-15; rugpjūčio pab.– rugsėjis	A. Bubnys; Atlasas Nr. 157, 222; „Masinės žudynės Lietuvoje“, 2 d., p. 144 (nematyta)	Asmuo nenustatytas: Simonaitis / Ignas Simonaitis (A. Bubnys, A. Rukšėnas) ar Kazys Ražauskas (A. Rukšėnas); nurodomas tik vadovavimo vaidmuo
Darbėnų policininkai ir pagalbinės policijos būrio nariai (apie 40); 7 „partizanai“ (baltaraiščiai)	nužudė moteris ir vaikus (A. Bubnys: lazdomis, šakėmis ir kirviais)	Pirmosios žudynės, rugpjūčio pab.– rugsėjo pr., Balto kalno miškas prie Vaineikių kelio (10977)	A. Bubnys; Atlasas; A. Rukšėnas (LYA bylų pagrindu, b lygis); turizmo informacijos centras	Datos ir skaičiai skiriasi (A priedas, 1–2)
Darbėnų policininkai, pagalbinės policijos būrio nariai ir Kretingos pagalbiniai policininkai su Kretingos rajono saugumo kriminalinės policijos darbuotoju	nužudė likusias moteris ir merginas; aukų daiktus išvežė į Darbėnus ir Kretingą	Antrosios žudynės, rugsėjis, Balto kalno miškas Kašučių kelio link (24195)	A. Rukšėnas (b lygis); turizmo informacijos centras („pagalbiniai policininkai“); A. Bubnys	Saugumo policijos darbuotojas, A. Rukšėno teigimu, į vietą nepateko; merginų iš Dimitravo kilmė skiriasi
Darbėnų valsčiaus viršaitis	pasirūpino duobių iškaskimu; rūpinosi kalinių maitinimu	1941 m. vasara–ruduo	A. Rukšėnas (b lygis)	Pavardės siūlomame tekste nenurodomos

3 lentelė. Formulotės ir šaltinių palyginimas

Dabartinė formulotė	Kas neįvardyta	Šaltinių dariniai ir veiksmai	Šaltinio pobūdis	Vokiečių vaidmuo	Siūlomi žodžiai	Trūkstami dokumentai
„1941 išžudyta Darbėnų žydų bendruomenė (apie 540 žmonių)“	Visi vykdytojai; atskiros žudynės	Vietos baltaraiščiai – suvarymas; pagalbinė policija – saugojimas; nuovados viršininko vadovaujami policininkai ir baltaraiščiai – daugiau kaip 400 moterų ir vaikų žudynės	Paskelbti tyrimai (A. Bubnys, Atlasas – a lygis); A. Rukšėno teiginiai LYA bylų pagrindu; savivaldybės įstaigos tekstai	Vokiečiai sušaudė apie 150 vyrų (06-29); užduoties „iš aukštesniųjų įstaigų“ šaltinis nenurodytas	4 dalies siūlomas tekstas	LYA bylos (C1, C2), 1941-08-15 raporto originalas (C3), LCVA f. MK-1, b. 18 (C4)

C PRIEDAS. TRŪKSTAMŲ DUOMENŲ SĄRAŠAS

Kiekvienai eilutei nurodoma viena būseną: NERASTA (ieškota, bet nerasta; nurodoma, kur ir kada ieškota), NEMATYTA (žinoma iš kitų šaltinių, bet pareiškėjo nematyta; nurodoma, kas ją nurodo), NEPRIEINAMA (rasta,

bet negauta; nurodomas konkretus kliusinys ar laukiamas atsakymas). Kai prašymas dėl dokumento pateiktas, bet konkrečiai to dokumento neprašoma, eilutė žymima pagal paieškos rezultatą (NERASTA arba NEMATYTA), o ne NEPRIEINAMA. Tai, kad ko nors neradau, nereiškia, kad tokių dokumentų nėra.

Nr.	Duomenys / dokumentas	Būsena	Kodėl svarbu	Kur tikėtina rasti / prašymas
C1	LYA, f. K-1, ap. 58, b. 1973/3, 19731/3, 28102/3, 11457/3, 9072/3, P-18123, P-18702, 44552/3 (policininkų ir pagalbinių policininkų bylos, liudytojų apklausos)	NEMATYTA – nurodo A. Rukšėnas (4 išnaša)	Vykdytojų vaidmenys, nuovados viršininko asmuo, šaudžiusiųjų nustatymas	LYA – prašymas Nr. DRB-005
C2	LYA, f. K-1, ap. 6, b. 42, l. 17 (apie I. Simonaitį); f. K-1, ap. 46, b. 1266, 1147 (1968 ir 1985 m. apklausos)	NEMATYTA – nurodo A. Bubnys (2 išnaša) ir A. Rukšėnas (4 išnaša)	Nuovados viršininko asmuo; vyrų sušaudymo liudytojais	LYA – prašymas Nr. DRB-005
C3	Darbėnų policijos nuovados viršininko 1941-08-15 raporto Kretingos apskrities policijos vadui originalas	NEMATYTA – paskelbtas „Masinės žudynės Lietuvoje“, 2 d., p. 144 (pagal A. Bubnį ir A. Rukšėną); originalo vieta nežinoma	Pasirašiusio asmens tapatybė, tikslus tekstas	LCVA (Kretingos apskrities policijos fondas) – prašymas Nr. DRB-006 (paieškos priemonės)
C4	LCVA, f. MK-1, b. 18 (Kretingos apskrities komisijos apibendrinti duomenys, l. 4; R. Šatlienės, Ch. Šubic, F. Zimanaitės apklausos, l. 19, 26–29)	NEMATYTA – nurodo A. Rukšėnas (4 išnaša)	Skaičius 596 ir aukų tautybė; liudytojų parodymai	LCVA – prašymas Nr. DRB-006
C5	„Hitleriniai žudikai Kretingoje“ (Vilnius, 1960), p. 10, 33–40	NEMATYTA – nurodo A. Bubnys, A. Rukšėnas ir Kultūros vertybių registras	R. Šatlienės ir kitų liudytojų parodymai, 1945 m. akto tekstas	LNB ir kitos bibliotekos
C6	„Masinės žudynės Lietuvoje 1941–1944“, 2 d. (Vilnius, 1973), p. 144, 395–396	NEPRIEINAMA – pareiškėjo turimoje skaitmeninėje kopijoje šių puslapių nėra (patikrinta 2026-10-21)	1941-08-15 raportas; G. Erslavaitės žudynių vietų ir datų sąrašas	LNB ir kitos bibliotekos
C7	Kultūros vertybių registro objektų 10976, 10977, 24195 tekstai ir 2015 m. dokumentai (KPD-KP-615, KPD-KP-616, ID-123225, ID-123277 su „Istorinėmis pažymomis“)	NEPRIEINAMA – registro svetainė 2026-10-21 neleido automatizuotos prieigos; lauko 7.5 tekstas perskaitytas tik automatizuota naršykle	Registro aprašymo tikslumas ir šaltiniai	Kultūros paveldo departamentas – prašymas Nr. DRB-003
C8	Ch. Dieckmann, „Deutsche Besatzungspolitik in Litauen 1941–1944“ (2011), t. 1, p. 389, 670	NEMATYTA – nurodo Gedenkorte Europa ir A. Rukšėnas	Vokiečių institucijų vaidmuo, skaičiai	Mokslinės bibliotekos
C9	E. Goldstein, J. Kanarskas (sud.), „Darbėnų žydai / The Jews of Darbėnai“ (Darbėnai, 2020)	NEMATYTA – nurodo V. Davoliūtė (12 išnaša)	Bendruomenės istorija, išsigelbėjusieji, gelbėtojai	Kretingos M. Valančiaus viešoji biblioteka; LNB
C10	Duomenys apie 1938–1940 m. antižydiškus incidentus Darbėnuose	NERASTA – ieškota Pinkas Hakehillot Lita, A. Bubnio, A. Rukšėno, Vilniaus Gaono muziejaus, Kretingos enciklopedijos tekstuose ir internete 2026-10-21	Prieškario santykių istorija	LCVA (Kretingos apskrities viršininko ir policijos fondai)

C11	Yad Vashem archyvas, O-33/979	NEMATYTA – nurodo Pinkas Hakehillot Lita (6 išnaša)	Liudijimas apie 1941 m. įvykius	Yad Vashem archyvas
C12	USHMM, Encyclopedia of Camps and Ghettos, t. II, straipsnis „Darbėnai“	NEPRIEINAMA – Project MUSE puslapis 2026-10-21 reikalavo patvirtinimo ir nebuvo atvertas	Geto ir žudynių duomenys, archyvų nuorodos	Mokslinės bibliotekos

Dokumentas bus pasirašytas kvalifikuotu elektroniniu parašu.

Grant Arthur Gochin

Citizen of the Republic of Lithuania
10900 Winnetka Avenue, Chatsworth, CA 91311, USA
+1 818-625-6513 | ggochin@gmail.com

To:

Martynas Mažvydas National Library of Lithuania, Science and Encyclopaedia Publishing Centre,
Editorial Board of the Universal Lithuanian Encyclopaedia (official submission and registration
mailbox: biblio@lnb.lt)

For the attention of: Dr Arturas Mickevičius, Head of the Science and Encyclopaedia Publishing
Centre, and Aušrinė Žilinskienė, Director General of the Martynas Mažvydas National Library of
Lithuania

CC:

Genocide and Resistance Research Centre of Lithuania (centras@genocid.lt)

Ms Faina Kukliansky, Chair of the Lithuanian Jewish (Litvak) Community (via the Community
mailbox info@lzb.lt)

Vilna Gaon Museum of Jewish History (muziejus@jmmuseum.lt)

Arvydas Daunoravičius, Head of the Delegation of the Republic of Lithuania to the International
Holocaust Remembrance Alliance (IHRA) (arvydas.daunoravicius@urm.lt)

Date – the date of the qualified electronic signature. No. DRB-001

REQUEST CONCERNING THE VLE ARTICLE “DARBĖNAI”: NAME THE PERPETRATORS OF THE 1941 KILLINGS OF THE JEWS OF DARBĖNAI AND ADD THE HISTORY OF THE JEWISH COMMUNITY OF DARBĖNAI

1. The applicant and the nature of the request

I write as an independent researcher. This request sets out my research findings and sources so that
the editors can examine and apply them.

This is my first request concerning the article “Darbėnai”; I have not submitted any earlier request
concerning this article. At the same time I am submitting, concerning Darbėnai, requests Nos. DRB-
003 (marking of the killing sites and Register of Cultural Property data), DRB-004 (texts of the
Kretinga Encyclopaedia), DRB-007 (page of the Vilna Gaon Museum of Jewish History), DRB-008
(pages of the Darbėnai Gymnasium of Kretinga District), DRB-002 (texts held by the municipality
and Kretinga Museum), DRB-005 and DRB-006 (copies of archival documents); each request stands
on its own, and the answer to this request does not depend on them. In request No. SKU-001 of 20
October 2026 concerning the articles “Skuodas” and “Dimitravo priverčiamoji darbo stovykla”, I
already mentioned the Jewish girls brought from the Dimitravas camp to Darbėnai in September
1941; I do not repeat that question here and do not attribute the perpetrators of the Skuodas events to
the events in Darbėnai. In this request the numbered parts are the sections of the request, and the
items on which the editors’ decision is requested are marked as items 1, 1b, 1c, 2(a), 2(b) and 3(a)–
(d) (Annex B).

Your letter of 15 October 2026 concerning the article “Antanas Baltūsis” states that to answer each
later request separately „šiuo metu galimybės neturime“ (“we do not have the possibility at present”).
In view of that letter, I have no objection to this and my other requests being answered in a single
consolidated letter, provided it gives a separate decision on each item below (accepted, accepted in

part, or not accepted), with reasons and sources, identifies request No. DRB-001, and clearly shows which decision relates to which request. Such a consolidated answer does not change the examination period applicable to this request. To make this easier, I attach a table of the items (Annex B). Please register this request and give its registration number and the expected reply date.

2. Recipients of copies

To the recipients of copies. Copies are supplied for documentary notice, consideration and preservation within the recipients' respective remits. This request seeks substantive editorial action only from the institution controlling the identified text. I do not ask the recipients of copies to take decisions on the VLE text or to direct VLE editorial decisions; the copy to the Head of the IHRA Delegation is sent for information only, not to a body that decides on the VLE text. I ask each recipient of a copy to confirm receipt of this request No. DRB-001 and its Annexes A–C and, where its records rules provide for it, to state its registration number and date. Where this is consistent with the recipient's powers and practice, I would be grateful to be told whether the material will be retained and how it may be accessed. These are requests, not an assertion that every recipient of a copy is obliged to register or retain this letter.

3. Current text

The section "Istorija" (History) of the article "Darbėnai" (<https://www.vle.lt/straipsnis/darbenai/>) contains one sentence on the events of 1941 (text captured on 21 October 2026):¹

„Per II pasaulinį karą miestelyje ir jo apylinkėse nužudyta apie 1000 Dimitravo priverčiamojo darbo stovyklos kalinių ir vietinių gyventojų, 1941 išžudyta Darbėnų žydų bendruomenė (apie 540 žmonių).“

(“During the Second World War about 1,000 prisoners of the Dimitravas forced labour camp and local inhabitants were murdered in the town and its surroundings; in 1941 the Jewish community of Darbėnai (about 540 people) was exterminated.”)

The Jews are not mentioned anywhere else in the article: there is nothing on the settlement of the community, the synagogue, schools, trade and crafts, and the line of population figures (e.g. „1897 – 2059“) does not state how many of the inhabitants were Jews. The article does not state who rounded up, confined, guarded and murdered the Jews of Darbėnai in 1941, and does not distinguish the separate killings.¹ This request concerns only the second part of the sentence („1941 išžudyta Darbėnų žydų bendruomenė (apie 540 žmonių)“); on the first part (on the Dimitravas camp prisoners) I raise only a source question (item 3(d)).

4. Item 1. Principal request: name the perpetrators of the killings of the Jews of Darbėnai and their acts

This item stands on its own: the decision on it does not depend on the decisions on the other items, and a dispute over one fact does not suspend undisputed additions. In the proposed text I keep the number of victims of the present sentence („apie 540“, “about 540”); I have placed the exact dates, numbers and persons, on which the sources disagree, in items 1b and 1c and in item 3(a), so that the decision on item 1 does not depend on them.

The principal request is the correction without delay of the specifically identified failure to name source-supported perpetrators and their acts. The present sentence, with an impersonal verb („išžudyta“, “was exterminated”), merges all the killings of 1941 and names no perpetrator at all,

although published research and the texts of the Kretinga District Municipality Tourism Information Centre clearly distinguish the shooting of the Jewish men by Germans from the killings of the Jewish women and children by the local police and white-armbanders. Please name clearly the formations that have been identified and their acts and describe separately the role of the Germans.

Victims and events. The victims were the Jews of Darbėnai: men, women, children and the elderly. The sources distinguish the following events: (1) on 28 June 1941, the rounding up of all the Jews of Darbėnai and their driving to Kretinga and return to Darbėnai; (2) on 29 June 1941, the shooting of the Jewish men (about 150) and of 4 Soviet prisoners of war on the edge of Darbėnai, by the road to Lazdininkai; (3) the confinement of the women and children in the synagogue from 29 June; (4) in July 1941, the killing of several prisoners in the Jewish cemetery; (5) at the end of August and in September 1941, two killings in the Baltas Kalnas forest, in which more than 400 Jewish women and children were murdered.^{2, 3, 4} The perpetrators of each event are stated separately; I do not attribute the perpetrators of one event to another.

Defect. The sentence has no actor at all: it names neither the German officers and soldiers who shot the Jewish men, nor the local white-armbanders who rounded up the Jews and sent them to Kretinga, nor the Darbėnai police precinct and the auxiliary police (white-armbanders) who confined and murdered the Jewish women and children. The reader cannot learn that most of the Jews of Darbėnai – the women and children – were murdered by local policemen and white-armbanders led by the chief of the Darbėnai police precinct, although this has already been published in historians' works, in the Holocaust Atlas of Lithuania of a state museum and in the texts of an institution of the Kretinga District Municipality itself.

What the sources show. (1) *The round-up, 28 June.* A. Bubnys writes: "On 28 June 1941, local white-bands gathered all the Jews living in Darbėnai (about 600 persons) for sending them to Kretinga."² The Holocaust Atlas of Lithuania: „1941 m. birželio 28 d. vietiniai baltaraiščiai surinko visus Darbėnų žydus (apie 600 žmonių) ir išsiuntė juos į Kretingą.“ (“On 28 June 1941 local white-armbanders gathered all the Jews of Darbėnai (about 600 people) and sent them to Kretinga.”)³ On the way to Kretinga, according to A. Bubnys, German soldiers unharnessed the horses and harnessed five Jews to the cart.² (2) *The shooting of the men, 29 June.* A. Bubnys: “On the same day 6 German officers arrived, who separated Jewish men from women [...]. There were about 150 Jewish men and 4 soviet war prisoners taken in total. [...] They were executed with automatic rifles by Germans.”² A. Rukšėnas notes: „Žinių, kad Darbėnų viešosios policijos pareigūnai ir pagalbinė policija būtų tiesiogiai dalyvavusi žudynėse, nėra.“ (“There is no information that officers of the Darbėnai public police and the auxiliary police took part directly in the killing.”)⁴ I therefore do not attribute this killing to Lithuanian formations. (3) *Confinement in the synagogue.* A. Bubnys writes that the women and children were taken to the synagogue in the evening of 29 June and that “local white-bands would often abuse of them: the women would be beaten, sometimes they would not be given any food for days”.² According to A. Rukšėnas, the synagogue was guarded by members of the auxiliary police unit.⁴ (4) *The killings of the women and children.* A. Bubnys writes that around the beginning of September 1941 the chief of the local police drew up a list of women with small children, returned in the evening with 7 “partisans”, and that about 100 women and an unknown number of children who were led out were taken along Vaineikių Street to the forest about 1 km from Darbėnai and killed there with sticks, forks and axes, while the remaining women and girls were killed a week later; “The massacre of the women and children of Darbėnai was conducted by the local chief of the police. Over 400 Jewish women and children were killed in total.”² The Atlas gives

the same data: „Vakare į sinagogą vėl atvyko policijos viršininkas su 7 baltaraišiais [sic]. [...] Darbėnų moterų ir vaikų žudynėms vadovavo vietinis policijos viršininkas. Iš viso buvo nužudyta virš 400 žydų moterų ir vaikų.“ (“In the evening the chief of police came back to the synagogue with 7 white-armbands. [...] The killing of the women and children of Darbėnai was led by the local chief of police. In all, over 400 Jewish women and children were murdered.”)³ According to A. Rukšėnas, „apie 40 Darbėnų policininkų, pagalbinės policijos būrio narių“ (“about 40 Darbėnai policemen and members of the auxiliary police unit”) took part in the first operation, and in the second an officer of the Kretinga district security and criminal police with a group of auxiliary policemen came „į talką“ (“to help”) the Darbėnai policemen and members of the auxiliary police unit.⁴

Texts already published by state and municipal institutions. The website of the Kretinga District Municipality Tourism Information Centre states: „Šioje vietoje 1941 m. rugsėjo pradžioje Darbėnų policininkai ir pagalbiniai policininkai nužudė apie 320 Darbėnų žydų bendruomenės moterų ir vaikų.“ (“At this place, at the beginning of September 1941, Darbėnai policemen and auxiliary policemen murdered about 320 women and children of the Jewish community of Darbėnai.”); „Šioje vietoje 1941 m. rugsėjo pabaigoje pagalbiniai policininkai sušaudė apie 60 Darbėnų žydų bendruomenės moterų ir apie 40 iš Dimitravo stovyklos atvartų Skuodo žydų bendruomenės merginų.“ (“At this place, at the end of September 1941, auxiliary policemen shot about 60 women of the Jewish community of Darbėnai and about 40 girls of the Jewish community of Skuodas brought from the Dimitravas camp.”); „Šioje vietoje 1941 m. birželio 29 d. Vokietijos kareiviai, vadovaujami vokiečių karininkų, sušaudė apie 150 Darbėnų žydų bendruomenės vyrų ir 4 raudonarmiečius belaisvius.“ (“At this place, on 29 June 1941, soldiers of Germany, led by German officers, shot about 150 men of the Jewish community of Darbėnai and 4 Red Army prisoners.”)⁵ The Kretinga Encyclopaedia article on the Darbėnai Jewish cemetery states: „liepos 14–15 d. pagalbiniai policininkai kapinėse nužudė 7 žydes moteris ir 2 vyrus“ (“on 14–15 July auxiliary policemen murdered 7 Jewish women and 2 men in the cemetery”).⁷ In this respect the VLE article “Darbėnai” is weaker than the texts already published by institutions of the same municipality: they name the perpetrators; the VLE article does not. The Register of Cultural Property entries for the killing sites of the women and children attribute the executions solely to organisation by the „nacinės Vokietijos valdžios“ (“authorities of Nazi Germany”) and do not name the Lithuanian formations; I raise this in separate request No. DRB-003.¹⁰

German role. According to the sources, Darbėnai was occupied by the German army on 22 June 1941; the German town commandant ordered the Jews to wear yellow badges; German soldiers drove the Jews to work and beat them; on 28 June German officers shot Mote Bloch in front of everyone, and on 29 June German officers separated the Jewish men and Germans shot them.^{2, 4} The sources do not state to which German institution these officers belonged (Gedenkorte Europa: “ob SS- oder Wehrmachtsangehörige, ist unklar”, “whether members of the SS or the Wehrmacht is unclear”).⁹ According to A. Rukšėnas, the chief of the precinct received the task of killing the women and children „iš aukštesniųjų įstaigų“ (“from higher authorities”), which he does not name; the sources I have seen do not state that Germans took part at the site in the killings of the women and children.⁴ The proposed text neither diminishes nor invents the German role.

Nature of the sources. A. Bubnys’s study was published by the International Commission for the Evaluation of the Crimes of the Nazi and Soviet Occupation Regimes in Lithuania; it relies on the 1960 publication “Hitleriniai žudikai Kretingoje”, the 1973 document collection “Masinės žudynės

Lietuvoje” and files of the Lithuanian Special Archives.² The Atlas text relies on A. Bubnys’s work, so I do not treat it as an independent confirmation.³ A. Rukšėnas’s article was published in the journal of the Genocide and Resistance Research Centre of Lithuania; publication by the Centre gives its statements no additional evidential weight, so I present his data as the author’s statements and treat as their basis the archive files he cites, of which I request copies in requests Nos. DRB-005 and DRB-006.⁴ Witness testimony recorded by the Soviet security and investigative bodies is given only as testimony. I have not seen these files myself. In the proposed text I use the words of the sources and describe no person as having personally shot.

Proposed text (to replace the part of the sentence „1941 išžudyta Darbėnų žydų bendruomenė (apie 540 žmonių).“):

„1941 06 28 vietos baltaraiščiai suvarė visus Darbėnų žydus ir išsiuntė juos į Kretingą; į Kretingą žydai buvo nuvaryti pėsčiomis, juos lydėjo ginkluoti vokiečių kariai, o vėliau žydai buvo grąžinti į Darbėnus. 1941 06 29 vokiečių karininkai atskyrė žydų vyrus ir vokiečiai už miestelio, pamiškėje prie Darbėnų–Lazdininkų kelio, sušaudė apie 150 žydų vyrų ir 4 sovietų karo belaisvius. Žydų moterys ir vaikai buvo uždaryti sinagogoje, kurią saugojo vietos pagalbinė policija. 1941 rugpjūčio pab.–rugsėjo mėn. Darbėnų policijos nuovados viršininko vadovaujami vietos policininkai ir baltaraiščiai (pagalbiniai policininkai) Balto kalno miške nužudė daugiau kaip 400 žydų moterų ir vaikų. 1941 iš viso nužudyta apie 540 Darbėnų žydų.“

English control: “On 28 June 1941 local white-armbanders rounded up all the Jews of Darbėnai and sent them to Kretinga; the Jews were driven there on foot, escorted by armed German soldiers, and were later returned to Darbėnai. On 29 June 1941 German officers separated the Jewish men, and Germans shot about 150 Jewish men and 4 Soviet prisoners of war outside the town, at the edge of the forest by the Darbėnai–Lazdininkai road. The Jewish women and children were confined in the synagogue, which was guarded by the local auxiliary police. At the end of August and in September 1941, local policemen and white-armbanders (auxiliary policemen) led by the chief of the Darbėnai police precinct murdered more than 400 Jewish women and children in the Baltas Kalnas forest. In all, about 540 Jews of Darbėnai were murdered in 1941.”

Every statement of the proposed text rests on A. Bubnys’s study and the Atlas, and the guarding of the synagogue and the name “auxiliary police” on A. Rukšėnas’s article and the texts of the Kretinga District Tourism Information Centre; the figure “about 540” is kept from the present article.^{1, 2, 3, 4, 5} German soldiers on the road to Kretinga are mentioned by A. Bubnys, and the armed German escort by the testimony of R. Šatlienė („Mus lydėjo ginkluoti vokiečių kariai, o iš baltųjų banditų būrio vienas lietuvis“, “We were escorted by armed German soldiers and, from the white bandits’ unit, one Lithuanian”), quoted by A. Rukšėnas; the Atlas writes that local white-armbanders “sent” the Jews to Kretinga.^{2, 3, 4} I use the words „baltaraiščiai (pagalbiniai policininkai)“ (“white-armbanders (auxiliary policemen)”) because A. Bubnys and the Atlas call the same perpetrators “partisans” and “white-armbanders”, while A. Rukšėnas and the Kretinga District Tourism Information Centre call them “auxiliary policemen”; if the editors’ sources show otherwise, please state the exact name of the formation. I have deliberately not entered any person as a shooter, because that requires primary documents that I have not seen. I chose the date “end of August–September” because the sources give “the beginning of September” and “a week later” (A. Bubnys), “end of August and beginning of September” (A. Rukšėnas), and “beginning of September” and “end of September” (the Tourism Information Centre).^{2, 4, 5}

I take as the reference the formations and acts named in A. Bubnys's study and in the texts of the Kretinga District Tourism Information Centre; the length and detail of a text may differ by medium, but a text omitting those formations and acts would not be accurate.

Your letter of 13 October 2026 concerning the article "Papilė" states that the statements and wording of VLE articles „grindžiamos mokslinių institucijų iki straipsnio publikavimo atliktais tyrimais ir viešai paskelbtomis išvadomis“ (“are based on research carried out by scholarly institutions before the publication of the article and on publicly announced conclusions”); the basis of the proposed text is historians' published works, the Atlas of a state museum and the texts of a municipal institution (footnotes 2–5). The same letter states that references to sources are not given in the text of VLE articles and that sources are listed in the bibliography below the text; I therefore ask that the same facts be given without references in the text and that the sources given in the footnotes be entered in the article's bibliography. Dropping the reference in the text is not a reason to drop the fact itself. You also stated that the article "Papilė" was supplemented with an external link in the rubric "Kiti šaltiniai" (Other sources). Such a link is useful, but it does not replace the text of the article that the reader reads; I therefore ask for a decision on the text.

Please state the date of the change and provide the link to the updated text. If you do not accept the proposed text, please give a reasoned answer on each part of it, identify the primary sources used and propose a source-based alternative that keeps all the undisputed acts of the Lithuanian formations.

Item 1b. The precinct chief's report of 15 August 1941, the order for the killings and the Kretinga auxiliary policemen

Separately from item 1, please enter the following sentences or give reasons for not entering them:

„1941 08 15 Darbėnų policijos nuovados viršininkas pranešė Kretingos apskrities policijos vadui, kad sinagogoje tebelaikoma daugiau kaip 400 žydų, ir prašė leisti turėti penkis samdomus policininkus, kol vietos žydai bus išsiųsti į stovyklas. A. Rukšėno duomenimis, moterų ir vaikų žudynių užduotį iš aukštesniųjų įstaigų gavo nuovados viršininkas Kazys Ražauskas; antrosiose moterų ir vaikų žudynėse kartu su Darbėnų policininkais dalyvavo atvykę Kretingos pagalbiniai policininkai, o aukų drabužiai ir daiktai buvo nuvežti į Darbėnų policiją ir į Kretingą.“

English control: “On 15 August 1941 the chief of the Darbėnai police precinct reported to the Chief of Police of Kretinga County that over 400 Jews were still being held in the synagogue, and asked to be allowed five hired policemen until the local Jews were sent to camps. According to A. Rukšėnas, the task of killing the women and children was received from higher authorities by the chief of the precinct, Kazys Ražauskas; in the second killing of the women and children, auxiliary policemen who had come from Kretinga took part together with the Darbėnai policemen, and the victims' clothes and belongings were taken to the Darbėnai police and to Kretinga.”

Sources and their nature. (1) The report of 15 August – A. Bubnys and A. Rukšėnas cite it from the 1973 document collection “Masinės žudynės Lietuvoje” (part 2, p. 144); in A. Bubnys's English rendering, the chief wrote that the auxiliary policemen did not want to guard the Jews and take them to work without pay, and asked for five freelance policemen “until the local Jews were sent to camps”.^{2, 4, 11} I have not seen the original or its Lithuanian text; I ask for its archival location in request No. DRB-006 (Annex C, C3). (2) The identity of the precinct chief – A. Rukšėnas states that at the time of the June uprising Simonaitis was appointed chief of the public police precinct, and that at the end of August the task was received by the chief of the precinct Kazys Ražauskas; A. Bubnys notes that “there are data that this office was held by Ignas Simonaitis” (LYA, f. K-1, ap. 6, b. 42, l.

17).^{2, 4} Who signed the report of 15 August has not been established; the proposed text therefore names K. Ražauskas only according to A. Rukšėnas and only as having received the task, not as having shot. (3) The participation of the Kretinga auxiliary policemen and the victims' belongings – A. Rukšėnas's article, which relies on LYA files (f. K-1, ap. 58, b. 1973/3, 19731/3, 28102/3) and LCVA f. MK-1, b. 18.⁴ Gedenkorte Europa also states that the women and children were murdered by Lithuanian white-armbanders under the command of the police chiefs of Darbėnai and Kretinga.⁹

Holding an office or commanding a formation does not by itself prove personal participation in the killings; command responsibility is assessed separately, on documents showing the person's authority at the relevant time and place.

Item 1c. Violence and killings before the mass killings

Separately from item 1, please enter the following sentences or give reasons for not entering them:

„1941 06 28 vietos baltaraiščiai suėmė Darbėnų rabiną Iserį Vaisbordą ir mušė jį, kol jis neteko sąmonės; netrukus jis buvo negyvas. Tą pačią dieną vokiečių karininkai visų akivaizdoje sušaudė Motę Blochą. 1941 liepos mėn. baltaraiščiai (pagalbiniai policininkai) žydų kapinėse nužudė iš sinagogos išvestas žydes moteris.“

English control: “On 28 June 1941 local white-armbanders arrested the rabbi of Darbėnai, Iser Vaisbord, and beat him until he lost consciousness; shortly afterwards he was dead. On the same day German officers shot Mote Bloch in front of everyone. In July 1941 white-armbanders (auxiliary policemen) murdered in the Jewish cemetery Jewish women taken out of the synagogue.”

Sources and their nature. (1) The killing of the rabbi and the shooting of M. Bloch – A. Bubnys (“The white-bands arrested at home Darbėnai rabbi Iser Vaisbord and beat him [...]. The rabbi was beaten to unconsciousness [...]. At that time Vaisbord was already dead. Shortly three German officers arrived by car. They took Jew Mote Bloch away from the crowd and shot him”), who relies on the testimony of R. Šatelinė published in the 1960 publication “Hitleriniai žudikai Kretingoje”; A. Rukšėnas quotes the same testimony.^{2, 4} Pinkas Hakehillot Lita states that “Germans and Lithuanians” broke into the rabbi's house.⁶ (2) The killings in the Jewish cemetery – the Kretinga Encyclopaedia („liepos 14–15 d. pagalbiniai policininkai kapinėse nužudė 7 žydes moteris ir 2 vyrus“), A. Bubnys (“Once a town white-band took four Jewish old women from the synagogue and killed them in the Jewish cemetery”) and A. Rukšėnas (7 women, 13–14 July 1941).^{2, 4, 7} Because the sources disagree on the number of victims and the date, I do not give them in the proposed text.

The VLE articles “Holokaustas” and “policijos batalionai”

VLE's own article “Holokaustas” (Holocaust) states: „Svarbiausi Lietuvos žydų žudynių vykdytojai buvo SS oberšturmfiurerio Joachim Hamanno vadovaujamas mobilusis dalinys, kurio branduolį sudarė Kaune dislokuoto lietuvių policijos 1-ojo bataliono kariai, vokiečių saugumo policijos ir SD ypatingasis būrys (vok. Sonderkommando) Vilniuje (Ypatingasis būrys), Tilžės gestapo būrys ir kai kurie iš apskrityse veikusių lietuvių sukilėlių (baltaraiščių) būrių pertvarkyti pagalbinės policijos būriai. Šie vokiečių ir lietuvių policijos padaliniai 1941 nužudė dešimtis tūkstančių Lietuvos žydų. Lietuvoje Holokaustą inicijavo ir organizavo nacių okupacinė valdžia, bet be vietos administracijos, policijos ir dalies gyventojų paramos jis nebūtų įvykdytas taip greitai.“ (“The main perpetrators of the killing of the Jews of Lithuania were the mobile unit commanded by SS-Obersturmführer Joachim Hamann, whose core consisted of soldiers of the 1st Lithuanian police battalion stationed in Kaunas, the special squad (German Sonderkommando) of the German security police and SD in

Vilnius (Ypatingasis būrys), the Tilsit Gestapo squad and some auxiliary police units reorganised from the units of Lithuanian insurgents (white-armbanders) active in the counties. In 1941 these German and Lithuanian police units murdered tens of thousands of Lithuanian Jews. In Lithuania the Holocaust was initiated and organised by the Nazi occupation authorities, but without the support of the local administration, the police and part of the population it would not have been carried out so quickly.”¹⁴ The article “policijos batalionai” (police battalions): „Policijos batalionai padėjo naciams vykdyti holokaustą: dalyvavo žudant žydus [...] Lietuvoje ir Baltarusijoje [...]“ (“The police battalions helped the Nazis carry out the Holocaust: they took part in killing Jews [...] in Lithuania and Belarus [...]).¹⁵ I do not attribute these general statements to the events in Darbėnai and do not assert that any police battalion operated in Darbėnai; they show that VLE itself names among the main perpetrators some auxiliary police units reorganised from the units of Lithuanian insurgents (white-armbanders) active in the counties, so the actorless sentence of the article “Darbėnai” does not match VLE’s own general account.

I respect the editors’ right to decide on the length and style of the text. I nevertheless ask for an answer: why does the article “Darbėnai” name neither the Germans who shot the Jewish men nor the Darbėnai police precinct and the white-armbanders (auxiliary police) who confined and murdered more than 400 Jewish women and children, although this has been published in historians’ works and in the texts of an institution of the Kretinga District Municipality? Possible answers that the article is a short overview, that the present sentence is not literally false, or that other articles or links provide context, do not answer the question why the reader of the article “Darbėnai” is not told who rounded up the Jews of Darbėnai, who shot the men and who murdered the women and children. The proposed text is five short sentences long, so it does not conflict with the nature of a short overview. Neither in this nor in other articles do I ask for every detail to be published.

Historical standard

The Working Definition of Holocaust Denial and Distortion of the International Holocaust Remembrance Alliance (IHRA), adopted at the IHRA Plenary in Toronto on 10 October 2013, is legally non-binding; I apply it as an interpretive standard. It states that Holocaust distortion refers, inter alia, to: “Intentional efforts to excuse or minimize the impact of the Holocaust or its principal elements, including collaborators and allies of Nazi Germany” (official IHRA Lithuanian translation: „Tyčinėmis pastangomis pateisinti arba sumenkinti Holokausto poveikį arba jo esminius elementus, įskaitant nacistinės Vokietijos kolaborantus ir šalininkus“).¹³ The IHRA 2021 publication “Understanding Holocaust Distortion” gives as an example (p. 7) that asserting that the Holocaust is not relevant to a nation’s history because it was a Nazi German organized crime “could be a form of distortion if it ignores the roles played by local collaborators or members of the Axis in the crimes of the Holocaust”; it also identifies (p. 8, in the context of the concentration and death camps established by Nazi Germany) as a form of distortion one that “shifts sole blame for the Holocaust onto local collaborators” while ignoring Nazi Germany’s responsibility for the genocide.¹³ I apply this example by analogy only: the article “Darbėnai” does not assert that the Holocaust is irrelevant to Lithuanian history, but its sentence on the 1941 killings names neither the Lithuanian nor the German perpetrators. VLE’s own article “Holokaustas” states: „Lietuvoje per nacių Vokietijos okupaciją Holokaustą 1941–44 organizavo vokiečiai, bet į šį nusikaltimą buvo įtraukta dalis vietos gyventojų ir kolaboruojančių institucijų (vadinamoji lietuvių savivalda).“ (“In Lithuania, during the Nazi German occupation, the Holocaust of 1941–44 was organised by the Germans, but part of the local population and collaborating institutions (the so-called Lithuanian self-government) were

drawn into this crime.”)¹⁴ The proposed text therefore names, separately, the acts of the Germans and those of the Lithuanian formations.

I apply this standard to the effect of the text on the reader; this is my application, as a researcher, of a non-binding standard, not a statement about anyone’s intentions. The wording „1941 išžudyta Darbėnų žydų bendruomenė (apie 540 žmonių)“ creates a risk of distorting the history of the Holocaust under that interpretive standard, because it does not name the acts of Lithuanian formations described in published research – the rounding up of the Jews by local white-armbanders on 28 June 1941, the guarding of the Jewish women confined in the synagogue, and the killing of more than 400 Jewish women and children in the Baltas Kalnas forest by local policemen and white-armbanders (auxiliary policemen) led by the chief of the Darbėnai police precinct. This assessment concerns the effect of the text on the reader, not the intentions of its authors. I do not assert that this text is Holocaust denial, that it meets the element of intent mentioned in the definition, or that IHRA has decided anything about it.

I do not assert that any editor, author or employee has committed a criminal offence. This is a request for historical accuracy and does not depend on any criminal-law assessment.

5. Item 2. History of the Jewish community of Darbėnai

Item 2(a). Number of Jews in the line of population figures

The article’s line of population figures does not give the number of Jews. Please add the following data or give reasons for not entering them:^{6, 7, 8}

„1765 Darbėnuose gyveno 24 žydų šeimos, 1816 – 44; 1897 iš 2059 gyventojų 1129 buvo žydai.“

English control: “In 1765, 24 Jewish families lived in Darbėnai, in 1816, 44; in 1897, 1,129 of the 2,059 inhabitants were Jews.”

Sources: 1765 – the Kretinga Encyclopaedia; 1816 – the text of the Vilna Gaon Museum of Jewish History (according to the town inventory); 1897 – Pinkas Hakehillot Lita; the total population figure for 1897 coincides with that of the present article.^{1, 6, 7, 8} I do not enter the number of Jews for 1923: Pinkas Hakehillot Lita gives 601 Jews of the town’s 1,018 inhabitants, whereas A. Rukšėnas, relying on the 1923 census, gives 601 Jews for the whole Darbėnai rural district; please check this figure against the 1923 census data.^{4, 6} These sources are secondary; the editors may check and refine them.

Item 2(b). Comprehensive history of the community

Please enter the following sentences in the section “Istorija” or give reasons for not entering them:

„Žydai Darbėnuose įsikūrė XVIII a. viduryje; XVIII a. antrojoje pusėje turgaus aikštėje stovėjo sinagoga. 1882 ir 1909 gaisrai sunaikino daug žydų namų ir krautuvų, 1909 sudegė sinagoga ir beit midrašas. Darbėnuose gimė sionistų judėjimo veikėjas Dovydas Volfsonas (David Wolffsohn), antrasis Pasaulinės sionistų organizacijos pirmininkas. Tarpukariu veikė Talmud Toros ir Tarbut tinklo hebrajų mokyklos (apie 150 mokinių), hebrajų ir jidiš bibliotekos, dramos būrelis, sionistų organizacijos, Hechaluc ir Makabi skyriai, labdaros draugijos; 1931 visos 25 miestelio krautuvės priklausė žydams. Dalis žydų emigravo į Kanadą, Pietų Afriką, JAV ir Palestiną. Holokausto išvakarėse Darbėnuose gyveno apie 800 žydų; paskutinis rabinas – Iseris Vaisbordas.“

English control: “The Jews settled in Darbėnai in the mid-18th century; in the second half of the 18th century a synagogue stood in the market square. The fires of 1882 and 1909 destroyed many Jewish

houses and shops; in 1909 the synagogue and the beit midrash burned down. Darbėnai was the birthplace of the Zionist leader David Wolffsohn (Dovydas Volfsonas), the second president of the World Zionist Organization. Between the wars there were Talmud Torah and Tarbut-network Hebrew schools (about 150 pupils), Hebrew and Yiddish libraries, a drama circle, Zionist organisations, branches of HeChalutz and Maccabi, and charitable societies; in 1931 all 25 shops of the town belonged to Jews. Some Jews emigrated to Canada, South Africa, the United States and Palestine. On the eve of the Holocaust about 800 Jews lived in Darbėnai; the last rabbi was Iser Vaisbord.”

Sources: Pinkas Hakehillot Lita (fires, schools, libraries, organisations, shops in 1931, emigration, about 800 Jews in 1940, Rabbi I. Vaisbord); the text of the Vilna Gaon Museum of Jewish History (settlement in the mid-18th century, the synagogue in the market square, D. Wolffsohn); A. Bubnys (about 800 Jews on the eve of the Holocaust, emigration, schools and societies).^{2, 6, 8} The sources differ on D. Wolffsohn’s year of birth (1855, 1856, 1858), so I do not give it in the proposed text. These sources are secondary; the editors may check and refine them.

The second, separate request is that the editors independently research and prepare a comprehensive, properly footnoted account of the history of the Jewish community of Darbėnai, treating the material I have supplied as a starting point, not a finished account. The article now contains nothing on the settlement of the community, its synagogues, rabbis, education, economic and social life, emigration, the Jewish cemetery (cultural property, unique code 24196), the survivors and their rescuers, and the memorial markers. I particularly ask that the editors examine the book “Darbėnų žydai / The Jews of Darbėnai” (eds. E. Goldstein and J. Kanarskas), published in Darbėnai in 2020, which I have not seen (Annex C, C9).⁷

In Annex A I give the chronological history of the Jews of Darbėnai that I have compiled, with footnotes and a list of conflicts between sources. This is the publisher’s editorial and scholarly responsibility, not an unlimited statutory duty; my annex gives leads, not a finished history. Please give separate decisions on items 2(a) and 2(b). Rejection or deferral of these items does not defer item 1.

6. Limits of the request

This request does not ask VLE to publish every historical detail, to take over the functions of the archives, or to assess anyone’s personal responsibility. It asks VLE (1) to correct a specific sentence on the basis of state and scholarly sources already published, (2) to prepare the history of the community in accordance with the VLE methodology, and (3) to answer specific source questions.

7. Item 3. Sources and documentary research

Please examine and state in writing, separately for each question, what the editors’ sources show (Annex C indicates where these data are likely to be found). By these questions I do not ask the editors to carry out archival research outside their competence; I ask them to state what the sources they hold and have examined show and, if they cannot answer, to say so:

(a) What is the source of the figure “about 540” given in the present article? Have the editors considered the other figures: about 600 Jews rounded up (A. Bubnys, the Atlas), 596 persons murdered according to the act of the Kretinga County commission of 11 April 1945 (which, according to A. Rukšėnas, does not state the victims’ nationality), and 576 members of the community murdered (A. Rukšėnas)?^{2, 3, 4} If the figure “about 540” has a source, please keep it, stating its source, and give the other figures with their sources, without averaging them;

(b) Have the editors examined A. Bubnys's study (pp. 39–40) and A. Rukšėnas's 2015 article (pp. 26–39) and the archival sources they cite, and what do they show about who was chief of the Darbėnai public police precinct in August–September 1941 (Simonaitis or Kazys Ražauskas) and who signed the report of 15 August 1941 (Annex C, C1–C4)?;

(c) *Document held*. Your letters of 13 and 15 October 2026 mention the scientific methodology for the selection and presentation of information approved by the VLE Consultative Board (until 2023, the VLE Scientific Editorial Board). Please provide a copy of this document held by you or a link to it and state the requirements it sets for the reliability of sources, citation, corroboration and the length of articles; if you have already provided it in answer to another request of mine, it is sufficient to state the number and date of that answer.

(d) What is the source of the statement in the first part of the sentence, „miestelyje ir jo apylinkėse nužudyta apie 1000 Dimitravo priverčiamojo darbo stovyklos kalinių ir vietinių gyventojų“ (“about 1,000 prisoners of the Dimitravas forced labour camp and local inhabitants were murdered in the town and its surroundings”), are the Jews of Darbėnai and Skuodas included in that figure, and at which sites were these people murdered? By this question I do not ask for the text to be changed; I ask for the source to be stated, so that it is clear whether the figures “about 1,000” and “about 540” overlap.

If the editors cannot resolve these questions now, please say so and state which sources they examined. These questions do not suspend item 1.

8. Missing data and the publisher's responsibility

Some data are not available to me. Annex C lists them separately: data I searched for but did not find (stating where I searched); documents I know of from other sources but have not seen (stating who cites them and where); and documents I cannot yet obtain. That I did not find something does not mean that no such document exists. As the publisher of the encyclopedia, the editorial board is responsible for its content and has editors, specialists, holdings and access to the archives, and so can prepare the fullest and most accurate history of the Jewish community of Darbėnai. I ask it to do so, treating the material I have supplied as a starting point, not a finished account. The incompleteness of my material is not a reason not to correct the defects identified in the text.

9. Historical truth and reconciliation

Eighty-one years have passed since the end of the Holocaust, and thirty-six years since Lithuania restored its independence. There has been ample time for Lithuania to research, document, acknowledge and accurately present the history of the destruction of its Jewish communities, including the documented roles of Lithuanian individuals, institutions and formations in their persecution, dispossession and murder.

It is deeply regrettable that, after so many decades, we must still struggle over the public acknowledgment of established historical facts. These disputes should no longer be battles over national memory, but shared efforts to establish historical truth.

Reconciliation cannot be built upon silence, omission, euphemism or the displacement of responsibility. It must begin with an honest acknowledgment of what happened, who suffered, who acted and what the historical evidence establishes. Recognizing documented Lithuanian participation does not assign collective guilt to the Lithuanian people; it establishes the historical responsibility of those individuals and institutions whose actions the records demonstrate.

Historical truth and reconciliation are not merely obligations to the dead. They are responsibilities to the living and to future generations. The lessons of the Holocaust must be taught accurately, understood honestly and applied to the present, so that hatred, persecution and genocide may never be repeated.

The responsibility to preserve and tell this history truthfully belongs to all of us. I therefore submit this request in the spirit of historical truth, accountability and reconciliation, and ask your institution to contribute through accurate research, explicit acknowledgment and appropriate correction of the public record.

10. Answer requested and procedure

For each item – 1, 1b, 1c, 2(a), 2(b) and each of 3(a)–(d) – please state the decision (accepted, accepted in part, or not accepted), with the factual or editorial reasons and sources; if you do not accept the proposed wording, please propose a source-based alternative that keeps the data on the Lithuanian formations and their acts; state which sources the editors examined and what research they will carry out; and state the registration number of this request, the competent decision-maker, the date of the decision and the implementation (publication) date, and provide the link to the updated text.

Please examine this request under the procedure established by the Law of the Republic of Lithuania on Public Administration and within the period set by Article 10(4) of that Law, insofar as it applies. Please examine the part requesting documents and information (item 3(c)) under Article 2(1)(1), Article 4(1) and Article 13(1) of the Law of the Republic of Lithuania on the Right to Obtain Information and on the Re-use of Data; if part of the data falls within the exclusions in Article 2(2) of that Law, please provide the remainder under Article 14(3) and give reasons for any refusal. Insofar as Article 10(5) of the Law on Public Administration applies, please state in the decision its legal and factual basis, the reasons, the appeal procedure, the decision-maker and the date of the decision. If the proposals are accepted, please also state the implementation deadline. I distinguish the duty to provide documents and information already held from the editors' decisions on the text of the article. I do not assert that editorial decisions on the text of the article are administrative decisions; if you consider these periods inapplicable to them, please say so and indicate the expected reply date.

Annexes

Annex A – History of the Jewish community of Darbėnai (the applicant's research findings, with footnotes and a list of conflicts between sources).

Annex B – Table 1: item decision matrix; Table 2: formations, acts and sources; Table 3: comparison of the wording with the sources.

Annex C – Missing-data inventory.

Yours faithfully

Grant Arthur Gochin

Citizen of the Republic of Lithuania

Footnotes

1. Visuotinė lietuvių enciklopedija (Universal Lithuanian Encyclopaedia), article “Darbėnai”, section “Istorija”, <https://www.vle.lt/straipsnis/darbenai/> (text captured on 21 October 2026).

2. A. Bubnys, *The Holocaust in the Lithuanian Province in 1941* (International Commission for the Evaluation of the Crimes of the Nazi and Soviet Occupation Regimes in Lithuania), section “Darbėnai”, pp. 39–40 (context pp. 36–39; on

the Dimitravas camp pp. 48–50), https://www.komisija.lt/wp-content/uploads/2016/06/A.Bubnys_Province_ENG.pdf (the applicant's PDF copy read on 21 October 2026). The author's sources: "Hitleriniai žudikai Kretingoje" (Vilnius, 1960), pp. 10, 33–39; "Masinės žudynės Lietuvoje 1941–1944", part 2 (Vilnius, 1973), pp. 144, 395; LYA, f. K-1, ap. 6, b. 42, l. 17 (on I. Simonaitis). Secondary source; the applicant has not seen the documents it cites (Annex C, C1–C3).

3. Holocaust Atlas of Lithuania (Vilna Gaon Museum of Jewish History, with the Austrian association Verein Gedenkdienst), items No. 156 "Darbėnų žydų vyrų žudynės" (Mass Murder of the Jewish Men from Darbėnai), No. 157 "Darbėnų žydų moterų žudynės" (Mass Murder of the Jewish Women from Darbėnai) and No. 222 "Darbėnų žydų moterų ir vaikų žudynės" (Mass Murder of the Jewish Women and Children of Darbėnai), http://www.holocaustatlas.lt/main.php?l=LT&act=a_atlas/search/page/1/item/157/ (also .../item/156/ and .../item/222/; English version – l=EN; all captured on 21 October 2026). The Atlas gives as its source A. Bubnys, "Holokaustas Lietuvos provincijoje 1941 metais", pp. 51–52.

4. A. Rukšėnas, "Holokaustas Lietuvoje: Kretingos apskrities Palangos ir Darbėnų valsčių žydų bendruomenių žūtis 1941 m. vasarą ir rudenį" (The Holocaust in Lithuania: the destruction of the Jewish communities of the Palanga and Darbėnai rural districts of Kretinga County in the summer and autumn of 1941), *Genocidas ir rezistencija*, 2015, No. 1(37), pp. 26–46, especially pp. 28, 30–33, 36–39 and notes 2–23, 69–116, 160–184, <https://www.zurnalai.vu.lt/gr/lt/article/download/36734/34703/96727> (read on 21 October 2026). The journal is published by the Genocide and Resistance Research Centre of Lithuania; the article's statements are given as the author's statements. The author relies on LYA f. K-1, ap. 58, b. 1973/3, 19731/3, 28102/3, 11457/3, 9072/3, P-18123, P-18702, 44552/3; ap. 46, b. 1266, 1147 and LCVA f. MK-1, b. 18; the applicant has not seen these files (Annex C, C1, C2, C4).

5. Kretinga District Tourism Information Centre, pages "Darbėnų žydų I žudynių vieta ir kapas", "Darbėnų žydų II žudynių vieta ir kapas" and "Darbėnų žydų III žudynių vieta ir kapas" (Killing site and grave of the Jews of Darbėnai I, II, III), <https://aplankykkretinga.lt/ka-veikti/lankyimos-vietos/darbenu-zydu-i-zudyniu-vieta-ir-kapas/> (also .../darbenu-zydu-ii-zudyniu-vieta-ir-kapas/ and .../darbenu-zydu-iii-zudyniu-vieta-ir-kapas/; all captured on 21 October 2026); also the page "Meninė kompozicija „Obelis“ Darbėnuose" (.../menine-kompozicija-obelis-darbenuose/) and the press release of the Kretinga District Municipality Administration "Darbėnuose įamžintas genocido aukų atminimas" (<https://www.atviraklaipeda.lt/2020/09/22/darbenuose-iamzintas-genocido-auku-atminimas/>, 22 September 2020; captured on 21 October 2026).

6. D. Levin (ed.), J. Rosin, *Pinkas Hakehillot Lita* (Jerusalem: Yad Vashem, 1996), pp. 209–212, entry "Darbenai", English translation by S. Yannai, JewishGen, https://www.jewishgen.org/yizkor/pinkas_lita/lit_00209.html (read on 21 October 2026). Secondary source; it relies on Yad Vashem Archives document O-33/979 and the press of the time.

7. Kretingos krašto enciklopedija (Kretinga Regional Encyclopaedia; M. Valančius Public Library of Kretinga District Municipality), articles "Darbėnai" (prepared by R. Vaitkienė, 2022; updated 8 August 2023), <https://www.kretingosenciklopedija.lt/geografija/rajono-administracinis-teritorinis-suskirstymas-ir-valdymas/miestai-ir-miesteliai/darbenai/>, and "Darbėnų mstl. senosios žydų kapinės" (The old Jewish cemetery of Darbėnai; J. Klietkutė, 2013; updated 12 December 2018), <https://www.kretingosenciklopedija.lt/kultura/kulturos-paveldas/istorinis-paveldas/laidojimo-vietos/zydu-kapines-ir-holokausto-auku-kapai/darbenu-mstl-senosios-zydu-kapines/> (both captured on 21 October 2026).

8. Vilna Gaon Museum of Jewish History, page "Darbėnai (Dorbyan, דארביאן)", <https://www.jmuseum.lt/darbenai-dorbyan-d-arby-an/> (captured on 21 October 2026).

9. Gedenkorte Europa 1939–1945, "Darbėnai", https://gedenkorte-europa.eu/de_de/darb-nai.html (read on 21 October 2026). Secondary source; it cites A. Bubnys's work and Ch. Dieckmann, "Deutsche Besatzungspolitik in Litauen 1941–1944" (Göttingen, 2011), vol. 1, pp. 389, 670, which the applicant has not seen (Annex C, C8).

10. Register of Cultural Property, objects No. 10977 "Darbėnų žydų žudynių vieta ir kapas I", No. 24195 "Darbėnų žydų žudynių vieta ir kapas II" and No. 10976 "Darbėnų žydų žudynių vieta ir kapas III" (Killing site and grave of the Jews of Darbėnai I, II, III), field 7.5, <https://kvr.kpd.lt/heritage/Pages/KVRDetail.aspx?lang=lt&MC=10977> (also MC=24195 and MC=10976). Direct access to the register's website was blocked on 21 October 2026; the text was read from the rendered page by an automated browser.

11. Report of the chief of the Darbėnai police precinct of 15 August 1941 to the Chief of Police of Kretinga County, published in "Masinės žudynės Lietuvoje 1941–1944", part 2 (Vilnius, 1973), p. 144; cited after A. Bubnys (footnote 2) and A. Rukšėnas (footnote 4, his note 82). The applicant has seen neither the publication nor the original; the location of the original in the archives is not known (Annex C, C3).

12. V. Davoliūtė, "Local Testimony and the (Un)Silencing of Sexual Violence in Lithuania under German Occupation during WWII", *Humanities*, 2021, vol. 10, no. 4, article 129, sections 1 and 3, <https://www.mdpi.com/2076-0787/10/4/129> (read on 21 October 2026). The author cites J. Girtas's confession as "LYA, f. M-1, ap. 18, f. 28102/3"; A. Rukšėnas gives the same file as LYA, f. K-1, ap. 58, b. 28102/3 (Annex C, C4).

13. IHRA, “Darbinė Holokausto neigimo ir iškraipymo apibrėžtis” (official Lithuanian translation), <https://holocaustremembrance.com/resources/darbine-holokausto-neigimo-ir-iskraipymo-apibreztis>; English text – IHRA, Understanding Holocaust Distortion: Contexts, Influences and Examples (IHRA, 2021), pp. 46–47 (the definition) and pp. 7–8 (role of local collaborators), <https://holocaustremembrance.com/wp-content/uploads/2023/09/Understanding-Holocaust-Distortion-Contexts-Influences-and-Examples-IHRA.pdf> (both accessed 17 October 2026).
14. VLE article “Holokaustas” (Holocaust), section “Holokaustas Lietuvoje”, <https://www.vle.lt/straipsnis/holokaustas/> (text captured on 17 October 2026).
15. VLE article “policijos batalionai” (police battalions), <https://www.vle.lt/straipsnis/policijos-batalionai/> (text captured on 17 October 2026).

ANNEX A. HISTORY OF THE JEWISH COMMUNITY OF DARBĖNAI

These are the applicant's research findings, which the addressees may verify and develop. Conflicts between sources are stated; figures are not averaged. Footnote numbers correspond to those of the main text. The content of witness testimony is given as the witnesses' statements, not as established facts. This annex is identical in all the Darbėnai requests (DRB-001, DRB-003, DRB-004, DRB-007, DRB-008).

Names

In Lithuanian Darbėnai, in Yiddish Dorbyan (דארביאן) or Drobyan, in Polish Dorbiany, in Russian Дорбяны, in German Dorben; Kretinga District Municipality, Darbėnai eldership.^{6, 8} The killing site of the Jews of Skuodas near Alka hill (unique code 10978) also lies in the territory of the Darbėnai eldership (village of Joskaudai); the Jewish women of Skuodas and their children were murdered there, so this site and its perpetrators are not attributed to the Jews of Darbėnai in this annex.³

Settlement and population

According to the Vilna Gaon Museum of Jewish History, the Jews settled in Darbėnai in the mid-18th century; in 1764, 20 houses belonging to Jews are mentioned, the 1816 inventory lists 44 Jewish families, and in 1868, 738 of 1,308 inhabitants were of the Jewish faith.⁸ According to the Kretinga Encyclopaedia, the community consisted of 24 families in 1765.⁷ According to Pinkas Hakehillot Lita, in 1897, 1,129 (55%) of 2,059 inhabitants were Jews, in 1923, 601 (59%) of 1,018, and in 1940 about 800 of about 2,200.⁶ A. Rukšėnas, relying on the 1923 census, gives 601 Jews for the whole Darbėnai rural district, and, according to him, slightly fewer than 800 Jews lived in the rural district on the eve of the Holocaust.⁴ A. Bubnys writes that on the eve of the Holocaust about 800 Jews (about 40% of the population) lived in Darbėnai, and that in 1897 Jews made up about 80% of the population (this percentage does not match the Pinkas figures).²

Trades, institutions and culture

In the second half of the 18th century the synagogue stood in the market square, opposite the church; most Jewish traders and craftsmen lived around the market square and in Skuodo and Vaineikių streets.⁸ In October 1882 a fire destroyed 40 Jewish houses and 30 shops; in 1909 the town centre, the beit midrash and the synagogue burned down.⁶ According to Pinkas Hakehillot Lita, in 1931 all 25 shops of the town belonged to Jews; Jews owned two sawmills, a flour mill, a bakery, a wool carder and a beverage factory; in 1937 there were 18 Jewish artisans; the Jewish People's Bank closed in 1927; in March 1939, after the Klaipėda region was annexed to Germany, a few Jewish refugee families from Klaipėda settled in Darbėnai.⁶ There were a Talmud Torah and a Hebrew school of the Tarbut network (about 150 children), Hebrew and Yiddish libraries, a drama circle, Zionist parties, "Ivrit u'Techiya", "HaShomer HaTzair-Nezakh", "HeChalutz" (about 40 members in 1933), "Maccabi", the religious youth society "Tiferet Bachurim", and the charitable societies "Gemilut Hesed" and "Linat Tsedek".⁶ Among the rabbis are mentioned Eliyahu Margaliot, Josef Alexander, Yisrael-Isar Levin and Yitzhak Kopilevitz; the last rabbi was Iser Vaisbord (Weisbord).⁶ Darbėnai was the birthplace of the Zionist leader David Wolffsohn (Dovydas Volfsonas), the second president of the World Zionist Organization.^{6, 8} Some Jews emigrated to Canada, South Africa, the United States and Palestine.^{2, 6}

Hostility before 1941

No data on anti-Jewish incidents in Darbėnai in 1938–1940 were found in the sources reviewed (Annex C, C10).

June 1941: occupation and persecution

The German army occupied Darbėnai on 22 June 1941.^{2, 6} According to A. Rukšėnas, in the first days of the war an insurgent unit and a council were formed in Darbėnai, the council including the police chief Simonaitis; the partisans wore white armbands; Bertašius was appointed head of the rural district and Simonaitis chief of the public police precinct.⁴ Pinkas Hakehillot Lita writes that the Jews returning to the town “were met by Lithuanians who harassed them and beat them mercilessly”, and that the Germans looted Jewish homes.⁶ According to A. Bubnys, the Jews were forced to do heavy and degrading work; on 24 June the German town commandant ordered the Jews to sew on yellow badges.² According to A. Bubnys, Raizmanas, brought from Skuodas on 25 June, was tortured (a Gestapo officer put a burning cigarette into his mouth) and shot on 26 June in the forest behind the Jewish cemetery; according to other testimony, the brothers Leiba and Izraelis Raizmanas were shot in the first half of July.^{2, 4}

28–29 June 1941: the round-up and the shooting of the Jewish men

On 28 June local white-armbanders gathered all the Jews of Darbėnai (about 600 people); white-armbanders arrested Rabbi I. Vaisbord and beat him until he lost consciousness – shortly afterwards he was dead (Pinkas Hakehillot Lita and Gedenkorte Europa write that Germans and Lithuanians beat him), and three German officers shot Mote Bloch in front of everyone; the Jews were driven on foot to Kretinga, on the way German soldiers harnessed five Jews to a cart and beat them; in Kretinga the Jews were photographed and sent back.^{2, 3, 6, 9} According to the testimony of R. Šatlienė, the column was escorted by armed German soldiers and one Lithuanian white-armbander.⁴ Pinkas Hakehillot Lita writes that the accompanying Lithuanians beat the Jews with whips on the way.⁶ On 29 June six German officers separated the Jewish men; according to A. Rukšėnas, the men were held in the yard of the pharmacy; about 150 Jewish men and 4 Soviet prisoners of war were shot with automatic weapons by Germans at the edge of the forest, on the left side of the Darbėnai–Lazdininkai road (now Palangos Street; unique code 10976).^{2, 4, 10} A. Rukšėnas found no data that the Darbėnai police or auxiliary police took part directly in this killing.⁴

29 June–September 1941: the synagogue as a ghetto

In the evening of 29 June the women and children (according to A. Rukšėnas, also some elderly men) were confined in the synagogue.^{2, 4} According to A. Rukšėnas, the synagogue was guarded by members of the auxiliary police unit; the German commandant and the head of the rural district S. Bertašius were in charge of feeding the prisoners; some of the women (50–60) were sent to work for farmers.⁴ According to A. Bubnys, the local white-armbanders beat the prisoners and for days gave them no food.² Pinkas Hakehillot Lita writes that the Lithuanian guards would storm into the synagogue at night and “do with the women as they saw fit”; V. Davoliūtė, relying on testimony and on the confession of J. Girtas, writes of rapes committed by local collaborators and of the gymnasium pupil Estera Kverelytė, whom a local man wearing a white armband took into the forest, where she was found murdered.^{6, 12} In July 1941 (according to A. Rukšėnas on 13–14 July; according to the Kretinga Encyclopaedia on 14–15 July), several Jewish women taken out of the synagogue were murdered in the Jewish cemetery: A. Bubnys writes of four old women killed by a town white-armbander; the Kretinga Encyclopaedia of 7 women and 2 men killed by auxiliary

policemen.^{2, 4, 7} On 15 August 1941 the chief of the Darbėnai police precinct reported to the Chief of Police of Kretinga County that over 400 Jews were still held in the synagogue and asked for five hired policemen “until the local Jews were sent to camps” (in A. Bubnys’s rendering).^{2, 11}

End of August–September 1941: the killings in the Baltas Kalnas forest

The first killing (by the road to Vaineikiai; unique code 10977). According to A. Bubnys, around the beginning of September the chief of the local police drew up a list of women with small children and returned in the evening with 7 “partisans”; about 100 women and an unknown number of children were taken along Vaineikių Street to the forest and killed with sticks, forks and axes; small children were thrown alive into the pit; the killing was conducted by the local chief of police.² According to A. Rukšėnas, around the end of August the chief of the precinct, Kazys Ražauskas, received from higher authorities the task of carrying out the execution; about 40 Darbėnai policemen and members of the auxiliary police unit took part; two groups were driven to the site (100–120 and about 200 victims); the victims were killed with clubs fitted with iron and by shooting; the clothes were taken to the Darbėnai police; in all, 320 Jewish women and children were murdered by the Vaineikiai road.⁴ The Kretinga District Tourism Information Centre: “Darbėnai policemen and auxiliary policemen murdered about 320 women and children of the Jewish community of Darbėnai”.⁵

The second killing (towards the Kašučiai road; unique code 24195). According to A. Bubnys, the remaining women and girls were killed a week later.² According to A. Rukšėnas, about 60 Jewish women remained in the synagogue, and about 40 more girls were brought from the Dimitravas camp; an officer of the Kretinga district security and criminal police with a group of auxiliary policemen came “to help” the Darbėnai policemen and members of the auxiliary police unit; the victims’ belongings were taken to Darbėnai and to Kretinga; individual perpetrators acquired victims’ property.⁴ The Tourism Information Centre: at the end of September “auxiliary policemen shot about 60 women of the Jewish community of Darbėnai and about 40 girls of the Jewish community of Skuodas brought from the Dimitravas camp”.⁵ The sources differ on the origin of the girls brought from Dimitravas (see below). By A. Rukšėnas’s count, about 420 members of the Darbėnai Jewish community were murdered at the two sites in the Baltas Kalnas forest, 576 in all; he identified 33 Darbėnai policemen, their auxiliaries and a rural district official who contributed indirectly to the killings (arrests, escort, digging of pits), of whom, according to him, 13 shot victims themselves.⁴ I do not give these persons’ names in this annex, because I have not seen the sources on their roles.

Survivors, the post-war period and commemoration

According to A. Rukšėnas, more than 10 members of the community escaped death, among them R. Šatėlienė, A. Šubic, F. Zimanaitė, E. Varpol and Ch. Brezenberg; Barbora Žiliūtė of the village of Medomiškiai hid ten Jews.⁴ On 11 April 1945 the Kretinga County commission recorded that 596 people had been murdered in the town of Darbėnai (according to A. Rukšėnas, the source does not state the victims’ nationality).^{2, 4} The killing sites are entered in the Register of Cultural Property (10976 and 10977 in 1993, 24195 in 1997); their field 7.5 attributes the executions to organisation by the “authorities of Nazi Germany”.¹⁰ According to the Atlas, the monuments’ inscriptions read: “At this place 140 Jews were murdered in 1941” and “In memory of 144 victims of fascist terror, 1941” (the men’s killing site); in Yiddish, “At this place in 1941 the Hitlerites and their local helpers murdered 300 Jews – women and children”; “At this place 100 Jews were murdered in 1941”.³ In September 2020 the site of the synagogue was marked and two memorial stones (memorial plaques) were laid (for E. Kverelytė and the photographer E. Bruckus; the surname is spelled Kverelytė /

Kvelerytė in the sources); in 2021 the composition “Obelis” (Apple Tree) was unveiled in the market square, bearing the names of D. Wolffsohn and of 14 Lithuanian rescuers.⁵

Conflicts between sources and dependency

(1) Dates of the killings of the women and children: Pinkas Hakehillot Lita – “a few days later”, 15–16 August and Rosh Hashanah; G. Erslavaitė (according to A. Rukšėnas) – end of July and beginning of September; A. Bubnys – beginning of September and a week later; A. Rukšėnas – end of August and beginning of September; the Tourism Information Centre – beginning of September and end of September; the register entries – “July–August” (10977) and “beginning of September” (24195).^{2, 4, 5, 6, 10} A. Rukšėnas rejects the end-of-July date because on 15 August over 400 Jews were still in the synagogue.⁴ (2) Numbers: about 600 rounded up (A. Bubnys, the Atlas), 600–700 or about 1,000 (witnesses according to A. Rukšėnas); men – 140, 144, 145 or 150; women and children – “over 400” (A. Bubnys), 320 + 100 (A. Rukšėnas, the Tourism Centre), 300 + 100 (inscriptions, register); in all – about 540 (VLE), over 540 (Kretinga Encyclopaedia), 576 (A. Rukšėnas), 596 (the 1945 commission).^{1, 2, 3, 4, 5, 7, 10} (3) The about 40 girls brought from Dimitravas: A. Bubnys (relying on LYA, f. K-1, ap. 8, b. 194) and the Tourism Information Centre – Jewish women of Skuodas; A. Rukšėnas – about 40 Jewish women of Darbėnai held in the Dimitravas camp.^{2, 4, 5} (4) The precinct chief: Simonaitis (end of June) and Kazys Ražauskas (end of August) – A. Rukšėnas; “Ignas Simonaitis” – A. Bubnys.^{2, 4} (5) Addresses and codes of the sites: the Tourism Information Centre’s page “Darbėnų žydų I žudynių vieta ir kapas” (killing of the women and children, register object 10977) gives the address “Palangos g.” of the men’s killing site (10976); lt.wikipedia numbers the sites differently from the register; the code 10978 given in Atlas item No. 222 belongs to the killing site of the Jews of Skuodas.^{3, 5, 10} (6) Dependency: the Atlas relies on A. Bubnys; A. Bubnys and A. Rukšėnas partly rely on the same 1960 and 1973 publications and the same testimony of R. Šatelienė, so they are not fully independent.^{2, 3, 4} (7) Time of settlement: A. Bubnys writes that the Jews settled in Darbėnai at the beginning of the 19th century, whereas the Vilna Gaon Museum of Jewish History and the Kretinga Encyclopaedia mention Jews in Darbėnai as early as 1764–1765.^{2, 7, 8} (8) In A. Bubnys’s work the origin of the girls from Dimitravas follows from the context – they are described in the section on Skuodas and the Dimitravas camp.²

ANNEX B

Table 1. Item decision matrix

For each item please enter the decision, reasons, sources and the target publication date.

Item 1	
Current text and location	VLE “Darbėnai”, section “Istorija”, https://www.vle.lt/straipsnis/darbenai/ : „1941 išžudyta Darbėnų žydų bendruomenė (apie 540 žmonių).“
Defect / question	Impersonal “was exterminated”: the local white-armbanders (round-up of 28 June 1941), the Germans (shooting of the men on 29 June 1941), the auxiliary police (guarding of the synagogue) and the local policemen and white-armbanders led by the chief of the Darbėnai police precinct (killing of more than 400 women and children) are not named; the text is weaker than the texts of the Kretinga District Tourism Information Centre.
Requested wording / action (Lithuanian)	Sakinio dalį pakeisti 4 dalyje pateiktu siūlomu tekstu arba lygiaverčiu tekstu, kuriame liktų įvardyti dariniai ir jų veiksmai bei atskirai vokiečių vaidmuo; nurodyti pakeitimo datą ir nuorodą.
English control	Replace the part of the sentence with the proposed text in part 4 or an equivalent text that keeps the formations and their acts, and separately the German role, named; state the date of the change and the URL.
Sources	Footnotes 1–5, 10; C1, C2, C3, C4, C5, C6, C7, C8, C12
Receiving authority	VLE editorial board
Decision (accepted / accepted in part / not accepted)	
Reasons, sources and target publication date	
Item 1b	
Current text and location	Same sentence
Defect / question	The precinct chief’s report of 15 August 1941, the task “from higher authorities”, the participation of the Kretinga auxiliary policemen and the taking of the victims’ belongings are not stated.
Requested wording / action (Lithuanian)	Įrašyti 4 dalies 1b punkte pateiktus sakinius arba motyvuotai nurodyti, kodėl jie neįrašomi.
English control	Enter the sentences given under item 1b in part 4 or give reasons for not entering them.
Sources	Footnotes 2, 4, 9, 11; C1, C2, C3, C4, C6
Receiving authority	VLE editorial board
Decision (accepted / accepted in part / not accepted)	
Reasons, sources and target publication date	

Item 1c	
Current text and location	Same sentence
Defect / question	The beating and death of Rabbi I. Vaisbord, the shooting of M. Bloch and the killing of Jewish women in the Jewish cemetery in July 1941 are not stated.
Requested wording / action (Lithuanian)	Įrašyti 4 dalies 1c punkte pateiktus sakinius arba motyvuotai nurodyti, kodėl jie neįrašomi.
English control	Enter the sentences given under item 1c in part 4 or give reasons for not entering them.
Sources	Footnotes 2, 4, 6, 7; C1, C5
Receiving authority	VLE editorial board
Decision (accepted / accepted in part / not accepted)	
Reasons, sources and target publication date	

Item 2(a)	
Current text and location	Line of population figures: „1833 buvo 431, 1860–65 – 1026, 1897 – 2059, 1923 – 1018 [...]“
Defect / question	The number of Jews is not given.
Requested wording / action (Lithuanian)	Įrašyti: „1765 Darbėnuose gyveno 24 žydų šeimos, 1816 – 44; 1897 iš 2059 gyventojų 1129 buvo žydai.“
English control	Add: “In 1765, 24 Jewish families lived in Darbėnai, in 1816, 44; in 1897, 1,129 of the 2,059 inhabitants were Jews.”
Sources	Footnotes 6, 7, 8
Receiving authority	VLE editorial board
Decision (accepted / accepted in part / not accepted)	
Reasons, sources and target publication date	

Item 2(b)	
Current text and location	Section “Istorija” (Jews not mentioned except in the 1941 sentence)
Defect / question	The history of the community is not described: settlement, synagogue, rabbis, schools, organisations, trade, D. Wolffsohn, emigration, cemetery, survivors and commemoration.
Requested wording / action (Lithuanian)	Įrašyti 5 dalies 2(b) punkte pateiktus sakinius; redakcijai parengti išsamų, išnašomis pagrįstą Darbėnų žydų bendruomenės istorijos aprašą (A priedas – kryptys); nurodyti terminą.
English control	Enter the sentences given under item 2(b) in part 5; editors to prepare a comprehensive, footnoted history of the Jewish community of Darbėnai (Annex A – leads); state the timetable.
Sources	Footnotes 2, 6, 7, 8; Annex A; C9, C10, C11
Receiving authority	VLE editorial board
Decision (accepted / accepted in part / not accepted)	
Reasons, sources and target publication date	

Item 3(a)	
Current text and location	—
Defect / question	The source of the figure “about 540” is not stated; other sources give about 600, 576 and 596.
Requested wording / action (Lithuanian)	Nurodyti skaičiaus šaltinį ir ar svarstyti kiti skaičiai; jų nevidurkinti.
English control	State the source of the figure and whether the other figures were considered; do not average them.
Sources	Footnotes 2, 3, 4; C4, C5, C6
Receiving authority	VLE editorial board
Decision (accepted / accepted in part / not accepted)	
Reasons, sources and target publication date	

Item 3(b)	
Current text and location	—
Defect / question	It is not known whether the editors examined the works of A. Bubnys and A. Rukšėnas and their archival sources; the identity of the precinct chief is not established.
Requested wording / action (Lithuanian)	Raštu atsakyti į 7 dalies (b) klausimą; nurodyti ištirtus šaltinius.
English control	Answer question (b) in part 7 in writing; state the sources examined.
Sources	C1, C2, C3, C4
Receiving authority	VLE editorial board
Decision (accepted / accepted in part / not accepted)	
Reasons, sources and target publication date	

Item 3(c)	
Current text and location	—
Defect / question	Document held – the methodology approved by the VLE Consultative Board.
Requested wording / action (Lithuanian)	Pateikti metodikos kopiją ar nuorodą (Teisės gauti informaciją ir duomenų pakartotinio naudojimo įstatymas).
English control	Provide a copy of the methodology or a link to it (Law on the Right to Obtain Information and on the Re-use of Data).
Sources	Letters of 13 and 15 October 2026
Receiving authority	Martynas Mažvydas National Library of Lithuania (Science and Encyclopaedia Publishing Centre)
Decision (accepted / accepted in part / not accepted)	
Reasons, sources and target publication date	

Item 3(d)	
Current text and location	First part of the sentence: „miestelyje ir jo apylinkėse nužudyta apie 1000 Dimitravo priverčiamojo darbo stovyklos kalinių ir vietinių gyventojų“
Defect / question	The source and composition of the figure “about 1,000” are not stated; it is unclear whether it overlaps with the figure “about 540”.
Requested wording / action (Lithuanian)	Nurodyti šaltinį, ar įskaičiuoti Darbėnų ir Skuodo žydai ir kuriose vietose (teksto keisti neprašoma).
English control	State the source, whether the Jews of Darbėnai and Skuodas are included and at which sites (no change of text requested).
Sources	Footnote 1
Receiving authority	VLE editorial board
Decision (accepted / accepted in part / not accepted)	
Reasons, sources and target publication date	

Table 2. Formations, acts and sources

Formation	Act (source's words)	Event and date	Sources and their nature	Contrary or limiting data
Local white-armbanders ("local white-bands")	gathered all the Jews of Darbėnai (about 600) and sent them to Kretinga; arrested Rabbi I. Vaisbord and beat him unconscious (he died)	Round-up, 28 June 1941, Darbėnai–Kretinga	A. Bubnys, pp. 39–40; Atlas No. 156 (published research, level a); testimony of R. Šatlienė (level b)	Pinkas: "Germans and Lithuanians" broke into the rabbi's house
German officers and soldiers (institution not stated)	shot M. Bloch; harnessed Jews to a cart; separated the men; "They were executed with automatic rifles by Germans"	28 and 29 June 1941, edge of Darbėnai, Darbėnai–Lazdininkai road (10976)	A. Bubnys; Atlas No. 156; A. Rukšėnas (level a)	A. Rukšėnas: no data on direct participation of the Darbėnai police and auxiliary police; Gedenkorte: SS or Wehrmacht – unclear
Members of the auxiliary police unit; local white-armbanders	guarded the synagogue; beat the women prisoners, withheld food	Synagogue (ghetto), 29 June – September 1941	A. Rukšėnas (author's statement, level b); A. Bubnys (level a)	—
A town white-armbander; auxiliary policemen	murdered Jewish women taken out of the synagogue in the Jewish cemetery	July 1941 (13–14 or 14–15), Jewish cemetery	A. Bubnys; Kretinga Encyclopaedia; A. Rukšėnas	Number of victims (4; 7 women and 2 men; 7) and date differ
Chief of the Darbėnai police precinct	reported over 400 Jews in the synagogue; drew up the list of women with children; "The massacre of the women and children of Darbėnai was conducted by the local chief of the police"	15 August 1941; end of August–September	A. Bubnys; Atlas Nos. 157, 222; "Masinės žudynės Lietuvoje", part 2, p. 144 (not seen)	Identity not established: Simonaitis / Ignas Simonaitis (A. Bubnys, A. Rukšėnas) or Kazys Ražauskas (A. Rukšėnas); only the command role is stated
Darbėnai policemen and members of the auxiliary police unit (about 40); 7 "partisans" (white-armbanders)	murdered the women and children (A. Bubnys: with sticks, forks and axes)	First killing, end of August–beginning of September, Baltas Kalnas forest by the Vaineikiai road (10977)	A. Bubnys; Atlas; A. Rukšėnas (on the basis of LYA files, level b); Tourism Information Centre	Dates and numbers differ (Annex A, 1–2)
Darbėnai policemen, members of the auxiliary police unit and Kretinga auxiliary policemen with an officer of the Kretinga district security and criminal police	murdered the remaining women and girls; took the victims' belongings to Darbėnai and Kretinga	Second killing, September, Baltas Kalnas forest towards the Kašučiai road (24195)	A. Rukšėnas (level b); Tourism Information Centre ("auxiliary policemen"); A. Bubnys	According to A. Rukšėnas the security police officer did not reach the site; the origin of the girls from Dimitravas differs
Head of the Darbėnai rural district	arranged the digging of the pits; was in charge of feeding the prisoners	Summer–autumn 1941	A. Rukšėnas (level b)	Names not given in the proposed text

Table 3. Comparison of the wording with the sources

Current wording	What is not named	Formations and acts in the sources	Nature of the source	German role	Proposed words	Documents outstanding
-----------------	-------------------	------------------------------------	----------------------	-------------	----------------	-----------------------

„1941 išžudyta Darbėnų žydų bendruomenė (apie 540 žmonių)“	All perpetrators; the separate killings	Local white-armbanders – round-up; auxiliary police – guarding; policemen and white-armbanders led by the precinct chief – killing of more than 400 women and children	Published research (A. Bubnys, the Atlas – level a); A. Rukšėnas’s statements based on LYA files; texts of a municipal institution	Germans shot about 150 men (29 June); the source of the task “from higher authorities” is not stated	Proposed text in part 4	LYA files (C1, C2), original of the report of 15 August 1941 (C3), LCVA f. MK-1, b. 18 (C4)
--	---	--	--	--	-------------------------	---

ANNEX C. MISSING-DATA INVENTORY

Each row carries one status: NOT FOUND (searched for and not located; where and when searched stated), NOT INSPECTED (known from other sources but not seen by the applicant; who reports it stated), NOT ACCESSIBLE (located but not obtained; the specific obstacle or pending reply stated). Where a request has been made but does not specifically ask for the document, the row is marked by the search result (NOT FOUND or NOT INSPECTED), not NOT ACCESSIBLE. That I did not find something does not mean that no such document exists.

No.	Data / document	Status	Why it matters	Likely custodian / request
C1	LYA, f. K-1, ap. 58, b. 1973/3, 19731/3, 28102/3, 11457/3, 9072/3, P-18123, P-18702, 44552/3 (files of policemen and auxiliary policemen, witness interrogations)	NOT INSPECTED – cited by A. Rukšėnas (footnote 4)	Perpetrators’ roles, identity of the precinct chief, identification of shooters	LYA – request No. DRB-005
C2	LYA, f. K-1, ap. 6, b. 42, l. 17 (on I. Simonaitis); f. K-1, ap. 46, b. 1266, 1147 (interrogations of 1968 and 1985)	NOT INSPECTED – cited by A. Bubnys (footnote 2) and A. Rukšėnas (footnote 4)	Identity of the precinct chief; witnesses of the shooting of the men	LYA – request No. DRB-005
C3	Original of the report of the chief of the Darbėnai police precinct to the Chief of Police of Kretinga County of 15 August 1941	NOT INSPECTED – published in “Masinės žudynės Lietuvoje”, part 2, p. 144 (according to A. Bubnys and A. Rukšėnas); location of the original unknown	Identity of the signatory, exact text	LCVA (Kretinga County police fond) – request No. DRB-006 (finding aids)
C4	LCVA, f. MK-1, b. 18 (summary data of the Kretinga County commission, l. 4; interrogations of R. Šatlienė, Ch. Šubic, F. Zimanaitė, l. 19, 26–29)	NOT INSPECTED – cited by A. Rukšėnas (footnote 4)	The figure of 596 and the victims’ nationality; witness testimony	LCVA – request No. DRB-006
C5	“Hitleriniai žudikai Kretingoje” (Vilnius, 1960), pp. 10, 33–40	NOT INSPECTED – cited by A. Bubnys, A. Rukšėnas and the Register of Cultural Property	Testimony of R. Šatlienė and other witnesses, text of the 1945 act	LNB and other libraries
C6	“Masinės žudynės Lietuvoje 1941–1944”, part 2 (Vilnius, 1973), pp. 144, 395–396	NOT ACCESSIBLE – these pages are missing from the applicant’s digital copy (checked on 21 October 2026)	The report of 15 August 1941; G. Erslavaitė’s list of killing sites and dates	LNB and other libraries
C7	Texts of Register of Cultural Property objects 10976, 10977, 24195 and the 2015 documents (KPD-KP-615, KPD-KP-616, ID-	NOT ACCESSIBLE – the register’s website did not allow automated access on 21 October 2026; the field 7.5 text was read	Accuracy and sources of the register description	Department of Cultural Heritage – request No. DRB-003

	123225, ID-123277 with “historical notes”)	only through an automated browser		
C8	Ch. Dieckmann, “Deutsche Besatzungspolitik in Litauen 1941–1944” (2011), vol. 1, pp. 389, 670	NOT INSPECTED – cited by Gedenkorte Europa and A. Rukšėnas	Role of German institutions, numbers	Research libraries
C9	E. Goldstein, J. Kanarskas (eds.), “Darbėnų žydai / The Jews of Darbėnai” (Darbėnai, 2020)	NOT INSPECTED – cited by V. Davoliūtė (footnote 12)	History of the community, survivors, rescuers	M. Valančius Public Library of Kretinga; LNB
C10	Data on anti-Jewish incidents in Darbėnai in 1938–1940	NOT FOUND – searched in Pinkas Hakehillot Lita, A. Bubnys, A. Rukšėnas, the Vilna Gaon Museum, the Kretinga Encyclopaedia and on the web on 21 October 2026	History of pre-war relations	LCVA (fonds of the Kretinga County governor and police)
C11	Yad Vashem Archives, O-33/979	NOT INSPECTED – cited by Pinkas Hakehillot Lita (footnote 6)	Testimony on the events of 1941	Yad Vashem Archives
C12	USHMM, Encyclopedia of Camps and Ghettos, vol. II, entry “Darbėnai”	NOT ACCESSIBLE – the Project MUSE page required verification on 21 October 2026 and could not be opened	Data on the ghetto and killings, archival references	Research libraries

To be signed with a qualified electronic signature.

This document is signed with eSGN

To check its signatures, open this PDF using Adobe Acrobat Reader.

For more information, visit the Adobe Acrobat's Learn & Support section.

Signature Types

- Signed by a natural person
- Signed by a natural person with a registered profession
- Signed by a legal person or registered organisation

Levels of Electronic Signature

- Simple Electronic Signature
 - Advanced Electronic Signature
 - Qualified Electronic Signature
-

Grant Arthur Gochin

Lietuvos Respublikos pilietis

10900 Winnetka Avenue, Chatsworth, CA 91311, USA

+1 818-625-6513 | ggochin@gmail.com

Kam:

Kretingos rajono savivaldybės M. Valančiaus viešajai bibliotekai, J. K. Chodkevičiaus g. 1B, LT-97130 Kretinga (biblioteka@kretvb.lt) – „Kretingos krašto enciklopedijos“ rengėjai ir leidėjai

Kopija:

Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centrui (centras@genocid.lt)

Lietuvos žydų (litvakų) bendruomenės pirmininkei Fainai Kukliansky (per bendruomenės el. paštą info@lzb.lt)

Vilniaus Gaono žydų istorijos muziejui (muziejus@jmuseum.lt)

Lietuvos Respublikos delegacijos Tarptautiniame Holokausto aukų atminties aljanse (IHRA) vadovui Arvydui Daunoravičiui (arvydas.daunoravicius@urm.lt)

Data – kvalifikuoto elektroninio parašo data. Nr. DRB-004

PRAŠYMAS DĖL „KRETINGOS KRAŠTO ENCIKLOPEDIJOS“ STRAIPSNIŲ „DARBĖNAI“, „DARBĖNŲ MSTL. SENOSIOS ŽYDŲ KAPINĖS“ IR „JOSKAUDŲ ALKOS, AUKOS KALNAS“: ĮVARDYTI 1941 M. DARBĖNŲ ŽYDŲ ŽUDYNIŲ VYKDYTOJUS, PAPILDYTI ŽYDŲ BENDRUOMENĖS ISTORIJĄ IR PATIKSLINTI SKUODO ŽYDŽIŲ ŽUDYNIŲ PRIE ALKOS KALNO DUOMENIS

1. Pareiškėjas, adresatas ir prašymo pobūdis

Kreipiuosi kaip nepriklausomas tyrėjas. Šiame prašyme pateikiu savo tyrimo išvadas ir šaltinius, kad adresatai galėtų juos ištirti ir pritaikyti.

Šis prašymas yra mano Darbėnų prašymų serijos dalis: tuo pačiu metu Visuotinės lietuvių enciklopedijos redakcijai teikiu prašymą Nr. DRB-001 dėl straipsnio „Darbėnai“, Kretingos rajono savivaldybės administracijai, Kultūros ministerijai ir Kultūros paveldo departamentui – prašymą Nr. DRB-003 dėl žudynių vietų ženklinimo ir registro duomenų, Vilniaus Gaono žydų istorijos muziejui – prašymą Nr. DRB-007 dėl muziejaus puslapio apie Darbėnus, Kretingos rajono Darbėnų gimnazijai – prašymą Nr. DRB-008 dėl gimnazijos puslapių, Kretingos rajono savivaldybės administracijai ir Kretingos muziejui – turimų tekstų prašymą Nr. DRB-002, o archyvams – dokumentų kopijų prašymus Nr. DRB-005 ir DRB-006. Kiekvienas prašymas yra savarankiškas ir atsakymas į šį prašymą nuo jų nepriklauso. Ankstesnių prašymų bibliotekai dėl šių straipsnių nesu pateikęs. „Kretingos krašto enciklopedijos“ straipsnis „Joskaudų Alkos, Aukos kalnas“ minimas 2026 m. spalio 20 d. prašymo Nr. SKU-003 šaltinių nesutarimų sąrašė; tas prašymas bibliotekai adresuotas nebuvo. Šio straipsnio klausimą bibliotekai keliu pirmą kartą – atskirame 4 punkte, kuris susijęs su kitu įvykiu (Skuodo žydžių ir jų vaikų žudynėmis prie Alkos kalno) ir yra atskirtas nuo 1–3 punktų.

Svetainėje <https://www.kretingosenciklopedija.lt/apie-enciklopedija/> nurodyta, kad elektroninio leidinio „Kretingos krašto enciklopedija“ sukūrimą rėmė Kretingos rajono savivaldybė, o projekto rengėja ir įgyvendintoja yra Kretingos rajono savivaldybės M. Valančiaus viešoji biblioteka; ten pat nurodyta, kad „nuo 2026 m. enciklopedijos turinys nebepildomas“. Todėl prašymą teikiu bibliotekai

kaip leidinio turinio valdytojai. Turinio nepildymas, mano supratimu, nepanaikina galimybės ištaisyti ar patikslinti jau paskelbtus straipsnius, įskaitant šiame prašyme siūlomus esamų straipsnių papildymus; jei biblioteka mano, kad kurio nors siūlomo papildymo dėl to įrašyti negalima, prašau tai nurodyti dėl kiekvieno tokio punkto atskirai ir vis tiek priimti sprendimą dėl netikslių formuluočių ištaisymo (pvz., 4 punkte – žodžių „sušaudytų Darbėnų žydų“). Jeigu už straipsnių turinį atsakingas kitas subjektas, prašau prašymą perduoti jam ir mane informuoti.⁷

Šiame prašyme skaitmenimis pažymėtos dalys yra prašymo skyriai, o adresato sprendimo prašomi punktai pažymėti kaip 1, 1b, 2, 3(a)–(c) ir 4 punktai (B priedas). Prašau šį prašymą užregistruoti ir nurodyti jo registracijos numerį bei numatomą atsakymo terminą.

2. Kopijų gavėjai

Kopijų gavėjams. Kopijos teikiamos dokumentiniam informavimui, susipažinimui ir išsaugojimui pagal gavėjų atitinkamas kompetencijas. Šiuo prašymu esminių veiksmų prašoma tik iš institucijų, kurios valdo nurodytus tekstus, vietas ar įrašus. Kopijų gavėjų neprašau priimti sprendimų dėl šių tekstų, vietų ar įrašų arba daryti įtaką adresatų sprendimams; IHRA delegacijos vadovui kopija siunčiama tik informavimo tikslu, ne kaip institucijai, sprendžiančiai dėl šių tekstų, vietų ar įrašų. Prašau kiekvieno kopijos gavėjo patvirtinti, kad gavo šį prašymą Nr. DRB-004 ir jo A–C priedus, ir, jei jo dokumentų tvarkymo taisyklės tai numato, nurodyti registracijos numerį ir datą. Jei tai atitinka gavėjo įgaliojimus ir praktiką, būčiau dėkingas, jei jis praneštų, ar medžiaga bus saugoma ir kokia tvarka su ja galima susipažinti. Tai prašymai, o ne teiginys, kad kiekvienas kopijos gavėjas privalo šį raštą registruoti ar saugoti.

3. Dabartiniai tekstai

Straipsnyje „Darbėnai“ (parengė R. Vaitkienė, 2022; atnaujinta 2023-08-08) rašoma (tekstas užfiksuotas 2026 m. spalio 21 d.):⁷

„Per nacių Vokietijos okupaciją miestelyje ir jo apylinkėse nužudyta apie 1000 gyventojų ir Dimitravo priverčiamojo darbo stovyklos kalinių. 1941 m. išžudyta Darbėnų žydų bendruomenė (per 540 žmonių).“

Straipsnyje „Darbėnų mstl. senosios žydų kapinės“ (J. Klietkutė, 2013; atnaujinta 2018-12-12) rašoma:⁷

„Vokiečiams užėmus Darbėnus, 1941 m. birželio–rugsėjo mėn. žydų bendruomenė, kurią sudarė daugiau kaip 500 žmonių, buvo sunaikinta.“

Tame pačiame straipsnyje rašoma: „liepos 14–15 d. pagalbiniai policininkai kapinėse nužudė 7 žydes moteris ir 2 vyrus“. Šio sakinio taisyti neprašau – jis įvardija vykdytojus ir turi būti išsaugotas.⁷ Kitur straipsnyje „Darbėnai“ žydai minimi tik trumpai: 1765 m. žydų bendruomenė (24 šeimos), tarpukario žydų pradinė mokykla, sinagoga ir žydų kapinės; tarp žymių kraštiečių – D. Volfsonas.⁷

4. 1 punktas. Pagrindinis prašymas: straipsnyje „Darbėnai“ įvardyti Darbėnų žydų žudynių vykdytojus ir jų veiksmus

Šis punktas savarankiškas: sprendimas dėl jo nepriklauso nuo sprendimų dėl kitų punktų, o ginčas dėl vieno fakto nesustabdo neginčijamų pataisymų.

Aukos ir įvykiai. Aukos – Darbėnų žydai: vyrai, moterys, vaikai ir seneliai. 1941 m. birželio 28 d. jie buvo suvaryti ir išvaryti į Kretingą ir atgal; birželio 29 d. sušaudyti apie 150 žydų vyrų ir 4

sovietų karo belaisviai; moterys ir vaikai kalinti sinagogoje ir 1941 m. rugpjūčio pabaigoje–rugsėjo mėn. per dvi žudynes nužudyti Balto kalno miške (iš viso daugiau kaip 400).^{2, 3, 4} Išsami chronologija – A priede.

Trūkumas. Sakinys „1941 m. išžudyta Darbėnų žydų bendruomenė (per 540 žmonių)“ beasmenis: neišvardyti nei vokiečiai, sušaudę žydų vyrus, nei vietos baltaraiščiai, suvarę žydus, nei Darbėnų policijos nuovada ir pagalbinė policija, kalinusi ir nužudžiusi moteris ir vaikus. Tos pačios savivaldybės turizmo informacijos centro tekstai vykdytojus įvardija; enciklopedijos straipsnis šiuo požiūriu yra silpnas.⁵

Ką rodo šaltiniai. A. Bubnys: „On 28 June 1941, local white-bands gathered all the Jews living in Darbėnai (about 600 persons) for sending them to Kretinga.“ („1941 m. birželio 28 d. vietos baltaraiščiai surinko visus Darbėnuose gyvenusius žydus (apie 600 žmonių), kad išsiųstų juos į Kretingą.“); „They were executed with automatic rifles by Germans.“ („Juos automatiniais ginklais sušaudė vokiečiai.“); „The massacre of the women and children of Darbėnai was conducted by the local chief of the police. Over 400 Jewish women and children were killed in total.“ („Darbėnų moterų ir vaikų žudynėms vadovavo vietos policijos viršininkas. Iš viso nužudyta daugiau kaip 400 žydų moterų ir vaikų.“)² Holokausto Lietuvoje atlasas: „Vakare į sinagogą vėl atvyko policijos viršininkas su 7 baltaraiščiais [sic].“³ A. Rukšėno teigimu, sinagogą saugojo pagalbinės policijos būrio nariai, o moterų ir vaikų žudynėse dalyvavo apie 40 Darbėnų policininkų ir pagalbinės policijos būrio narių.⁴ Kretingos rajono turizmo informacijos centras: „Šioje vietoje 1941 m. rugsėjo pradžioje Darbėnų policininkai ir pagalbinių policininkai nužudė apie 320 Darbėnų žydų bendruomenės moterų ir vaikų.“⁵ Gedenkorte Europa taip pat rašo, kad moteris ir vaikus nužudė lietuviai baltaraiščiai, vadovaujami Darbėnų ir Kretingos policijos viršininkų.⁹ A. Rukšėno straipsnis paskelbtas Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro žurnale; Centro leidimas jo teiginiams papildomos įrodomosios galios nesuteikia, todėl jo duomenis pateikiu kaip autoriaus teiginius, o jų pagrindu laiku jo nurodytas archyvų bylas, kurių kopijų prašau prašymuose Nr. DRB-005 ir DRB-006.

Vokiečių vaidmuo. Šaltinių duomenimis, birželio 29 d. vokiečių karininkai atskyrė žydų vyrus ir vokiečiai juos sušaudė; A. Rukšėno teigimu, moterų ir vaikų žudynių užduotį nuovados viršininkas gavo „iš aukštesniųjų įstaigų“, kurių jis neišvardija.^{2, 4} Siūlomame tekste vokiečių vaidmuo nei sumenkinamas, nei išgalvojamas.

Prašau bibliotekos straipsnyje „Darbėnai“ esančią formuluotę „1941 m. išžudyta Darbėnų žydų bendruomenė (per 540 žmonių).“ pakeisti šiuo tekstu:

„1941 m. birželio 28 d. vietos baltaraiščiai suvarė visus Darbėnų žydus ir išsiuntė juos į Kretingą; į Kretingą žydai buvo nuvaryti pėsčiomis, juos lydėjo ginkluoti vokiečių kariai, o vėliau žydai buvo grąžinti į Darbėnus. Birželio 29 d. vokiečių karininkai atskyrė žydų vyrus ir vokiečiai už miestelio, pamiškėje prie Darbėnų–Lazdininkų kelio, sušaudė apie 150 žydų vyrų ir 4 sovietų karo belaisvius. Žydų moterys ir vaikai buvo uždaryti sinagogoje, kurią saugojo vietos pagalbinė policija. 1941 m. rugpjūčio pabaigoje–rugsėjo mėn. Darbėnų policijos nuovados viršininkas vadovaujami vietos policininkai ir baltaraiščiai (pagalbiniai policininkai) Balto kalno miške nužudė daugiau kaip 400 žydų moterų ir vaikų. Iš viso 1941 m. nužudyta per 540 Darbėnų žydų.“

Vokiečių karius kelyje į Kretingą mini A. Bubnys, o ginkluotą vokiečių karių palydą – R. Šatelių parodymai, kuriuos cituoja A. Rukšėnas.^{2, 4} Siūlomame tekste išlaikiau straipsnio aukų skaičių („per 540“); kiti šaltiniai nurodo 576 (A. Rukšėnas) ir 596 (1945 m. Kretingos apskrities komisija) – dėl jų

klausiu 3(a) punkte.^{2, 4} Nė vieno asmens neprašau kaip asmeniškai šaudžiusio. Prašau nurodyti pakeitimo datą ir pateikti atnaujinto teksto nuorodą. Jeigu siūlomo teksto nepriimate, prašau dėl kiekvienos jo dalies pateikti motyvuotą atsakymą ir nurodyti panaudotus pirminius šaltinius.

Atskaitos tašku laikau A. Bubnio studijoje ir Kretingos rajono turizmo informacijos centro tekstuose įvardytus darinius ir veiksmus; teksto ilgis ir išsamumas gali skirtis pagal laikmeną, tačiau tekstas, kuriame nebūtų šių darinių ir veiksmų, nebūtų tikslus.

1b punktas. Straipsnis „Darbėnų mstl. senosios žydų kapinės“

Atskirai nuo 1 punkto prašau formuluotę „Vokiečiams užėmus Darbėnus, 1941 m. birželio–rugsėjo mėn. žydų bendruomenė, kurią sudarė daugiau kaip 500 žmonių, buvo sunaikinta.“ pakeisti šiuo tekstu:

„Vokiečiams užėmus Darbėnus, 1941 m. birželio–rugsėjo mėn. žydų bendruomenė, kurią sudarė daugiau kaip 500 žmonių, buvo sunaikinta: birželio 29 d. žydų vyrus sušaudė vokiečiai, o moteris ir vaikus 1941 m. rugpjūčio pabaigoje–rugsėjo mėn. Balto kalno miške nužudė Darbėnų policijos nuovados viršininko vadovaujami vietos policininkai ir baltaraiščiai (pagalbiniai policininkai).“

Siūlomame tekste išlaikau visą dabartinį sakinių ir tik papildau jį vykdytojais; papildymas grindžiamas tais pačiais šaltiniais kaip ir 1 punktas.^{2, 3, 4, 5} Prašau nurodyti pakeitimo datą arba motyvuotai nurodyti, kodėl jis nepriimamas.

Istorinis standartas

Tarptautinio Holokausto aukų atminties aljanso (IHRA) darbinė Holokausto neigimo ir iškraipymo apibrėžtis, patvirtinta 2013 m. spalio 10 d. Toronte vykusiame IHRA plenariniame posėdyje, yra teisiškai neįpareigojanti; ją taikau kaip aiškinamąjį standartą. Oficialiame IHRA vertime į lietuvių kalbą nurodyta, kad Holokausto iškraipymas yra susijęs, inter alia, su: „Tyčinėmis pastangomis pateisinti arba sumenkinti Holokausto poveikį arba jo esminius elementus, įskaitant nacistinės Vokietijos kolaborantus ir šalininkus“ (angl. „Intentional efforts to excuse or minimize the impact of the Holocaust or its principal elements, including collaborators and allies of Nazi Germany“).¹⁴ IHRA 2021 m. leidinyje „Understanding Holocaust Distortion“ (p. 7) kaip pavyzdys nurodoma, kad teiginys, jog Holokaustas nėra susijęs su tautos istorija, nes tai buvo nacistinės Vokietijos organizuotas nusikaltimas, gali būti iškraipymo forma, jeigu ignoruojamas „the roles played by local collaborators or members of the Axis in the crimes of the Holocaust“ (vietinių kolaborantų ar Ašies narių vaidmuo Holokausto nusikaltimuose); kartu (p. 8, aptariant nacistinės Vokietijos įsteigtas koncentracijos ir mirties stovyklas) nurodoma, kad iškraipymo forma yra ir visos kaltės dėl Holokausto perkėlimas vietiniams kolaborantams, ignoruojant nacistinės Vokietijos atsakomybę už genocidą.¹⁴ Šį pavyzdį taikau tik pagal analogiją: enciklopedijos straipsniai neteigia, kad Holokaustas nesusijęs su Lietuvos istorija, tačiau sakiniuose apie 1941 m. žudynes neįvardija nei lietuvių, nei vokiečių vykdytojų. Visuotinės lietuvių enciklopedijos straipsnyje „Holokaustas“ rašoma: „Lietuvoje per nacių Vokietijos okupaciją Holokaustą 1941–44 organizavo vokiečiai, bet į šį nusikaltimą buvo įtraukta dalis vietos gyventojų ir kolaboruojančių institucijų (vadinamoji lietuvių savivalda).“¹⁵ Todėl siūlomame tekste atskirai įvardijami ir vokiečių veiksmai, ir lietuvių darinių veiksmai.

Šį standartą taikau teksto poveikiui skaitytojui; tai mano, kaip tyrėjo, neprivalomo standarto taikymas, o ne teiginys apie kieno nors ketinimus. Formuluotės „1941 m. išžudyta Darbėnų žydų bendruomenė (per 540 žmonių)“ ir „[...] žydų bendruomenė [...] buvo sunaikinta“ kelia holokausto

istorijos iškraipymo riziką pagal šį aiškinamąjį standartą, nes jose neįvardyti paskelbtuose tyrimuose aprašyti lietuvių darinių veiksmai – vietos baltaraiščių įvykdytas žydų suvarymas ir Darbėnų policijos nuovados viršininko vadovaujamų vietos policininkų ir baltaraiščių (pagalbinių policininkų) įvykdytos daugiau kaip 400 žydų moterų ir vaikų žudynės. Šis vertinimas susijęs su teksto poveikiu skaitytojui, o ne su jo autorių ketinimais. Neteigiu, kad šis tekstas yra Holokausto neigimas, kad jis atitinka apibrėžtyje minimą tyčios elementą ar kad IHRA dėl jo ką nors yra nusprendusi.

Neteigiu, kad kuris nors redaktorius, autorius ar darbuotojas padarė nusikalstamą veiką. Šis prašymas yra istorinio tikslumo prašymas ir nepriklauso nuo jokio baudžiamojo teisinio vertinimo.

5. 2 punktas. Darbėnų žydų bendruomenės istorija straipsnyje „Darbėnai“

Prašau straipsnyje „Darbėnai“ įrašyti šiuos sakinius arba motyvuotai nurodyti, kodėl jie neįrašomi:

„XVIII a. antrojoje pusėje Darbėnų turgaus aikštėje stovėjo sinagoga; 1816 m. miestelyje gyveno 44 žydų šeimos, 1897 m. iš 2059 gyventojų 1129 buvo žydai. Tarpukariu veikė Talmud Toros ir Tarbut tinklo hebrajų mokyklos, hebrajų ir jidiš bibliotekos, sionistų organizacijos, Hechaluc ir Makabi skyriai, labdaros draugijos; 1931 m. visos 25 miestelio krautuvės priklausė žydams. Paskutinis Darbėnų rabinas – Iseris Vaisbordas.“

Šaltiniai: Vilniaus Gaono žydų istorijos muziejaus tekstas (sinagoga, 1816 m.) ir Pinkas Hakehillot Lita (gyventojų skaičiai, institucijos, krautuvės, rabinas).^{6, 8} 1923 m. žydų skaičiaus neįrašau, nes Pinkas Hakehillot Lita 601 žydą nurodo miestelyje, o A. Rukšėnas – visame valsčiuje.^{4, 6} Šie šaltiniai antriniai; redakcija gali juos patikrinti ir patikslinti. Prašau, kad biblioteka savarankiškai ištirtų ir parengtų išsamesnį, šaltiniais pagrįstą Darbėnų žydų bendruomenės aprašą, vertindama mano pateiktą medžiagą (A priedas) kaip pradinę, o ne baigtinę; ypač prašau įvertinti 2020 m. Darbėnuose išleistą knygą „Darbėnų žydai / The Jews of Darbėnai“ (C priedas, C9). Šio punkto atmetimas ar atidėjimas neatideda 1 punkto.

6. 3 punktas. Šaltiniai ir turimi dokumentai

Prašau pateikti šiuos turimus duomenis ir dokumentus arba nurodyti, kad jų nėra:

- (a) straipsnio „Darbėnai“ skaičių „per 540“ ir „apie 1000 gyventojų ir Dimitravo priverčiamojo darbo stovyklos kalinių“ šaltinius ir ar į skaičių „apie 1000“ įskaičiuoti Darbėnų ir Skuodo žydai;
- (b) straipsnio „Darbėnų mstl. senosios žydų kapinės“ teiginių apie 1941 m. birželio 26 d. ir liepos 14–15 d. žudymus kapinėse šaltinius;
- (c) turimas „Kretingos krašto enciklopedijos“ straipsnių rengimo, redagavimo ir tvirtinimo taisyklės ar tvarką (jei tokios yra) – kas sprendžia dėl straipsnių pakeitimų.

7. 4 punktas. Straipsnis „Joskaudų Alkos, Aukos kalnas“: Skuodo žydžių ir jų vaikų žudynės prie Alkos kalno

Šis punktas savarankiškas ir susijęs su kitu įvykiu nei 1–3 punktai: jis skirtas ne Darbėnų žydams, o Skuodo žydams ir jų vaikams, nužudytiems prie Alkos kalno (žudynių vieta ir kapai – Kultūros vertybių registro unikalus kodas 10978; Holokausto Lietuvoje atlaso objektas Nr. 146). Šio punkto duomenų neperkeliau į Darbėnų žydų žudynių aprašymą, o Darbėnų žudynių duomenų – į šį punktą. Šis punktas nėra A priedo dalis.¹³

Dabartinis tekstas. Straipsnyje „Joskaudų Alkos, Aukos kalnas“ (L. Buikienė, 2010; atnaujinta 2018-10-18) rašoma (tekstas užfiksuotas 2026 m. spalio 21 d.): „Ant kalno žmonės vengia eiti po vieną (galbūt dėl 1941 m. čia sušaudytų Darbėnų žydų).“ Kitų žinių apie žudynes straipsnyje nėra.¹³

Trūkumas. Kultūros vertybių registro, Atlaso ir A. Bubnio duomenimis, prie Alkos kalno nužudytos Skuodo žydės ir jų vaikai, atvaryti iš Dimitravo priverčiamojo darbo stovyklos; duomenų, kad ten nužudyti Darbėnų žydai, peržiūrėtuose šaltiniuose neradau. Sakinyje neįvardyti vykdytojai, o žodis „sušaudytų“ netikslus: šaltinių duomenimis moterys buvo sušaudytos, tačiau 1944 m. komisija vaikų lavonuose šautinių žaizdų nerado.¹³

Ką rodo šaltiniai. Holokausto Lietuvoje atlasas: „1941 m. rugpjūčio 15 d. į Dimitravo stovyklą atvyko keliolika Skuodo pagalbinių policininkų. [...] Šaudė apie 20 Skuodo pagalbinės policijos būrio vyrų ir 4 vietiniai, aplinkinių kaimų gyventojai, savanoriai.“; „Komisija surado 510 nužudytųjų lavonų (31 vaiko, 94 paauglių ir 385 moterų). Vaikų lavonuose šautinių žaizdų nerasta.“ A. Bubnys: „About 20 participants from Skuodas squad and 4 local volunteer residents from surrounding villages carried out those shootings.“ („Šaudė apie 20 Skuodo būrio dalyvių ir 4 vietiniai savanoriai iš aplinkinių kaimų.“) Atlasas remiasi A. Bubnio tyrimu, o A. Bubnys – pokario sovietinių saugumo ir teismo institucijų dokumentais, todėl šie šaltiniai nėra vienas nuo kito nepriklausomi; tie dokumentai vertintini atsižvelgiant į jų kilmę.¹³ Šaltiniuose, kuriuos mačiau, vokiečių dalinys prie Alkos kalno nenurodytas; siūlomame tekste jo neįrašau ir apie vokiečių vaidmenį nieko daugiau neteigiu, išskyrus tai, kad žudynės įvykdytos nacistinės Vokietijos okupacijos metu. Registre, Atlase ir A. Bubnio tyrime nurodytas šaudymui vadovavęs asmuo; jo vardo į siūlomą tekstą neįrašau, nes jo vaidmens pirminių šaltinių nemačiau.

Kultūros vertybių registro objekto Nr. 10978 „Skuodo žydų žudynių vieta ir kapai“ (Darbėnų sen., Joskaudų k.) įrašė (laukas 7.5) taip pat rašoma: „Šaudė apie 20 Skuodo pagalbinės policijos būrio vyrų ir 4 vietiniai, aplinkinių kaimų gyventojai, savanoriai.“ ir „Nurodoma, jog buvo nužudyti ir užkasti 510 žydų: 385 moterys, 94 paaugliai, 31 vaikas.“ (įrašą perskaičiau automatizuota naršykle, C priedas, C13).¹³ Pinkas Hakehillot Lita straipsnyje apie Darbėnus Alkos kalno vietą (510 moterų ir vaikų, 1941 m. rugpjūčio 15–16 d.) mini tarp Darbėnų žudynių vietų, o Darbėnų moterų ir vaikų žudynes datuoja rugpjūčio 15–16 d.; A. Rukšėno teigimu, apie 40 Darbėnų žydžių buvo kalinamos Dimitravo stovykloje, tačiau prieš sušaudymą grąžintos į Darbėnus.^{4, 6} Registras, Atlasas ir A. Bubnio tyrimas Alkos kalno aukas įvardija kaip Skuodo žydes ir jų vaikus; tikėtina, kad straipsnio formuluotė kilo iš tokio vietų sugretinimo. Tos pačios enciklopedijos straipsnyje „Joskaudų piliakalnis“ (R. Vaitkienė, 2022; atnaujinta 2024-10-15) rašoma, kad „Skuodo pagalbiniai policininkai, padedami Dimitravo priverčiamojo darbo stovyklos apsauginių, sušaudė Dimitrave kalintas Skuodo žydes su vaikais“; registre, Atlase ir A. Bubnio tyrime stovyklos apsaugos dalyvavimas šiose žudynėse nenurodytas, todėl siūlomame tekste jo neįrašiau. Jei biblioteka turi šio teiginio šaltinį, prašau jį nurodyti, ir tada abu straipsniai gali būti suderinti.¹³

Prašau bibliotekos straipsnyje „Joskaudų Alkos, Aukos kalnas“ žodžius „sušaudytų Darbėnų žydų“ pakeisti žodžiais „nužudytų Skuodo žydžių ir jų vaikų“, o po pastraipos, kurioje yra šie žodžiai, įrašyti šį tekstą:

„1941 m. rugpjūčio 15 d., nacistinės Vokietijos okupacijos metu, Alkos kalno papėdėje, Jazdų (Joskaudų) miške, apie 20 Skuodo pagalbinės policijos būrio vyrų ir 4 vietiniai savanoriai nužudė Skuodo žydes ir jų vaikus, atvarytus iš Dimitravo priverčiamojo darbo stovyklos. 1944 m. gruodžio mėn. komisija rado 4 kapavietes ir 510 nužudytųjų palaikų (385 moterų, 94 paauglių ir 31 vaiko); vaikų palaikuose šautinių žaizdų nerasta.“

Rašau „nužudė“, o ne „sušaudė“, nes 1944 m. komisija vaikų palaikuose šautinių žaizdų nerado. Siūlomas tekstas iš esmės atitinka 2026 m. spalio 20 d. prašyme Nr. SKU-003 Kretingos rajono savivaldybei pasiūlytą papildomos lentos tekstą; tai mano pirmasis kreipimasis į biblioteką šiuo

klausimu. Prašau nurodyti pakeitimo datą ir pateikti atnaujinto teksto nuorodą arba motyvuotai nurodyti, kodėl tekstas nekeičiamas, ir nurodyti panaudotus šaltinius. Šio punkto atmetimas ar atidėjimas neatideda 1–3 punktų, o 1–3 punktų atmetimas ar atidėjimas – šio punkto.

8. Trūkstami duomenys ir adresato atsakomybė

Kai kurių duomenų neturiu. C priede jie išvardyti atskirai: duomenys, kurių ieškojau, bet neradau (nurodant, kur ieškojau); dokumentai, apie kuriuos žinau iš kitų šaltinių, bet jų nemačiau (nurodant, kas ir kur juos nurodo); ir dokumentai, kurių kol kas negaliu gauti. Tai, kad ko nors neradau, nereiškia, kad tokių dokumentų nėra. Adresatai valdo nurodytus tekstus, vietas ir įrašus ir atsako už jų turinį; jie gali pasitelkti specialistus ir turi prieigą prie fondų bei archyvų, todėl gali savo viešiesiems tekstams kuo išsamiau ir tiksliau parengti Darbėnų žydų bendruomenės istoriją. Prašau tai padaryti, mano pateiktą medžiagą vertinant kaip pradinę, o ne baigtinę. Mano medžiagos neišsamumas nėra priežastis netaisyti tekstuose nustatytų trūkumų.

9. Istorinė tiesa ir susitaikymas

Nuo Holokausto pabaigos praėjo 81 metai, o nuo Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo – 36 metai. Lietuva turėjo pakankamai laiko ištirti, dokumentuoti, pripažinti ir tiksliai pristatyti savo žydų bendruomenių sunaikinimo istoriją, įskaitant dokumentais pagrįstus Lietuvos asmenų, institucijų ir darinių veiksmus persekiojant, nusavinant turtą ir žudant žydus.

Labai apgailestauju, kad net ir po tiek dešimtmečių vis dar tenka ginčytis dėl nustatytų istorinių faktų viešo pripažinimo. Šie nesutarimai neturėtų likti kovomis dėl istorinės atminties; jie turėtų tapti bendromis pastangomis nustatyti istorinę tiesą.

Susitaikymas negali būti grindžiamas tyla, nutylėjimais, eufemizmais ar atsakomybės perkėlimu kitiems. Jis turi prasidėti sąžiningu pripažinimu, kas įvyko, kas nukentėjo, kas veikė ir ką patvirtina istoriniai įrodymai. Dokumentais pagrįsto lietuvių dalyvavimo pripažinimas nereiškia kolektyvinės kaltės priskyrimo lietuvių tautai; jis įvardija konkrečių asmenų ir institucijų istorinę atsakomybę tiek, kiek ją patvirtina dokumentai.

Istorinė tiesa ir susitaikymas yra ne tik pareiga mirusiesiems. Tai atsakomybė gyviesiems ir ateities kartoms. Holokausto pamokos turi būti tiksliai dėstomos, sąžiningai suprantamos ir taikomos dabarčiai, kad neapykanta, persekiojimas ir genocidas niekada nepasikartotų.

Atsakomybė išsaugoti šią istoriją ir pasakoti ją teisingai tenka mums visiems. Todėl teikiu šį prašymą siekdamas istorinės tiesos, atsakomybės pripažinimo ir susitaikymo bei kviečiu Jūsų instituciją prie to prisidėti tiksliais tyrimais, aiškiu faktų pripažinimu ir atitinkamais viešojo istorinio pasakojimo pataisymais.

10. Prašomas atsakymas ir procedūra

Prašau dėl kiekvieno punkto – 1, 1b, 2, kiekvieno iš 3(a)–(c) ir 4 – nurodyti sprendimą (priimta, priimta iš dalies ar nepriimta) su faktiniais motyvais ir šaltiniais; jeigu siūlomos formuluotės nepriimate – pasiūlyti šaltiniais pagrįstą alternatyvą, kurioje liktų lietuvių darinių ir jų veiksmų duomenys; nurodyti, kokius šaltinius ištyrėte; nurodyti šio prašymo registracijos numerį, kompetentingą sprendimo priėmėją, sprendimo datą, įgyvendinimo datą ir pateikti atnaujinto teksto nuorodą arba nuotrauką.

Prašau šį prašymą nagrinėti Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo nustatyta tvarka ir per jo 10 straipsnio 4 dalyje nustatytą terminą, kiek taikoma. Dokumentų ir informacijos pateikimo

dalį (3(a)–(c) punktus) prašau nagrinėti pagal Lietuvos Respublikos teisės gauti informaciją ir duomenų pakartotinio naudojimo įstatymo 2 straipsnio 1 dalies 1 punktą, 4 straipsnio 1 dalį ir 13 straipsnio 1 dalį; jei dalis prašomų duomenų patenka į to įstatymo 2 straipsnio 2 dalyje nurodytas išimtis, prašau, vadovaujantis 14 straipsnio 3 dalimi, pateikti likusią dalį, o atsisakymą motyvuoti. Prašau, kiek taikoma Viešojo administravimo įstatymo 10 straipsnio 5 dalis, sprendime nurodyti jo teisinį ir faktinį pagrindą, motyvus, apskundimo tvarką, sprendimo priėmimą ir sprendimo datą. Jei siūlymai priimami, prašau nurodyti ir įgyvendinimo terminą. Atskiriu pareigą pateikti jau turimus dokumentus ir informaciją nuo sprendimų dėl enciklopedijos straipsnių turinio. Jei manote, kad šie terminai Jums netaikomi, prašau tai nurodyti ir pranešti numatomą atsakymo datą.

Priedai

A priedas – Darbėnų žydų bendruomenės istorija (pareiškėjo tyrimo išvados, su išnašomis ir šaltinių nesutarimų sąrašu; tas pats kaip prašyme Nr. DRB-001).

B priedas – 1 lentelė: punktų sprendimų lentelė; 2 lentelė: dariniai, veiksmai ir šaltiniai; 3 lentelė: formulotės ir šaltinių palyginimas.

C priedas – Trūkstatų duomenų sąrašas.

Pagarbiai

Grant Arthur Gochin

Lietuvos Respublikos pilietis

Išnašos

1. Visuotinė lietuvių enciklopedija, straipsnis „Darbėnai“, skyrius „Istorija“, <https://www.vle.lt/straipsnis/darbenai/> (tekstas užfiksuotas 2026-10-21).

2. A. Bubnys, *The Holocaust in the Lithuanian Province in 1941* (Tarptautinė nacių ir sovietinio okupacinių režimų nusikaltimams Lietuvoje įvertinti komisija), skyrius „Darbėnai“, p. 39–40 (kontekstas – p. 36–39; apie Dimitravo stovyklą – p. 48–50), https://www.komisija.lt/wp-content/uploads/2016/06/A.Bubnys_Province_ENG.pdf (skaityta pareiškėjo turima PDF kopija 2026-10-21). Autoriaus nurodyti šaltiniai: „Hitleriniai žudikai Kretingoje“ (Vilnius, 1960), p. 10, 33–39; „Masinės žudynės Lietuvoje 1941–1944“, 2 d. (Vilnius, 1973), p. 144, 395; LYA, f. K-1, ap. 6, b. 42, l. 17 (apie I. Simonaitį). Antrinis šaltinis; jo nurodytų dokumentų pareiškėjas nematė (C priedas, C1–C3).

3. Holokausto Lietuvoje atlasas (Vilniaus Gaono žydų istorijos muziejus, kartu su Austrijos draugija Verein Gedenkdienst), objektai Nr. 156 „Darbėnų žydų vyrų žudynės“, Nr. 157 „Darbėnų žydų moterų žudynės“ ir Nr. 222 „Darbėnų žydų moterų ir vaikų žudynės“, http://www.holokaustatlas.lt/main.php?l=LT&act=a_atlas/search/page/1/item/157/ (taip pat .../item/156/ ir .../item/222/; anglų k. versija – l=EN; visi užfiksuoti 2026-10-21). Atlasas kaip šaltinį nurodo A. Bubnio darbą „Holokaustas Lietuvos provincijoje 1941 metais“, p. 51–52.

4. A. Rukšėnas, „Holokaustas Lietuvoje: Kretingos apskrities Palangos ir Darbėnų valsčių žydų bendruomenių žūtis 1941 m. vasarą ir rudenį“, *Genocidas ir rezistencija*, 2015, Nr. 1(37), p. 26–46, ypač p. 28, 30–33, 36–39 ir išnašos 2–23, 69–116, 160–184, <https://www.zurnalai.vu.lt/gr/lt/article/download/36734/34703/96727> (skaityta 2026-10-21). Žurnalą leidžia Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras; straipsnio teiginiai pateikiami kaip autoriaus teiginiai. Autorius remiasi LYA f. K-1, ap. 58, b. 1973/3, 19731/3, 28102/3, 11457/3, 9072/3, P-18123, P-18702, 44552/3; ap. 46, b. 1266, 1147 ir LCVA f. MK-1, b. 18; pareiškėjas šių bylų nematė (C priedas, C1, C2, C4).

5. Kretingos rajono turizmo informacijos centras, puslapis „Darbėnų žydų I žudynių vieta ir kapas“, „Darbėnų žydų II žudynių vieta ir kapas“ ir „Darbėnų žydų III žudynių vieta ir kapas“, <https://aplankykkretinga.lt/ka-veikti/lankytinios-vietos/darbenu-zydu-i-zudyniu-vieta-ir-kapas/> (taip pat .../darbenu-zydu-ii-zudyniu-vieta-ir-kapas/ ir .../darbenu-zydu-iii-zudyniu-vieta-ir-kapas/; visi užfiksuoti 2026-10-21); taip pat puslapis „Meninė kompozicija „Obelis“ Darbėnuose“ (.../menine-kompozicija-obelis-darbenuose/) ir Kretingos rajono savivaldybės administracijos pranešimas „Darbėnuose įamžintas genocido aukų atminimas“ (<https://www.atviraklaipeda.lt/2020/09/22/darbenuose-iamzintas-genocido-auku-atminimas/>, 2020-09-22; užfiksuota 2026-10-21).

6. D. Levin (red.), J. Rosin, *Pinkas Hakehillot Lita* (Jeruzalė: Yad Vashem, 1996), p. 209–212, straipsnis „Darbenai“, vertimas į anglų k. – S. Yannai, JewishGen, https://www.jewishgen.org/yizkor/pinkas_lita/lit_00209.html (skaityta 2026-

10-21). Antrinis šaltinis; jis remiasi Yad Vashem archyvo dokumentu O-33/979 ir to meto spauda.

7. Kretingos krašto enciklopedija (Kretingos rajono savivaldybės M. Valančiaus viešoji biblioteka), straipsniai „Darbėnai“ (parengė R. Vaitkienė, 2022; atnaujinta 2023-08-08), <https://www.kretingosenciklopedija.lt/geografija/rajonas-administracijas-teritorinis-suskirstymas-ir-valdymas/miestai-ir-miesteliai/darbenai/>, ir „Darbėnų mstl. senosios žydų kapinės“ (J. Klietkutė, 2013; atnaujinta 2018-12-12), <https://www.kretingosenciklopedija.lt/kultura/kulturos-paveldas/istorinis-paveldas/laidojimo-vietos-zydu-kapines-ir-holokausto-auku-kapai/darbenu-mstl-senosios-zydu-kapines/> (abu užfiksuoti 2026-10-21); puslapis „Apie enciklopediją“ (atnaujinta 2026-02-20), <https://www.kretingosenciklopedija.lt/apie-enciklopedija/> (užfiksuotas 2026-10-21).

8. Vilniaus Gaono žydų istorijos muziejus, puslapis „Darbėnai (Dorbyan, דארביאן)“, <https://www.jmuseum.lt/darbenai-dorbyan-d-arby-an/> (užfiksuota 2026-10-21).

9. Gedenkorte Europa 1939–1945, „Darbėnai“, https://gedenkorte-europa.eu/de_de/darb-nai.html (skaityta 2026-10-21). Antrinis šaltinis; jis nurodo A. Bubnio darbą ir Ch. Dieckmanno veikalą „Deutsche Besatzungspolitik in Litauen 1941–1944“ (Göttingen, 2011), t. 1, p. 389, 670, kurio pareiškėjas nematė (C priedas, C8).

10. Kultūros vertybių registras, objektai Nr. 10977 „Darbėnų žydų žudynių vieta ir kapas I“, Nr. 24195 „Darbėnų žydų žudynių vieta ir kapas II“ ir Nr. 10976 „Darbėnų žydų žudynių vieta ir kapas III“, laukas 7.5, <https://kvr.kpd.lt/heritage/Pages/KVRDetail.aspx?lang=lt&MC=10977> (taip pat MC=24195 ir MC=10976). Tiesioginė prieiga prie registro svetainės 2026-10-21 buvo užblokuota; tekstas perskaitytas atvaizduotame puslapyje automatizuota naršykle.

11. Darbėnų policijos nuovados viršininko 1941-08-15 raportas Kretingos apskrities policijos vadui, paskelbtas rinkinyje „Masinės žudynės Lietuvoje 1941–1944“, 2 d. (Vilnius, 1973), p. 144; cituojamas pagal A. Bubnį (2 išnaša) ir A. Rukšėną (4 išnaša, 82 išnaša). Pareiškėjas nei leidinio, nei originalo nematė; originalo vieta archyve nežinoma (C priedas, C3).

12. V. Davoliūtė, „Local Testimony and the (Un)Silencing of Sexual Violence in Lithuania under German Occupation during WWII“, *Humanities*, 2021, t. 10, Nr. 4, straipsnis 129, 1 ir 3 skyriai, <https://www.mdpi.com/2076-0787/10/4/129> (skaityta 2026-10-21). Autorė J. Girto prisipažinimą cituoja kaip „LYA, f. M-1, ap. 18, f. 28102/3“; A. Rukšėnas tą pačią bylą nurodo kaip LYA, f. K-1, ap. 58, b. 28102/3 (C priedas, C4).

13. Kretingos krašto enciklopedija, straipsnis „Joskaudų Alkos, Aukos kalnas“ (L. Buikienė, 2010; atnaujinta 2018-10-18), <https://www.kretingosenciklopedija.lt/kultura/kulturos-paveldas/mitologinis-paveldas/kalnai/joskaudu-alkos-aukos-kalnas/> (užfiksuota 2026-10-21) ir straipsnis „Joskaudų piliakalnis“ (R. Vaitkienė, 2022; atnaujinta 2024-10-15), <https://www.kretingosenciklopedija.lt/kultura/kulturos-paveldas/archeologinis-paveldas/piliakalniai/joskaudu-piliakalnis/> (užfiksuota 2026-10-21); Kultūros vertybių registras, objektas Nr. 10978 „Skuodo žydų žudynių vieta ir kapai“, <https://kvr.kpd.lt/heritage/Pages/KVRDetail.aspx?lang=lt&MC=10978> (tiesioginė prieiga 2026-10-21 užblokuota; tekstas perskaitytas atvaizduotame puslapyje automatizuota naršykle); Holokausto Lietuvoje atlasas, objektas Nr. 146 „Žydų kalintų Dimitravo stovykloje žudynės“ (vietos unikalus kodas 10978), http://www.holocaustatlas.lt/main.php?l=LT&act=a_atlas/search/page/1/item/146/ (užfiksuota 2026-10-21; Atlasas remiasi A. Bubnio straipsniu „Mažieji Lietuvos getai ir laikinosios izoliavimo stovyklos 1941–1943 metais“, *Lietuvos istorijos metraštis. 1999 metai*, Vilnius, 2000, p. 164, kurio pareiškėjas nematė); A. Bubnys, *The Holocaust in the Lithuanian Province in 1941*, skyrius „Skuodas and Dimitravas Camp“, p. 48–50 (remiasi LYA, f. K-1, ap. 58, b. 47423/3, t. 2, l. 98, 106–119, t. 9, l. 127–130 ir 149–150, bei f. K-1, ap. 8, b. 194 ir 197; pareiškėjas šių bylų nematė; LYA, f. K-1, ap. 8, b. 194, l. 78–80 prašyta 2026 m. spalio 20 d. prašyme Nr. SKU-005).

14. IHRA, „Darbinė Holokausto neigimo ir iškraipymo apibrėžtis“ (oficialus vertimas į lietuvių k.), <https://holocaustremembrance.com/resources/darbine-holokausto-neigimo-ir-iskraipymo-apibrezitis>; angliškas tekstas – IHRA, Understanding Holocaust Distortion: Contexts, Influences and Examples (IHRA, 2021), p. 46–47 (apibrėžtis) ir p. 7–8 (vietinių kolaborantų vaidmuo), <https://holocaustremembrance.com/wp-content/uploads/2023/09/Understanding-Holocaust-Distortion-Contexts-Influences-and-Examples-IHRA.pdf> (abu žiūrėti 2026-10-17).

15. VLE straipsnis „Holokaustas“, skyrius „Holokaustas Lietuvoje“, <https://www.vle.lt/straipsnis/holokaustas/> (tekstas užfiksuotas 2026-10-17).

A PRIEDAS. DARBĖNŲ ŽYDŲ BENDRUOMENĖS ISTORIJA

Tai pareiškėjo tyrimo išvados, kurias adresatai gali patikrinti ir plėtoti. Šaltinių nesutarimai nurodomi, skaičiai nevidurkinami. Išnašų numeriai atitinka pagrindinio teksto išnašas. Liudytojų parodymų turinys pateikiamas kaip liudytojų teiginiai, o ne kaip nustatyti faktai. Šis priedas vienodas visuose Darbėnų prašymuose (DRB-001, DRB-003, DRB-004, DRB-007, DRB-008).

Pavadinimai

Lietuviškai Darbėnai, jidiš Dorbyan (דארביאן) arba Drobyan, lenkiškai Dorbiany, rusiškai Дорбяны, vokiškai Dorben; Kretingos rajono savivaldybė, Darbėnų seniūnija.^{6, 8} Darbėnų seniūnijos teritorijoje (Joskaidų k.) yra ir Skuodo žydų žudynių vieta prie Alkos kalno (unikalus kodas 10978); ten nužudytos Skuodo žydės ir jų vaikai, todėl ši vieta ir jos vykdytojai šiame priede Darbėnų žydams nepriskiriami.³

Įsikūrimas ir gyventojai

Vilniaus Gaono žydų istorijos muziejaus duomenimis, žydai Darbėnuose apsigyveno XVIII a. viduryje; 1764 m. minimi 20 žydams priklausiusių namų, 1816 m. inventoriuje – 44 žydų šeimos, 1868 m. iš 1308 gyventojų 738 buvo judėjų tikėjimo.⁸ Kretingos enciklopedijos duomenimis, 1765 m. bendruomenę sudarė 24 šeimos.⁷ Pinkas Hakehillot Lita duomenimis, 1897 m. iš 2059 gyventojų 1129 (55 %) buvo žydai, 1923 m. iš 1018 – 601 (59 %), 1940 m. iš apie 2200 – apie 800.⁶ A. Rukšėnas, remdamasis 1923 m. surašymu, 601 žydą nurodo visame Darbėnų valsčiuje, o Holokausto išvakarėse valsčiuje, jo duomenimis, gyveno kiek mažiau nei 800 žydų.⁴ A. Bubnys rašo, kad Holokausto išvakarėse Darbėnuose gyveno apie 800 žydų (apie 40 % gyventojų), o 1897 m. žydai sudarė apie 80 % gyventojų (šis procentas nesutampa su Pinkas duomenimis).²

Verslai, institucijos ir kultūra

XVIII a. antrojoje pusėje sinagoga stovėjo turgaus aikštėje, priešais bažnyčią; dauguma žydų prekybininkų ir amatininkų gyveno prie turgaus aikštės, Skuodo ir Vaineikių gatvėse.⁸ 1882 m. spalio mėn. gaisras sunaikino 40 žydų namų ir 30 krautuvių; 1909 m. sudegė miestelio centras, beit midrašas ir sinagoga.⁶ Pinkas Hakehillot Lita duomenimis, 1931 m. visos 25 miestelio krautuvės priklausė žydams; žydams priklausė dvi lentpjūvės, malūnas, kepykla, vilnų karšykla ir gėrimų įmonė; 1937 m. dirbo 18 žydų amatininkų; Žydų liaudies bankas uždarytas 1927 m.; 1939 m. kovo mėn., Klaipėdos kraštą prijungus prie Vokietijos, Darbėnuose apsigyveno kelios žydų pabėgėlių šeimos iš Klaipėdos.⁶ Veikė Talmud Tora ir Tarbut tinklo hebrajų mokykla (apie 150 vaikų), hebrajų ir jidiš bibliotekos, dramos būrelis, sionistų partijos, „Ivrit u'Techija“, „HaShomer HaTzair-Nezakh“, „Hechaluc“ (1933 m. – apie 40 narių), „Makabi“, religinio jaunimo draugija „Tiferet Bachurim“, labdaros draugijos „Gemilut Chesed“ ir „Linat Cedek“.⁶ Tarp rabinų minimi Eliyahu Margalio, Josef Alexander, Yisrael-Isar Levin, Yitzhak Kopilevitz; paskutinis rabinas – Iseris Vaisbordas (Weisbord).⁶ Darbėnuose gimė sionistų judėjimo veikėjas Dovydas Volfsonas (David Wolffsohn), antrasis Pasaulinės sionistų organizacijos pirmininkas.^{6, 8} Dalis žydų emigravo į Kanadą, Pietų Afriką, JAV ir Palestiną.^{2, 6}

Priešiškumas iki 1941 m.

Peržiūrėtuose šaltiniuose nerasta duomenų apie 1938–1940 m. antižydiškus incidentus Darbėnuose (C priedas, C10).

1941 m. birželis: okupacija ir persekiojimas

Vokiečių kariuomenė Darbėnus užėmė 1941 m. birželio 22 d.^{2, 6} A. Rukšėno teigimu, pirmosiomis karo dienomis Darbėnuose buvo suformuotas sukilėlių būrys ir taryba, į kurią įėjo ir policijos viršininkas Simonaitis; partizanai ryšėjo baltus raiščius; valsčiaus viršaičiu paskirtas Bertašius, viešosios policijos nuovados viršininku – Simonaitis.⁴ Pinkas Hakehillot Lita rašo, kad į miestelį grįžtantys žydai „were met by Lithuanians who harassed them and beat them mercilessly“ („juos pasitiko lietuviai, kurie juos persekiojo ir negailestingai mušė“), o vokiečiai grobė žydų namus.⁶ A. Bubnio duomenimis, žydai buvo verčiami dirbti sunkius ir žeminančius darbus; birželio 24 d. vokiečių miestelio komendantas įsakė žydams prisisiūti geltonus ženklus.² A. Bubnio duomenimis, birželio 25 d. iš Skuodo atvarytas Raizmanas buvo kankinamas (vienas gestapo karininkas kišo jam į burną degančią cigaretę) ir birželio 26 d. sušaudytas miške už žydų kapinių; pagal kitus liudijimus, broliai Leiba ir Izraelis Raizmanai sušaudyti liepos pirmojoje pusėje.^{2, 4}

1941 m. birželio 28–29 d.: suvarymas ir žydų vyrų sušaudymas

Birželio 28 d. vietos baltaraiščiai surinko visus Darbėnų žydus (apie 600 žmonių); baltaraiščiai suėmė rabiną I. Vaisbordą ir mušė jį, kol jis neteko sąmonės, – netrukus jis buvo negyvas (Pinkas Hakehillot Lita ir Gedenkorte Europa rašo, kad rabiną mušė vokiečiai ir lietuviai), o trys vokiečių karininkai visų akivaizdoje sušaudė Motę Blochą; žydai pėsčiomis išvaryti į Kretingą, kelyje vokiečių kariai į vežimą pakinkė penkis žydus ir mušė juos; Kretingoje žydai buvo nufotografuoti ir išsiųsti atgal.^{2, 3, 6, 9} R. Šatalienės parodymais, koloną lydėjo ginkluoti vokiečių kariai ir vienas baltaraištis lietuvis.⁴ Pinkas Hakehillot Lita rašo, kad lydėję lietuviai žydus kelyje mušė rimbais.⁶ Birželio 29 d. šeši vokiečių karininkai atskyrė žydų vyrus; A. Rukšėno teigimu, vyrai buvo laikomi vaistinės kieme; apie 150 žydų vyrų ir 4 sovietų karo belaisvius vokiečiai automatiniais ginklais sušaudė pamiškėje, kairėje Darbėnų–Lazdininkų kelio pusėje (dabar – Palangos g.; unikalus kodas 10976).^{2, 4, 10} A. Rukšėnas nerado duomenų, kad šiose žudynėse tiesiogiai dalyvavo Darbėnų policija ar pagalbinė policija.⁴

1941 m. birželio 29 d.–rugsėjis: sinagoga kaip getas

Birželio 29 d. vakare moterys ir vaikai (A. Rukšėno teigimu, ir dalis pagyvenusių vyrų) uždaryti sinagogoje.^{2, 4} A. Rukšėno teigimu, sinagogą saugojo pagalbinės policijos būrio nariai; kalinių maitinimu rūpinosi vokiečių komendantas ir valsčiaus viršaitis S. Bertašius; dalis moterų (50–60) buvo siunčiamos dirbti pas ūkininkus.⁴ A. Bubnio duomenimis, vietos baltaraiščiai kalines mušdavo ir ištisas dienas neduodavo maisto.² Pinkas Hakehillot Lita rašo, kad lietuviai sargybiniai naktimis įsiverždavo į sinagogą ir „do with the women as they saw fit“ („elgdavosi su moterimis, kaip norėjo“); V. Davoliūtė, remdamasi liudijimais ir J. Girtio prisipažinimu, rašo apie vietos kolaborantų įvykdytus išžaginimus ir apie gimnazistę Esterą Kverelytę, kurią baltu raiščiu pasirišęs vietos gyventojas nusivedė į mišką, kur ji rasta nužudyta.^{6, 12} 1941 m. liepos mėn. (A. Rukšėno teigimu, 13–14 d.; Kretingos enciklopedijos – 14–15 d.) žydų kapinėse buvo nužudytos kelios iš sinagogos išvestos žydės: A. Bubnys rašo apie keturias senas moteris, kurias nužudė miestelio baltaraištis; Kretingos enciklopedija – apie 7 moteris ir 2 vyrus, kuriuos nužudė pagalbiniai policininkai.^{2, 4, 7} 1941 m. rugpjūčio 15 d. Darbėnų policijos nuovados viršininkas pranešė Kretingos apskrities policijos vadui, kad sinagogoje tebelaikoma per 400 žydų, ir prašė penkių samdomų policininkų „until the local Jews were sent to camps“ (A. Bubnio perteikimu).^{2, 11}

1941 m. rugpjūčio pabaiga–rugsėjis: žudynės Balto kalno miške

Pirmosios žudynės (prie kelio į Vaineikius; unikalus kodas 10977). A. Bubnio duomenimis, maždaug rugsėjo pradžioje vietos policijos viršininkas sudarė moterų su mažais vaikais sąrašą, vakare grįžo su 7 „partizanais“; apie 100 moterų ir nežinomas skaičius vaikų nuvaryti Vaineikių gatve į mišką ir nužudyti lazdomis, šakėmis ir kirviais; mažus vaikus gyvus metė į duobę; žudynėms vadovavo vietos policijos viršininkas.² A. Rukšėno teigimu, apie rugpjūčio pabaigą nuovados viršininkas Kazys Ražauskas iš aukštesniųjų įstaigų gavo užduotį įvykdyti egzekuciją; dalyvavo apie 40 Darbėnų policininkų ir pagalbinės policijos būrio narių; buvo nuvarytos dvi grupės (100–120 ir apie 200 aukų); aukos žudytos pagaliais su geležte ir šaudant; drabužiai nuvežti į Darbėnų policiją; iš viso prie Vaineikių kelio nužudyta 320 žydų moterų ir vaikų.⁴ Kretingos rajono turizmo informacijos centras: „Darbėnų policininkai ir pagalbinių policininkai nužudė apie 320 Darbėnų žydų bendruomenės moterų ir vaikų“.⁵

Antrosios žudynės (Kaščių kelio link; unikalus kodas 24195). A. Bubnio duomenimis, likusios moterys ir merginos nužudytos po savaitės.² A. Rukšėno teigimu, sinagogoje buvo likę apie 60 žydžių, iš Dimitravo stovyklos atvežta dar apie 40 merginų; Darbėnų policininkams ir pagalbinės policijos būrio nariams „į talką“ atvyko Kretingos rajono saugumo kriminalinės policijos darbuotojas su grupe pagalbinių policininkų; aukų daiktai išvežti į Darbėnus ir į Kretingą; atskiri vykdytojai įsigijo aukų turto.⁴ Turizmo informacijos centras: rugsėjo pabaigoje „pagalbiniai policininkai sušaudė apie 60 Darbėnų žydų bendruomenės moterų ir apie 40 iš Dimitravo stovyklos atvartų Skuodo žydų bendruomenės merginų“.⁵ Iš Dimitravo atvežtų merginų kilmė šaltiniuose nurodoma skirtingai (žr. toliau). A. Rukšėno skaičiavimu, abiejose Balto kalno miško vietose nužudyta apie 420 Darbėnų žydų bendruomenės narių, iš viso – 576; jis nustatė 33 darbėniškius policininkus, jų pagalbininkus ir valsčiaus pareigūną, netiesiogiai prisidėjusius prie žudynių (suiminėjo, konvojavo, pasirūpino duobių iškasimu), iš kurių, jo teigimu, 13 patys šaudė aukas.⁴ Šių asmenų pavardžių šiame priede nenurodau, nes jų vaidmens šaltinių nemačiau.

Išgyvenusieji, pokaris ir įamžinimas

A. Rukšėno teigimu, žūtis išvengė daugiau kaip 10 bendruomenės narių, tarp jų R. Šatilienė, A. Šubic, F. Zimanaitė, E. Varpol ir Ch. Brezenberg; Medomiškių kaimo gyventoja Barbora Žiliūtė slėpė dešimt žydų.⁴ 1945 m. balandžio 11 d. Kretingos apskrities komisija užrašė, kad Darbėnų miestelyje nužudyti 596 žmonės (A. Rukšėno teigimu, šaltinis aukų tautybės nenurodo).^{2, 4} Žudynių vietos įrašytos į Kultūros vertybių registrą (10976 ir 10977 – 1993 m., 24195 – 1997 m.); jų lauke 7.5 egzekucijos priskiriamos „nacistinės Vokietijos valdžios“ organizavimui.¹⁰ Atlaso duomenimis, paminklų užrašai: „Šioje vietoje 1941 m. nužudyta 140 žydų“ ir „144 fašistinio teroro aukoms atminti 1941 m.“ (vyrų žudynių vieta); jidiš kalba – „Šioje vietoje hitlerininkai ir jų vietiniai talkininkai 1941 m. nužudė 300 žydų – moterų ir vaikų“; „Šioje vietoje 1941 m. nužudyta 100 žydų“.³ 2020 m. rugsėjo mėn. pažymėta sinagogos vieta ir įrengti du atminimo akmenys (E. Kverelytei ir fotografui E. Bruckui; pavardė šaltiniuose rašoma Kverelytė / Kvelerytė); 2021 m. Turgaus aikštėje atidengta kompozicija „Obelis“, kurioje įrašytos D. Volfsono ir 14 lietuvių gelbėtojų pavardės.⁵

Šaltinių nesutarimai ir priklausomybė

(1) Moterų ir vaikų žudynių datos: Pinkas Hakehillot Lita – „a few days later“, rugpjūčio 15–16 d. ir Roš Hašana; G. Erslovaitė (pagal A. Rukšėną) – liepos pabaiga ir rugsėjo pradžia; A. Bubnys – rugsėjo pradžia ir po savaitės; A. Rukšėnas – rugpjūčio pabaiga ir rugsėjo pradžia; turizmo informacijos centras – rugsėjo pradžia ir rugsėjo pabaiga; registro įrašai – „liepos–rugpjūčio mėn.“

(10977) ir „rugsėjo mėn. pr.“ (24195).^{2, 4, 5, 6, 10} A. Rukšėnas liepos pabaigos datą atmeta, nes rugpjūčio 15 d. sinagogoje dar buvo per 400 žydų.⁴ (2) Skaičiai: suvartyta apie 600 (A. Bubnys, Atlasas), 600–700 arba apie 1000 (liudytojai pagal A. Rukšėną); vyrų – 140, 144, 145 ar 150; moterų ir vaikų – „virš 400“ (A. Bubnys), 320 + 100 (A. Rukšėnas, turizmo centras), 300 + 100 (paminklų užrašai, registras); iš viso – apie 540 (VLE), per 540 (Kretingos enciklopedija), 576 (A. Rukšėnas), 596 (1945 m. komisija).^{1, 2, 3, 4, 5, 7, 10} (3) Iš Dimitravo atvežtos apie 40 merginų: A. Bubnys (remdamasis LYA, f. K-1, ap. 8, b. 194) ir turizmo informacijos centras – Skuodo žydės; A. Rukšėnas – apie 40 Darbėnų žydžių, kalintų Dimitravo stovykloje.^{2, 4, 5} (4) Nuovados viršininkas: Simonaitis (birželio pabaiga) ir Kazys Ražauskas (rugpjūčio pabaiga) – A. Rukšėnas; „Ignas Simonaitis“ – A. Bubnys.^{2, 4} (5) Vietų adresai ir kodai: turizmo informacijos centro puslapyje „Darbėnų žydų I žudynių vieta ir kapas“ (moterų ir vaikų žudynės, registro objektas 10977) nurodytas vyrų žudynių vietos (10976) adresas „Palangos g.“; lt.wikipedia vietas numeruoja kitaip nei registras; Atlaso objekte Nr. 222 nurodytas kodas 10978 priklauso Skuodo žydų žudynių vietai.^{3, 5, 10} (6) Priklausomybė: Atlasas remiasi A. Bubniu; A. Bubnys ir A. Rukšėnas iš dalies remiasi tais pačiais 1960 ir 1973 m. leidiniais ir tais pačiais R. Šatėlienės parodymais, todėl jie nėra visiškai nepriklausomi.^{2, 3, 4} (7) Įsikūrimo laikas: A. Bubnys rašo, kad žydai Darbėnuose apsigyveno XIX a. pradžioje, o Vilniaus Gaono žydų istorijos muziejus ir Kretingos enciklopedija žydus Darbėnuose mini jau 1764–1765 m.^{2, 7, 8} (8) Merginų iš Dimitravo kilmė A. Bubnio darbe matyti iš konteksto – jos aprašomos skyriuje apie Skuodą ir Dimitravo stovyklą.²

B PRIEDAS

1 lentelė. Punktų sprendimų lentelė

Kiekvienam punktui prašau įrašyti sprendimą, motyvus, šaltinius ir planuojamą paskelbimo datą.

1 punktas	
Dabartinis tekstas ir vieta	Kretingos krašto enciklopedija, straipsnis „Darbėnai“: „1941 m. išžudyta Darbėnų žydų bendruomenė (per 540 žmonių).“
Trūkumas / klausimas	Beasmenis „išžudyta“: neįvardyti vietos baltaraiščiai, vokiečiai, pagalbinė policija ir Darbėnų policijos nuovados viršininko vadovaujami policininkai ir baltaraiščiai; tekstas silpnas už savivaldybės turizmo informacijos centro tekstus.
Prašomas tekstas / veiksmas (lietuvių k.)	Sakinį pakeisti 4 dalyje pateiktu siūlomu tekstu; nurodyti pakeitimo datą ir nuorodą.
Anglų kalbos kontrolinis tekstas	Replace the sentence with the proposed text in part 4; state the date of the change and the URL.
Šaltiniai	2, 3, 4, 5, 7 išnašos; C1, C2, C3, C4
Atsakinga institucija	Kretingos rajono savivaldybės M. Valančiaus viešoji biblioteka
Sprendimas (priimta / priimta iš dalies / nepriimta)	
Motyvai, šaltiniai ir planuojama paskelbimo data	

1b punktas	
Dabartinis tekstas ir vieta	Straipsnis „Darbėnų mstl. senosios žydų kapinės“: „Vokiečiams užėmus Darbėnus, 1941 m. birželio–rugsėjo mėn. žydų bendruomenė, kurią sudarė daugiau kaip 500 žmonių, buvo sunaikinta.“
Trūkumas / klausimas	Beasmenis „buvo sunaikinta“; neįvardyti vykdytojai.
Prašomas tekstas / veiksmas (lietuvių k.)	Sakinį papildyti 4 dalies 1b punkte pateiktu tekstu.
Anglų kalbos kontrolinis tekstas	Supplement the sentence with the text given under item 1b in part 4.
Šaltiniai	2, 3, 4, 5, 7 išnašos; C1
Atsakinga institucija	Kretingos rajono savivaldybės M. Valančiaus viešoji biblioteka
Sprendimas (priimta / priimta iš dalies / nepriimta)	
Motyvai, šaltiniai ir planuojama paskelbimo data	

2 punktas	
Dabartinis tekstas ir vieta	Straipsnis „Darbėnai“ (žydai minimi tik 1765 m., tarpukario mokykla, sinagoga, kapinės, D. Volfsonas)
Trūkumas / klausimas	Neaprašyta bendruomenės istorija; nenurodytas žydų skaičius.
Prašomas tekstas / veiksmas (lietuvių k.)	Įrašyti 5 dalyje pateiktus sakinius; parengti išsamesnį aprašą (A priedas – kryptys).
Anglų kalbos kontrolinis tekstas	Enter the sentences given in part 5; prepare a fuller account (Annex A – leads).
Šaltiniai	6, 8 išnašos; A priedas; C9
Atsakinga institucija	Kretingos rajono savivaldybės M. Valančiaus viešoji biblioteka
Sprendimas (priimta / priimta iš dalies / nepriimta)	
Motyvai, šaltiniai ir planuojama paskelbimo data	

3(a) punktas	
Dabartinis tekstas ir vieta	—
Trūkumas / klausimas	Skaičių „per 540“ ir „apie 1000“ šaltiniai nenurodyti.
Prašomas tekstas / veiksmas (lietuvių k.)	Nurodyti šaltinius
Anglų kalbos kontrolinis tekstas	State the sources
Šaltiniai	C4, C5, C6
Atsakinga institucija	Kretingos rajono savivaldybės M. Valančiaus viešoji biblioteka
Sprendimas (priimta / priimta iš dalies / nepriimta)	
Motyvai, šaltiniai ir planuojama paskelbimo data	

3(b) punktas	
Dabartinis tekstas ir vieta	—
Trūkumas / klausimas	Žudymų kapinėse teiginių šaltiniai nenurodyti.
Prašomas tekstas / veiksmas (lietuvių k.)	Nurodyti šaltinius
Anglų kalbos kontrolinis tekstas	State the sources
Šaltiniai	C1, C5
Atsakinga institucija	Kretingos rajono savivaldybės M. Valančiaus viešoji biblioteka
Sprendimas (priimta / priimta iš dalies / nepriimta)	
Motyvai, šaltiniai ir planuojama paskelbimo data	

3(c) punktas	
Dabartinis tekstas ir vieta	—
Trūkumas / klausimas	Turimas dokumentas – straipsnių rengimo ir tvirtinimo tvarka.
Prašomas tekstas / veiksmas (lietuvių k.)	Pateikti turimą dokumentą arba nurodyti, kad jo nėra
Anglų kalbos kontrolinis tekstas	Provide the document held or state that it is not held
Šaltiniai	—
Atsakinga institucija	Kretingos rajono savivaldybės M. Valančiaus viešoji biblioteka
Sprendimas (priimta / priimta iš dalies / nepriimta)	
Motyvai, šaltiniai ir planuojama paskelbimo data	

4 punktas	
Dabartinis tekstas ir vieta	Straipsnis „Joskaidų Alkos, Aukos kalnas“: „Ant kalno žmonės vengia eiti po vieną (galbūt dėl 1941 m. čia sušaudytų Darbėnų žydų).“
Trūkumas / klausimas	Aukos nurodytos klaidingai (registro, Atlaso ir A. Bubnio duomenimis – Skuodo žydės ir jų vaikai); vykdytojai neįvardyti; „sušaudytų“ apima ne visas aukas (vaikų lavonuose šautinių žaizdų nerasta). Kitas įvykis nei 1–3 punktuose (Alkos kalnas, kodas 10978).
Prašomas tekstas / veiksmas (lietuvių k.)	Pakeisti žodžius ir įrašyti 7 dalyje pateiktą tekstą (du sakinius); nurodyti pakeitimo datą ir nuorodą.
Anglų kalbos kontrolinis tekstas	Replace the words and enter the text (two sentences) given in part 7; state the date of the change and the URL.
Šaltiniai	13 išnaša; C13, C14
Atsakinga institucija	Kretingos rajono savivaldybės M. Valančiaus viešoji biblioteka
Sprendimas (priimta / priimta iš dalies / nepriimta)	
Motyvai, šaltiniai ir planuojama paskelbimo data	

2 lentelė. Dariniai, veiksmai ir šaltiniai

Darinys	Veiksmas (šaltinio žodžiais)	Įvykis ir data	Šaltiniai ir jų pobūdis	Prieštaraujantys ar ribojantys duomenys
Vietos baltaraiščiai („local white-bands“)	surinko visus Darbėnų žydus (apie 600) ir išsiuntė į Kretingą; suėmė ir iki sąmonės netekimo sumušė rabiną I. Vaisbordą (jis mirė)	Suvarymas, 1941-06-28, Darbėnai–Kretinga	A. Bubnys, p. 39–40; Atlasas Nr. 156 (paskelbtas tyrimas, a lygis); R. Šatelių parodymai (b lygis)	Pinkas: į rabino namus įsiveržė „Germans and Lithuanians“
Vokiečių karininkai ir kariai (institucija nenurodyta)	sušaudė M. Blochą; pakinkė žydus į vežimą; atskyrė vyrus; „They were executed with automatic rifles by Germans“	1941-06-28 ir 06-29, Darbėnų pakraštys, Darbėnų–Lazdininkų kelias (10976)	A. Bubnys; Atlasas Nr. 156; A. Rukšėnas (a lygis)	A. Rukšėnas: duomenų apie tiesioginį Darbėnų policijos ir pagalbinės policijos dalyvavimą nėra; Gedenkorte: SS ar vermachtas – neaišku

Pagalbinės policijos būrio nariai; vietos baltaraiščiai	saugojo sinagogą; kalines mušdavo, neduodavo maisto	Sinagoga (getas), 1941-06-29 – rugsėjis	A. Rukšėnas (autorius teiginys, b lygis); A. Bubnys (a lygis)	—
Miestelio baltaraištis; pagalbiniai policininkai	nužudė iš sinagogos išvestas žydes žydų kapinėse	1941 m. liepa (13–14 ar 14–15 d.), žydų kapinės	A. Bubnys; Kretingos enciklopedija; A. Rukšėnas	Aukų skaičius (4; 7 moterys ir 2 vyrai; 7) ir data skiriasi
Darbėnų policijos nuovados viršininkas	pranešė, kad sinagogoje per 400 žydų; sudarė moterų su vaikais sąrašą; „The massacre of the women and children of Darbėnai was conducted by the local chief of the police“	1941-08-15; rugpjūčio pab.– rugsėjis	A. Bubnys; Atlasas Nr. 157, 222; „Masinės žudynės Lietuvoje“, 2 d., p. 144 (nematyta)	Asmuo nenustatytas: Simonaitis / Ignas Simonaitis (A. Bubnys, A. Rukšėnas) ar Kazys Ražauskas (A. Rukšėnas); nurodomas tik vadovavimo vaidmuo
Darbėnų policininkai ir pagalbinės policijos būrio nariai (apie 40); 7 „partizanai“ (baltaraiščiai)	nužudė moteris ir vaikus (A. Bubnys: lazdomis, šakėmis ir kirviais)	Pirmosios žudynės, rugpjūčio pab.– rugsėjo pr., Balto kalno miškas prie Vaineikių kelio (10977)	A. Bubnys; Atlasas; A. Rukšėnas (LYA bylų pagrindu, b lygis); turizmo informacijos centras	Datos ir skaičiai skiriasi (A priedas, 1–2)
Darbėnų policininkai, pagalbinės policijos būrio nariai ir Kretingos pagalbiniai policininkai su Kretingos rajono saugumo kriminalinės policijos darbuotoju	nužudė likusias moteris ir merginas; aukų daiktus išvežė į Darbėnus ir Kretingą	Antrosios žudynės, rugsėjis, Balto kalno miškas Kašučių kelio link (24195)	A. Rukšėnas (b lygis); turizmo informacijos centras („pagalbiniai policininkai“); A. Bubnys	Saugumo policijos darbuotojas, A. Rukšėno teigimu, į vietą nepateko; merginų iš Dimitravo kilmė skiriasi
Darbėnų valsčiaus viršaitis	pasirūpino duobių iškaskimu; rūpinosi kalinių maitinimu	1941 m. vasara–ruduo	A. Rukšėnas (b lygis)	Pavardės siūlomame tekste nenurodomos

3 lentelė. Formulotės ir šaltinių palyginimas

Dabartinė formulotė	Kas neįvardyta	Šaltinių dariniai ir veiksmai	Šaltinio pobūdis	Vokiečių vaidmuo	Siūlomi žodžiai	Trūkstami dokumentai
„1941 m. išžudyta Darbėnų žydų bendruomenė (per 540 žmonių).“	Visi vykdytojai; atskiros žudynės	Vietos baltaraiščiai – suvarymas; pagalbinė policija – saugojimas; nuovados viršininko vadovaujami policininkai ir baltaraiščiai – moterų ir vaikų žudynės	A. Bubnys, Atlasas (a lygis); A. Rukšėnas (b lygis); turizmo informacijos centras	Vokiečiai sušaudė vyrus (06-29)	4 dalies siūlomas tekstas	C1, C2, C3, C4
„[...] žydų bendruomenė [...] buvo sunaikinta.“	Visi vykdytojai	Kaip aukščiau	Kaip aukščiau	Sakinys nurodo tik vokiečių okupaciją	1b punkto tekstas	C1

„[...] galbūt dėl 1941 m. čia sušaudytų Darbėnų žydų [...]“	Aukos ir vykdytojai	Skuodo žydės ir jų vaikai iš Dimitravo stovyklos; apie 20 Skuodo pagalbinės policijos būrio vyrų ir 4 vietiniai savanoriai (Atlasas Nr. 146; A. Bubnys, p. 50)	Registras (laukas 7.5), Atlasas, A. Bubnys (a lygis; remiasi pokario sovietinių institucijų dokumentais, tarp jų 1944 m. komisijos aktu); Pinkas Hakehillot Lita – vieta minima tarp Darbėnų vietų	Vokiečių dalinys šaltiniuose nenurodytas	4 punkto tekstas	C13, C14
---	---------------------	--	--	--	------------------	----------

C PRIEDAS. TRŪKSTAMŲ DUOMENŲ SĄRAŠAS

Kiekvienai eilutei nurodoma viena būseną: NERASTA (ieškota, bet nerasta; nurodoma, kur ir kada ieškota), NEMATYTA (žinoma iš kitų šaltinių, bet pareiškėjo nematyta; nurodoma, kas ją nurodo), NEPRIEINAMA (rasta, bet negauta; nurodomas konkretus kliuviny ar laukiama atsakymas). Kai prašymas dėl dokumento pateiktas, bet konkrečiai to dokumento neprašoma, eilutė žymima pagal paieškos rezultatą (NERASTA arba NEMATYTA), o ne NEPRIEINAMA. Tai, kad ko nors neradau, nereiškia, kad tokių dokumentų nėra.

Nr.	Duomenys / dokumentas	Būsena	Kodėl svarbu	Kur tikėtina rasti / prašymas
C1	LYA, f. K-1, ap. 58, b. 1973/3, 19731/3, 28102/3, 11457/3, 9072/3, P-18123, P-18702, 44552/3 (policininkų ir pagalbinių policininkų bylos, liudytojų apklausos)	NEMATYTA – nurodo A. Rukšėnas (4 išnaša)	Vykdytojų vaidmenys, nuovados viršininko asmuo, šaudžiusiųjų nustatymas	LYA – prašymas Nr. DRB-005
C2	LYA, f. K-1, ap. 6, b. 42, l. 17 (apie I. Simonaitį); f. K-1, ap. 46, b. 1266, 1147 (1968 ir 1985 m. apklausos)	NEMATYTA – nurodo A. Bubnys (2 išnaša) ir A. Rukšėnas (4 išnaša)	Nuovados viršininko asmuo; vyrų sušaudymo liudytojai	LYA – prašymas Nr. DRB-005
C3	Darbėnų policijos nuovados viršininko 1941-08-15 raporto Kretingos apskrities policijos vadui originalas	NEMATYTA – paskelbtas „Masinės žudynės Lietuvoje“, 2 d., p. 144 (pagal A. Bubnį ir A. Rukšėną); originalo vieta nežinoma	Pasirašiusio asmens tapatybė, tikslus tekstas	LCVA (Kretingos apskrities policijos fondas) – prašymas Nr. DRB-006 (paieškos priemonės)
C4	LCVA, f. MK-1, b. 18 (Kretingos apskrities komisijos apibendrinti duomenys, l. 4; R. Šatlienės, Ch. Šubic, F. Zimanaitės apklausos, l. 19, 26–29)	NEMATYTA – nurodo A. Rukšėnas (4 išnaša)	Skaičius 596 ir aukų tautybė; liudytojų parodymai	LCVA – prašymas Nr. DRB-006
C5	„Hitleriniai žudikai Kretingoje“ (Vilnius, 1960), p. 10, 33–40	NEMATYTA – nurodo A. Bubnys, A. Rukšėnas ir Kultūros vertybių registras	R. Šatlienės ir kitų liudytojų parodymai, 1945 m. akto tekstas	LNB ir kitos bibliotekos
C6	„Masinės žudynės Lietuvoje 1941–1944“, 2 d. (Vilnius, 1973), p. 144, 395–396	NEPRIEINAMA – pareiškėjo turimoje skaitmeninėje kopijoje šių puslapių nėra (patikrinta 2026-10-21)	1941-08-15 raportas; G. Erslavaitės žudynių vietų ir datų sąrašas	LNB ir kitos bibliotekos
C7	Kultūros vertybių registro objektų 10976, 10977, 24195 tekstai ir 2015 m. dokumentai (KPD-KP-615, KPD-KP-616, ID-123225, ID-123277 su „Istorinėmis pažymomis“)	NEPRIEINAMA – registro svetainė 2026-10-21 neleido automatizuotos prieigos; lauko 7.5 tekstas perskaitytas tik automatizuota naršykle	Registro aprašymo tikslumas ir šaltiniai	Kultūros paveldo departamentas – prašymas Nr. DRB-003

C8	Ch. Dieckmann, „Deutsche Besatzungspolitik in Litauen 1941–1944“ (2011), t. 1, p. 389, 670	NEMATYTA – nurodo Gedenkorte Europa ir A. Rukšėnas	Vokiečių institucijų vaidmuo, skaičiai	Mokslinės bibliotekos
C9	E. Goldstein, J. Kanarskas (sud.), „Darbėnų žydai / The Jews of Darbėnai“ (Darbėnai, 2020)	NEMATYTA – nurodo V. Davoliūtė (12 išnaša)	Bendruomenės istorija, išsigelbėjusieji, gelbėtojai	Kretingos M. Valančiaus viešoji biblioteka; LNB
C10	Duomenys apie 1938–1940 m. antižydiškus incidentus Darbėnuose	NERASTA – ieškota Pinkas Hakehillot Lita, A. Bubnio, A. Rukšėno, Vilniaus Gaono muziejaus, Kretingos enciklopedijos tekstuose ir internete 2026-10-21	Prieškario santykių istorija	LCVA (Kretingos apskrities viršininko ir policijos fondai)
C11	Yad Vashem archyvas, O-33/979	NEMATYTA – nurodo Pinkas Hakehillot Lita (6 išnaša)	Liudijimas apie 1941 m. įvykius	Yad Vashem archyvas
C12	USHMM, Encyclopedia of Camps and Ghettos, t. II, straipsnis „Darbėnai“	NEPRIEINAMA – Project MUSE puslapis 2026-10-21 reikalavo patvirtinimo ir nebuvo atvertas	Geto ir žudynių duomenys, archyvų nuorodos	Mokslinės bibliotekos
C13	Kultūros vertybių registro objekto Nr. 10978 (Skuodo žydų žudynių vieta ir kapai prie Alkos kalno) įrašo tekstas	NEMATYTA – tiesioginė prieiga užblokuota; įrašas perskaitytas tik automatizuota naršykle (2026-10-21), su registru tiesiogiai nesutikrintas	Ar automatizuota naršykle perskaitytas įrašo tekstas atitinka registrą	Kultūros paveldo departamentas; prašymas Nr. SKU-003
C14	LYA, f. K-1, ap. 58, b. 47423/3 (1963 m. apklausos, 1944-12-17 ekshumacijos aktas) ir A. Bubnio straipsnis „Mažieji Lietuvos getai ir laikinosios izoliavimo stovyklos 1941–1943 metais“ (Lietuvos istorijos metraštis. 1999 metai, 2000)	NEMATYTA – nurodo A. Bubnys ir Holokausto Lietuvoje atlasas (13 išnaša)	Alkos kalno žudynių vykdytojai ir aukų skaičius	LYA (bylos); mokslinės bibliotekos (straipsnis); plg. prašymą Nr. SKU-005

Dokumentas bus pasirašytas kvalifikuotu elektroniniu parašu.

Grant Arthur Gochin

Citizen of the Republic of Lithuania
10900 Winnetka Avenue, Chatsworth, CA 91311, USA
+1 818-625-6513 | ggochin@gmail.com

To:

M. Valančius Public Library of Kretinga District Municipality, J. K. Chodkevičiaus g. 1B, LT-97130 Kretinga (biblioteka@kretvb.lt) – compiler and publisher of the “Kretingos krašto enciklopedija” (Kretinga Regional Encyclopaedia)

CC:

Genocide and Resistance Research Centre of Lithuania (centras@genocid.lt)
Ms Faina Kukliansky, Chair of the Lithuanian Jewish (Litvak) Community (via the Community mailbox info@lzb.lt)
Vilna Gaon Museum of Jewish History (muziejus@jmmuseum.lt)
Arvydas Daunoravičius, Head of the Delegation of the Republic of Lithuania to the International Holocaust Remembrance Alliance (IHRA) (arvydas.daunoravicius@urm.lt)

Date – the date of the qualified electronic signature. No. DRB-004

REQUEST CONCERNING THE ARTICLES “DARBĖNAI”, “DARBĖNŲ MSTL. SENOSIOS ŽYDŲ KAPINĖS” AND “JOSKAUDŲ ALKOS, AUKOS KALNAS” OF THE KRETINGA REGIONAL ENCYCLOPAEDIA: NAME THE PERPETRATORS OF THE 1941 KILLINGS OF THE JEWS OF DARBĖNAI, ADD THE HISTORY OF THE JEWISH COMMUNITY AND CORRECT THE DATA ON THE KILLING OF THE JEWISH WOMEN OF SKUODAS NEAR ALKA HILL

1. The applicant, the addressee and the nature of the request

I write as an independent researcher. This request sets out my research findings and sources so that the addressees can examine and apply them.

This request is part of my series of requests concerning Darbėnai: at the same time I am submitting request No. DRB-001 to the editors of the Universal Lithuanian Encyclopaedia concerning the article “Darbėnai”, request No. DRB-003 to Kretinga District Municipality Administration, the Ministry of Culture and the Department of Cultural Heritage concerning the marking of the killing sites and the register data, request No. DRB-007 to the Vilna Gaon Museum of Jewish History concerning the museum’s page on Darbėnai, request No. DRB-008 to the Darbėnai Gymnasium of Kretinga District concerning the gymnasium’s pages, request No. DRB-002 to Kretinga District Municipality Administration and Kretinga Museum for texts held, and requests Nos. DRB-005 and DRB-006 to the archives for copies of documents. Each request stands on its own, and the answer to this request does not depend on them. I have not submitted any earlier request to the library concerning these articles. The Kretinga Regional Encyclopaedia article “Joskaudų Alkos, Aukos kalnas” is mentioned in the list of conflicts between sources in request No. SKU-003 of 20 October 2026; that request was not addressed to the library. I raise the question of that article with the library for the first time, in a separate item 4, which concerns a different event (the killing of the Jewish women of Skuodas and their children near Alka hill) and is kept apart from items 1–3.

The website <https://www.kretingosenciklopedija.lt/apie-enciklopedija/> states that the creation of the electronic publication “Kretingos krašto enciklopedija” was supported by Kretinga District Municipality and that the compiler and implementer of the project is the M. Valančius Public Library of Kretinga District Municipality; the same page states that “from 2026 the content of the encyclopaedia is no longer being added to” („nuo 2026 m. enciklopedijos turinys nebepildomas“). I therefore address this request to the library as the controller of the publication’s content. In my understanding, the fact that no new content is being added does not prevent the correction or clarification of articles already published, including the additions to existing articles proposed in this request; if the library considers that any proposed addition cannot be made for that reason, please say so for each such item separately and nonetheless decide on the correction of the inaccurate wordings (for example, in item 4, the words „sušaudytų Darbėnų žydų“). If another body is responsible for the content of the articles, please forward the request to it and inform me.⁷

In this request the numbered parts are the sections of the request, and the items on which the addressee’s decision is requested are marked as items 1, 1b, 2, 3(a)–(c) and 4 (Annex B). Please register this request and give its registration number and the expected reply date.

2. Recipients of copies

To the recipients of copies. Copies are supplied for documentary notice, consideration and preservation within the recipients’ respective remits. This request seeks substantive action only from the institutions controlling the identified texts, sites or records. I do not ask the recipients of copies to take decisions on these texts, sites or records or to direct the addressees’ decisions; the copy to the Head of the IHRA Delegation is sent for information only, not to a body that decides on these texts, sites or records. I ask each recipient of a copy to confirm receipt of this request No. DRB-004 and its Annexes A–C and, where its records rules provide for it, to state its registration number and date. Where this is consistent with the recipient’s powers and practice, I would be grateful to be told whether the material will be retained and how it may be accessed. These are requests, not an assertion that every recipient of a copy is obliged to register or retain this letter.

3. Current texts

The article “Darbėnai” (prepared by R. Vaitkienė, 2022; updated 8 August 2023) states (text captured on 21 October 2026):⁷

„Per nacių Vokietijos okupaciją miestelyje ir jo apylinkėse nužudyta apie 1000 gyventojų ir Dimitravo priverčiamojo darbo stovyklos kalinių. 1941 m. išžudyta Darbėnų žydų bendruomenė (per 540 žmonių).“

(“During the occupation by Nazi Germany about 1,000 inhabitants and prisoners of the Dimitravas forced labour camp were murdered in the town and its surroundings. In 1941 the Jewish community of Darbėnai (over 540 people) was exterminated.”)

The article “Darbėnų mstl. senosios žydų kapinės” (The old Jewish cemetery of the town of Darbėnai; J. Klietkutė, 2013; updated 12 December 2018) states:⁷

„Vokiečiams užėmus Darbėnus, 1941 m. birželio–rugsėjo mėn. žydų bendruomenė, kurią sudarė daugiau kaip 500 žmonių, buvo sunaikinta.“

(“After the Germans occupied Darbėnai, in June–September 1941 the Jewish community, numbering more than 500 people, was destroyed.”)

The same article states: „liepos 14–15 d. pagalbiniai policininkai kapinėse nužudė 7 žydes moteris ir 2 vyrus“ (“on 14–15 July auxiliary policemen murdered 7 Jewish women and 2 men in the cemetery”). I do not ask for this sentence to be corrected – it names the perpetrators and must be kept.⁷ Otherwise the article “Darbėnai” mentions the Jews only as the community of 1765 (24 families), the inter-war Jewish primary school, the synagogue and the Jewish cemetery, and D. Wolffsohn among the notable natives.⁷

4. Item 1. Principal request: name in the article “Darbėnai” the perpetrators of the killings of the Jews of Darbėnai and their acts

This item stands on its own: the decision on it does not depend on the decisions on the other items, and a dispute over one fact does not suspend undisputed corrections.

Victims and events. The victims were the Jews of Darbėnai: men, women, children and the elderly. On 28 June 1941 they were rounded up and driven to Kretinga and back; on 29 June about 150 Jewish men and 4 Soviet prisoners of war were shot; the women and children were confined in the synagogue and, at the end of August and in September 1941, murdered in two killings in the Baltas Kalnas forest (more than 400 in all).^{2, 3, 4} A detailed chronology is given in Annex A.

Defect. The sentence „1941 m. išžudyta Darbėnų žydų bendruomenė (per 540 žmonių)“ is impersonal: it names neither the Germans who shot the Jewish men, nor the local white-armbanders who rounded up the Jews, nor the Darbėnai police precinct and the auxiliary police who confined and murdered the women and children. The texts of the same municipality’s Tourism Information Centre name the perpetrators; in this respect the encyclopaedia article is weaker.⁵

What the sources show. A. Bubnys: “On 28 June 1941, local white-bands gathered all the Jews living in Darbėnai (about 600 persons) for sending them to Kretinga.”; “They were executed with automatic rifles by Germans.”; “The massacre of the women and children of Darbėnai was conducted by the local chief of the police. Over 400 Jewish women and children were killed in total.”² The Holocaust Atlas of Lithuania: „Vakare į sinagogą vėl atvyko policijos viršininkas su 7 baltaraiščiais [sic].“ (“In the evening the chief of police came back to the synagogue with 7 white-armbanders.”)³ According to A. Rukšėnas, the synagogue was guarded by members of the auxiliary police unit, and about 40 Darbėnai policemen and members of the auxiliary police unit took part in the killings of the women and children.⁴ The Kretinga District Tourism Information Centre: „Šioje vietoje 1941 m. rugsėjo pradžioje Darbėnų policininkai ir pagalbiniai policininkai nužudė apie 320 Darbėnų žydų bendruomenės moterų ir vaikų.“ (“At this place, at the beginning of September 1941, Darbėnai policemen and auxiliary policemen murdered about 320 women and children of the Jewish community of Darbėnai.”)⁵ Gedenkorte Europa also states that the women and children were murdered by Lithuanian white-armbanders under the command of the police chiefs of Darbėnai and Kretinga.⁹ A. Rukšėnas’s article was published in the journal of the Genocide and Resistance Research Centre of Lithuania; publication by the Centre gives its statements no additional evidential weight, so I present his data as the author’s statements and treat as their basis the archive files he cites, of which I request copies in requests Nos. DRB-005 and DRB-006.

German role. According to the sources, on 29 June German officers separated the Jewish men and Germans shot them; according to A. Rukšėnas, the chief of the precinct received the task of killing the women and children „iš aukštesniųjų įstaigų“ (“from higher authorities”), which he does not name.^{2, 4} The proposed text neither diminishes nor invents the German role.

I ask the library to replace the wording „1941 m. išžudyta Darbėnų žydų bendruomenė (per 540 žmonių).“ in the article “Darbėnai” with:

„1941 m. birželio 28 d. vietos baltaraiščiai suvarė visus Darbėnų žydus ir išsiuntė juos į Kretingą; į Kretingą žydai buvo nuvaryti pėsčiomis, juos lydėjo ginkluoti vokiečių kariai, o vėliau žydai buvo gražinti į Darbėnus. Birželio 29 d. vokiečių karininkai atskyrė žydų vyrus ir vokiečiai už miestelio, pamiškėje prie Darbėnų–Lazdininkų kelio, sušaudė apie 150 žydų vyrų ir 4 sovietų karo belaisvius. Žydų moterys ir vaikai buvo uždaryti sinagogoje, kurią saugojo vietos pagalbinė policija. 1941 m. rugpjūčio pabaigoje–rugsėjo mėn. Darbėnų policijos nuovados viršininko vadovaujami vietos policininkai ir baltaraiščiai (pagalbiniai policininkai) Balto kalno miške nužudė daugiau kaip 400 žydų moterų ir vaikų. Iš viso 1941 m. nužudyta per 540 Darbėnų žydų.“

English control: “On 28 June 1941 local white-armbanders rounded up all the Jews of Darbėnai and sent them to Kretinga; the Jews were driven there on foot, escorted by armed German soldiers, and were later returned to Darbėnai. On 29 June German officers separated the Jewish men, and Germans shot about 150 Jewish men and 4 Soviet prisoners of war outside the town, at the edge of the forest by the Darbėnai–Lazdininkai road. The Jewish women and children were confined in the synagogue, which was guarded by the local auxiliary police. At the end of August and in September 1941, local policemen and white-armbanders (auxiliary policemen) led by the chief of the Darbėnai police precinct murdered more than 400 Jewish women and children in the Baltas Kalnas forest. In all, over 540 Jews of Darbėnai were murdered in 1941.”

German soldiers on the road to Kretinga are mentioned by A. Bubnys, and the armed German escort by the testimony of R. Šatlienė quoted by A. Rukšėnas.^{2, 4} In the proposed text I have kept the article’s number of victims („per 540“, “over 540”); other sources give 576 (A. Rukšėnas) and 596 (the Kretinga County commission of 1945) – I ask about them in item 3(a).^{2, 4} I describe no person as having personally shot. Please state the date of the change and provide the link to the updated text. If you do not accept the proposed text, please give a reasoned answer on each part of it and identify the primary sources used.

I take as the reference the formations and acts named in A. Bubnys’s study and in the texts of the Kretinga District Tourism Information Centre; the length and detail of a text may differ by medium, but a text omitting those formations and acts would not be accurate.

Item 1b. The article “Darbėnų mstl. senosios žydų kapinės”

Separately from item 1, I ask that the wording „Vokiečiams užėmus Darbėnus, 1941 m. birželio–rugsėjo mėn. žydų bendruomenė, kurią sudarė daugiau kaip 500 žmonių, buvo sunaikinta.“ be replaced with:

„Vokiečiams užėmus Darbėnus, 1941 m. birželio–rugsėjo mėn. žydų bendruomenė, kurią sudarė daugiau kaip 500 žmonių, buvo sunaikinta: birželio 29 d. žydų vyrus sušaudė vokiečiai, o moteris ir vaikus 1941 m. rugpjūčio pabaigoje–rugsėjo mėn. Balto kalno miške nužudė Darbėnų policijos nuovados viršininko vadovaujami vietos policininkai ir baltaraiščiai (pagalbiniai policininkai).“

English control: “After the Germans occupied Darbėnai, in June–September 1941 the Jewish community, numbering more than 500 people, was destroyed: on 29 June the Jewish men were shot by Germans, and at the end of August and in September 1941 the women and children were murdered in the Baltas Kalnas forest by local policemen and white-armbanders (auxiliary policemen) led by the chief of the Darbėnai police precinct.”

The proposed text keeps the whole present sentence and only adds the perpetrators, on the basis of the same sources as in item 1.^{2, 3, 4, 5} Please state the date of the change or give reasons for not accepting it.

Historical standard

The Working Definition of Holocaust Denial and Distortion of the International Holocaust Remembrance Alliance (IHRA), adopted at the IHRA Plenary in Toronto on 10 October 2013, is legally non-binding; I apply it as an interpretive standard. It states that Holocaust distortion refers, inter alia, to: “Intentional efforts to excuse or minimize the impact of the Holocaust or its principal elements, including collaborators and allies of Nazi Germany” (official IHRA Lithuanian translation: „Tyčinėmis pastangomis pateisinti arba sumenkinti Holokausto poveikį arba jo esminius elementus, įskaitant nacistinės Vokietijos kolaborantus ir šalininkus“).¹⁴ The IHRA 2021 publication “Understanding Holocaust Distortion” gives as an example (p. 7) that asserting that the Holocaust is not relevant to a nation’s history because it was a Nazi German organized crime “could be a form of distortion if it ignores the roles played by local collaborators or members of the Axis in the crimes of the Holocaust”; it also identifies (p. 8, in the context of the concentration and death camps established by Nazi Germany) as a form of distortion one that “shifts sole blame for the Holocaust onto local collaborators” while ignoring Nazi Germany’s responsibility for the genocide.¹⁴ I apply this example by analogy only: the encyclopaedia articles do not assert that the Holocaust is irrelevant to Lithuanian history, but their sentences on the 1941 killings name neither the Lithuanian nor the German perpetrators. The Universal Lithuanian Encyclopaedia article “Holokaustas” states: „Lietuvoje per nacių Vokietijos okupaciją Holokaustą 1941–44 organizavo vokiečiai, bet į šį nusikaltimą buvo įtraukta dalis vietos gyventojų ir kolaboruojančių institucijų (vadinamoji lietuvių savivalda).“ (“In Lithuania, during the Nazi German occupation, the Holocaust of 1941–44 was organised by the Germans, but part of the local population and collaborating institutions (the so-called Lithuanian self-government) were drawn into this crime.”)¹⁵ The proposed text therefore names, separately, the acts of the Germans and those of the Lithuanian formations.

I apply this standard to the effect of the text on the reader; this is my application, as a researcher, of a non-binding standard, not a statement about anyone’s intentions. The wordings „1941 m. išžudyta Darbėnų žydų bendruomenė (per 540 žmonių)“ and „[...] žydų bendruomenė [...] buvo sunaikinta“ create a risk of distorting the history of the Holocaust under that interpretive standard, because they do not name the acts of Lithuanian formations described in published research – the rounding up of the Jews by local white-armbanders and the killing of more than 400 Jewish women and children by local policemen and white-armbanders (auxiliary policemen) led by the chief of the Darbėnai police precinct. This assessment concerns the effect of the text on the reader, not the intentions of its authors. I do not assert that this text is Holocaust denial, that it meets the element of intent mentioned in the definition, or that IHRA has decided anything about it.

I do not assert that any editor, author or employee has committed a criminal offence. This is a request for historical accuracy and does not depend on any criminal-law assessment.

5. Item 2. History of the Jewish community of Darbėnai in the article “Darbėnai”

Please enter the following sentences in the article “Darbėnai” or give reasons for not entering them:

„XVIII a. antrojoje pusėje Darbėnų turgaus aikštėje stovėjo sinagoga; 1816 m. miestelyje gyveno 44 žydų šeimos, 1897 m. iš 2059 gyventojų 1129 buvo žydai. Tarpukariu veikė Talmud Toros ir Tarbut tinklo hebrajų mokyklos, hebrajų ir jidiš bibliotekos, sionistų organizacijos, Hechaluc ir

Makabi skyriai, labdaros draugijos; 1931 m. visos 25 miestelio krautuvės priklausė žydams.
Paskutinis Darbėnų rabinas – Iseris Vaisbordas.“

English control: “In the second half of the 18th century a synagogue stood in the market square of Darbėnai; in 1816, 44 Jewish families lived in the town; in 1897, 1,129 of the 2,059 inhabitants were Jews. Between the wars there were Talmud Torah and Tarbut-network Hebrew schools, Hebrew and Yiddish libraries, Zionist organisations, branches of HeChalutz and Maccabi, and charitable societies; in 1931 all 25 shops of the town belonged to Jews. The last rabbi of Darbėnai was Iser Vaisbord.”

Sources: the text of the Vilna Gaon Museum of Jewish History (the synagogue, 1816) and Pinkas Hakehillot Lita (population figures, institutions, shops, the rabbi).^{6, 8} I do not enter the number of Jews for 1923, because Pinkas Hakehillot Lita gives 601 Jews for the town and A. Rukšėnas for the whole rural district.^{4, 6} These sources are secondary; the editors may check and refine them. I ask the library to research independently and prepare a fuller, source-based account of the Jewish community of Darbėnai, treating the material I have supplied (Annex A) as a starting point, not a finished account; I particularly ask that it assess the book “Darbėnų žydai / The Jews of Darbėnai” published in Darbėnai in 2020 (Annex C, C9). Rejection or deferral of this item does not defer item 1.

6. Item 3. Sources and documents held

Please provide the following data and documents held, or state that they are not held:

- (a) the sources of the figures “over 540” and “about 1,000 inhabitants and prisoners of the Dimitravas forced labour camp” in the article “Darbėnai”, and whether the Jews of Darbėnai and Skuodas are included in the figure “about 1,000”;
- (b) the sources of the statements in the article “Darbėnų mstl. senosios žydų kapinės” on the killings in the cemetery on 26 June and 14–15 July 1941;
- (c) the rules or procedure held for preparing, editing and approving articles of the Kretinga Regional Encyclopaedia (if any) – who decides on changes to articles.

7. Item 4. The article “Joskaudų Alkos, Aukos kalnas”: the killing of the Jewish women of Skuodas and their children near Alka hill

This item stands on its own and concerns a different event from items 1–3: it is not about the Jews of Darbėnai but about the Jewish women of Skuodas and their children murdered near Alka hill (killing site and graves – Register of Cultural Property unique code 10978; Holocaust Atlas of Lithuania item No. 146). I do not transfer data from this item into the account of the killing of the Jews of Darbėnai, nor data on the Darbėnai killings into this item. This item is not part of Annex A.¹³

Current text. The article “Joskaudų Alkos, Aukos kalnas” (L. Buikienė, 2010; updated 18 October 2018) reads (text captured on 21 October 2026): „Ant kalno žmonės vengia eiti po vieną (galbūt dėl 1941 m. čia sušaudytų Darbėnų žydų).“ (“People avoid going onto the hill alone (perhaps because of the Jews of Darbėnai shot here in 1941).”) The article contains no other information on the killings.¹³

Defect. According to the Register of Cultural Property, the Atlas and A. Bubnys, those murdered near Alka hill were the Jewish women of Skuodas and their children, driven there from the Dimitravas forced labour camp; I have found nothing in the sources reviewed indicating that Jews of Darbėnai were killed there. The sentence does not name the perpetrators, and the word “shot” is inexact:

according to the sources the women were shot, but the 1944 commission found no gunshot wounds on the children's bodies.¹³

What the sources show. Holocaust Atlas of Lithuania: „1941 m. rugpjūčio 15 d. į Dimitravo stovyklą atvyko keliolika Skuodo pagalbinių policininkų. [...] Šaudė apie 20 Skuodo pagalbinės policijos būrio vyrų ir 4 vietiniai, aplinkinių kaimų gyventojai, savanoriai.“ (“On 15 August 1941 a dozen or so Skuodas auxiliary policemen arrived at the Dimitravas camp. [...] The shooting was carried out by about 20 men of the Skuodas auxiliary police unit and 4 locals, residents of the surrounding villages, volunteers.”); „Komisija surado 510 nužudytųjų lavonų (31 vaiko, 94 paauglių ir 385 moterų). Vaikų lavonuose šautinių žaizdų nerasta.“ (“The commission found 510 bodies of murdered people (31 children, 94 adolescents and 385 women). No gunshot wounds were found on the children's bodies.”) A. Bubnys: “About 20 participants from Skuodas squad and 4 local volunteer residents from surrounding villages carried out those shootings.” The Atlas relies on A. Bubnys's research, and A. Bubnys on documents of the post-war Soviet security and judicial institutions, so these sources are not independent of one another; those documents must be assessed with their origin in mind.¹³ The sources I have seen name no German unit near Alka hill; I do not enter one in the proposed text and assert nothing further about the German role, except that the killing took place during the Nazi German occupation. The register, the Atlas and A. Bubnys's research name the person who directed the shooting; I do not enter his name in the proposed text, because I have not seen the primary sources on his role.

The entry of Register of Cultural Property object No. 10978 “Skuodo žydų žudynių vieta ir kapai” (Killing site and graves of the Jews of Skuodas; Darbėnai eldership, Joskaudai village) (field 7.5) also states: „Šaudė apie 20 Skuodo pagalbinės policijos būrio vyrų ir 4 vietiniai, aplinkinių kaimų gyventojai, savanoriai.“ (“The shooting was carried out by about 20 men of the Skuodas auxiliary police unit and 4 locals, residents of the surrounding villages, volunteers.”) and „Nurodoma, jog buvo nužudyti ir užkasti 510 žydų: 385 moterys, 94 paaugliai, 31 vaikas.“ (“It is stated that 510 Jews were murdered and buried: 385 women, 94 adolescents, 31 children.”) (I read the entry through an automated browser, Annex C, C13).¹³ In its entry on Darbėnai, Pinkas Hakehillot Lita lists the Alka-hill site (510 women and children, 15–16 August 1941) among the Darbėnai killing sites and dates the killing of the Darbėnai women and children to 15–16 August; according to A. Rukšėnas, about 40 Jewish women of Darbėnai were held at the Dimitravas camp but were returned to Darbėnai before they were shot.^{4, 6} The register, the Atlas and A. Bubnys's research identify the Alka-hill victims as the Jewish women of Skuodas and their children; the article's wording probably derives from such a listing of sites together. The same encyclopaedia's article “Joskaudų piliakalnis” (R. Vaitkienė, 2022; updated 15 October 2024) states that „Skuodo pagalbiniai policininkai, padedami Dimitravo priverčiamąjo darbo stovyklos apsauginių, sušaudė Dimitrave kalintas Skuodo žydes su vaikais“ (“Skuodas auxiliary policemen, assisted by the guards of the Dimitravas forced labour camp, shot the Jewish women of Skuodas held at Dimitravas together with their children”); the register, the Atlas and A. Bubnys do not record the camp guards' participation in this killing, so I have not entered it in the proposed text. If the library holds a source for that statement, please identify it, so that the two articles can be brought into line.¹³

I ask the library to replace, in the article “Joskaudų Alkos, Aukos kalnas”, the words „sušaudytų Darbėnų žydų“ (“the Jews of Darbėnai shot”) with the words „nužudytų Skuodo žydžių ir jų vaikų“ (“the Jewish women of Skuodas and their children murdered”), and to enter the following text after the paragraph containing those words:

„1941 m. rugpjūčio 15 d., nacistinės Vokietijos okupacijos metu, Alkos kalno papėdėje, Jazdų (Joskaudų) miške, apie 20 Skuodo pagalbinės policijos būrio vyrų ir 4 vietiniai savanoriai nužudė Skuodo žydes ir jų vaikus, atvartus iš Dimitravo priverčiamojo darbo stovyklos. 1944 m. gruodžio mėn. komisija rado 4 kapavietes ir 510 nužudytųjų palaikų (385 moterų, 94 paauglių ir 31 vaiko); vaikų palaikuose šautinių žaizdų nerasta.“

(English control: “On 15 August 1941, during the Nazi German occupation, at the foot of Alka hill, in the Jazdai (Joskaudai) forest, about 20 men of the Skuodas auxiliary police unit and 4 local volunteers murdered the Jewish women of Skuodas and their children, driven there from the Dimitravas forced labour camp. In December 1944 a commission found 4 graves and the remains of 510 murdered people (385 women, 94 adolescents and 31 children); no gunshot wounds were found on the children’s remains.”)

I write “murdered”, not “shot”, because the 1944 commission found no gunshot wounds on the children’s remains. The proposed text corresponds in substance to the text of an additional plaque proposed to Kretinga District Municipality in request No. SKU-003 of 20 October 2026; this is my first approach to the library on this question. Please state the date of the change and give the URL of the updated text, or state with reasons why the text is not changed, and state the sources used. Rejection or postponement of this item does not postpone items 1–3, and rejection or postponement of items 1–3 does not postpone this item.

8. Missing data and the addressee’s responsibility

Some data are not available to me. Annex C lists them separately: data I searched for but did not find (stating where I searched); documents I know of from other sources but have not seen (stating who cites them and where); and documents I cannot yet obtain. That I did not find something does not mean that no such document exists. The addressees control the texts, sites and records identified and are responsible for their content; they can call on specialists and have access to holdings and archives, and so can prepare for their public texts, as fully and accurately as possible, the history of the Jewish community of Darbėnai. I ask them to do so, treating the material I have supplied as a starting point, not a finished account. The incompleteness of my material is not a reason not to correct the defects identified in the texts.

9. Historical truth and reconciliation

Eighty-one years have passed since the end of the Holocaust, and thirty-six years since Lithuania restored its independence. There has been ample time for Lithuania to research, document, acknowledge and accurately present the history of the destruction of its Jewish communities, including the documented roles of Lithuanian individuals, institutions and formations in their persecution, dispossession and murder.

It is deeply regrettable that, after so many decades, we must still struggle over the public acknowledgment of established historical facts. These disputes should no longer be battles over national memory, but shared efforts to establish historical truth.

Reconciliation cannot be built upon silence, omission, euphemism or the displacement of responsibility. It must begin with an honest acknowledgment of what happened, who suffered, who acted and what the historical evidence establishes. Recognizing documented Lithuanian participation does not assign collective guilt to the Lithuanian people; it establishes the historical responsibility of those individuals and institutions whose actions the records demonstrate.

Historical truth and reconciliation are not merely obligations to the dead. They are responsibilities to the living and to future generations. The lessons of the Holocaust must be taught accurately, understood honestly and applied to the present, so that hatred, persecution and genocide may never be repeated.

The responsibility to preserve and tell this history truthfully belongs to all of us. I therefore submit this request in the spirit of historical truth, accountability and reconciliation, and ask your institution to contribute through accurate research, explicit acknowledgment and appropriate correction of the public record.

10. Answer requested and procedure

For each item – 1, 1b, 2, each of 3(a)–(c) and 4 – I ask you to state the decision (accepted, accepted in part, or not accepted), with the factual reasons and sources; if you do not accept the proposed wording, to propose a source-based alternative that keeps the data on the Lithuanian formations and their acts; to state which sources you examined; and to state the registration number of this request, the competent decision-maker, the date of the decision and the implementation date, and provide the link to the updated text or a photograph.

Please examine this request under the procedure established by the Law of the Republic of Lithuania on Public Administration and within the period set by Article 10(4) of that Law, insofar as it applies. Please examine the part requesting documents and information (items 3(a)–(c)) under Article 2(1)(1), Article 4(1) and Article 13(1) of the Law of the Republic of Lithuania on the Right to Obtain Information and on the Re-use of Data; if part of the data falls within the exclusions in Article 2(2) of that Law, please provide the remainder under Article 14(3) and give reasons for any refusal. Insofar as Article 10(5) of the Law on Public Administration applies, please state in the decision its legal and factual basis, the reasons, the appeal procedure, the decision-maker and the date of the decision. If the proposals are accepted, please also state the implementation deadline. I distinguish the duty to provide documents and information already held from decisions on the content of the encyclopaedia articles. If you consider these periods inapplicable, please say so and indicate the expected reply date.

Annexes

Annex A – History of the Jewish community of Darbėnai (the applicant's research findings, with footnotes and a list of conflicts between sources; the same as in request No. DRB-001).

Annex B – Table 1: item decision matrix; Table 2: formations, acts and sources; Table 3: comparison of the wording with the sources.

Annex C – Missing-data inventory.

Yours faithfully

Grant Arthur Gochin

Citizen of the Republic of Lithuania

Footnotes

1. Visuotinė lietuvių enciklopedija (Universal Lithuanian Encyclopaedia), article “Darbėnai”, section “Istorija”, <https://www.vle.lt/straipsnis/darbenai/> (text captured on 21 October 2026).

2. A. Bubnys, *The Holocaust in the Lithuanian Province in 1941* (International Commission for the Evaluation of the Crimes of the Nazi and Soviet Occupation Regimes in Lithuania), section “Darbėnai”, pp. 39–40 (context pp. 36–39; on the Dimitravas camp pp. 48–50), https://www.komisija.lt/wp-content/uploads/2016/06/A.Bubnys_Province_ENG.pdf (the

applicant's PDF copy read on 21 October 2026). The author's sources: "Hitleriniai žudikai Kretingoje" (Vilnius, 1960), pp. 10, 33–39; "Masinės žudynės Lietuvoje 1941–1944", part 2 (Vilnius, 1973), pp. 144, 395; LYA, f. K-1, ap. 6, b. 42, l. 17 (on I. Simonaitis). Secondary source; the applicant has not seen the documents it cites (Annex C, C1–C3).

3. Holocaust Atlas of Lithuania (Vilna Gaon Museum of Jewish History, with the Austrian association Verein Gedenkdienst), items No. 156 "Darbėnų žydų vyrų žudynės" (Mass Murder of the Jewish Men from Darbėnai), No. 157 "Darbėnų žydų moterų žudynės" (Mass Murder of the Jewish Women from Darbėnai) and No. 222 "Darbėnų žydų moterų ir vaikų žudynės" (Mass Murder of the Jewish Women and Children of Darbėnai), http://www.holocaustatlas.lt/main.php?l=LT&act=a_atlas/search/page/1/item/157/ (also .../item/156/ and .../item/222/; English version – l=EN; all captured on 21 October 2026). The Atlas gives as its source A. Bubnys, "Holokaustas Lietuvos provincijoje 1941 metais", pp. 51–52.

4. A. Rukšėnas, "Holokaustas Lietuvoje: Kretingos apskrities Palangos ir Darbėnų valsčių žydų bendruomenių žūtis 1941 m. vasarą ir rudenį" (The Holocaust in Lithuania: the destruction of the Jewish communities of the Palanga and Darbėnai rural districts of Kretinga County in the summer and autumn of 1941), *Genocidas ir rezistencija*, 2015, No. 1(37), pp. 26–46, especially pp. 28, 30–33, 36–39 and notes 2–23, 69–116, 160–184, <https://www.zurnalai.vu.lt/gr/lt/article/download/36734/34703/96727> (read on 21 October 2026). The journal is published by the Genocide and Resistance Research Centre of Lithuania; the article's statements are given as the author's statements. The author relies on LYA f. K-1, ap. 58, b. 1973/3, 19731/3, 28102/3, 11457/3, 9072/3, P-18123, P-18702, 44552/3; ap. 46, b. 1266, 1147 and LCVA f. MK-1, b. 18; the applicant has not seen these files (Annex C, C1, C2, C4).

5. Kretinga District Tourism Information Centre, pages "Darbėnų žydų I žudynių vieta ir kapas", "Darbėnų žydų II žudynių vieta ir kapas" and "Darbėnų žydų III žudynių vieta ir kapas" (Killing site and grave of the Jews of Darbėnai I, II, III), <https://aplankykkretinga.lt/ka-veikti/lankytnos-vietos/darbenu-zydu-i-zudyniu-vieta-ir-kapas/> (also .../darbenu-zydu-ii-zudyniu-vieta-ir-kapas/ and .../darbenu-zydu-iii-zudyniu-vieta-ir-kapas/; all captured on 21 October 2026); also the page "Meninė kompozicija „Obelis“ Darbėnuose" (.../menine-kompozicija-obelis-darbenuose/) and the press release of the Kretinga District Municipality Administration "Darbėnuose įamžintas genocido aukų atminimas" (<https://www.atviraklaipeda.lt/2020/09/22/darbenuose-iamzintas-genocido-auku-atminimas/>, 22 September 2020; captured on 21 October 2026).

6. D. Levin (ed.), J. Rosin, *Pinkas Hakehillot Lita* (Jerusalem: Yad Vashem, 1996), pp. 209–212, entry "Darbenai", English translation by S. Yannai, JewishGen, https://www.jewishgen.org/yizkor/pinkas_lita/lit_00209.html (read on 21 October 2026). Secondary source; it relies on Yad Vashem Archives document O-33/979 and the press of the time.

7. Kretingos krašto enciklopedija (Kretinga Regional Encyclopaedia; M. Valančius Public Library of Kretinga District Municipality), articles "Darbėnai" (prepared by R. Vaitkienė, 2022; updated 8 August 2023), <https://www.kretingosenciklopedija.lt/geografija/rajono-administracinis-teritorinis-suskirstymas-ir-valdymas/miestai-ir-miesteliai/darbenai/>, and "Darbėnų mstl. senosios žydų kapinės" (The old Jewish cemetery of Darbėnai; J. Klietkutė, 2013; updated 12 December 2018), <https://www.kretingosenciklopedija.lt/kultura/kulturos-paveldas/istorinis-paveldas/laidojimo-vietos/zydu-kapines-ir-holokausto-auku-kapai/darbenu-mstl-senosios-zydu-kapines/> (both captured on 21 October 2026); page "Apie enciklopediją" (About the encyclopaedia; updated 20 February 2026), <https://www.kretingosenciklopedija.lt/apie-enciklopedija/> (captured on 21 October 2026).

8. Vilna Gaon Museum of Jewish History, page "Darbėnai (Dorbyan, דורבאן)", <https://www.jmuseum.lt/darbenai-dorbyan-d-arby-an/> (captured on 21 October 2026).

9. Gedenkorte Europa 1939–1945, "Darbėnai", https://gedenkorte-europa.eu/de_de/darb-nai.html (read on 21 October 2026). Secondary source; it cites A. Bubnys's work and Ch. Dieckmann, "Deutsche Besatzungspolitik in Litauen 1941–1944" (Göttingen, 2011), vol. 1, pp. 389, 670, which the applicant has not seen (Annex C, C8).

10. Register of Cultural Property, objects No. 10977 "Darbėnų žydų žudynių vieta ir kapas I", No. 24195 "Darbėnų žydų žudynių vieta ir kapas II" and No. 10976 "Darbėnų žydų žudynių vieta ir kapas III" (Killing site and grave of the Jews of Darbėnai I, II, III), field 7.5, <https://kvr.kpd.lt/heritage/Pages/KVRDetail.aspx?lang=lt&MC=10977> (also MC=24195 and MC=10976). Direct access to the register's website was blocked on 21 October 2026; the text was read from the rendered page by an automated browser.

11. Report of the chief of the Darbėnai police precinct of 15 August 1941 to the Chief of Police of Kretinga County, published in "Masinės žudynės Lietuvoje 1941–1944", part 2 (Vilnius, 1973), p. 144; cited after A. Bubnys (footnote 2) and A. Rukšėnas (footnote 4, his note 82). The applicant has seen neither the publication nor the original; the location of the original in the archives is not known (Annex C, C3).

12. V. Davoliūtė, "Local Testimony and the (Un)Silencing of Sexual Violence in Lithuania under German Occupation during WWII", *Humanities*, 2021, vol. 10, no. 4, article 129, sections 1 and 3, <https://www.mdpi.com/2076-0787/10/4/129>

(read on 21 October 2026). The author cites J. Girtas's confession as "LYA, f. M-1, ap. 18, f. 28102/3"; A. Rukšėnas gives the same file as LYA, f. K-1, ap. 58, b. 28102/3 (Annex C, C4).

13. Kretingos krašto enciklopedija (Kretinga Regional Encyclopaedia), article "Joskaidų Alkos, Aukos kalnas" (L. Buikienė, 2010; updated 18 October 2018), <https://www.kretingosenciklopedija.lt/kultura/kulturos-paveldas/mitologinis-paveldas/kalnai/joskaidu-alkos-aukos-kalnas/> (captured on 21 October 2026) and article "Joskaidų piliakalnis" (R. Vaitkienė, 2022; updated 15 October 2024), <https://www.kretingosenciklopedija.lt/kultura/kulturos-paveldas/archeologinis-paveldas/piliakalniai/joskaidu-piliakalnis/> (captured on 21 October 2026); Register of Cultural Property, object No. 10978 "Skuodo žydų žudynių vieta ir kapai", <https://kvr.kpd.lt/heritage/Pages/KVRDetail.aspx?lang=lt&MC=10978> (direct access blocked on 21 October 2026; the text was read from the rendered page by an automated browser); Holocaust Atlas of Lithuania, item No. 146 "Žydų kalintų Dimitravo stovykloje žudynės" (Killing of the Jews held in the Dimitravas camp; site unique code 10978), http://www.holocaustatlas.lt/main.php?l=LT&act=a_atlas/search/page/1/item/146/ (captured on 21 October 2026; the Atlas relies on A. Bubnys's article "Mažieji Lietuvos getai ir laikinosios izoliavimo stovyklos 1941–1943 metais", *Lietuvos istorijos metraštis. 1999 metai*, Vilnius, 2000, p. 164, which the applicant has not seen); A. Bubnys, *The Holocaust in the Lithuanian Province in 1941*, section "Skuodas and Dimitravas Camp", pp. 48–50 (relying on LYA, f. K-1, ap. 58, b. 47423/3, vol. 2, l. 98, 106–119, vol. 9, l. 127–130 and 149–150, and f. K-1, ap. 8, b. 194 and 197; the applicant has not seen these files; LYA, f. K-1, ap. 8, b. 194, l. 78–80 was requested in request No. SKU-005 of 20 October 2026).

14. IHRA, "Darbinė Holokausto neigimo ir iškraipymo apibrėžtis" (official Lithuanian translation), <https://holocaustremembrance.com/resources/darbine-holokausto-neigimo-ir-iskraipymo-apibrezitis>; English text – IHRA, Understanding Holocaust Distortion: Contexts, Influences and Examples (IHRA, 2021), pp. 46–47 (the definition) and pp. 7–8 (role of local collaborators), <https://holocaustremembrance.com/wp-content/uploads/2023/09/Understanding-Holocaust-Distortion-Contexts-Influences-and-Examples-IHRA.pdf> (both accessed 17 October 2026).

15. VLE article "Holokaustas" (Holocaust), section "Holokaustas Lietuvoje", <https://www.vle.lt/straipsnis/holokaustas/> (text captured on 17 October 2026).

ANNEX A. HISTORY OF THE JEWISH COMMUNITY OF DARBĖNAI

These are the applicant's research findings, which the addressees may verify and develop. Conflicts between sources are stated; figures are not averaged. Footnote numbers correspond to those of the main text. The content of witness testimony is given as the witnesses' statements, not as established facts. This annex is identical in all the Darbėnai requests (DRB-001, DRB-003, DRB-004, DRB-007, DRB-008).

Names

In Lithuanian Darbėnai, in Yiddish Dorbyan (דארביאן) or Drobyan, in Polish Dorbiany, in Russian Дорбяны, in German Dorben; Kretinga District Municipality, Darbėnai eldership.^{6, 8} The killing site of the Jews of Skuodas near Alka hill (unique code 10978) also lies in the territory of the Darbėnai eldership (village of Joskaudai); the Jewish women of Skuodas and their children were murdered there, so this site and its perpetrators are not attributed to the Jews of Darbėnai in this annex.³

Settlement and population

According to the Vilna Gaon Museum of Jewish History, the Jews settled in Darbėnai in the mid-18th century; in 1764, 20 houses belonging to Jews are mentioned, the 1816 inventory lists 44 Jewish families, and in 1868, 738 of 1,308 inhabitants were of the Jewish faith.⁸ According to the Kretinga Encyclopaedia, the community consisted of 24 families in 1765.⁷ According to Pinkas Hakehillot Lita, in 1897, 1,129 (55%) of 2,059 inhabitants were Jews, in 1923, 601 (59%) of 1,018, and in 1940 about 800 of about 2,200.⁶ A. Rukšėnas, relying on the 1923 census, gives 601 Jews for the whole Darbėnai rural district, and, according to him, slightly fewer than 800 Jews lived in the rural district on the eve of the Holocaust.⁴ A. Bubnys writes that on the eve of the Holocaust about 800 Jews (about 40% of the population) lived in Darbėnai, and that in 1897 Jews made up about 80% of the population (this percentage does not match the Pinkas figures).²

Trades, institutions and culture

In the second half of the 18th century the synagogue stood in the market square, opposite the church; most Jewish traders and craftsmen lived around the market square and in Skuodo and Vaineikių streets.⁸ In October 1882 a fire destroyed 40 Jewish houses and 30 shops; in 1909 the town centre, the beit midrash and the synagogue burned down.⁶ According to Pinkas Hakehillot Lita, in 1931 all 25 shops of the town belonged to Jews; Jews owned two sawmills, a flour mill, a bakery, a wool carder and a beverage factory; in 1937 there were 18 Jewish artisans; the Jewish People's Bank closed in 1927; in March 1939, after the Klaipėda region was annexed to Germany, a few Jewish refugee families from Klaipėda settled in Darbėnai.⁶ There were a Talmud Torah and a Hebrew school of the Tarbut network (about 150 children), Hebrew and Yiddish libraries, a drama circle, Zionist parties, "Ivrit u'Techiya", "HaShomer HaTzair-Nezakh", "HeChalutz" (about 40 members in 1933), "Maccabi", the religious youth society "Tiferet Bachurim", and the charitable societies "Gemilut Hesed" and "Linat Tsedek".⁶ Among the rabbis are mentioned Eliyahu Margaliot, Josef Alexander, Yisrael-Isar Levin and Yitzhak Kopilevitz; the last rabbi was Iser Vaisbord (Weisbord).⁶ Darbėnai was the birthplace of the Zionist leader David Wolffsohn (Dovydas Volfsonas), the second president of the World Zionist Organization.^{6, 8} Some Jews emigrated to Canada, South Africa, the United States and Palestine.^{2, 6}

Hostility before 1941

No data on anti-Jewish incidents in Darbėnai in 1938–1940 were found in the sources reviewed (Annex C, C10).

June 1941: occupation and persecution

The German army occupied Darbėnai on 22 June 1941.^{2, 6} According to A. Rukšėnas, in the first days of the war an insurgent unit and a council were formed in Darbėnai, the council including the police chief Simonaitis; the partisans wore white armbands; Bertašius was appointed head of the rural district and Simonaitis chief of the public police precinct.⁴ Pinkas Hakehillot Lita writes that the Jews returning to the town “were met by Lithuanians who harassed them and beat them mercilessly”, and that the Germans looted Jewish homes.⁶ According to A. Bubnys, the Jews were forced to do heavy and degrading work; on 24 June the German town commandant ordered the Jews to sew on yellow badges.² According to A. Bubnys, Raizmanas, brought from Skuodas on 25 June, was tortured (a Gestapo officer put a burning cigarette into his mouth) and shot on 26 June in the forest behind the Jewish cemetery; according to other testimony, the brothers Leiba and Izraelis Raizmanas were shot in the first half of July.^{2, 4}

28–29 June 1941: the round-up and the shooting of the Jewish men

On 28 June local white-armbanders gathered all the Jews of Darbėnai (about 600 people); white-armbanders arrested Rabbi I. Vaisbord and beat him until he lost consciousness – shortly afterwards he was dead (Pinkas Hakehillot Lita and Gedenkorte Europa write that Germans and Lithuanians beat him), and three German officers shot Mote Bloch in front of everyone; the Jews were driven on foot to Kretinga, on the way German soldiers harnessed five Jews to a cart and beat them; in Kretinga the Jews were photographed and sent back.^{2, 3, 6, 9} According to the testimony of R. Šatlienė, the column was escorted by armed German soldiers and one Lithuanian white-armbander.⁴ Pinkas Hakehillot Lita writes that the accompanying Lithuanians beat the Jews with whips on the way.⁶ On 29 June six German officers separated the Jewish men; according to A. Rukšėnas, the men were held in the yard of the pharmacy; about 150 Jewish men and 4 Soviet prisoners of war were shot with automatic weapons by Germans at the edge of the forest, on the left side of the Darbėnai–Lazdininkai road (now Palangos Street; unique code 10976).^{2, 4, 10} A. Rukšėnas found no data that the Darbėnai police or auxiliary police took part directly in this killing.⁴

29 June–September 1941: the synagogue as a ghetto

In the evening of 29 June the women and children (according to A. Rukšėnas, also some elderly men) were confined in the synagogue.^{2, 4} According to A. Rukšėnas, the synagogue was guarded by members of the auxiliary police unit; the German commandant and the head of the rural district S. Bertašius were in charge of feeding the prisoners; some of the women (50–60) were sent to work for farmers.⁴ According to A. Bubnys, the local white-armbanders beat the prisoners and for days gave them no food.² Pinkas Hakehillot Lita writes that the Lithuanian guards would storm into the synagogue at night and “do with the women as they saw fit”; V. Davoliūtė, relying on testimony and on the confession of J. Girtas, writes of rapes committed by local collaborators and of the gymnasium pupil Estera Kverelytė, whom a local man wearing a white armband took into the forest, where she was found murdered.^{6, 12} In July 1941 (according to A. Rukšėnas on 13–14 July; according to the Kretinga Encyclopaedia on 14–15 July), several Jewish women taken out of the synagogue were murdered in the Jewish cemetery: A. Bubnys writes of four old women killed by a town white-armbander; the Kretinga Encyclopaedia of 7 women and 2 men killed by auxiliary

policemen.^{2, 4, 7} On 15 August 1941 the chief of the Darbėnai police precinct reported to the Chief of Police of Kretinga County that over 400 Jews were still held in the synagogue and asked for five hired policemen “until the local Jews were sent to camps” (in A. Bubnys’s rendering).^{2, 11}

End of August–September 1941: the killings in the Baltas Kalnas forest

The first killing (by the road to Vaineikiai; unique code 10977). According to A. Bubnys, around the beginning of September the chief of the local police drew up a list of women with small children and returned in the evening with 7 “partisans”; about 100 women and an unknown number of children were taken along Vaineikių Street to the forest and killed with sticks, forks and axes; small children were thrown alive into the pit; the killing was conducted by the local chief of police.² According to A. Rukšėnas, around the end of August the chief of the precinct, Kazys Ražauskas, received from higher authorities the task of carrying out the execution; about 40 Darbėnai policemen and members of the auxiliary police unit took part; two groups were driven to the site (100–120 and about 200 victims); the victims were killed with clubs fitted with iron and by shooting; the clothes were taken to the Darbėnai police; in all, 320 Jewish women and children were murdered by the Vaineikiai road.⁴ The Kretinga District Tourism Information Centre: “Darbėnai policemen and auxiliary policemen murdered about 320 women and children of the Jewish community of Darbėnai”.⁵

The second killing (towards the Kašučiai road; unique code 24195). According to A. Bubnys, the remaining women and girls were killed a week later.² According to A. Rukšėnas, about 60 Jewish women remained in the synagogue, and about 40 more girls were brought from the Dimitravas camp; an officer of the Kretinga district security and criminal police with a group of auxiliary policemen came “to help” the Darbėnai policemen and members of the auxiliary police unit; the victims’ belongings were taken to Darbėnai and to Kretinga; individual perpetrators acquired victims’ property.⁴ The Tourism Information Centre: at the end of September “auxiliary policemen shot about 60 women of the Jewish community of Darbėnai and about 40 girls of the Jewish community of Skuodas brought from the Dimitravas camp”.⁵ The sources differ on the origin of the girls brought from Dimitravas (see below). By A. Rukšėnas’s count, about 420 members of the Darbėnai Jewish community were murdered at the two sites in the Baltas Kalnas forest, 576 in all; he identified 33 Darbėnai policemen, their auxiliaries and a rural district official who contributed indirectly to the killings (arrests, escort, digging of pits), of whom, according to him, 13 shot victims themselves.⁴ I do not give these persons’ names in this annex, because I have not seen the sources on their roles.

Survivors, the post-war period and commemoration

According to A. Rukšėnas, more than 10 members of the community escaped death, among them R. Šatėlienė, A. Šubic, F. Zimanaitė, E. Varpol and Ch. Brezenberg; Barbora Žiliūtė of the village of Medomiškiai hid ten Jews.⁴ On 11 April 1945 the Kretinga County commission recorded that 596 people had been murdered in the town of Darbėnai (according to A. Rukšėnas, the source does not state the victims’ nationality).^{2, 4} The killing sites are entered in the Register of Cultural Property (10976 and 10977 in 1993, 24195 in 1997); their field 7.5 attributes the executions to organisation by the “authorities of Nazi Germany”.¹⁰ According to the Atlas, the monuments’ inscriptions read: “At this place 140 Jews were murdered in 1941” and “In memory of 144 victims of fascist terror, 1941” (the men’s killing site); in Yiddish, “At this place in 1941 the Hitlerites and their local helpers murdered 300 Jews – women and children”; “At this place 100 Jews were murdered in 1941”.³ In September 2020 the site of the synagogue was marked and two memorial stones (memorial plaques) were laid (for E. Kverelytė and the photographer E. Bruckus; the surname is spelled Kverelytė /

Kvelerytė in the sources); in 2021 the composition “Obelis” (Apple Tree) was unveiled in the market square, bearing the names of D. Wolffsohn and of 14 Lithuanian rescuers.⁵

Conflicts between sources and dependency

(1) Dates of the killings of the women and children: Pinkas Hakehillot Lita – “a few days later”, 15–16 August and Rosh Hashanah; G. Erslavaitė (according to A. Rukšėnas) – end of July and beginning of September; A. Bubnys – beginning of September and a week later; A. Rukšėnas – end of August and beginning of September; the Tourism Information Centre – beginning of September and end of September; the register entries – “July–August” (10977) and “beginning of September” (24195).^{2, 4, 5, 6, 10} A. Rukšėnas rejects the end-of-July date because on 15 August over 400 Jews were still in the synagogue.⁴ (2) Numbers: about 600 rounded up (A. Bubnys, the Atlas), 600–700 or about 1,000 (witnesses according to A. Rukšėnas); men – 140, 144, 145 or 150; women and children – “over 400” (A. Bubnys), 320 + 100 (A. Rukšėnas, the Tourism Centre), 300 + 100 (inscriptions, register); in all – about 540 (VLE), over 540 (Kretinga Encyclopaedia), 576 (A. Rukšėnas), 596 (the 1945 commission).^{1, 2, 3, 4, 5, 7, 10} (3) The about 40 girls brought from Dimitravas: A. Bubnys (relying on LYA, f. K-1, ap. 8, b. 194) and the Tourism Information Centre – Jewish women of Skuodas; A. Rukšėnas – about 40 Jewish women of Darbėnai held in the Dimitravas camp.^{2, 4, 5} (4) The precinct chief: Simonaitis (end of June) and Kazys Ražauskas (end of August) – A. Rukšėnas; “Ignas Simonaitis” – A. Bubnys.^{2, 4} (5) Addresses and codes of the sites: the Tourism Information Centre’s page “Darbėnų žydų I žudynių vieta ir kapas” (killing of the women and children, register object 10977) gives the address “Palangos g.” of the men’s killing site (10976); lt.wikipedia numbers the sites differently from the register; the code 10978 given in Atlas item No. 222 belongs to the killing site of the Jews of Skuodas.^{3, 5, 10} (6) Dependency: the Atlas relies on A. Bubnys; A. Bubnys and A. Rukšėnas partly rely on the same 1960 and 1973 publications and the same testimony of R. Šatėlienė, so they are not fully independent.^{2, 3, 4} (7) Time of settlement: A. Bubnys writes that the Jews settled in Darbėnai at the beginning of the 19th century, whereas the Vilna Gaon Museum of Jewish History and the Kretinga Encyclopaedia mention Jews in Darbėnai as early as 1764–1765.^{2, 7, 8} (8) In A. Bubnys’s work the origin of the girls from Dimitravas follows from the context – they are described in the section on Skuodas and the Dimitravas camp.²

ANNEX B

Table 1. Item decision matrix

For each item please enter the decision, reasons, sources and the target publication date.

Item 1	
Current text and location	Kretinga Regional Encyclopaedia, article “Darbėnai”: „1941 m. išžudyta Darbėnų žydų bendruomenė (per 540 žmonių).“
Defect / question	Impersonal “was exterminated”: the local white-armbanders, the Germans, the auxiliary police and the policemen and white-armbanders led by the chief of the Darbėnai police precinct are not named; the text is weaker than the texts of the municipal Tourism Information Centre.
Requested wording / action (Lithuanian)	Sakinį pakeisti 4 dalyje pateiktu siūlomu tekstu; nurodyti pakeitimo datą ir nuorodą.
English control	Replace the sentence with the proposed text in part 4; state the date of the change and the URL.
Sources	Footnotes 2, 3, 4, 5, 7; C1, C2, C3, C4
Receiving authority	M. Valančius Public Library of Kretinga District Municipality
Decision (accepted / accepted in part / not accepted)	
Reasons, sources and target publication date	

Item 1b	
Current text and location	Article “Darbėnų mstl. senosios žydų kapinės”: „Vokiečiams užėmus Darbėnus, 1941 m. birželio–rugsėjo mėn. žydų bendruomenė, kurią sudarė daugiau kaip 500 žmonių, buvo sunaikinta.“
Defect / question	Impersonal “was destroyed”; the perpetrators are not named.
Requested wording / action (Lithuanian)	Sakinį papildyti 4 dalies 1b punkte pateiktu tekstu.
English control	Supplement the sentence with the text given under item 1b in part 4.
Sources	Footnotes 2, 3, 4, 5, 7; C1
Receiving authority	M. Valančius Public Library of Kretinga District Municipality
Decision (accepted / accepted in part / not accepted)	
Reasons, sources and target publication date	

Item 2	
Current text and location	Article “Darbėnai” (Jews mentioned only for 1765, the inter-war school, synagogue, cemetery, D. Wolffsohn)
Defect / question	The history of the community is not described; the number of Jews is not given.
Requested wording / action (Lithuanian)	Įrašyti 5 dalyje pateiktus sakinius; parengti išsamesnį aprašą (A priedas – kryptys).
English control	Enter the sentences given in part 5; prepare a fuller account (Annex A – leads).
Sources	Footnotes 6, 8; Annex A; C9
Receiving authority	M. Valančius Public Library of Kretinga District Municipality
Decision (accepted / accepted in part / not accepted)	
Reasons, sources and target publication date	

Item 3(a)	
Current text and location	—
Defect / question	The sources of the figures “over 540” and “about 1,000” are not stated.
Requested wording / action (Lithuanian)	Nurodyti šaltinius
English control	State the sources
Sources	C4, C5, C6
Receiving authority	M. Valančius Public Library of Kretinga District Municipality
Decision (accepted / accepted in part / not accepted)	
Reasons, sources and target publication date	

Item 3(b)	
Current text and location	—
Defect / question	The sources of the statements on the killings in the cemetery are not stated.
Requested wording / action (Lithuanian)	Nurodyti šaltinius
English control	State the sources
Sources	C1, C5
Receiving authority	M. Valančius Public Library of Kretinga District Municipality
Decision (accepted / accepted in part / not accepted)	
Reasons, sources and target publication date	

Item 3(c)	
Current text and location	—
Defect / question	Document held – the procedure for preparing and approving articles.
Requested wording / action (Lithuanian)	Pateikti turimą dokumentą arba nurodyti, kad jo nėra
English control	Provide the document held or state that it is not held
Sources	—
Receiving authority	M. Valančius Public Library of Kretinga District Municipality
Decision (accepted / accepted in part / not accepted)	
Reasons, sources and target publication date	

Item 4	
Current text and location	Article “Joskaudų Alkos, Aukos kalnas”: „Ant kalno žmonės vengia eiti po vieną (galbūt dėl 1941 m. čia sušaudytų Darbėnų žydų).“
Defect / question	The victims are misidentified (according to the register, the Atlas and A. Bubnys, the Jewish women of Skuodas and their children); the perpetrators are not named; “shot” does not cover all the victims (no gunshot wounds were found on the children’s bodies). A different event from items 1–3 (Alka hill, code 10978).
Requested wording / action (Lithuanian)	Pakeisti žodžius ir įrašyti 7 dalyje pateiktą tekstą (du sakinius); nurodyti pakeitimo datą ir nuorodą.
English control	Replace the words and enter the text (two sentences) given in part 7; state the date of the change and the URL.
Sources	Footnote 13; C13, C14
Receiving authority	M. Valančius Public Library of Kretinga District Municipality
Decision (accepted / accepted in part / not accepted)	
Reasons, sources and target publication date	

Table 2. Formations, acts and sources

Formation	Act (source’s words)	Event and date	Sources and their nature	Contrary or limiting data
Local white-armbanders (“local white-bands”)	gathered all the Jews of Darbėnai (about 600) and sent them to Kretinga; arrested Rabbi I. Vaisbord and beat him unconscious (he died)	Round-up, 28 June 1941, Darbėnai–Kretinga	A. Bubnys, pp. 39–40; Atlas No. 156 (published research, level a); testimony of R. Šatlienė (level b)	Pinkas: “Germans and Lithuanians” broke into the rabbi’s house
German officers and soldiers (institution not stated)	shot M. Bloch; harnessed Jews to a cart; separated the men; “They were executed with automatic rifles by Germans”	28 and 29 June 1941, edge of Darbėnai, Darbėnai–Lazdininkai road (10976)	A. Bubnys; Atlas No. 156; A. Rukšėnas (level a)	A. Rukšėnas: no data on direct participation of the Darbėnai police and auxiliary police; Gedenkorte: SS or Wehrmacht – unclear

Members of the auxiliary police unit; local white-armbanders	guarded the synagogue; beat the women prisoners, withheld food	Synagogue (ghetto), 29 June – September 1941	A. Rukšėnas (author's statement, level b); A. Bubnys (level a)	—
A town white-armbander; auxiliary policemen	murdered Jewish women taken out of the synagogue in the Jewish cemetery	July 1941 (13–14 or 14–15), Jewish cemetery	A. Bubnys; Kretinga Encyclopaedia; A. Rukšėnas	Number of victims (4; 7 women and 2 men; 7) and date differ
Chief of the Darbėnai police precinct	reported over 400 Jews in the synagogue; drew up the list of women with children; “The massacre of the women and children of Darbėnai was conducted by the local chief of the police”	15 August 1941; end of August–September	A. Bubnys; Atlas Nos. 157, 222; “Masinės žudynės Lietuvoje”, part 2, p. 144 (not seen)	Identity not established: Simonaitis / Ignas Simonaitis (A. Bubnys, A. Rukšėnas) or Kazys Ražauskas (A. Rukšėnas); only the command role is stated
Darbėnai policemen and members of the auxiliary police unit (about 40); 7 “partisans” (white-armbanders)	murdered the women and children (A. Bubnys: with sticks, forks and axes)	First killing, end of August–beginning of September, Baltas Kalnas forest by the Vaineikiai road (10977)	A. Bubnys; Atlas; A. Rukšėnas (on the basis of LYA files, level b); Tourism Information Centre	Dates and numbers differ (Annex A, 1–2)
Darbėnai policemen, members of the auxiliary police unit and Kretinga auxiliary policemen with an officer of the Kretinga district security and criminal police	murdered the remaining women and girls; took the victims' belongings to Darbėnai and Kretinga	Second killing, September, Baltas Kalnas forest towards the Kašučiai road (24195)	A. Rukšėnas (level b); Tourism Information Centre (“auxiliary policemen”); A. Bubnys	According to A. Rukšėnas the security police officer did not reach the site; the origin of the girls from Dimitravas differs
Head of the Darbėnai rural district	arranged the digging of the pits; was in charge of feeding the prisoners	Summer–autumn 1941	A. Rukšėnas (level b)	Names not given in the proposed text

Table 3. Comparison of the wording with the sources

Current wording	What is not named	Formations and acts in the sources	Nature of the source	German role	Proposed words	Documents outstanding
„1941 m. išžudyta Darbėnų žydų bendruomenė (per 540 žmonių).“	All perpetrators; the separate killings	Local white-armbanders – round-up; auxiliary police – guarding; policemen and white-armbanders led by the precinct chief – killing of the women and children	A. Bubnys, the Atlas (level a); A. Rukšėnas (level b); Tourism Information Centre	Germans shot the men (29 June)	Proposed text in part 4	C1, C2, C3, C4
„[...] žydų bendruomenė [...] buvo sunaikinta.“	All perpetrators	As above	As above	The sentence names only the German occupation	Addition in item 1b	C1
„[...] galbūt dėl 1941 m. čia sušaudytų	Victims and perpetrators	The Jewish women of Skuodas and their children from the	The register (field 7.5), the Atlas, A. Bubnys (level a;	No German unit named	Text of item 4	C13, C14

Darbėnų žydų [...]“		Dimitravas camp; about 20 men of the Skuodas auxiliary police unit and 4 local volunteers (Atlas No. 146; A. Bubnys, p. 50)	based on post-war Soviet documents, including the 1944 commission act); Pinkas Hakehillot Lita – the site listed among the Darbėnai sites	in the sources		
---------------------	--	---	---	----------------	--	--

ANNEX C. MISSING-DATA INVENTORY

Each row carries one status: NOT FOUND (searched for and not located; where and when searched stated), NOT INSPECTED (known from other sources but not seen by the applicant; who reports it stated), NOT ACCESSIBLE (located but not obtained; the specific obstacle or pending reply stated). Where a request has been made but does not specifically ask for the document, the row is marked by the search result (NOT FOUND or NOT INSPECTED), not NOT ACCESSIBLE. That I did not find something does not mean that no such document exists.

No.	Data / document	Status	Why it matters	Likely custodian / request
C1	LYA, f. K-1, ap. 58, b. 1973/3, 19731/3, 28102/3, 11457/3, 9072/3, P-18123, P-18702, 44552/3 (files of policemen and auxiliary policemen, witness interrogations)	NOT INSPECTED – cited by A. Rukšėnas (footnote 4)	Perpetrators’ roles, identity of the precinct chief, identification of shooters	LYA – request No. DRB-005
C2	LYA, f. K-1, ap. 6, b. 42, l. 17 (on I. Simonaitis); f. K-1, ap. 46, b. 1266, 1147 (interrogations of 1968 and 1985)	NOT INSPECTED – cited by A. Bubnys (footnote 2) and A. Rukšėnas (footnote 4)	Identity of the precinct chief; witnesses of the shooting of the men	LYA – request No. DRB-005
C3	Original of the report of the chief of the Darbėnai police precinct to the Chief of Police of Kretinga County of 15 August 1941	NOT INSPECTED – published in “Masinės žudynės Lietuvoje”, part 2, p. 144 (according to A. Bubnys and A. Rukšėnas); location of the original unknown	Identity of the signatory, exact text	LCVA (Kretinga County police fond) – request No. DRB-006 (finding aids)
C4	LCVA, f. MK-1, b. 18 (summary data of the Kretinga County commission, l. 4; interrogations of R. Šatėlienė, Ch. Šubic, F. Zimanaitė, l. 19, 26–29)	NOT INSPECTED – cited by A. Rukšėnas (footnote 4)	The figure of 596 and the victims’ nationality; witness testimony	LCVA – request No. DRB-006
C5	“Hitleriniai žudikai Kretingoje” (Vilnius, 1960), pp. 10, 33–40	NOT INSPECTED – cited by A. Bubnys, A. Rukšėnas and the Register of Cultural Property	Testimony of R. Šatėlienė and other witnesses, text of the 1945 act	LNB and other libraries
C6	“Masinės žudynės Lietuvoje 1941–1944”, part 2 (Vilnius, 1973), pp. 144, 395–396	NOT ACCESSIBLE – these pages are missing from the applicant’s digital copy (checked on 21 October 2026)	The report of 15 August 1941; G. Erslavaitė’s list of killing sites and dates	LNB and other libraries
C7	Texts of Register of Cultural Property objects 10976, 10977, 24195 and the 2015 documents (KPD-KP-615, KPD-KP-616, ID-123225, ID-123277 with “historical notes”)	NOT ACCESSIBLE – the register’s website did not allow automated access on 21 October 2026; the field 7.5 text was read only through an automated browser	Accuracy and sources of the register description	Department of Cultural Heritage – request No. DRB-003

C8	Ch. Dieckmann, “Deutsche Besatzungspolitik in Litauen 1941–1944” (2011), vol. 1, pp. 389, 670	NOT INSPECTED – cited by Gedenkorte Europa and A. Rukšėnas	Role of German institutions, numbers	Research libraries
C9	E. Goldstein, J. Kanarskas (eds.), “Darbėnų žydai / The Jews of Darbėnai” (Darbėnai, 2020)	NOT INSPECTED – cited by V. Davoliūtė (footnote 12)	History of the community, survivors, rescuers	M. Valančius Public Library of Kretinga; LNB
C10	Data on anti-Jewish incidents in Darbėnai in 1938–1940	NOT FOUND – searched in Pinkas Hakehillot Lita, A. Bubnys, A. Rukšėnas, the Vilna Gaon Museum, the Kretinga Encyclopaedia and on the web on 21 October 2026	History of pre-war relations	LCVA (fonds of the Kretinga County governor and police)
C11	Yad Vashem Archives, O-33/979	NOT INSPECTED – cited by Pinkas Hakehillot Lita (footnote 6)	Testimony on the events of 1941	Yad Vashem Archives
C12	USHMM, Encyclopedia of Camps and Ghettos, vol. II, entry “Darbėnai”	NOT ACCESSIBLE – the Project MUSE page required verification on 21 October 2026 and could not be opened	Data on the ghetto and killings, archival references	Research libraries
C13	Text of the Register of Cultural Property entry No. 10978 (killing site and graves of the Jews of Skuodas near Alka hill)	NOT INSPECTED – direct access blocked; the entry was read only through an automated browser (21 October 2026) and has not been checked against the register directly	Whether the entry text read through the automated browser matches the register	Department of Cultural Heritage; request No. SKU-003
C14	LYA, f. K-1, ap. 58, b. 47423/3 (interrogations of 1963, exhumation act of 17 December 1944) and A. Bubnys’s article “Mažieji Lietuvos getai ir laikinosios izoliavimo stovyklos 1941–1943 metais” (Lietuvos istorijos metraštis. 1999 metai, 2000)	NOT INSPECTED – cited by A. Bubnys and the Holocaust Atlas of Lithuania (footnote 13)	Perpetrators and number of victims of the Alka hill killing	LYA (files); research libraries (article); cf. request No. SKU-005

To be signed with a qualified electronic signature.

This document is signed with eSGN

To check its signatures, open this PDF using Adobe Acrobat Reader.
For more information, visit the Adobe Acrobat’s Learn & Support section.

Signature Types

- Signed by a natural person
- Signed by a natural person with a registered profession
- Signed by a legal person or registered organisation

Levels of Electronic Signature

- Simple Electronic Signature
 - Advanced Electronic Signature
 - Qualified Electronic Signature
-

Grant Arthur Gochin

Lietuvos Respublikos pilietis

10900 Winnetka Avenue, Chatsworth, CA 91311, USA

+1 818-625-6513 | ggochin@gmail.com

Kam:

Vilniaus Gaono žydų istorijos muziejui, Naugarduko g. 10, LT-01309 Vilnius
(muziejus@jmmuseum.lt)

Kopija:

Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centrui (centras@genocid.lt)

Lietuvos žydų (litvakų) bendruomenės pirmininkei Fainai Kukliansky (per bendruomenės el. paštą info@lzb.lt)

Lietuvos Respublikos delegacijos Tarptautiniame Holokausto aukų atminties aljanse (IHRA) vadovui Arvydui Daunoravičiui (arvydas.daunoravicius@urm.lt)

Data – kvalifikuoto elektroninio parašo data. Nr. DRB-007

PRAŠYMAS DĖL VILNIAUS GAONO ŽYDŲ ISTORIJS MUZIEJAUS PUSLAPIO „DARBĖNAI (DORBYAN)“: ĮVARDYTI 1941 M. DARBĖNŲ ŽYDŲ ŽUDYNIŲ VYKDYTOJUS IR PATIKSLINTI HOLOKAUSTO LIETUVOJE ATLASO OBJEKTO NR. 222 DUOMENIS

1. Pareiškėjas, adresatas ir prašymo pobūdis

Kreipiuosi kaip nepriklausomas tyrėjas. Šiame prašyme pateikiu savo tyrimo išvadas ir šaltinius, kad adresatai galėtų juos ištirti ir pritaikyti.

Šis prašymas yra mano Darbėnų prašymų serijos dalis: tuo pačiu metu Visuotinės lietuvių enciklopedijos redakcijai teikiu prašymą Nr. DRB-001 dėl straipsnio „Darbėnai“, Kretingos rajono savivaldybės administracijai, Kultūros ministerijai ir Kultūros paveldo departamentui – prašymą Nr. DRB-003 dėl žudynių vietų ženklavimo ir registro duomenų, „Kretingos krašto enciklopedijos“ leidėjai – prašymą Nr. DRB-004, Kretingos rajono Darbėnų gimnazijai – prašymą Nr. DRB-008, Kretingos rajono savivaldybės administracijai ir Kretingos muziejui – turimų tekstų prašymą Nr. DRB-002, o archyvams – dokumentų kopijų prašymus Nr. DRB-005 ir DRB-006. Kiekvienas prašymas yra savarankiškas ir atsakymas į šį prašymą nuo jų nepriklauso. Muziejus šių prašymų (išskyrus DRB-002, DRB-005 ir DRB-006) kopijas gauna kaip kopijos gavėjas; šis prašymas yra vienintelis, kuriuo muziejaus prašoma priimti sprendimą dėl jo paties tekstų. Muziejui 2026 m. spalio 20 d. pateikiau prašymą Nr. SKU-007 dėl Holokausto Lietuvoje atlaso objektų apie Skudą; dėl Darbėnų puslapio ir Atlaso objekto Nr. 222 muziejui anksčiau nesu kreipęsis. Jeigu už šio puslapio ar Atlaso duomenų turinį atsakingas kitas subjektas, prašau prašymą perduoti jam ir mane informuoti.

Šiame prašyme skaitmenimis pažymėtos dalys yra prašymo skyriai, o muziejaus sprendimo prašomi punktai pažymėti kaip 1, 1b, 2, 3 ir 4(a)–(b) punktai (B priedas). Prašau šį prašymą užregistruoti ir nurodyti jo registracijos numerį bei numatomą atsakymo terminą.

2. Kopijų gavėjai

Kopijų gavėjams. Kopijos teikiamos dokumentiniam informavimui, susipažinimui ir išsaugojimui pagal gavėjų atitinkamas kompetencijas. Šiuo prašymu esminių veiksmų prašoma tik iš institucijų, kurios valdo nurodytus tekstus, vietas ar įrašus. Kopijų gavėjų neprašau priimti sprendimų dėl šių tekstų, vietų ar įrašų arba daryti įtaką adresatų sprendimams; IHRA delegacijos vadovui kopija siunčiama tik informavimo tikslu, ne kaip institucijai, sprendžiančiai dėl šių tekstų, vietų ar įrašų. Prašau kiekvieno kopijos gavėjo patvirtinti, kad gavo šį prašymą Nr. DRB-007 ir jo A–C priedus, ir, jei jo dokumentų tvarkymo taisyklės tai numato, nurodyti registracijos numerį ir datą. Jei tai atitinka gavėjo įgaliojimus ir praktiką, būčiau dėkingas, jei jis praneštų, ar medžiaga bus saugoma ir kokia tvarka su ja galima susipažinti. Tai prašymai, o ne teiginys, kad kiekvienas kopijos gavėjas privalo šį raštą registruoti ar saugoti.

3. Dabartiniai tekstai

Muziejaus puslapyje „Darbėnai (Dorbyan, דארבאָנאָן)“ lietuvių kalba rašoma (tekstas užfiksuotas 2026 m. spalio 21 d.):⁸

„1941 m. birželio mėnesio pabaigoje Darbėnų miestelis pasikeitė visiems laikams. Miestelį užėmusi vokiečių kariuomenė netrukus pradėjo organizuoti vietos žydų žudynes. Birželio 29 d. buvo sušaudyti 150 vyrai. Likusieji - apie 400 moterų ir vaikų padedant vietos kolaborantams buvo nužudyti tų pačių metų rugsėjo mėnesį.“

Tame pačiame puslapyje anglų kalba rašoma:⁸

“At the end of June 1941, the town of Darbėnai changed forever. The German army, which had occupied the town, soon began to organise the massacre of local Jews. On 29 June, 150 men were shot. The remaining 400 women and children were murdered in September of the same year with the help of local collaborators.”

Kitos puslapio dalys aprašo Darbėnų žydų bendruomenės istoriją nuo XVIII a.; jų taisyti neprašau (išskyrus 3 punkte nurodytas anglų kalbos versijos klaidas).⁸

4. 1 punktas. Pagrindinis prašymas: įvardyti Darbėnų žydų žudynių vykdytojus ir jų veiksmus

Šis punktas savarankiškas: sprendimas dėl jo nepriklauso nuo sprendimų dėl kitų punktų, o ginčas dėl vieno fakto nesustabdo neginčijamų pataisymų.

Aukos ir įvykiai. Aukos – Darbėnų žydai: vyrai, moterys, vaikai ir seneliai. 1941 m. birželio 28 d. jie buvo suvaryti, nuvaryti į Kretingą ir grąžinti į Darbėnus; birželio 29 d. sušaudyti apie 150 žydų vyrų ir 4 sovietų karo belaisviai; moterys ir vaikai kalinti sinagogoje ir 1941 m. rugpjūčio pabaigoje–rugsėjo mėn. per dvi žudynes nužudyti Balto kalno miške (iš viso daugiau kaip 400).^{2, 3, 4} Išsami chronologija – A priede.

Trūkumas. Puslapyje žydų moterų ir vaikų žudynių vykdytojai nurodyti tik kaip „vietos kolaborantai“, kurie „padėjo“; šaltiniai šias žudynes priskiria Darbėnų policijos nuovados viršininko vadovaujamiems vietos policininkams ir baltaraiščiams (pagalbiniais policininkams), o vietos baltaraiščiai įvardijami ir kaip 1941 m. birželio 28 d. suvarę Darbėnų žydus. Pačio muziejaus kartu su Austrijos draugija Verein Gedenkdienst parengtame Holokausto Lietuvoje atlase įvardyti vietos baltaraiščiai (suvarymas ir moterų išvedimas iš sinagogos) ir moterų ir vaikų žudynėms vadovavęs vietos policijos viršininkas; vietos policininkus ir pagalbinius policininkus įvardija A. Rukšėnas ir turizmo informacijos centras. Muziejaus puslapis šiuo požiūriu silpnesnis už jo paties Atlasą ir už Kretingos rajono turizmo informacijos centro tekstus.^{3, 5}

Ką rodo šaltiniai. Holokausto Lietuvoje atlasas: „1941 m. birželio 28 d. vietiniai baltaraiščiai surinko visus Darbėnų žydus (apie 600 žmonių) ir išsiuntė juos į Kretingą.“; „Juos automatiniais ginklais sušaudė vokiečiai.“; „Vakare į sinagogą vėl atvyko policijos viršininkas su 7 baltaraiščiais [sic].“; „Darbėnų moterų ir vaikų žudynėms vadovavo vietinis policijos viršininkas.“³ A. Bubnys: „The massacre of the women and children of Darbėnai was conducted by the local chief of the police. Over 400 Jewish women and children were killed in total.“ („Darbėnų moterų ir vaikų žudynėms vadovavo vietos policijos viršininkas. Iš viso nužudyta daugiau kaip 400 žydų moterų ir vaikų.“)² A. Rukšėno teigimu, sinagogą saugojo pagalbinės policijos būrio nariai, o moterų ir vaikų žudynėse dalyvavo apie 40 Darbėnų policininkų ir pagalbinės policijos būrio narių.⁴ Kretingos rajono turizmo informacijos centras: „Šioje vietoje 1941 m. rugsėjo pradžioje Darbėnų policininkai ir pagalbiniai policininkai nužudė apie 320 Darbėnų žydų bendruomenės moterų ir vaikų.“⁵ A. Rukšėno straipsnis paskelbtas Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro žurnale; Centro leidimas jo teiginiams papildomos įrodomosios galios nesuteikia, todėl jo duomenis pateikiu kaip autoriaus teiginius, o jų pagrindu laiku jo nurodytas archyvų bylas, kurių kopijų prašau prašymuose Nr. DRB-005 ir DRB-006.

Vokiečių vaidmuo. Šaltinių duomenimis, birželio 29 d. vokiečių karininkai atskyrė žydų vyrus ir vokiečiai juos sušaudė; žydų koloną į Kretingą lydėjo ginkluoti vokiečių kariai. Kultūros vertybių registro įrašuose Nr. 10977 ir 24195 (laukas 7.5) moterų ir vaikų žudynės aprašomos kaip „nacistinės Vokietijos valdžios suorganizuotos egzekucijos“, o muziejaus Atlaso objekte Nr. 157 nurodytame paminklo užrašė rašoma, kad čia „hitlerininkai ir jų vietiniai talkininkai“ nužudė 300 žydų moterų ir vaikų; šie tekstai neįvardija jokios vokiečių institucijos ar dalinio.^{3, 10} A. Rukšėno teigimu, moterų ir vaikų žudynių užduotį nuovados viršininkas gavo „iš aukštesniųjų įstaigų“, kurių jis neįvardija.⁴ Šaltinių, kuriuose būtų nurodyta, kad šias žudynes organizavo vokiečių kariuomenė, ar įvardyta konkrečiai jas organizavusi vokiečių institucija, neradau. Jeigu muziejus nori siūlomame tekste palikti nuorodą į aukštesniųjų institucijų vaidmenį, siūlau po paskutinio sakinio įrašyti: „A. Rukšėno teigimu, užduotį nužudyti moteris ir vaikus nuovados viršininkas gavo iš aukštesniųjų įstaigų.“ Siūlomame tekste vokiečių vaidmuo nei sumenkinamas, nei išgalvojamas; jei muziejus turi šaltinių apie vokiečių institucijų vaidmenį organizuojant moterų ir vaikų žudynes, prašau juos nurodyti (4(a) punktas).

Prašau muziejaus puslapio lietuviškoje versijoje sakinius „Miestelį užėmusi vokiečių kariuomenė netrukus pradėjo organizuoti vietos žydų žudynes. Birželio 29 d. buvo sušaudyti 150 vyrai. Likusieji - apie 400 moterų ir vaikų padedant vietos kolaborantams buvo nužudyti tų pačių metų rugsėjo mėnesį.“ pakeisti šiuo tekstu:

„Miestelį užėmus vokiečių kariuomenei, 1941 m. birželio 28 d. vietos baltaraiščiai suvarė visus Darbėnų žydus ir išsiuntė juos į Kretingą; į Kretingą žydai buvo nuvaryti pėsčiomis, juos lydėjo ginkluoti vokiečių kariai, o vėliau žydai buvo grąžinti į Darbėnus. Birželio 29 d. vokiečių karininkai atskyrė žydų vyrus ir vokiečiai už miestelio, pamiškėje prie Darbėnų–Lazdininkų kelio, sušaudė apie 150 žydų vyrų ir 4 sovietų karo belaisvius. Žydų moterys ir vaikai buvo uždaryti sinagogoje, kurią saugojo vietos pagalbinė policija. 1941 m. rugpjūčio pabaigoje–rugsėjo mėn. Darbėnų policijos nuovados viršininko vadovaujami vietos policininkai ir baltaraiščiai (pagalbiniai policininkai) Balto kalno miške nužudė daugiau kaip 400 žydų moterų ir vaikų.“

Tekstas iš esmės atitinka prašymuose Nr. DRB-001 ir DRB-004 kitiems leidėjams siūlomą tekstą (skiriasi įžanginė frazė, datų forma ir tai, kad nėra baigiamojo sakinio apie bendrą aukų skaičių).

Puslapio skaičių „150“ išlaikiau („apie 150“), o vietoj „apie 400“ rašau „daugiau kaip 400“ – pagal A. Bubnį ir Atlasą.^{2, 3} Nė vieno asmens neaprašau kaip asmeniškai šaudžiusio. Prašau nurodyti pakeitimo datą. Jeigu siūlomo teksto nepriimate, prašau dėl kiekvienos jo dalies pateikti motyvuotą atsakymą ir nurodyti panaudotus šaltinius.

Atskaitos tašku laikau muziejaus Holokausto Lietuvoje atlase, A. Bubnio studijoje ir Kretingos rajono turizmo informacijos centro tekstuose įvardytus darinius ir veiksmus; tekstas gali būti trumpesnis, tačiau tekstas, kuriame nebūtų šių darinių ir veiksmų, nebūtų tikslus.

1b punktas. Puslapio versija anglų kalba

Atskirai nuo 1 punkto prašau puslapio versijoje anglų kalba sakinius „The German army, which had occupied the town, soon began to organise the massacre of local Jews. On 29 June, 150 men were shot. The remaining 400 women and children were murdered in September of the same year with the help of local collaborators.“ pakeisti šiuo tekstu (arba 1 punkte priimto lietuviško teksto vertimu):

“After the German army had occupied the town, on 28 June 1941 local white-armbanders rounded up all the Jews of Darbėnai and sent them to Kretinga; the Jews were driven there on foot, escorted by armed German soldiers, and were later returned to Darbėnai. On 29 June German officers separated the Jewish men, and Germans shot about 150 Jewish men and 4 Soviet prisoners of war outside the town, at the edge of the forest by the Darbėnai–Lazdininkai road. The Jewish women and children were locked in the synagogue, which was guarded by the local auxiliary police. In late August–September 1941 local policemen and white-armbanders (auxiliary policemen), led by the chief of the Darbėnai police precinct, murdered more than 400 Jewish women and children in the Baltas Kalnas forest.”

Istorinis standartas

Tarptautinio Holokausto aukų atminties aljanso (IHRA) darbinė Holokausto neigimo ir iškraipymo apibrėžtis, patvirtinta 2013 m. spalio 10 d. Toronte vykusiame IHRA plenariniame posėdyje, yra teisiškai neįpareigojanti; ją taikau kaip aiškinamąjį standartą. Oficialiame IHRA vertime į lietuvių kalbą nurodyta, kad Holokausto iškraipymas yra susijęs, inter alia, su: „Tyčinėmis pastangomis pateisinti arba sumenkinti Holokausto poveikį arba jo esminius elementus, įskaitant nacistinės Vokietijos kolaborantus ir šalininkus“ (angl. „Intentional efforts to excuse or minimize the impact of the Holocaust or its principal elements, including collaborators and allies of Nazi Germany“).¹⁴ IHRA 2021 m. leidinyje „Understanding Holocaust Distortion“ (p. 7) kaip pavyzdys nurodoma, kad teiginys, jog Holokaustas nėra susijęs su tautos istorija, nes tai buvo nacistinės Vokietijos organizuotas nusikaltimas, gali būti iškraipymo forma, jeigu ignoruojamas „the roles played by local collaborators or members of the Axis in the crimes of the Holocaust“ (vietinių kolaborantų ar Ašies narių vaidmuo Holokausto nusikaltimuose); kartu (p. 8, aptariant nacistinės Vokietijos įsteigtas koncentracijos ir mirties stovyklas) nurodoma, kad iškraipymo forma yra ir visos kaltės dėl Holokausto perkėlimas vietiniams kolaborantams, ignoruojant nacistinės Vokietijos atsakomybę už genocidą.¹⁴ Šį pavyzdį taikau tik pagal analogiją: muziejaus puslapis neteigia, kad Holokaustas nesusijęs su Lietuvos istorija, ir mini vietos kolaborantus, tačiau Darbėnų žydų moterų ir vaikų žudynių vykdytojus pavadina tik padėjusiais, neįvardydamas lietuvių darinių. Visuotinės lietuvių enciklopedijos straipsnyje „Holokaustas“ rašoma: „Lietuvoje per nacių Vokietijos okupaciją Holokaustą 1941–44 organizavo vokiečiai, bet į šį nusikaltimą buvo įtraukta dalis vietos gyventojų ir kolaboruojančių institucijų (vadinamoji lietuvių savivalda).“¹⁵ Todėl siūlomame tekste atskirai įvardijami ir vokiečių veiksmai, ir lietuvių darinių veiksmai.

Šį standartą taikau teksto poveikiui skaitytojui; tai mano, kaip tyrėjo, neprivalomo standarto taikymas, o ne teiginys apie kieno nors ketinimus. Formuluoję „apie 400 moterų ir vaikų padedant vietos kolaborantams buvo nužudyti“ kelia holokausto istorijos iškraipymo riziką pagal šį aiškinamąjį standartą, nes skaitytojas iš jos gali suprasti, kad moteris ir vaikus nužudė kiti, o vietos gyventojai tik padėjo, nors paskelbtuose tyrimuose ir muziejaus Atlase šios žudynės priskiriamos Darbėnų policijos nuovados viršininko vadovaujamiems vietos policininkams ir baltaraiščiams (pagalbiniais policininkams). Šis vertinimas susijęs su teksto poveikiu skaitytojui, o ne su jo autorių ketinimais. Neteigiu, kad šis tekstas yra Holokausto neigimas, kad jis atitinka apibrėžtyje minimą tyčios elementą ar kad IHRA dėl jo ką nors yra nusprendusi.

Neteigiu, kad kuris nors redaktorius, autorius ar darbuotojas padarė nusikalstamą veiką. Šis prašymas yra istorinio tikslumo prašymas ir nepriklauso nuo jokio baudžiamojo teisinio vertinimo.

5. 2 punktas. Holokausto Lietuvoje atlaso objekto Nr. 222 duomenys

Atlaso objekte Nr. 222 „Darbėnų žydų moterų ir vaikų žudynės“ nurodyta „Vietos statusas: registrinis, Unikalus kodas 10978“. Tą patį kodą pats Atlasas nurodo objekte Nr. 146 apie Skuodo žydžių ir jų vaikų žudynes prie Alkos kalno, o registre objektas Nr. 10978 yra „Skuodo žydų žudynių vieta ir kapai“ (Kretingos r. sav., Darbėnų sen., Joskaidų k.) (įrašą perskaičiau automatizuota naršykle, C priedas, C13).^{3, 10, 13} Objekte Nr. 222 nurodytas kelias (Kašučių gatvė) ir užrašas „Šioje vietoje 1941 m. nužudyta 100 žydų“ atitinka registro objektą Nr. 24195 „Darbėnų žydų žudynių vieta ir kapas II“.^{3, 10} Tačiau objekto Nr. 222 aprašyme pateiktas pirmųjų žudynių pasakojimas (apie 100 moterų ir nežinomas skaičius vaikų nuvesta, Atlaso žodžiais, „Vainiekių [sic] gatvė“), kuris atitinka objektą Nr. 157 ir registro objektą Nr. 10977. Todėl prašau patikrinti, kuriai vietai skirtas objektas Nr. 222, ir suderinti jo aprašymą, kelio nuorodą ir unikalų kodą (jei objektas skirtas Kašučių kelio vietai – 24195), arba nurodyti, kodėl dabartiniai duomenys teisingi. Registro tekstą skaičiau automatizuota naršykle (C priedas, C7), todėl prašau kodą patikrinti pagal patį registrą.

6. 3 punktas. Puslapio versijos anglų kalba vertimo klaidos

Šis punktas nesusijęs su Holokausto vykdytojais, tačiau pažymiu jį, nes klaidos iškreipia Darbėnų žydų bendruomenės istoriją. Lietuviškame tekste rašoma, kad dalis Darbėnų žydų „emigravo į JAV, PAR ir tuometinę Palestiną“; versijoje anglų kalba – „emigrated to the USA, the United States, the United Arab Emirates and what was then Palestine“: santrumpa „PAR“ (Pietų Afrikos Respublika) išversta kaip Jungtiniai Arabų Emyratai, o JAV paminėtos du kartus. Prašau šią vietą pataisyti, pvz.: „emigrated to the USA, South Africa and what was then Palestine“. Taip pat prašau patikrinti vertimus „the Wallachian Reform“ (lietuviškai – Valakų reforma) ir „one of the most famous Land of Lithuania etmony“ (lietuviškai – vienas garsiausių LDK etmonų, t. y. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės etmonas).⁸

7. 4 punktas. Šaltiniai ir turimi dokumentai

Prašau pateikti šiuos turimus duomenis ir dokumentus arba nurodyti, kad jų nėra:

(a) puslapio „Darbėnai (Dorbyan)“ teiginių, kad vokiečių kariuomenė „pradėjo organizuoti vietos žydų žudynes“ ir kad moterys ir vaikai buvo nužudyti „padedant vietos kolaborantams“ rugsėjo mėnesį, šaltinius;

(b) duomenis apie tai, kas rengia ir tvirtina muziejaus svetainės puslapius apie Lietuvos žydų bendruomenės ir Holokausto Lietuvoje atlaso objektų duomenis ir kas sprendžia dėl jų pakeitimų, o jei tokia tvarka nustatyta – ją nustatantį dokumentą.

8. Trūkstami duomenys ir adresato atsakomybė

Kai kurių duomenų neturiu. C priede jie išvardyti atskirai: duomenys, kurių ieškojau, bet neradau (nurodant, kur ieškojau); dokumentai, apie kuriuos žinau iš kitų šaltinių, bet jų nemačiau (nurodant, kas ir kur juos nurodo); ir dokumentai, kurių kol kas negaliu gauti. Tai, kad ko nors neradau, nereiškia, kad tokių dokumentų nėra. Adresatai valdo nurodytus tekstus, vietas ir įrašus ir atsako už jų turinį; jie gali pasitelkti specialistus ir turi prieigą prie fondų bei archyvų, todėl gali savo viešiesiems tekstams kuo išsamiau ir tiksliau parengti Darbėnų žydų bendruomenės istoriją. Prašau tai padaryti, mano pateiktą medžiagą vertinant kaip pradinę, o ne baigtinę. Mano medžiagos neišsamumas nėra priežastis netaisyti tekstuose nustatytų trūkumų.

9. Istorinė tiesa ir susitaikymas

Nuo Holokausto pabaigos praėjo 81 metai, o nuo Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo – 36 metai. Lietuva turėjo pakankamai laiko ištirti, dokumentuoti, pripažinti ir tiksliai pristatyti savo žydų bendruomenių sunaikinimo istoriją, įskaitant dokumentais pagrįstus Lietuvos asmenų, institucijų ir darinių veiksmus persekiojant, nusavinant turtą ir žudant žydus.

Labai apgailestauju, kad net ir po tiek dešimtmečių vis dar tenka ginčytis dėl nustatytų istorinių faktų viešo pripažinimo. Šie nesutarimai neturėtų likti kovomis dėl istorinės atminties; jie turėtų tapti bendromis pastangomis nustatyti istorinę tiesą.

Susitaikymas negali būti grindžiamas tyła, nutylėjimais, eufemizmais ar atsakomybės perkėlimu kitiems. Jis turi prasidėti sąžiningu pripažinimu, kas įvyko, kas nukentėjo, kas veikė ir ką patvirtina istoriniai įrodymai. Dokumentais pagrįsto lietuvių dalyvavimo pripažinimas nereiškia kolektyvinės kaltės priskyrimo lietuvių tautai; jis įvardija konkrečių asmenų ir institucijų istorinę atsakomybę tiek, kiek ją patvirtina dokumentai.

Istorinė tiesa ir susitaikymas yra ne tik pareiga mirusiesiems. Tai atsakomybė gyviesiems ir ateities kartoms. Holokausto pamokos turi būti tiksliai dėstomos, sąžiningai suprantamos ir taikomos dabarčiai, kad neapykanta, persekiojimas ir genocidas niekada nepasikartotų.

Atsakomybė išsaugoti šią istoriją ir pasakoti ją teisingai tenka mums visiems. Todėl teikiu šį prašymą siekdamas istorinės tiesos, atsakomybės pripažinimo ir susitaikymo bei kviečiu Jūsų instituciją prie to prisidėti tiksliais tyrimais, aiškiu faktų pripažinimu ir atitinkamais viešojo istorinio pasakojimo pataisymais.

10. Prašomas atsakymas ir procedūra

Prašau dėl kiekvieno punkto – 1, 1b, 2, 3 ir kiekvieno iš 4(a)–(b) – nurodyti sprendimą (priimta, priimta iš dalies ar nepriimta) su faktiniais motyvais ir šaltiniais; jeigu siūlomos formuluotės nepriimate – pasiūlyti šaltiniais pagrįstą alternatyvą, kurioje liktų lietuvių darinių ir jų veiksmų duomenys; nurodyti, kokius šaltinius ištyrėte; nurodyti šio prašymo registracijos numerį, kompetentingą sprendimo priėmėją, sprendimo datą, įgyvendinimo datą ir pateikti atnaujinto teksto nuorodą arba nuotrauką.

Prašau šį prašymą nagrinėti Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo nustatyta tvarka ir per jo 10 straipsnio 4 dalyje nustatytą terminą, kiek taikoma. Dokumentų ir informacijos pateikimo dalį (4(a)–(b) punktus) prašau nagrinėti pagal Lietuvos Respublikos teisės gauti informaciją ir duomenų pakartotinio naudojimo įstatymo 2 straipsnio 1 dalies 1 punktą, 4 straipsnio 1 dalį ir 13 straipsnio 1 dalį; jei dalis prašomų duomenų patenka į to įstatymo 2 straipsnio 2 dalyje nurodytas išimtis, prašau, vadovaujantis 14 straipsnio 3 dalimi, pateikti likusią dalį, o atsisakymą motyvuoti.

Prašau, kiek taikoma Viešojo administravimo įstatymo 10 straipsnio 5 dalis, sprendime nurodyti jo teisinį ir faktinį pagrindą, motyvus, apskundimo tvarką, sprendimo priėmėją ir sprendimo datą. Jei siūlymai priimami, prašau nurodyti ir įgyvendinimo terminą. Atskiriu pareigą pateikti jau turimus dokumentus ir informaciją nuo sprendimų dėl muziejaus svetainės ir Atlaso tekstų turinio. Jei manote, kad šie terminai Jums netaikomi, prašau tai nurodyti ir pranešti numatomą atsakymo datą.

Priedai

A priedas – Darbėnų žydų bendruomenės istorija (pareiškėjo tyrimo išvados, su išnašomis ir šaltinių nesutarimų sąrašu; tas pats kaip prašyme Nr. DRB-001).

B priedas – 1 lentelė: punktų sprendimų lentelė; 2 lentelė: dariniai, veiksmai ir šaltiniai; 3 lentelė: formulotės ir šaltinių palyginimas.

C priedas – Trūkstatų duomenų sąrašas.

Pagarbiai

Grant Arthur Gochin

Lietuvos Respublikos pilietis

Išnašos

1. Visuotinė lietuvių enciklopedija, straipsnis „Darbėnai“, skyrius „Istorija“, <https://www.vle.lt/straipsnis/darbenai/> (tekstas užfiksuotas 2026-10-21).

2. A. Bubnys, *The Holocaust in the Lithuanian Province in 1941* (Tarptautinė nacių ir sovietinio okupacinių režimų nusikaltimams Lietuvoje įvertinti komisija), skyrius „Darbėnai“, p. 39–40 (kontekstas – p. 36–39; apie Dimitravo stovyklą – p. 48–50), https://www.komisija.lt/wp-content/uploads/2016/06/A.Bubnys_Province_ENG.pdf (skaityta pareiškėjo turima PDF kopija 2026-10-21). Autoriaus nurodyti šaltiniai: „Hitleriniai žudikai Kretingoje“ (Vilnius, 1960), p. 10, 33–39; „Masinės žudynės Lietuvoje 1941–1944“, 2 d. (Vilnius, 1973), p. 144, 395; LYA, f. K-1, ap. 6, b. 42, l. 17 (apie I. Simonaitį). Antrinis šaltinis; jo nurodytų dokumentų pareiškėjas nematė (C priedas, C1–C3).

3. Holokausto Lietuvoje atlasas (Vilniaus Gaono žydų istorijos muziejus, kartu su Austrijos draugija Verein Gedenkdienst), objektai Nr. 156 „Darbėnų žydų vyrų žudynės“, Nr. 157 „Darbėnų žydų moterų žudynės“ ir Nr. 222 „Darbėnų žydų moterų ir vaikų žudynės“, http://www.holokaustatlas.lt/main.php?l=LT&act=a_atlas/search/page/1/item/157/ (taip pat .../item/156/ ir .../item/222/; anglų k. versija – l=EN; visi užfiksuoti 2026-10-21). Atlasas kaip šaltinį nurodo A. Bubnio darbą „Holokaustas Lietuvos provincijoje 1941 metais“, p. 51–52.

4. A. Rukšėnas, „Holokaustas Lietuvoje: Kretingos apskrities Palangos ir Darbėnų valsčių žydų bendruomenių žūtis 1941 m. vasarą ir rudenį“, *Genocidas ir rezistencija*, 2015, Nr. 1(37), p. 26–46, ypač p. 28, 30–33, 36–39 ir išnašos 2–23, 69–116, 160–184, <https://www.zurnalai.vu.lt/gr/lt/article/download/36734/34703/96727> (skaityta 2026-10-21). Žurnalą leidžia Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras; straipsnio teiginiai pateikiami kaip autoriaus teiginiai. Autorius remiasi LYA f. K-1, ap. 58, b. 1973/3, 19731/3, 28102/3, 11457/3, 9072/3, P-18123, P-18702, 44552/3; ap. 46, b. 1266, 1147 ir LCVA f. MK-1, b. 18; pareiškėjas šių bylų nematė (C priedas, C1, C2, C4).

5. Kretingos rajono turizmo informacijos centras, puslapiai „Darbėnų žydų I žudynių vieta ir kapas“, „Darbėnų žydų II žudynių vieta ir kapas“ ir „Darbėnų žydų III žudynių vieta ir kapas“, <https://aplankykkretinga.lt/ka-veikti/lankytnos-vieto/s/darbenu-zydu-i-zudyniu-vieta-ir-kapas/> (taip pat .../darbenu-zydu-ii-zudyniu-vieta-ir-kapas/ ir .../darbenu-zydu-iii-zudyniu-vieta-ir-kapas/; visi užfiksuoti 2026-10-21); taip pat puslapis „Meninė kompozicija „Obelis“ Darbėnuose“ (.../menine-kompozicija-obelis-darbenuose/) ir Kretingos rajono savivaldybės administracijos pranešimas „Darbėnuose įamžintas genocido aukų atminimas“ (<https://www.atviraklaipeda.lt/2020/09/22/darbenuose-iamzintas-genocido-auku-atminimas/>, 2020-09-22; užfiksuota 2026-10-21).

6. D. Levin (red.), J. Rosin, *Pinkas Hakehillot Lita* (Jeruzalė: Yad Vashem, 1996), p. 209–212, straipsnis „Darbenai“, vertimas į anglų k. – S. Yannai, JewishGen, https://www.jewishgen.org/yizkor/pinkas_lita/lit_00209.html (skaityta 2026-10-21). Antrinis šaltinis; jis remiasi Yad Vashem archyvo dokumentu O-33/979 ir to meto spauda.

7. Kretingos krašto enciklopedija (Kretingos rajono savivaldybės M. Valančiaus viešoji biblioteka), straipsniai „Darbėnai“ (parengė R. Vaitkienė, 2022; atnaujinta 2023-08-08), <https://www.kretingosenciklopedija.lt/geografija/rajonas-administracijas-teritorinis-suskirstymas-ir-valdymas/miestai-ir-miesteliai/darbenai/>, ir „Darbėnų mstl. senosios žydų kapinės“ (J. Klietkutė, 2013; atnaujinta 2018-12-12), <https://www.kretingosenciklopedija.lt/kultura/kulturos-paveldas/istorinis-paveldas>

- [s/laidojimo-vietos/zydu-kapines-ir-holokausto-auku-kapai/darbenu-mstl-senosios-zydu-kapines/](https://laidojimo-vietos/zydu-kapines-ir-holokausto-auku-kapai/darbenu-mstl-senosios-zydu-kapines/) (abu užfiksuoti 2026-10-21); puslapis „Apie enciklopediją“ (atnaujinta 2026-02-20), <https://www.kretingosenciklopedija.lt/apie-enciklopedija/> (užfiksuotas 2026-10-21).
8. Vilniaus Gaono žydų istorijos muziejus, puslapis „Darbėnai (Dorbyan, דאָרביאַן)“, <https://www.jmuseum.lt/darbenai-dorbyan-d-arby-an/> (užfiksuota 2026-10-21).
9. Gedenkorte Europa 1939–1945, „Darbėnai“, https://gedenkorte-europa.eu/de_de/darb-nai.html (skaityta 2026-10-21). Antrinis šaltinis; jis nurodo A. Bubnio darbą ir Ch. Dieckmanno veikalą „Deutsche Besatzungspolitik in Litauen 1941–1944“ (Göttingen, 2011), t. 1, p. 389, 670, kurio pareiškėjas nematė (C priedas, C8).
10. Kultūros vertybių registras, objektai Nr. 10977 „Darbėnų žydų žudynių vieta ir kapas I“, Nr. 24195 „Darbėnų žydų žudynių vieta ir kapas II“ ir Nr. 10976 „Darbėnų žydų žudynių vieta ir kapas III“, laukas 7.5, <https://kvr.kpd.lt/heritage/Pages/KVRDetail.aspx?lang=lt&MC=10977> (taip pat MC=24195 ir MC=10976). Tiesioginė prieiga prie registro svetainės 2026-10-21 buvo užblokuota; tekstas perskaitytas atvaizduotame puslapyje automatizuota naršykle.
11. Darbėnų policijos nuovados viršininko 1941-08-15 raportas Kretingos apskrities policijos vadui, paskelbtas rinkinyje „Masinės žudynės Lietuvoje 1941–1944“, 2 d. (Vilnius, 1973), p. 144; cituojamas pagal A. Bubnį (2 išnaša) ir A. Rukšėną (4 išnaša, 82 išnaša). Pareiškėjas nei leidinio, nei originalo nematė; originalo vieta archyve nežinoma (C priedas, C3).
12. V. Davoliūtė, „Local Testimony and the (Un)Silencing of Sexual Violence in Lithuania under German Occupation during WWII“, *Humanities*, 2021, t. 10, Nr. 4, straipsnis 129, 1 ir 3 skyriai, <https://www.mdpi.com/2076-0787/10/4/129> (skaityta 2026-10-21). Autorė J. Girta prisipažinimą cituoja kaip „LYA, f. M-1, ap. 18, f. 28102/3“; A. Rukšėnas tą pačią bylą nurodo kaip LYA, f. K-1, ap. 58, b. 28102/3 (C priedas, C4).
13. Holokausto Lietuvoje atlasas, objektas Nr. 146 „Žydų kalintų Dimitravo stovykloje žudynės“ (Skuodo žydžių ir jų vaikų žudynės prie Alkos kalno; „Vietos statusas: Registrinis, Unikalus kodas: 10978“), http://www.holocaustatlas.lt/main.php?l=LT&act=a_atlas/search/page/1/item/146/ (užfiksuota 2026-10-21). Kultūros vertybių registras, objektas Nr. 10978 „Skuodo žydų žudynių vieta ir kapai“, <https://kvr.kpd.lt/heritage/Pages/KVRDetail.aspx?lang=lt&MC=10978> (tiesioginė prieiga 2026-10-21 užblokuota; tekstas perskaitytas atvaizduotame puslapyje automatizuota naršykle).
14. IHRA, „Darbinė Holokausto neigimo ir iškraipymo apibrėžtis“ (oficialus vertimas į lietuvių k.), <https://holocaustremembrance.com/resources/darbine-holokausto-neigimo-ir-iskraipymo-apibrezitis>; angliškas tekstas – IHRA, Understanding Holocaust Distortion: Contexts, Influences and Examples (IHRA, 2021), p. 46–47 (apibrėžtis) ir p. 7–8 (vietinių kolaborantų vaidmuo), <https://holocaustremembrance.com/wp-content/uploads/2023/09/Understanding-Holocaust-Distortion-Contexts-Influences-and-Examples-IHRA.pdf> (abu žiūrėti 2026-10-17).
15. VLE straipsnis „Holokaustas“, skyrius „Holokaustas Lietuvoje“, <https://www.vle.lt/straipsnis/holokaustas/> (tekstas užfiksuotas 2026-10-17).

A PRIEDAS. DARBĖNŲ ŽYDŲ BENDRUOMENĖS ISTORIJA

Tai pareiškėjo tyrimo išvados, kurias adresatai gali patikrinti ir plėtoti. Šaltinių nesutarimai nurodomi, skaičiai nevidurkinami. Išnašų numeriai atitinka pagrindinio teksto išnašas. Liudytojų parodymų turinys pateikiamas kaip liudytojų teiginiai, o ne kaip nustatyti faktai. Šis priedas vienodas visuose Darbėnų prašymuose (DRB-001, DRB-003, DRB-004, DRB-007, DRB-008).

Pavadinimai

Lietuviškai Darbėnai, jidiš Dorbyan (דארביאן) arba Drobyan, lenkiškai Dorbiany, rusiškai Дорбяны, vokiškai Dorben; Kretingos rajono savivaldybė, Darbėnų seniūnija.^{6, 8} Darbėnų seniūnijos teritorijoje (Joskaidų k.) yra ir Skuodo žydų žudynių vieta prie Alkos kalno (unikalus kodas 10978); ten nužudytos Skuodo žydės ir jų vaikai, todėl ši vieta ir jos vykdytojai šiame priede Darbėnų žydams nepriskiriami.³

Įsikūrimas ir gyventojai

Vilniaus Gaono žydų istorijos muziejaus duomenimis, žydai Darbėnuose apsigyveno XVIII a. viduryje; 1764 m. minimi 20 žydams priklausiusių namų, 1816 m. inventoriuje – 44 žydų šeimos, 1868 m. iš 1308 gyventojų 738 buvo judėjų tikėjimo.⁸ Kretingos enciklopedijos duomenimis, 1765 m. bendruomenę sudarė 24 šeimos.⁷ Pinkas Hakehillot Lita duomenimis, 1897 m. iš 2059 gyventojų 1129 (55 %) buvo žydai, 1923 m. iš 1018 – 601 (59 %), 1940 m. iš apie 2200 – apie 800.⁶ A. Rukšėnas, remdamasis 1923 m. surašymu, 601 žydą nurodo visame Darbėnų valsčiuje, o Holokausto išvakarėse valsčiuje, jo duomenimis, gyveno kiek mažiau nei 800 žydų.⁴ A. Bubnys rašo, kad Holokausto išvakarėse Darbėnuose gyveno apie 800 žydų (apie 40 % gyventojų), o 1897 m. žydai sudarė apie 80 % gyventojų (šis procentas nesutampa su Pinkas duomenimis).²

Verslai, institucijos ir kultūra

XVIII a. antroje pusėje sinagoga stovėjo turgaus aikštėje, priešais bažnyčią; dauguma žydų prekybininkų ir amatininkų gyveno prie turgaus aikštės, Skuodo ir Vaineikių gatvėse.⁸ 1882 m. spalio mėn. gaisras sunaikino 40 žydų namų ir 30 krautuvių; 1909 m. sudegė miestelio centras, beit midrašas ir sinagoga.⁶ Pinkas Hakehillot Lita duomenimis, 1931 m. visos 25 miestelio krautuvės priklausė žydams; žydams priklausė dvi lentpjūvės, malūnas, kepykla, vilnų karšykla ir gėrimų įmonė; 1937 m. dirbo 18 žydų amatininkų; Žydų liaudies bankas uždarytas 1927 m.; 1939 m. kovo mėn., Klaipėdos kraštą prijungus prie Vokietijos, Darbėnuose apsigyveno kelios žydų pabėgėlių šeimos iš Klaipėdos.⁶ Veikė Talmud Tora ir Tarbut tinklo hebrajų mokykla (apie 150 vaikų), hebrajų ir jidiš bibliotekos, dramos būrelis, sionistų partijos, „Ivrit u'Techija“, „HaShomer HaTzair-Nezakh“, „Hechaluc“ (1933 m. – apie 40 narių), „Makabi“, religinio jaunimo draugija „Tiferet Bachurim“, labdaros draugijos „Gemilut Chesed“ ir „Linat Cedek“.⁶ Tarp rabinų minimi Eliyahu Margalio, Josef Alexander, Yisrael-Isar Levin, Yitzhak Kopilevitz; paskutinis rabinas – Iseris Vaisbordas (Weisbord).⁶ Darbėnuose gimė sionistų judėjimo veikėjas Dovydas Volfsonas (David Wolffsohn), antrasis Pasaulinės sionistų organizacijos pirmininkas.^{6, 8} Dalis žydų emigravo į Kanadą, Pietų Afriką, JAV ir Palestiną.^{2, 6}

Priešiškumas iki 1941 m.

Peržiūrėtuose šaltiniuose nerasta duomenų apie 1938–1940 m. antižydiškus incidentus Darbėnuose (C priedas, C10).

1941 m. birželis: okupacija ir persekiojimas

Vokiečių kariuomenė Darbėnus užėmė 1941 m. birželio 22 d.^{2, 6} A. Rukšėno teigimu, pirmosiomis karo dienomis Darbėnuose buvo suformuotas sukilėlių būrys ir taryba, į kurią įėjo ir policijos viršininkas Simonaitis; partizanai ryšėjo baltus raiščius; valsčiaus viršaičiu paskirtas Bertašius, viešosios policijos nuovados viršininku – Simonaitis.⁴ Pinkas Hakehillot Lita rašo, kad į miestelį grįžtantys žydai „were met by Lithuanians who harassed them and beat them mercilessly“ („juos pasitiko lietuviai, kurie juos persekiojo ir negailestingai mušė“), o vokiečiai grobė žydų namus.⁶ A. Bubnio duomenimis, žydai buvo verčiami dirbti sunkius ir žeminančius darbus; birželio 24 d. vokiečių miestelio komendantas įsakė žydams prisisiūti geltonus ženklus.² A. Bubnio duomenimis, birželio 25 d. iš Skuodo atvarytas Raizmanas buvo kankinamas (vienas gestapo karininkas kišo jam į burną degančią cigaretę) ir birželio 26 d. sušaudytas miške už žydų kapinių; pagal kitus liudijimus, broliai Leiba ir Izraelis Raizmanai sušaudyti liepos pirmojoje pusėje.^{2, 4}

1941 m. birželio 28–29 d.: suvarymas ir žydų vyrų sušaudymas

Birželio 28 d. vietos baltaraiščiai surinko visus Darbėnų žydus (apie 600 žmonių); baltaraiščiai suėmė rabiną I. Vaisbordą ir mušė jį, kol jis neteko sąmonės, – netrukus jis buvo negyvas (Pinkas Hakehillot Lita ir Gedenkorte Europa rašo, kad rabiną mušė vokiečiai ir lietuviai), o trys vokiečių karininkai visų akivaizdoje sušaudė Motę Blochą; žydai pėsčiomis išvaryti į Kretingą, kelyje vokiečių kariai į vežimą pakinkė penkis žydus ir mušė juos; Kretingoje žydai buvo nufotografuoti ir išsiųsti atgal.^{2, 3, 6, 9} R. Šatalienės parodymais, koloną lydėjo ginkluoti vokiečių kariai ir vienas baltaraištis lietuvis.⁴ Pinkas Hakehillot Lita rašo, kad lydėję lietuviai žydus kelyje mušė rimbais.⁶ Birželio 29 d. šeši vokiečių karininkai atskyrė žydų vyrus; A. Rukšėno teigimu, vyrai buvo laikomi vaistinės kieme; apie 150 žydų vyrų ir 4 sovietų karo belaisvius vokiečiai automatiniais ginklais sušaudė pamiškėje, kairėje Darbėnų–Lazdininkų kelio pusėje (dabar – Palangos g.; unikalus kodas 10976).^{2, 4, 10} A. Rukšėnas nerado duomenų, kad šiose žudynėse tiesiogiai dalyvavo Darbėnų policija ar pagalbinė policija.⁴

1941 m. birželio 29 d.–rugsėjis: sinagoga kaip getas

Birželio 29 d. vakare moterys ir vaikai (A. Rukšėno teigimu, ir dalis pagyvenusių vyrų) uždaryti sinagogoje.^{2, 4} A. Rukšėno teigimu, sinagogą saugojo pagalbinės policijos būrio nariai; kalinių maitinimu rūpinosi vokiečių komendantas ir valsčiaus viršaitis S. Bertašius; dalis moterų (50–60) buvo siunčiamos dirbti pas ūkininkus.⁴ A. Bubnio duomenimis, vietos baltaraiščiai kalines mušdavo ir ištisas dienas neduodavo maisto.² Pinkas Hakehillot Lita rašo, kad lietuviai sargybiniai naktimis įsiverždavo į sinagogą ir „do with the women as they saw fit“ („elgdavosi su moterimis, kaip norėjo“); V. Davoliūtė, remdamasi liudijimais ir J. Girtio prisipažinimu, rašo apie vietos kolaborantų įvykdytus išžaginimus ir apie gimnazistę Esterą Kverelytę, kurią baltu raiščiu pasirišęs vietos gyventojas nusivedė į mišką, kur ji rasta nužudyta.^{6, 12} 1941 m. liepos mėn. (A. Rukšėno teigimu, 13–14 d.; Kretingos enciklopedijos – 14–15 d.) žydų kapinėse buvo nužudytos kelios iš sinagogos išvestos žydės: A. Bubnys rašo apie keturias senas moteris, kurias nužudė miestelio baltaraištis; Kretingos enciklopedija – apie 7 moteris ir 2 vyrus, kuriuos nužudė pagalbiniai policininkai.^{2, 4, 7} 1941 m. rugpjūčio 15 d. Darbėnų policijos nuovados viršininkas pranešė Kretingos apskrities policijos vadui, kad sinagogoje tebelaikoma per 400 žydų, ir prašė penkių samdomų policininkų „until the local Jews were sent to camps“ (A. Bubnio perteikimu).^{2, 11}

1941 m. rugpjūčio pabaiga–rugsėjis: žudynės Balto kalno miške

Pirmosios žudynės (prie kelio į Vaineikius; unikalus kodas 10977). A. Bubnio duomenimis, maždaug rugsėjo pradžioje vietos policijos viršininkas sudarė moterų su mažais vaikais sąrašą, vakare grįžo su 7 „partizanais“; apie 100 moterų ir nežinomas skaičius vaikų nuvaryti Vaineikių gatve į mišką ir nužudyti lazdomis, šakėmis ir kirviais; mažus vaikus gyvus metė į duobę; žudynėms vadovavo vietos policijos viršininkas.² A. Rukšėno teigimu, apie rugpjūčio pabaigą nuovados viršininkas Kazys Ražauskas iš aukštesniųjų įstaigų gavo užduotį įvykdyti egzekuciją; dalyvavo apie 40 Darbėnų policininkų ir pagalbinės policijos būrio narių; buvo nuvarytos dvi grupės (100–120 ir apie 200 aukų); aukos žudytos pagaliais su geležte ir šaudant; drabužiai nuvežti į Darbėnų policiją; iš viso prie Vaineikių kelio nužudyta 320 žydų moterų ir vaikų.⁴ Kretingos rajono turizmo informacijos centras: „Darbėnų policininkai ir pagalbinių policininkai nužudė apie 320 Darbėnų žydų bendruomenės moterų ir vaikų“.⁵

Antrosios žudynės (Kaščių kelio link; unikalus kodas 24195). A. Bubnio duomenimis, likusios moterys ir merginos nužudytos po savaitės.² A. Rukšėno teigimu, sinagogoje buvo likę apie 60 žydžių, iš Dimitravo stovyklos atvežta dar apie 40 merginų; Darbėnų policininkams ir pagalbinės policijos būrio nariams „į talką“ atvyko Kretingos rajono saugumo kriminalinės policijos darbuotojas su grupe pagalbinių policininkų; aukų daiktai išvežti į Darbėnus ir į Kretingą; atskiri vykdytojai įsigijo aukų turto.⁴ Turizmo informacijos centras: rugsėjo pabaigoje „pagalbiniai policininkai sušaudė apie 60 Darbėnų žydų bendruomenės moterų ir apie 40 iš Dimitravo stovyklos atvartų Skuodo žydų bendruomenės merginų“.⁵ Iš Dimitravo atvežtų merginų kilmė šaltiniuose nurodoma skirtingai (žr. toliau). A. Rukšėno skaičiavimu, abiejose Balto kalno miško vietose nužudyta apie 420 Darbėnų žydų bendruomenės narių, iš viso – 576; jis nustatė 33 darbėniškius policininkus, jų pagalbininkus ir valsčiaus pareigūną, netiesiogiai prisidėjusius prie žudynių (suiminėjo, konvojavo, pasirūpino duobių iškasimu), iš kurių, jo teigimu, 13 patys šaudė aukas.⁴ Šių asmenų pavardžių šiame priede nenurodau, nes jų vaidmens šaltinių nemačiau.

Išgyvenusieji, pokaris ir įamžinimas

A. Rukšėno teigimu, žūtis išvengė daugiau kaip 10 bendruomenės narių, tarp jų R. Šatelinė, A. Šubic, F. Zimanaitė, E. Varpol ir Ch. Brezenberg; Medomiškių kaimo gyventoja Barbora Žiliūtė slėpė dešimt žydų.⁴ 1945 m. balandžio 11 d. Kretingos apskrities komisija užrašė, kad Darbėnų miestelyje nužudyti 596 žmonės (A. Rukšėno teigimu, šaltinis aukų tautybės nenurodo).^{2, 4} Žudynių vietos įrašytos į Kultūros vertybių registrą (10976 ir 10977 – 1993 m., 24195 – 1997 m.); jų lauke 7.5 egzekucijos priskiriamos „nacistinės Vokietijos valdžios“ organizavimui.¹⁰ Atlaso duomenimis, paminklų užrašai: „Šioje vietoje 1941 m. nužudyta 140 žydų“ ir „144 fašistinio teroro aukoms atminti 1941 m.“ (vyrų žudynių vieta); jidiš kalba – „Šioje vietoje hitlerininkai ir jų vietiniai talkininkai 1941 m. nužudė 300 žydų – moterų ir vaikų“; „Šioje vietoje 1941 m. nužudyta 100 žydų“.³ 2020 m. rugsėjo mėn. pažymėta sinagogos vieta ir įrengti du atminimo akmenys (E. Kverelytei ir fotografui E. Bruckui; pavardė šaltiniuose rašoma Kverelytė / Kvelerytė); 2021 m. Turgaus aikštėje atidengta kompozicija „Obelis“, kurioje įrašytos D. Volfsono ir 14 lietuvių gelbėtojų pavardės.⁵

Šaltinių nesutarimai ir priklausomybė

(1) Moterų ir vaikų žudynių datos: Pinkas Hakehillot Lita – „a few days later“, rugpjūčio 15–16 d. ir Roš Hašana; G. Erslovaitė (pagal A. Rukšėną) – liepos pabaiga ir rugsėjo pradžia; A. Bubnys – rugsėjo pradžia ir po savaitės; A. Rukšėnas – rugpjūčio pabaiga ir rugsėjo pradžia; turizmo informacijos centras – rugsėjo pradžia ir rugsėjo pabaiga; registro įrašai – „liepos–rugpjūčio mėn.“

(10977) ir „rugsėjo mėn. pr.“ (24195).^{2, 4, 5, 6, 10} A. Rukšėnas liepos pabaigos datą atmeta, nes rugpjūčio 15 d. sinagogoje dar buvo per 400 žydų.⁴ (2) Skaičiai: suvartyta apie 600 (A. Bubnys, Atlasas), 600–700 arba apie 1000 (liudytojai pagal A. Rukšėną); vyrų – 140, 144, 145 ar 150; moterų ir vaikų – „virš 400“ (A. Bubnys), 320 + 100 (A. Rukšėnas, turizmo centras), 300 + 100 (paminklų užrašai, registras); iš viso – apie 540 (VLE), per 540 (Kretingos enciklopedija), 576 (A. Rukšėnas), 596 (1945 m. komisija).^{1, 2, 3, 4, 5, 7, 10} (3) Iš Dimitravo atvežtos apie 40 merginų: A. Bubnys (remdamasis LYA, f. K-1, ap. 8, b. 194) ir turizmo informacijos centras – Skuodo žydės; A. Rukšėnas – apie 40 Darbėnų žydžių, kalintų Dimitravo stovykloje.^{2, 4, 5} (4) Nuovados viršininkas: Simonaitis (birželio pabaiga) ir Kazys Ražauskas (rugpjūčio pabaiga) – A. Rukšėnas; „Ignas Simonaitis“ – A. Bubnys.^{2, 4} (5) Vietų adresai ir kodai: turizmo informacijos centro puslapyje „Darbėnų žydų I žudynių vieta ir kapas“ (moterų ir vaikų žudynės, registro objektas 10977) nurodytas vyrų žudynių vietos (10976) adresas „Palangos g.“; lt.wikipedia vietas numeruoja kitaip nei registras; Atlaso objekte Nr. 222 nurodytas kodas 10978 priklauso Skuodo žydų žudynių vietai.^{3, 5, 10} (6) Priklausomybė: Atlasas remiasi A. Bubniu; A. Bubnys ir A. Rukšėnas iš dalies remiasi tais pačiais 1960 ir 1973 m. leidiniais ir tais pačiais R. Šatėlienės parodymais, todėl jie nėra visiškai nepriklausomi.^{2, 3, 4} (7) Įsikūrimo laikas: A. Bubnys rašo, kad žydai Darbėnuose apsigyveno XIX a. pradžioje, o Vilniaus Gaono žydų istorijos muziejus ir Kretingos enciklopedija žydus Darbėnuose mini jau 1764–1765 m.^{2, 7, 8} (8) Merginų iš Dimitravo kilmė A. Bubnio darbe matyti iš konteksto – jos aprašomos skyriuje apie Skuodą ir Dimitravo stovyklą.²

B PRIEDAS

1 lentelė. Punktų sprendimų lentelė

Kiekvienam punktui prašau įrašyti sprendimą, motyvus, šaltinius ir planuojamą paskelbimo datą.

1 punktas	
Dabartinis tekstas ir vieta	Muziejaus puslapis „Darbėnai (Dorbyan)“ (lietuvių k.): „[...] padedant vietos kolaborantams buvo nužudyti [...]“
Trūkumas / klausimas	Moterų ir vaikų žudynių vykdytojai nurodyti tik kaip vietos kolaborantai, „padedant“ kuriems moterys ir vaikai buvo nužudyti; neįvardyti vietos baltaraiščiai, Darbėnų policijos nuovada ir pagalbinė policija; tekstas silpnėsnis už muziejaus Atlasą.
Prašomas tekstas / veiksmas (lietuvių k.)	Sakinius pakeisti 4 dalyje pateiktu siūlomu tekstu; nurodyti pakeitimo datą.
Anglų kalbos kontrolinis tekstas	Replace the sentences with the proposed text in part 4; state the date of the change.
Šaltiniai	2, 3, 4, 5, 8 išnašos; C1, C2, C3, C4
Atsakinga institucija	Vilniaus Gaono žydų istorijos muziejus
Sprendimas (priimta / priimta iš dalies / nepriimta)	
Motyvai, šaltiniai ir planuojama paskelbimo data	

1b punktas	
Dabartinis tekstas ir vieta	Puslapio versija anglų k.: “[...] murdered in September of the same year with the help of local collaborators.”
Trūkumas / klausimas	Tas pats trūkumas kaip 1 punkte.
Prašomas tekstas / veiksmas (lietuvių k.)	Sakinius pakeisti 4 dalies 1b punkte pateiktu tekstu arba 1 punkte priimto teksto vertimu.
Anglų kalbos kontrolinis tekstas	Replace the sentences with the text given under item 1b in part 4 or with a translation of the text accepted under item 1.
Šaltiniai	2, 3, 4, 5, 8 išnašos; C1
Atsakinga institucija	Vilniaus Gaono žydų istorijos muziejus
Sprendimas (priimta / priimta iš dalies / nepriimta)	
Motyvai, šaltiniai ir planuojama paskelbimo data	

2 punktas	
Dabartinis tekstas ir vieta	Atlaso objektas Nr. 222: „Unikalus kodas 10978“
Trūkumas / klausimas	Kodas 10978 – Skuodo žydų žudynių vietos prie Alkos kalno (registas; Atlasas Nr. 146); kelias ir užrašas atitinka objektą Nr. 24195, o aprašymas – Vaineikių vietą (Nr. 157, 10977).
Prašomas tekstas / veiksmas (lietuvių k.)	Patikrinti, kuriai vietai skirtas objektas, ir suderinti aprašymą, kelią ir kodą.
Anglų kalbos kontrolinis tekstas	Check which site the item concerns and bring the description, route and code into line.
Šaltiniai	3, 10, 13 išnašos; C7, C13
Atsakinga institucija	Vilniaus Gaono žydų istorijos muziejus
Sprendimas (priimta / priimta iš dalies / nepriimta)	
Motyvai, šaltiniai ir planuojama paskelbimo data	

3 punktas	
Dabartinis tekstas ir vieta	Puslapio versija anglų k.: “the USA, the United States, the United Arab Emirates”
Trūkumas / klausimas	„PAR“ (Pietų Afrikos Respublika) išversta kaip Jungtiniai Arabų Emyratai; JAV paminėtos du kartus; kitos vertimo klaidos.
Prašomas tekstas / veiksmas (lietuvių k.)	Pataisyti vertimą.
Anglų kalbos kontrolinis tekstas	Correct the translation.
Šaltiniai	8 išnaša
Atsakinga institucija	Vilniaus Gaono žydų istorijos muziejus
Sprendimas (priimta / priimta iš dalies / nepriimta)	
Motyvai, šaltiniai ir planuojama paskelbimo data	

4(a) punktas	
Dabartinis tekstas ir vieta	—
Trūkumas / klausimas	Teiginių, kad žudynes pradėjo organizuoti vokiečių kariuomenė ir kad moterys ir vaikai nužudyti „padedant vietos kolaborantams“, šaltiniai nenurodyti.
Prašomas tekstas / veiksmas (lietuvių k.)	Nurodyti šaltinius
Anglų kalbos kontrolinis tekstas	State the sources
Šaltiniai	C1, C3, C4
Atsakinga institucija	Vilniaus Gaono žydų istorijos muziejus
Sprendimas (priimta / priimta iš dalies / nepriimta)	
Motyvai, šaltiniai ir planuojama paskelbimo data	

4(b) punktas	
Dabartinis tekstas ir vieta	—
Trūkumas / klausimas	Turimi duomenys ir dokumentas – puslapių ir Atlaso duomenų rengimo ir tvirtinimo tvarka.
Prašomas tekstas / veiksmas (lietuvių k.)	Pateikti turimą dokumentą arba nurodyti, kad jo nėra
Anglų kalbos kontrolinis tekstas	Provide the document held or state that it is not held
Šaltiniai	—
Atsakinga institucija	Vilniaus Gaono žydų istorijos muziejus
Sprendimas (priimta / priimta iš dalies / nepriimta)	
Motyvai, šaltiniai ir planuojama paskelbimo data	

2 lentelė. Dariniai, veiksmai ir šaltiniai

Darinys	Veiksmas (šaltinio žodžiais)	Ivykis ir data	Šaltiniai ir jų pobūdis	Prieštaraujantys ar ribojantys duomenys
Vietos baltaraiščiai („local white-bands“)	surinko visus Darbėnų žydus (apie 600) ir išsiuntė į Kretingą; suėmė ir iki sąmonės netekimo sumušė rabiną I. Vaisbordą (jis mirė)	Suvarymas, 1941-06-28, Darbėnai–Kretinga	A. Bubnys, p. 39–40; Atlasas Nr. 156 (paskelbtas tyrimas, a lygis); R. Šatelinės parodymai (b lygis)	Pinkas: į rabino namus įsiveržė „Germans and Lithuanians“
Vokiečių karininkai ir kariai (institucija nenurodyta)	sušaudė M. Blochą; pakinkė žydus į vežimą; atskyrė vyrus; „They were executed with automatic rifles by Germans“	1941-06-28 ir 06-29, Darbėnų pakraštys, Darbėnų–Lazdininkų kelias (10976)	A. Bubnys; Atlasas Nr. 156; A. Rukšėnas (a lygis)	A. Rukšėnas: duomenų apie tiesioginį Darbėnų policijos ir pagalbinės policijos dalyvavimą nėra; Gedenkorte: SS ar vermachtas – neaišku
Pagalbinės policijos būrio nariai; vietos baltaraiščiai	saugojo sinagogą; kalines mušdavo, neduodavo maisto	Sinagoga (getas), 1941-06-29 – rugsėjis	A. Rukšėnas (autorius teiginys, b lygis); A. Bubnys (a lygis)	—
Miestelio baltaraištis; pagalbiniai policininkai	nužudė iš sinagogos išvestas žydes žydų kapinėse	1941 m. liepa (13–14 ar 14–15 d.), žydų kapinės	A. Bubnys; Kretingos enciklopedija; A. Rukšėnas	Aukų skaičius (4; 7 moterys ir 2 vyrai; 7) ir data skiriasi
Darbėnų policijos nuovados viršininkas	pranešė, kad sinagogoje per 400 žydų; sudarė moterų su vaikais sąrašą; „The massacre of the women and children of Darbėnai was conducted by the local chief of the police“	1941-08-15; rugpjūčio pab.–rugsėjis	A. Bubnys; Atlasas Nr. 157, 222; „Masinės žudynės Lietuvoje“, 2 d., p. 144 (nematyta)	Asmuo nenustatytas: Simonaitis / Ignas Simonaitis (A. Bubnys, A. Rukšėnas) ar Kazys Ražauskas (A. Rukšėnas); nurodomas tik vadovavimo vaidmuo
Darbėnų policininkai ir pagalbinės policijos būrio nariai (apie 40); 7	nužudė moteris ir vaikus (A. Bubnys:	Pirmosios žudynės, rugpjūčio pab.–	A. Bubnys; Atlasas; A. Rukšėnas (LYA bylų pagrindu, b	Datos ir skaičiai skiriasi (A priedas, 1–2)

„partizanai“ (baltaraiščiai)	lazdomis, šakėmis ir kirviais)	rugsėjo pr., Balto kalno miškas prie Vaineikių kelio (10977)	lygis); turizmo informacijos centras	
Darbėnų policininkai, pagalbinės policijos būrio nariai ir Kretingos pagalbiniai policininkai su Kretingos rajono saugumo kriminalinės policijos darbuotoju	nužudė likusias moteris ir merginas; aukų daiktus išvežė į Darbėnus ir Kretingą	Antrosios žudynės, rugsėjis, Balto kalno miškas Kašučių kelio link (24195)	A. Rukšėnas (b lygis); turizmo informacijos centras („pagalbiniai policininkai“); A. Bubnys	Saugumo policijos darbuotojas, A. Rukšėno teigimu, į vietą nepateko; merginų iš Dimitravo kilmė skiriasi
Darbėnų valsčiaus viršaitis	pasirūpino duobių iškasimu; rūpinosi kalinių maitinimu	1941 m. vasara–ruduo	A. Rukšėnas (b lygis)	Pavardės siūlomame tekste nenurodomos

3 lentelė. Formulotės ir šaltinių palyginimas

Dabartinė formulotė	Kas neįvardyta	Šaltinių dariniai ir veiksmai	Šaltinio pobūdis	Vokiečių vaidmuo	Siūlomi žodžiai	Trūkstami dokumentai
„Miestelį užėmusi vokiečių kariuomenė netrukus pradėjo organizuoti vietos žydų žudynes. [...] apie 400 moterų ir vaikų padedant vietos kolaborantams buvo nužudyti [...]“	Vykdytojai (lietuvių dariniai įvardyti tik kaip padėję – „padedant vietos kolaborantams“); atskiros žudynės	Vietos baltaraiščiai (suvarymas); vokiečiai (vyrų sušaudymas); Darbėnų policijos nuovados viršininko vadovaujami vietos policininkai ir baltaraiščiai (moterų ir vaikų žudynės) – Atlasas Nr. 156, 157, 222; A. Bubnys, p. 39–40	A. Bubnys, Atlasas (a lygis); A. Rukšėnas (b lygis); registras ir paminklo užrašas – „nacistinės Vokietijos valdžios suorganizuotos egzekucijos“, „hitlerininkai ir jų vietiniai talkininkai“	Vokiečiai sušaudė vyrus (06-29); šaltiniuose nenurodyta, kad moterų ir vaikų žudynes organizavo vokiečių kariuomenė (A. Rukšėnas – užduotis „iš aukštesniųjų įstaigų“)	1 punkto tekstas	C1, C2, C3, C4

C PRIEDAS. TRŪKSTAMŲ DUOMENŲ SĄRAŠAS

Kiekvienai eilutei nurodoma viena būseną: NERASTA (ieškota, bet nerasta; nurodoma, kur ir kada ieškota), NEMATYTA (žinoma iš kitų šaltinių, bet pareiškėjo nematyta; nurodoma, kas ją nurodo), NEPRIEINAMA (rasta, bet negauta; nurodomas konkretus kliuviny ar laukiamas atsakymas). Kai prašymas dėl dokumento pateiktas, bet konkrečiai to dokumento neprašoma, eilutė žymima pagal paieškos rezultatą (NERASTA arba NEMATYTA), o ne NEPRIEINAMA. Tai, kad ko nors neradau, nereiškia, kad tokių dokumentų nėra.

Nr.	Duomenys / dokumentas	Būsena	Kodėl svarbu	Kur tikėtina rasti / prašymas
C1	LYA, f. K-1, ap. 58, b. 1973/3, 19731/3, 28102/3, 11457/3, 9072/3, P-18123, P-18702, 44552/3 (policininkų ir pagalbinių policininkų bylos, liudytojų apklausos)	NEMATYTA – nurodo A. Rukšėnas (4 išnaša)	Vykdytojų vaidmenys, nuovados viršininko asmuo, šaudžiusiųjų nustatymas	LYA – prašymas Nr. DRB-005
C2	LYA, f. K-1, ap. 6, b. 42, l. 17 (apie I. Simonaitį); f. K-1, ap. 46,	NEMATYTA – nurodo A. Bubnys (2 išnaša) ir A.	Nuovados viršininko asmuo; vyrų	LYA – prašymas Nr. DRB-005

	b. 1266, 1147 (1968 ir 1985 m. apklausos)	Rukšėnas (4 išnaša)	sušaudymo liudytojai	
C3	Darbėnų policijos nuovados viršininko 1941-08-15 raporto Kretingos apskrities policijos vadui originalas	NEMATYTA – paskelbtas „Masinės žudynės Lietuvoje“, 2 d., p. 144 (pagal A. Bubnį ir A. Rukšėną); originalo vieta nežinoma	Pasirašiusio asmens tapatybė, tikslus tekstas	LCVA (Kretingos apskrities policijos fondas) – prašymas Nr. DRB-006 (paieškos priemonės)
C4	LCVA, f. MK-1, b. 18 (Kretingos apskrities komisijos apibendrinti duomenys, l. 4; R. Šatelinės, Ch. Šubic, F. Zimanaitės apklausos, l. 19, 26–29)	NEMATYTA – nurodo A. Rukšėnas (4 išnaša)	Skaičius 596 ir aukų tautybė; liudytojų parodymai	LCVA – prašymas Nr. DRB-006
C5	„Hitleriniai žudikai Kretingoje“ (Vilnius, 1960), p. 10, 33–40	NEMATYTA – nurodo A. Bubnys, A. Rukšėnas ir Kultūros vertybių registras	R. Šatelinės ir kitų liudytojų parodymai, 1945 m. akto tekstas	LNB ir kitos bibliotekos
C6	„Masinės žudynės Lietuvoje 1941–1944“, 2 d. (Vilnius, 1973), p. 144, 395–396	NEPRIEINAMA – pareiškėjo turimoje skaitmeninėje kopijoje šių puslapių nėra (patikrinta 2026-10-21)	1941-08-15 raportas; G. Erslavaitės žudynių vietų ir datų sąrašas	LNB ir kitos bibliotekos
C7	Kultūros vertybių registro objektų 10976, 10977, 24195 tekstai ir 2015 m. dokumentai (KPD-KP-615, KPD-KP-616, ID-123225, ID-123277 su „Istorinėmis pažymomis“)	NEPRIEINAMA – registro svetainė 2026-10-21 neleido automatizuotos prieigos; lauko 7.5 tekstas perskaitytas tik automatizuota naršykle	Registro aprašymo tikslumas ir šaltiniai	Kultūros paveldo departamentas – prašymas Nr. DRB-003
C8	Ch. Dieckmann, „Deutsche Besatzungspolitik in Litauen 1941–1944“ (2011), t. 1, p. 389, 670	NEMATYTA – nurodo Gedenkorte Europa ir A. Rukšėnas	Vokiečių institucijų vaidmuo, skaičiai	Mokslinės bibliotekos
C9	E. Goldstein, J. Kanarskas (sud.), „Darbėnų žydai / The Jews of Darbėnai“ (Darbėnai, 2020)	NEMATYTA – nurodo V. Davoliūtė (12 išnaša)	Bendruomenės istorija, išsigelbėjusieji, gelbėtojai	Kretingos M. Valančiaus viešoji biblioteka; LNB
C10	Duomenys apie 1938–1940 m. antižydiškus incidentus Darbėnuose	NERASTA – ieškota Pinkas Hakehillot Lita, A. Bubnio, A. Rukšėno, Vilniaus Gaono muziejaus, Kretingos enciklopedijos tekstuose ir internete 2026-10-21	Prieškario santykių istorija	LCVA (Kretingos apskrities viršininko ir policijos fondai)
C11	Yad Vashem archyvas, O-33/979	NEMATYTA – nurodo Pinkas Hakehillot Lita (6 išnaša)	Liudijimas apie 1941 m. įvykius	Yad Vashem archyvas
C12	USHMM, Encyclopedia of Camps and Ghettos, t. II, straipsnis „Darbėnai“	NEPRIEINAMA – Project MUSE puslapis 2026-10-21 reikalavo patvirtinimo ir nebuvo atvertas	Geto ir žudynių duomenys, archyvų nuorodos	Mokslinės bibliotekos
C13	Kultūros vertybių registro objekto Nr. 10978 (Skuodo žydų žudynių vieta ir kapai prie Alkos kalno) įrašo tekstas	NEMATYTA – tiesioginė prieiga užblokuota; įrašas perskaitytas tik automatizuota naršykle (2026-10-21), su registru tiesiogiai nesutikrintas	Ar automatizuota naršykle perskaitytas įrašo tekstas atitinka registrą	Kultūros paveldo departamentas; prašymas Nr. SKU-003

Dokumentas bus pasirašytas kvalifikuotu elektroniniu parašu.

Grant Arthur Gochin

Citizen of the Republic of Lithuania
10900 Winnetka Avenue, Chatsworth, CA 91311, USA
+1 818-625-6513 | ggochin@gmail.com

To:

Vilna Gaon Museum of Jewish History, Naugarduko g. 10, LT-01309 Vilnius
(muziejus@jmmuseum.lt)

CC:

Genocide and Resistance Research Centre of Lithuania (centras@genocid.lt)
Ms Faina Kukliansky, Chair of the Lithuanian Jewish (Litvak) Community (via the Community mailbox info@lzb.lt)
Arvydas Daunoravičius, Head of the Delegation of the Republic of Lithuania to the International Holocaust Remembrance Alliance (IHRA) (arvydas.daunoravicius@urm.lt)

Date – the date of the qualified electronic signature. No. DRB-007

REQUEST CONCERNING THE VILNA GAON MUSEUM OF JEWISH HISTORY PAGE “DARBĖNAI (DORBYAN)”: NAME THE PERPETRATORS OF THE 1941 KILLINGS OF THE JEWS OF DARBĖNAI AND CORRECT THE DATA OF HOLOCAUST ATLAS OF LITHUANIA ITEM No. 222

1. The applicant, the addressee and the nature of the request

I write as an independent researcher. This request sets out my research findings and sources so that the addressees can examine and apply them.

This request is part of my series of requests concerning Darbėnai: at the same time I am submitting request No. DRB-001 to the editors of the Universal Lithuanian Encyclopaedia concerning the article “Darbėnai”, request No. DRB-003 to Kretinga District Municipality Administration, the Ministry of Culture and the Department of Cultural Heritage concerning the marking of the killing sites and the register data, request No. DRB-004 to the publisher of the Kretinga Regional Encyclopaedia, request No. DRB-008 to the Darbėnai Gymnasium of Kretinga District, request No. DRB-002 to Kretinga District Municipality Administration and Kretinga Museum for texts held, and requests Nos. DRB-005 and DRB-006 to the archives for copies of documents. Each request stands on its own, and the answer to this request does not depend on them. The museum receives copies of these requests (except DRB-002, DRB-005 and DRB-006) as a copy recipient; this request is the only one by which the museum is asked to decide on its own texts. On 20 October 2026 I submitted request No. SKU-007 to the museum concerning the Holocaust Atlas of Lithuania items on Skuodas; I have not previously approached the museum concerning the Darbėnai page or Atlas item No. 222. If another body is responsible for the content of this page or of the Atlas data, please forward the request to it and inform me.

In this request the numbered parts are the sections of the request, and the items on which the museum’s decision is requested are marked as items 1, 1b, 2, 3 and 4(a)–(b) (Annex B). Please register this request and give its registration number and the expected reply date.

2. Recipients of copies

To the recipients of copies. Copies are supplied for documentary notice, consideration and preservation within the recipients' respective remits. This request seeks substantive action only from the institutions controlling the identified texts, sites or records. I do not ask the recipients of copies to take decisions on these texts, sites or records or to direct the addressees' decisions; the copy to the Head of the IHRA Delegation is sent for information only, not to a body that decides on these texts, sites or records. I ask each recipient of a copy to confirm receipt of this request No. DRB-007 and its Annexes A–C and, where its records rules provide for it, to state its registration number and date. Where this is consistent with the recipient's powers and practice, I would be grateful to be told whether the material will be retained and how it may be accessed. These are requests, not an assertion that every recipient of a copy is obliged to register or retain this letter.

3. Current texts

The museum's page "Darbėnai (Dorbyan, דארבֿנאָן)" reads in Lithuanian (text captured on 21 October 2026):⁸

„1941 m. birželio mėnesio pabaigoje Darbėnų miestelis pasikeitė visiems laikams. Miestelį užėmusi vokiečių kariuomenė netrukus pradėjo organizuoti vietos žydų žudynes. Birželio 29 d. buvo sušaudyti 150 vyrai. Likusieji - apie 400 moterų ir vaikų padedant vietos kolaborantams buvo nužudyti tų pačių metų rugsėjo mėnesį.“

The same page reads in English:⁸

“At the end of June 1941, the town of Darbėnai changed forever. The German army, which had occupied the town, soon began to organise the massacre of local Jews. On 29 June, 150 men were shot. The remaining 400 women and children were murdered in September of the same year with the help of local collaborators.”

The other parts of the page describe the history of the Jewish community of Darbėnai from the 18th century; I do not ask for them to be corrected (except for the errors in the English version noted in item 3).⁸

4. Item 1. Principal request: name the perpetrators of the killings of the Jews of Darbėnai and their acts

This item stands on its own: the decision on it does not depend on the decisions on the other items, and a dispute over one fact does not hold up the undisputed corrections.

Victims and events. The victims were the Jews of Darbėnai: men, women, children and the elderly. On 28 June 1941 they were rounded up, driven to Kretinga and returned to Darbėnai; on 29 June about 150 Jewish men and 4 Soviet prisoners of war were shot; the women and children were held in the synagogue and murdered in two killings in the Baltas Kalnas forest in late August–September 1941 (more than 400 in all).^{2, 3, 4} A detailed chronology is given in Annex A.

Defect. The page names the perpetrators of the killing of the Jewish women and children only as “local collaborators” who “helped”; the sources attribute this killing to local policemen and white-armbanders (auxiliary policemen) led by the chief of the Darbėnai police precinct, and local white-armbanders are also named as having rounded up the Jews of Darbėnai on 28 June 1941. The Holocaust Atlas of Lithuania prepared by the museum itself together with the Austrian association Verein Gedenkdienst names the local white-armbanders (the round-up, and the leading of the women out of the synagogue) and the local chief of police who led the killing of the women and children; the

local policemen and auxiliary policemen are named by A. Rukšėnas and the Tourism Information Centre. In this respect the museum's page is weaker than its own Atlas and than the texts of the Kretinga District Tourism Information Centre.^{3, 5}

What the sources show. Holocaust Atlas of Lithuania: „1941 m. birželio 28 d. vietiniai baltaraiščiai surinko visus Darbėnų žydus (apie 600 žmonių) ir išsiuntė juos į Kretingą.“ (“On 28 June 1941 local white-armbanders gathered all the Jews of Darbėnai (about 600 people) and sent them to Kretinga.”); „Juos automatiniais ginklais sušaudė vokiečiai.“ (“They were shot with automatic weapons by Germans.”); „Vakare į sinagogą vėl atvyko policijos viršininkas su 7 baltaraiščiais [sic].“ (“In the evening the chief of police came to the synagogue again with 7 white-armbanders.”); „Darbėnų moterų ir vaikų žudynėms vadovavo vietinis policijos viršininkas.“ (“The killing of the women and children of Darbėnai was led by the local chief of police.”)³ A. Bubnys: “The massacre of the women and children of Darbėnai was conducted by the local chief of the police. Over 400 Jewish women and children were killed in total.”² According to A. Rukšėnas, the synagogue was guarded by members of the auxiliary police unit, and about 40 Darbėnai policemen and members of the auxiliary police unit took part in the killing of the women and children.⁴ Kretinga District Tourism Information Centre: „Šioje vietoje 1941 m. rugsėjo pradžioje Darbėnų policininkai ir pagalbiniai policininkai nužudė apie 320 Darbėnų žydų bendruomenės moterų ir vaikų.“ (“At this place, at the beginning of September 1941, Darbėnai policemen and auxiliary policemen murdered about 320 women and children of the Jewish community of Darbėnai.”)⁵ A. Rukšėnas's article was published in the journal of the Genocide and Resistance Research Centre of Lithuania; publication by the Centre gives his statements no additional evidential weight, so I present his data as the author's statements and treat the archival files he cites, copies of which I request in requests Nos. DRB-005 and DRB-006, as their basis.

The German role. According to the sources, on 29 June German officers separated the Jewish men and Germans shot them; the column of Jews was escorted to Kretinga by armed German soldiers. In register entries Nos. 10977 and 24195 (field 7.5) the killings of the women and children are described as executions “organised by the authorities of Nazi Germany” („nacistinės Vokietijos valdžios suorganizuotos egzekucijos“), and the monument inscription recorded in the museum's Atlas item No. 157 states that “the Hitlerites and their local helpers” („hitlerininkai ir jų vietiniai talkininkai“) murdered 300 Jews, women and children, here; these texts name no German institution or unit.^{3, 10} According to A. Rukšėnas, the precinct chief received the task of killing the women and children “from higher authorities” („iš aukštesniųjų įstaigų“), which he does not name.⁴ I have not found any source stating that the German army organised these killings, or naming a specific German institution that organised them. If the museum wishes the proposed text to refer to the role of higher authorities, I suggest adding after its last sentence: „A. Rukšėno teigimu, užduotį nužudyti moteris ir vaikus nuovados viršininkas gavo iš aukštesniųjų įstaigų.“ (“According to A. Rukšėnas, the precinct chief received the task of killing the women and children from higher authorities.”) The proposed text neither minimises nor invents the German role; if the museum holds sources on the role of German institutions in organising the killing of the women and children, please identify them (item 4(a)).

I ask that, in the Lithuanian version of the museum's page, the sentences „Miestelį užėmusi vokiečių kariuomenė netrukus pradėjo organizuoti vietos žydų žudynes. Birželio 29 d. buvo sušaudyti 150 vyrai. Likusieji - apie 400 moterų ir vaikų padedant vietos kolaborantams buvo nužudyti tą pačių metų rugsėjo mėnesį.“ be replaced by the following text:

„Miestelį užėmus vokiečių kariuomenei, 1941 m. birželio 28 d. vietos baltaraiščiai suvarė visus Darbėnų žydus ir išsiuntė juos į Kretingą; į Kretingą žydai buvo nuvaryti pėsčiomis, juos lydėjo ginkluoti vokiečių kariai, o vėliau žydai buvo gražinti į Darbėnus. Birželio 29 d. vokiečių karininkai atskyrė žydų vyrus ir vokiečiai už miestelio, pamiškėje prie Darbėnų–Lazdininkų kelio, sušaudė apie 150 žydų vyrų ir 4 sovietų karo belaisvius. Žydų moterys ir vaikai buvo uždaryti sinagogoje, kurią saugojo vietos pagalbinė policija. 1941 m. rugpjūčio pabaigoje–rugsėjo mėn. Darbėnų policijos nuovados viršininko vadovaujami vietos policininkai ir baltaraiščiai (pagalbiniai policininkai) Balto kalno miške nužudė daugiau kaip 400 žydų moterų ir vaikų.“

(English control: the text proposed for the English version of the page under item 1b.)

The text corresponds in substance to that proposed to other publishers in requests Nos. DRB-001 and DRB-004 (the opening phrase and the date format differ, and there is no closing sentence on the total number of victims). I have kept the page's figure "150" (as "about 150"), and instead of "about 400" I write "more than 400", following A. Bubnys and the Atlas.^{2, 3} I describe no person as having personally shot anyone. Please state the date of the change. If you do not accept the proposed text, please give a reasoned answer on each part of it and identify the sources used.

I take as the reference point the formations and acts named in the museum's Holocaust Atlas of Lithuania, in A. Bubnys's study and in the texts of the Kretinga District Tourism Information Centre; the text may be shorter, but a text omitting these formations and acts would not be accurate.

Item 1b. The English version of the page

Separately from item 1, I ask that, in the English version of the page, the sentences "The German army, which had occupied the town, soon began to organise the massacre of local Jews. On 29 June, 150 men were shot. The remaining 400 women and children were murdered in September of the same year with the help of local collaborators." be replaced by the following text (or by a translation of the Lithuanian text accepted under item 1):

"After the German army had occupied the town, on 28 June 1941 local white-armbanders rounded up all the Jews of Darbėnai and sent them to Kretinga; the Jews were driven there on foot, escorted by armed German soldiers, and were later returned to Darbėnai. On 29 June German officers separated the Jewish men, and Germans shot about 150 Jewish men and 4 Soviet prisoners of war outside the town, at the edge of the forest by the Darbėnai–Lazdininkai road. The Jewish women and children were locked in the synagogue, which was guarded by the local auxiliary police. In late August–September 1941 local policemen and white-armbanders (auxiliary policemen), led by the chief of the Darbėnai police precinct, murdered more than 400 Jewish women and children in the Baltas Kalnas forest."

Historical standard

The Working Definition of Holocaust Denial and Distortion of the International Holocaust Remembrance Alliance (IHRA), adopted at the IHRA Plenary in Toronto on 10 October 2013, is legally non-binding; I apply it as an interpretive standard. It states that Holocaust distortion refers, inter alia, to: "Intentional efforts to excuse or minimize the impact of the Holocaust or its principal elements, including collaborators and allies of Nazi Germany" (official IHRA Lithuanian translation: „Tyčinėmis pastangomis pateisinti arba sumenkinti Holokausto poveikį arba jo esminius elementus, įskaitant nacistinės Vokietijos kolaborantus ir šalininkus“).¹⁴ The IHRA 2021 publication "Understanding Holocaust Distortion" gives as an example (p. 7) that asserting that the Holocaust is

not relevant to a nation's history because it was a Nazi German organized crime "could be a form of distortion if it ignores the roles played by local collaborators or members of the Axis in the crimes of the Holocaust"; it also identifies (p. 8, in the context of the concentration and death camps established by Nazi Germany) as a form of distortion one that "shifts sole blame for the Holocaust onto local collaborators" while ignoring Nazi Germany's responsibility for the genocide.¹⁴ I apply this example by analogy only: the museum's page does not assert that the Holocaust is irrelevant to Lithuanian history and mentions local collaborators, but it describes the perpetrators of the killing of the Jewish women and children of Darbėnai only as helpers, without naming the Lithuanian formations. The Universal Lithuanian Encyclopaedia article "Holokaustas" states: „Lietuvoje per nacių Vokietijos okupaciją Holokaustą 1941–44 organizavo vokiečiai, bet į šį nusikaltimą buvo įtraukta dalis vietos gyventojų ir kolaboruojančių institucijų (vadinamoji lietuvių savivalda).“ (“In Lithuania, during the Nazi German occupation, the Holocaust of 1941–44 was organised by the Germans, but part of the local population and collaborating institutions (the so-called Lithuanian self-government) were drawn into this crime.”)¹⁵ The proposed text therefore names, separately, the acts of the Germans and those of the Lithuanian formations.

I apply this standard to the effect of the text on the reader; this is my application, as a researcher, of a non-binding standard, not a statement about anyone's intentions. The wording „apie 400 moterų ir vaikų padedant vietos kolaborantams buvo nužudyti“ (“about 400 women and children were murdered with the help of local collaborators”) creates a risk of distortion of Holocaust history under this interpretive standard, because a reader may understand from it that the women and children were murdered by others and that local people only helped, although the published research and the museum's Atlas attribute this killing to local policemen and white-armbanders (auxiliary policemen) led by the chief of the Darbėnai police precinct. This assessment concerns the effect of the text on the reader, not the intentions of its authors. I do not assert that this text is Holocaust denial, that it meets the element of intent mentioned in the definition, or that IHRA has decided anything about it.

I do not assert that any editor, author or employee has committed a criminal offence. This is a request for historical accuracy and does not depend on any criminal-law assessment.

5. Item 2. The data of Holocaust Atlas of Lithuania item No. 222

Atlas item No. 222 “Darbėnų žydų moterų ir vaikų žudynės” (Killing of the Jewish women and children of Darbėnai) gives “Vietos statusas: registrinis, Unikalus kodas 10978” (“Status of the site: registered, unique code 10978”). The Atlas itself gives the same code in item No. 146 on the killing of the Jewish women of Skuodas and their children near Alka hill, and in the register object No. 10978 is “Skuodo žydų žudynių vieta ir kapai” (Killing site and graves of the Jews of Skuodas; Kretinga District Municipality, Darbėnai eldership, Joskaudai village) (I read the entry through an automated browser, Annex C, C13).^{3, 10, 13} The route given in item No. 222 (Kašučių Street) and the inscription „Šioje vietoje 1941 m. nužudyta 100 žydų“ (“At this place 100 Jews were murdered in 1941”) match register object No. 24195 “Darbėnų žydų žudynių vieta ir kapas II” (Killing site and grave II of the Jews of Darbėnai).^{3, 10} However, the description in item No. 222 gives the account of the first killing (about 100 women and an unknown number of children led along „Vainiekių [sic] gatvę“), which corresponds to item No. 157 and register object No. 10977. I therefore ask the museum to check which site item No. 222 is meant to describe and to bring its description, route and unique code into line (if the item concerns the Kašučiai-road site – 24195), or to state why the present data are correct. I read the register text through an automated browser (Annex C, C7), so I ask that the code be checked against the register itself.

6. Item 3. Translation errors in the English version of the page

This item does not concern the perpetrators of the Holocaust, but I note it because the errors distort the history of the Jewish community of Darbėnai. The Lithuanian text says that some of the Jews of Darbėnai „emigravo į JAV, PAR ir tuometinę Palestiną“ (“emigrated to the USA, South Africa and what was then Palestine”); the English version reads “emigrated to the USA, the United States, the United Arab Emirates and what was then Palestine”: the abbreviation “PAR” (Pietų Afrikos Respublika – Republic of South Africa) is translated as the United Arab Emirates, and the USA is mentioned twice. Please correct this passage, e.g. “emigrated to the USA, South Africa and what was then Palestine”. Please also check the translations “the Wallachian Reform” (Lithuanian: Valakų reforma – the Volog Reform) and “one of the most famous Land of Lithuania etmony” (Lithuanian: one of the most famous hetmans of the Grand Duchy of Lithuania).⁸

7. Item 4. Sources and documents held

Please provide the following data and documents held, or state that they are not held:

- (a) the sources of the statements on the page “Darbėnai (Dorbyan)” that the German army “began to organise the massacre of local Jews” and that the women and children were murdered in September “with the help of local collaborators”;
- (b) information on who prepares and approves the museum’s website pages on Lithuanian Jewish communities and the data of the Holocaust Atlas of Lithuania items and who decides on changes to them and, if such a procedure has been set, the document setting it.

8. Missing data and the addressee’s responsibility

Some data are not available to me. Annex C lists them separately: data I searched for but did not find (stating where I searched); documents I know of from other sources but have not seen (stating who cites them and where); and documents I cannot yet obtain. That I did not find something does not mean that no such document exists. The addressees control the texts, sites and records identified and are responsible for their content; they can call on specialists and have access to holdings and archives, and so can prepare for their public texts, as fully and accurately as possible, the history of the Jewish community of Darbėnai. I ask them to do so, treating the material I have supplied as a starting point, not a finished account. The incompleteness of my material is not a reason not to correct the defects identified in the texts.

9. Historical truth and reconciliation

Eighty-one years have passed since the end of the Holocaust, and thirty-six years since Lithuania restored its independence. There has been ample time for Lithuania to research, document, acknowledge and accurately present the history of the destruction of its Jewish communities, including the documented roles of Lithuanian individuals, institutions and formations in their persecution, dispossession and murder.

It is deeply regrettable that, after so many decades, we must still struggle over the public acknowledgment of established historical facts. These disputes should no longer be battles over national memory, but shared efforts to establish historical truth.

Reconciliation cannot be built upon silence, omission, euphemism or the displacement of responsibility. It must begin with an honest acknowledgment of what happened, who suffered, who acted and what the historical evidence establishes. Recognizing documented Lithuanian participation

does not assign collective guilt to the Lithuanian people; it establishes the historical responsibility of those individuals and institutions whose actions the records demonstrate.

Historical truth and reconciliation are not merely obligations to the dead. They are responsibilities to the living and to future generations. The lessons of the Holocaust must be taught accurately, understood honestly and applied to the present, so that hatred, persecution and genocide may never be repeated.

The responsibility to preserve and tell this history truthfully belongs to all of us. I therefore submit this request in the spirit of historical truth, accountability and reconciliation, and ask your institution to contribute through accurate research, explicit acknowledgment and appropriate correction of the public record.

10. Answer requested and procedure

For each item – 1, 1b, 2, 3 and each of 4(a)–(b) – I ask you to state the decision (accepted, accepted in part, or not accepted), with the factual reasons and sources; if you do not accept the proposed wording, to propose a source-based alternative that keeps the data on the Lithuanian formations and their acts; to state which sources you examined; and to state the registration number of this request, the competent decision-maker, the date of the decision and the implementation date, and provide the link to the updated text or a photograph.

Please examine this request under the procedure established by the Law of the Republic of Lithuania on Public Administration and within the period set by Article 10(4) of that Law, insofar as it applies. Please examine the part requesting documents and information (items 4(a)–(b)) under Article 2(1)(1), Article 4(1) and Article 13(1) of the Law of the Republic of Lithuania on the Right to Obtain Information and on the Re-use of Data; if part of the data falls within the exclusions in Article 2(2) of that Law, please provide the remainder under Article 14(3) and give reasons for any refusal. Insofar as Article 10(5) of the Law on Public Administration applies, please state in the decision its legal and factual basis, the reasons, the appeal procedure, the decision-maker and the date of the decision. If the proposals are accepted, please also state the implementation deadline. I distinguish the duty to provide documents and information already held from decisions on the content of the museum's website and Atlas texts. If you consider these periods inapplicable, please say so and indicate the expected reply date.

Annexes

Annex A – History of the Jewish community of Darbėnai (the applicant's research findings, with footnotes and a list of conflicts between sources; the same as in request No. DRB-001).

Annex B – Table 1: item decision matrix; Table 2: formations, acts and sources; Table 3: comparison of the wording with the sources.

Annex C – Missing-data inventory.

Yours faithfully

Grant Arthur Gochin

Citizen of the Republic of Lithuania

Footnotes

1. Visuotinė lietuvių enciklopedija (Universal Lithuanian Encyclopaedia), article “Darbėnai”, section “Istorija”, <https://www.vle.lt/straipsnis/darbenai/> (text captured on 21 October 2026).

2. A. Bubnys, *The Holocaust in the Lithuanian Province in 1941* (International Commission for the Evaluation of the Crimes of the Nazi and Soviet Occupation Regimes in Lithuania), section “Darbėnai”, pp. 39–40 (context pp. 36–39; on the Dimitravas camp pp. 48–50), https://www.komisija.lt/wp-content/uploads/2016/06/A.Bubnys_Province_ENG.pdf (the applicant’s PDF copy read on 21 October 2026). The author’s sources: “Hitleriniai žudikai Kretingoje” (Vilnius, 1960), pp. 10, 33–39; “Masinės žudynės Lietuvoje 1941–1944”, part 2 (Vilnius, 1973), pp. 144, 395; LYA, f. K-1, ap. 6, b. 42, l. 17 (on I. Simonaitis). Secondary source; the applicant has not seen the documents it cites (Annex C, C1–C3).
3. Holocaust Atlas of Lithuania (Vilna Gaon Museum of Jewish History, with the Austrian association Verein Gedenkdienst), items No. 156 “Darbėnų žydų vyrų žudynės” (Mass Murder of the Jewish Men from Darbėnai), No. 157 “Darbėnų žydų moterų žudynės” (Mass Murder of the Jewish Women from Darbėnai) and No. 222 “Darbėnų žydų moterų ir vaikų žudynės” (Mass Murder of the Jewish Women and Children of Darbėnai), http://www.holokaustatlas.lt/main.php?l=LT&act=a_atlas/search/page/1/item/157/ (also .../item/156/ and .../item/222/; English version – l=EN; all captured on 21 October 2026). The Atlas gives as its source A. Bubnys, “Holokaustas Lietuvos provincijoje 1941 metais”, pp. 51–52.
4. A. Rukšėnas, “Holokaustas Lietuvoje: Kretingos apskrities Palangos ir Darbėnų valsčių žydų bendruomenių žūtis 1941 m. vasarą ir rudenį” (The Holocaust in Lithuania: the destruction of the Jewish communities of the Palanga and Darbėnai rural districts of Kretinga County in the summer and autumn of 1941), *Genocidas ir rezistencija*, 2015, No. 1(37), pp. 26–46, especially pp. 28, 30–33, 36–39 and notes 2–23, 69–116, 160–184, <https://www.zurnalai.vu.lt/gr/lt/article/download/36734/34703/96727> (read on 21 October 2026). The journal is published by the Genocide and Resistance Research Centre of Lithuania; the article’s statements are given as the author’s statements. The author relies on LYA f. K-1, ap. 58, b. 1973/3, 19731/3, 28102/3, 11457/3, 9072/3, P-18123, P-18702, 44552/3; ap. 46, b. 1266, 1147 and LCVA f. MK-1, b. 18; the applicant has not seen these files (Annex C, C1, C2, C4).
5. Kretinga District Tourism Information Centre, pages “Darbėnų žydų I žudynių vieta ir kapas”, “Darbėnų žydų II žudynių vieta ir kapas” and “Darbėnų žydų III žudynių vieta ir kapas” (Killing site and grave of the Jews of Darbėnai I, II, III), <https://aplankykkretinga.lt/ka-veikti/lankytinos-vietos/darbenu-zydu-i-zudyniu-vieta-ir-kapas/> (also .../darbenu-zydu-ii-zudyniu-vieta-ir-kapas/ and .../darbenu-zydu-iii-zudyniu-vieta-ir-kapas/; all captured on 21 October 2026); also the page “Meninė kompozicija „Obelis“ Darbėnuose” (.../menine-kompozicija-obelis-darbenuose/) and the press release of the Kretinga District Municipality Administration “Darbėnuose įamžintas genocido aukų atminimas” (<https://www.atviraklaipeda.lt/2020/09/22/darbenuose-iamzintas-genocido-auku-atminimas/>, 22 September 2020; captured on 21 October 2026).
6. D. Levin (ed.), J. Rosin, *Pinkas Hakehillot Lita* (Jerusalem: Yad Vashem, 1996), pp. 209–212, entry “Darbenai”, English translation by S. Yannai, JewishGen, https://www.jewishgen.org/yizkor/pinkas_lita/lit_00209.html (read on 21 October 2026). Secondary source; it relies on Yad Vashem Archives document O-33/979 and the press of the time.
7. Kretingos krašto enciklopedija (Kretinga Regional Encyclopaedia; M. Valančius Public Library of Kretinga District Municipality), articles “Darbėnai” (prepared by R. Vaitkienė, 2022; updated 8 August 2023), <https://www.kretingosenciklopedija.lt/geografija/rajono-administracinis-teritorinis-suskirstymas-ir-valdymas/miestai-ir-miesteliai/darbenai/>, and “Darbėnų mstl. senosios žydų kapinės” (The old Jewish cemetery of Darbėnai; J. Klietkutė, 2013; updated 12 December 2018), <https://www.kretingosenciklopedija.lt/kultura/kulturos-paveldas/istorinis-paveldas/laidojimo-vietos/zydu-kapines-ir-holokausto-auku-kapai/darbenu-mstl-senosios-zydu-kapines/> (both captured on 21 October 2026); page “Apie enciklopediją” (About the encyclopaedia; updated 20 February 2026), <https://www.kretingosenciklopedija.lt/apie-enciklopedija/> (captured on 21 October 2026).
8. Vilna Gaon Museum of Jewish History, page “Darbėnai (Dorbyan, דארבאן)”, <https://www.jmuseum.lt/darbenai-dorbyan-d-arby-an/> (captured on 21 October 2026).
9. Gedenkorte Europa 1939–1945, “Darbėnai”, https://gedenkorte-europa.eu/de_de/darb-nai.html (read on 21 October 2026). Secondary source; it cites A. Bubnys’s work and Ch. Dieckmann, “Deutsche Besatzungspolitik in Litauen 1941–1944” (Göttingen, 2011), vol. 1, pp. 389, 670, which the applicant has not seen (Annex C, C8).
10. Register of Cultural Property, objects No. 10977 “Darbėnų žydų žudynių vieta ir kapas I”, No. 24195 “Darbėnų žydų žudynių vieta ir kapas II” and No. 10976 “Darbėnų žydų žudynių vieta ir kapas III” (Killing site and grave of the Jews of Darbėnai I, II, III), field 7.5, <https://kvr.kpd.lt/heritage/Pages/KVRDetail.aspx?lang=lt&MC=10977> (also MC=24195 and MC=10976). Direct access to the register’s website was blocked on 21 October 2026; the text was read from the rendered page by an automated browser.
11. Report of the chief of the Darbėnai police precinct of 15 August 1941 to the Chief of Police of Kretinga County, published in “Masinės žudynės Lietuvoje 1941–1944”, part 2 (Vilnius, 1973), p. 144; cited after A. Bubnys (footnote 2) and A. Rukšėnas (footnote 4, his note 82). The applicant has seen neither the publication nor the original; the location of the original in the archives is not known (Annex C, C3).

12. V. Davoliūtė, “Local Testimony and the (Un)Silencing of Sexual Violence in Lithuania under German Occupation during WWII”, *Humanities*, 2021, vol. 10, no. 4, article 129, sections 1 and 3, <https://www.mdpi.com/2076-0787/10/4/129> (read on 21 October 2026). The author cites J. Girtas’s confession as “LYA, f. M-1, ap. 18, f. 28102/3”; A. Rukšėnas gives the same file as LYA, f. K-1, ap. 58, b. 28102/3 (Annex C, C4).
13. Holocaust Atlas of Lithuania, item No. 146 “Žydų kalintų Dimitravo stovykloje žudynės” (killing of the Jewish women of Skuodas and their children near Alka hill; “Vietos statusas: Registrinis, Unikalus kodas: 10978”), <http://www.holocaustatlas.lt/main.php?l=LT&act=atlas/search//page/1/item/146/> (captured on 21 October 2026). Register of Cultural Property, object No. 10978 “Skuodo žydų žudynių vieta ir kapai”, <https://kvr.kpd.lt/heritage/Pages/KVRDetail.aspx?lang=lt&MC=10978> (direct access blocked on 21 October 2026; the text was read from the rendered page by an automated browser).
14. IHRA, “Darbinė Holokausto neigimo ir iškraipymo apibrėžtis” (official Lithuanian translation), <https://holocaustremembrance.com/resources/darbine-holokausto-neigimo-ir-iskraipymo-apibreztis>; English text – IHRA, Understanding Holocaust Distortion: Contexts, Influences and Examples (IHRA, 2021), pp. 46–47 (the definition) and pp. 7–8 (role of local collaborators), <https://holocaustremembrance.com/wp-content/uploads/2023/09/Understanding-Holocaust-Distortion-Contexts-Influences-and-Examples-IHRA.pdf> (both accessed 17 October 2026).
15. VLE article “Holokaustas” (Holocaust), section “Holokaustas Lietuvoje”, <https://www.vle.lt/straipsnis/holokaustas/> (text captured on 17 October 2026).

ANNEX A. HISTORY OF THE JEWISH COMMUNITY OF DARBĒNAI

These are the applicant's research findings, which the addressees may verify and develop. Conflicts between sources are stated; figures are not averaged. Footnote numbers correspond to those of the main text. The content of witness testimony is given as the witnesses' statements, not as established facts. This annex is identical in all the Darbėnai requests (DRB-001, DRB-003, DRB-004, DRB-007, DRB-008).

Names

In Lithuanian Darbėnai, in Yiddish Dorbyan (דארביאן) or Drobyan, in Polish Dorbiany, in Russian Дорбяны, in German Dorben; Kretinga District Municipality, Darbėnai eldership.^{6, 8} The killing site of the Jews of Skuodas near Alka hill (unique code 10978) also lies in the territory of the Darbėnai eldership (village of Joskaudai); the Jewish women of Skuodas and their children were murdered there, so this site and its perpetrators are not attributed to the Jews of Darbėnai in this annex.³

Settlement and population

According to the Vilna Gaon Museum of Jewish History, the Jews settled in Darbėnai in the mid-18th century; in 1764, 20 houses belonging to Jews are mentioned, the 1816 inventory lists 44 Jewish families, and in 1868, 738 of 1,308 inhabitants were of the Jewish faith.⁸ According to the Kretinga Encyclopaedia, the community consisted of 24 families in 1765.⁷ According to Pinkas Hakehillot Lita, in 1897, 1,129 (55%) of 2,059 inhabitants were Jews, in 1923, 601 (59%) of 1,018, and in 1940 about 800 of about 2,200.⁶ A. Rukšėnas, relying on the 1923 census, gives 601 Jews for the whole Darbėnai rural district, and, according to him, slightly fewer than 800 Jews lived in the rural district on the eve of the Holocaust.⁴ A. Bubnys writes that on the eve of the Holocaust about 800 Jews (about 40% of the population) lived in Darbėnai, and that in 1897 Jews made up about 80% of the population (this percentage does not match the Pinkas figures).²

Trades, institutions and culture

In the second half of the 18th century the synagogue stood in the market square, opposite the church; most Jewish traders and craftsmen lived around the market square and in Skuodo and Vaineikių streets.⁸ In October 1882 a fire destroyed 40 Jewish houses and 30 shops; in 1909 the town centre, the beit midrash and the synagogue burned down.⁶ According to Pinkas Hakehillot Lita, in 1931 all 25 shops of the town belonged to Jews; Jews owned two sawmills, a flour mill, a bakery, a wool carder and a beverage factory; in 1937 there were 18 Jewish artisans; the Jewish People's Bank closed in 1927; in March 1939, after the Klaipėda region was annexed to Germany, a few Jewish refugee families from Klaipėda settled in Darbėnai.⁶ There were a Talmud Torah and a Hebrew school of the Tarbut network (about 150 children), Hebrew and Yiddish libraries, a drama circle, Zionist parties, "Ivrit u'Techiya", "HaShomer HaTzair-Nezakh", "HeChalutz" (about 40 members in 1933), "Maccabi", the religious youth society "Tiferet Bachurim", and the charitable societies "Gemilut Hesed" and "Linat Tsedek".⁶ Among the rabbis are mentioned Eliyahu Margaliot, Josef Alexander, Yisrael-Isar Levin and Yitzhak Kopilevitz; the last rabbi was Iser Vaisbord (Weisbord).⁶ Darbėnai was the birthplace of the Zionist leader David Wolffsohn (Dovydas Volfsonas), the second president of the World Zionist Organization.^{6, 8} Some Jews emigrated to Canada, South Africa, the United States and Palestine.^{2, 6}

Hostility before 1941

No data on anti-Jewish incidents in Darbėnai in 1938–1940 were found in the sources reviewed (Annex C, C10).

June 1941: occupation and persecution

The German army occupied Darbėnai on 22 June 1941.^{2, 6} According to A. Rukšėnas, in the first days of the war an insurgent unit and a council were formed in Darbėnai, the council including the police chief Simonaitis; the partisans wore white armbands; Bertašius was appointed head of the rural district and Simonaitis chief of the public police precinct.⁴ Pinkas Hakehillot Lita writes that the Jews returning to the town “were met by Lithuanians who harassed them and beat them mercilessly”, and that the Germans looted Jewish homes.⁶ According to A. Bubnys, the Jews were forced to do heavy and degrading work; on 24 June the German town commandant ordered the Jews to sew on yellow badges.² According to A. Bubnys, Raizmanas, brought from Skuodas on 25 June, was tortured (a Gestapo officer put a burning cigarette into his mouth) and shot on 26 June in the forest behind the Jewish cemetery; according to other testimony, the brothers Leiba and Izraelis Raizmanas were shot in the first half of July.^{2, 4}

28–29 June 1941: the round-up and the shooting of the Jewish men

On 28 June local white-armbanders gathered all the Jews of Darbėnai (about 600 people); white-armbanders arrested Rabbi I. Vaisbord and beat him until he lost consciousness – shortly afterwards he was dead (Pinkas Hakehillot Lita and Gedenkorte Europa write that Germans and Lithuanians beat him), and three German officers shot Mote Bloch in front of everyone; the Jews were driven on foot to Kretinga, on the way German soldiers harnessed five Jews to a cart and beat them; in Kretinga the Jews were photographed and sent back.^{2, 3, 6, 9} According to the testimony of R. Šateliėnė, the column was escorted by armed German soldiers and one Lithuanian white-armbander.⁴ Pinkas Hakehillot Lita writes that the accompanying Lithuanians beat the Jews with whips on the way.⁶ On 29 June six German officers separated the Jewish men; according to A. Rukšėnas, the men were held in the yard of the pharmacy; about 150 Jewish men and 4 Soviet prisoners of war were shot with automatic weapons by Germans at the edge of the forest, on the left side of the Darbėnai–Lazdininkai road (now Palangos Street; unique code 10976).^{2, 4, 10} A. Rukšėnas found no data that the Darbėnai police or auxiliary police took part directly in this killing.⁴

29 June–September 1941: the synagogue as a ghetto

In the evening of 29 June the women and children (according to A. Rukšėnas, also some elderly men) were confined in the synagogue.^{2, 4} According to A. Rukšėnas, the synagogue was guarded by members of the auxiliary police unit; the German commandant and the head of the rural district S. Bertašius were in charge of feeding the prisoners; some of the women (50–60) were sent to work for farmers.⁴ According to A. Bubnys, the local white-armbanders beat the prisoners and for days gave them no food.² Pinkas Hakehillot Lita writes that the Lithuanian guards would storm into the synagogue at night and “do with the women as they saw fit”; V. Davoliūtė, relying on testimony and on the confession of J. Girtas, writes of rapes committed by local collaborators and of the gymnasium pupil Estera Kverelytė, whom a local man wearing a white armband took into the forest, where she was found murdered.^{6, 12} In July 1941 (according to A. Rukšėnas on 13–14 July; according to the Kretinga Encyclopaedia on 14–15 July), several Jewish women taken out of the synagogue were murdered in the Jewish cemetery: A. Bubnys writes of four old women killed by a town white-armbander; the Kretinga Encyclopaedia of 7 women and 2 men killed by auxiliary

policemen.^{2, 4, 7} On 15 August 1941 the chief of the Darbėnai police precinct reported to the Chief of Police of Kretinga County that over 400 Jews were still held in the synagogue and asked for five hired policemen “until the local Jews were sent to camps” (in A. Bubnys’s rendering).^{2, 11}

End of August–September 1941: the killings in the Baltas Kalnas forest

The first killing (by the road to Vaineikiai; unique code 10977). According to A. Bubnys, around the beginning of September the chief of the local police drew up a list of women with small children and returned in the evening with 7 “partisans”; about 100 women and an unknown number of children were taken along Vaineikių Street to the forest and killed with sticks, forks and axes; small children were thrown alive into the pit; the killing was conducted by the local chief of police.² According to A. Rukšėnas, around the end of August the chief of the precinct, Kazys Ražauskas, received from higher authorities the task of carrying out the execution; about 40 Darbėnai policemen and members of the auxiliary police unit took part; two groups were driven to the site (100–120 and about 200 victims); the victims were killed with clubs fitted with iron and by shooting; the clothes were taken to the Darbėnai police; in all, 320 Jewish women and children were murdered by the Vaineikiai road.⁴ The Kretinga District Tourism Information Centre: “Darbėnai policemen and auxiliary policemen murdered about 320 women and children of the Jewish community of Darbėnai”.⁵

The second killing (towards the Kašučiai road; unique code 24195). According to A. Bubnys, the remaining women and girls were killed a week later.² According to A. Rukšėnas, about 60 Jewish women remained in the synagogue, and about 40 more girls were brought from the Dimitravas camp; an officer of the Kretinga district security and criminal police with a group of auxiliary policemen came “to help” the Darbėnai policemen and members of the auxiliary police unit; the victims’ belongings were taken to Darbėnai and to Kretinga; individual perpetrators acquired victims’ property.⁴ The Tourism Information Centre: at the end of September “auxiliary policemen shot about 60 women of the Jewish community of Darbėnai and about 40 girls of the Jewish community of Skuodas brought from the Dimitravas camp”.⁵ The sources differ on the origin of the girls brought from Dimitravas (see below). By A. Rukšėnas’s count, about 420 members of the Darbėnai Jewish community were murdered at the two sites in the Baltas Kalnas forest, 576 in all; he identified 33 Darbėnai policemen, their auxiliaries and a rural district official who contributed indirectly to the killings (arrests, escort, digging of pits), of whom, according to him, 13 shot victims themselves.⁴ I do not give these persons’ names in this annex, because I have not seen the sources on their roles.

Survivors, the post-war period and commemoration

According to A. Rukšėnas, more than 10 members of the community escaped death, among them R. Šatelienė, A. Šubic, F. Zimanaitė, E. Varpol and Ch. Brezenberg; Barbora Žiliūtė of the village of Medomiškiai hid ten Jews.⁴ On 11 April 1945 the Kretinga County commission recorded that 596 people had been murdered in the town of Darbėnai (according to A. Rukšėnas, the source does not state the victims’ nationality).^{2, 4} The killing sites are entered in the Register of Cultural Property (10976 and 10977 in 1993, 24195 in 1997); their field 7.5 attributes the executions to organisation by the “authorities of Nazi Germany”.¹⁰ According to the Atlas, the monuments’ inscriptions read: “At this place 140 Jews were murdered in 1941” and “In memory of 144 victims of fascist terror, 1941” (the men’s killing site); in Yiddish, “At this place in 1941 the Hitlerites and their local helpers murdered 300 Jews – women and children”; “At this place 100 Jews were murdered in 1941”.³ In September 2020 the site of the synagogue was marked and two memorial stones (memorial plaques) were laid (for E. Kverelytė and the photographer E. Bruckus; the surname is spelled Kverelytė /

Kvelerytė in the sources); in 2021 the composition “Obelis” (Apple Tree) was unveiled in the market square, bearing the names of D. Wolffsohn and of 14 Lithuanian rescuers.⁵

Conflicts between sources and dependency

(1) Dates of the killings of the women and children: Pinkas Hakehillot Lita – “a few days later”, 15–16 August and Rosh Hashanah; G. Erslavaitė (according to A. Rukšėnas) – end of July and beginning of September; A. Bubnys – beginning of September and a week later; A. Rukšėnas – end of August and beginning of September; the Tourism Information Centre – beginning of September and end of September; the register entries – “July–August” (10977) and “beginning of September” (24195).^{2, 4, 5, 6, 10} A. Rukšėnas rejects the end-of-July date because on 15 August over 400 Jews were still in the synagogue.⁴ (2) Numbers: about 600 rounded up (A. Bubnys, the Atlas), 600–700 or about 1,000 (witnesses according to A. Rukšėnas); men – 140, 144, 145 or 150; women and children – “over 400” (A. Bubnys), 320 + 100 (A. Rukšėnas, the Tourism Centre), 300 + 100 (inscriptions, register); in all – about 540 (VLE), over 540 (Kretinga Encyclopaedia), 576 (A. Rukšėnas), 596 (the 1945 commission).^{1, 2, 3, 4, 5, 7, 10} (3) The about 40 girls brought from Dimitravas: A. Bubnys (relying on LYA, f. K-1, ap. 8, b. 194) and the Tourism Information Centre – Jewish women of Skuodas; A. Rukšėnas – about 40 Jewish women of Darbėnai held in the Dimitravas camp.^{2, 4, 5} (4) The precinct chief: Simonaitis (end of June) and Kazys Ražauskas (end of August) – A. Rukšėnas; “Ignas Simonaitis” – A. Bubnys.^{2, 4} (5) Addresses and codes of the sites: the Tourism Information Centre’s page “Darbėnų žydų I žudynių vieta ir kapas” (killing of the women and children, register object 10977) gives the address “Palangos g.” of the men’s killing site (10976); lt.wikipedia numbers the sites differently from the register; the code 10978 given in Atlas item No. 222 belongs to the killing site of the Jews of Skuodas.^{3, 5, 10} (6) Dependency: the Atlas relies on A. Bubnys; A. Bubnys and A. Rukšėnas partly rely on the same 1960 and 1973 publications and the same testimony of R. Šatėlienė, so they are not fully independent.^{2, 3, 4} (7) Time of settlement: A. Bubnys writes that the Jews settled in Darbėnai at the beginning of the 19th century, whereas the Vilna Gaon Museum of Jewish History and the Kretinga Encyclopaedia mention Jews in Darbėnai as early as 1764–1765.^{2, 7, 8} (8) In A. Bubnys’s work the origin of the girls from Dimitravas follows from the context – they are described in the section on Skuodas and the Dimitravas camp.²

ANNEX B

Table 1. Item decision matrix

For each item please enter the decision, reasons, sources and the target publication date.

Item 1	
Current text and location	Museum page “Darbėnai (Dorbyan)” (Lithuanian): „[...] padedant vietos kolaborantams buvo nužudyti [...]“
Defect / question	The perpetrators of the killing of the women and children are given only as “local collaborators” who helped; the local white-armbanders, the Darbėnai police precinct and the auxiliary police are not named; the text is weaker than the museum’s Atlas.
Requested wording / action (Lithuanian)	Sakinius pakeisti 4 dalyje pateiktu siūlomu tekstu; nurodyti pakeitimo datą.
English control	Replace the sentences with the proposed text in part 4; state the date of the change.
Sources	Footnotes 2, 3, 4, 5, 8; C1, C2, C3, C4
Receiving authority	Vilna Gaon Museum of Jewish History
Decision (accepted / accepted in part / not accepted)	
Reasons, sources and target publication date	

Item 1b	
Current text and location	English version of the page: “[...] murdered in September of the same year with the help of local collaborators.”
Defect / question	The same defect as in item 1.
Requested wording / action (Lithuanian)	Sakinius pakeisti 4 dalies 1b punkte pateiktu tekstu arba 1 punkte priimto teksto vertimu.
English control	Replace the sentences with the text given under item 1b in part 4 or with a translation of the text accepted under item 1.
Sources	Footnotes 2, 3, 4, 5, 8; C1
Receiving authority	Vilna Gaon Museum of Jewish History
Decision (accepted / accepted in part / not accepted)	
Reasons, sources and target publication date	

Item 2	
Current text and location	Atlas item No. 222: “Unikalus kodas 10978”
Defect / question	Code 10978 is that of the Skuodas killing site near Alka hill (register; Atlas No. 146); the route and inscription match object No. 24195, while the description matches the Vaineikiai site (No. 157, 10977).
Requested wording / action (Lithuanian)	Patikrinti, kuriai vietai skirtas objektas, ir suderinti aprašymą, kelią ir kodą.
English control	Check which site the item concerns and bring the description, route and code into line.
Sources	Footnotes 3, 10, 13; C7, C13
Receiving authority	Vilna Gaon Museum of Jewish History
Decision (accepted / accepted in part / not accepted)	
Reasons, sources and target publication date	

Item 3	
Current text and location	English version of the page: “the USA, the United States, the United Arab Emirates”
Defect / question	“PAR” (Republic of South Africa) is translated as the United Arab Emirates; the USA is mentioned twice; other translation errors.
Requested wording / action (Lithuanian)	Pataisyti vertimą.
English control	Correct the translation.
Sources	Footnote 8
Receiving authority	Vilna Gaon Museum of Jewish History
Decision (accepted / accepted in part / not accepted)	
Reasons, sources and target publication date	

Item 4(a)	
Current text and location	—
Defect / question	The sources of the statements that the German army began to organise the killings and that the women and children were murdered “with the help of local collaborators” are not stated.
Requested wording / action (Lithuanian)	Nurodyti šaltinius
English control	State the sources
Sources	C1, C3, C4
Receiving authority	Vilna Gaon Museum of Jewish History
Decision (accepted / accepted in part / not accepted)	
Reasons, sources and target publication date	

Item 4(b)	
Current text and location	—
Defect / question	Data and document held – the procedure for preparing and approving pages and Atlas data.
Requested wording / action (Lithuanian)	Pateikti turimą dokumentą arba nurodyti, kad jo nėra
English control	Provide the document held or state that it is not held
Sources	—
Receiving authority	Vilna Gaon Museum of Jewish History
Decision (accepted / accepted in part / not accepted)	
Reasons, sources and target publication date	

Table 2. Formations, acts and sources

Formation	Act (source's words)	Event and date	Sources and their nature	Contrary or limiting data
Local white-armbanders ("local white-bands")	gathered all the Jews of Darbėnai (about 600) and sent them to Kretinga; arrested Rabbi I. Vaisbord and beat him unconscious (he died)	Round-up, 28 June 1941, Darbėnai–Kretinga	A. Bubnys, pp. 39–40; Atlas No. 156 (published research, level a); testimony of R. Šatelinė (level b)	Pinkas: "Germans and Lithuanians" broke into the rabbi's house
German officers and soldiers (institution not stated)	shot M. Bloch; harnessed Jews to a cart; separated the men; "They were executed with automatic rifles by Germans"	28 and 29 June 1941, edge of Darbėnai, Darbėnai–Lazdininkai road (10976)	A. Bubnys; Atlas No. 156; A. Rukšėnas (level a)	A. Rukšėnas: no data on direct participation of the Darbėnai police and auxiliary police; Gedenkorte: SS or Wehrmacht – unclear
Members of the auxiliary police unit; local white-armbanders	guarded the synagogue; beat the women prisoners, withheld food	Synagogue (ghetto), 29 June – September 1941	A. Rukšėnas (author's statement, level b); A. Bubnys (level a)	—
A town white-armband; auxiliary policemen	murdered Jewish women taken out of the synagogue in the Jewish cemetery	July 1941 (13–14 or 14–15), Jewish cemetery	A. Bubnys; Kretinga Encyclopaedia; A. Rukšėnas	Number of victims (4; 7 women and 2 men; 7) and date differ
Chief of the Darbėnai police precinct	reported over 400 Jews in the synagogue; drew up the list of women with children; "The massacre of the women and children of Darbėnai was conducted by the local chief of the police"	15 August 1941; end of August–September	A. Bubnys; Atlas Nos. 157, 222; "Masinės žudynės Lietuvoje", part 2, p. 144 (not seen)	Identity not established: Simonaitis / Ignas Simonaitis (A. Bubnys, A. Rukšėnas) or Kazys Ražauskas (A. Rukšėnas); only the command role is stated
Darbėnai policemen and members of the auxiliary police unit (about 40); 7 "partisans" (white-armbanders)	murdered the women and children (A. Bubnys: with sticks, forks and axes)	First killing, end of August–beginning of September, Baltas Kalnas forest by the	A. Bubnys; Atlas; A. Rukšėnas (on the basis of LYA files, level b); Tourism Information Centre	Dates and numbers differ (Annex A, 1–2)

		Vaineikiai road (10977)		
Darbėnai policemen, members of the auxiliary police unit and Kretinga auxiliary policemen with an officer of the Kretinga district security and criminal police	murdered the remaining women and girls; took the victims' belongings to Darbėnai and Kretinga	Second killing, September, Baltas Kalnas forest towards the Kašučiai road (24195)	A. Rukšėnas (level b); Tourism Information Centre ("auxiliary policemen"); A. Bubnys	According to A. Rukšėnas the security police officer did not reach the site; the origin of the girls from Dimitravas differs
Head of the Darbėnai rural district	arranged the digging of the pits; was in charge of feeding the prisoners	Summer–autumn 1941	A. Rukšėnas (level b)	Names not given in the proposed text

Table 3. Comparison of the wording with the sources

Current wording	What is not named	Formations and acts in the sources	Nature of the source	German role	Proposed words	Documents outstanding
„Miestelį užėmusi vokiečių kariuomenė netrukus pradėjo organizuoti vietos žydų žudynes. [...] apie 400 moterų ir vaikų padedant vietos kolaborantams buvo nužudyti [...]“	Perpetrators (the Lithuanian formations named only as helpers – “with the help of local collaborators”); the separate killings	Local white-armbanders (round-up); Germans (shooting of the men); local policemen and white-armbanders led by the chief of the Darbėnai police precinct (killing of the women and children) – Atlas Nos. 156, 157, 222; A. Bubnys, pp. 39–40	A. Bubnys, the Atlas (level a); A. Rukšėnas (level b); the register and monument inscription – “executions organised by the authorities of Nazi Germany”, “the Hitlerites and their local helpers”	Germans shot the men (29 June); the sources do not state that the German army organised the killing of the women and children (A. Rukšėnas – the task came “from higher authorities”)	Text of item 1	C1, C2, C3, C4

ANNEX C. MISSING-DATA INVENTORY

Each row carries one status: NOT FOUND (searched for and not located; where and when searched stated), NOT INSPECTED (known from other sources but not seen by the applicant; who reports it stated), NOT ACCESSIBLE (located but not obtained; the specific obstacle or pending reply stated). Where a request has been made but does not specifically ask for the document, the row is marked by the search result (NOT FOUND or NOT INSPECTED), not NOT ACCESSIBLE. That I did not find something does not mean that no such document exists.

No.	Data / document	Status	Why it matters	Likely custodian / request
C1	LYA, f. K-1, ap. 58, b. 1973/3, 19731/3, 28102/3, 11457/3, 9072/3, P-18123, P-18702, 44552/3 (files of policemen and auxiliary policemen, witness interrogations)	NOT INSPECTED – cited by A. Rukšėnas (footnote 4)	Perpetrators' roles, identity of the precinct chief, identification of shooters	LYA – request No. DRB-005
C2	LYA, f. K-1, ap. 6, b. 42, l. 17 (on I. Simonaitis); f. K-1, ap. 46, b. 1266,	NOT INSPECTED – cited by A. Bubnys (footnote 2) and A. Rukšėnas (footnote 4)	Identity of the precinct chief;	LYA – request No. DRB-005

	1147 (interrogations of 1968 and 1985)		witnesses of the shooting of the men	
C3	Original of the report of the chief of the Darbėnai police precinct to the Chief of Police of Kretinga County of 15 August 1941	NOT INSPECTED – published in “Masinės žudynės Lietuvoje”, part 2, p. 144 (according to A. Bubnys and A. Rukšėnas); location of the original unknown	Identity of the signatory, exact text	LCVA (Kretinga County police fond) – request No. DRB-006 (finding aids)
C4	LCVA, f. MK-1, b. 18 (summary data of the Kretinga County commission, l. 4; interrogations of R. Šatlienė, Ch. Šubic, F. Zimanaitė, l. 19, 26–29)	NOT INSPECTED – cited by A. Rukšėnas (footnote 4)	The figure of 596 and the victims’ nationality; witness testimony	LCVA – request No. DRB-006
C5	“Hitleriniai žudikai Kretingoje” (Vilnius, 1960), pp. 10, 33–40	NOT INSPECTED – cited by A. Bubnys, A. Rukšėnas and the Register of Cultural Property	Testimony of R. Šatlienė and other witnesses, text of the 1945 act	LNB and other libraries
C6	“Masinės žudynės Lietuvoje 1941–1944”, part 2 (Vilnius, 1973), pp. 144, 395–396	NOT ACCESSIBLE – these pages are missing from the applicant’s digital copy (checked on 21 October 2026)	The report of 15 August 1941; G. Erslavaitė’s list of killing sites and dates	LNB and other libraries
C7	Texts of Register of Cultural Property objects 10976, 10977, 24195 and the 2015 documents (KPD-KP-615, KPD-KP-616, ID-123225, ID-123277 with “historical notes”)	NOT ACCESSIBLE – the register’s website did not allow automated access on 21 October 2026; the field 7.5 text was read only through an automated browser	Accuracy and sources of the register description	Department of Cultural Heritage – request No. DRB-003
C8	Ch. Dieckmann, “Deutsche Besatzungspolitik in Litauen 1941–1944” (2011), vol. 1, pp. 389, 670	NOT INSPECTED – cited by Gedenkorte Europa and A. Rukšėnas	Role of German institutions, numbers	Research libraries
C9	E. Goldstein, J. Kanarskas (eds.), “Darbėnų žydai / The Jews of Darbėnai” (Darbėnai, 2020)	NOT INSPECTED – cited by V. Davoliūtė (footnote 12)	History of the community, survivors, rescuers	M. Valančius Public Library of Kretinga; LNB
C10	Data on anti-Jewish incidents in Darbėnai in 1938–1940	NOT FOUND – searched in Pinkas Hakehillot Lita, A. Bubnys, A. Rukšėnas, the Vilna Gaon Museum, the Kretinga Encyclopaedia and on the web on 21 October 2026	History of pre-war relations	LCVA (fonds of the Kretinga County governor and police)
C11	Yad Vashem Archives, O-33/979	NOT INSPECTED – cited by Pinkas Hakehillot Lita (footnote 6)	Testimony on the events of 1941	Yad Vashem Archives
C12	USHMM, Encyclopedia of Camps and Ghettos, vol. II, entry “Darbėnai”	NOT ACCESSIBLE – the Project MUSE page required verification on 21 October 2026 and could not be opened	Data on the ghetto and killings, archival references	Research libraries
C13	Text of the Register of Cultural Property entry No. 10978 (killing site and graves of the Jews of Skuodas near Alka hill)	NOT INSPECTED – direct access blocked; the entry was read only through an automated browser (21 October 2026) and has not been checked against the register directly	Whether the entry text read through the automated browser matches the register	Department of Cultural Heritage; request No. SKU-003

To be signed with a qualified electronic signature.

This document is signed with eSGN

To check its signatures, open this PDF using Adobe Acrobat Reader.
For more information, visit the Adobe Acrobat’s Learn & Support section.

Signature Types

- Signed by a natural person
- Signed by a natural person with a registered profession
- Signed by a legal person or registered organisation

Levels of Electronic Signature

- Simple Electronic Signature
 - Advanced Electronic Signature
 - Qualified Electronic Signature
-

Grant Arthur Gochin

Lietuvos Respublikos pilietis
10900 Winnetka Avenue, Chatsworth, CA 91311, USA
+1 818-625-6513 | ggochin@gmail.com

Kam:

Kretingos rajono Darbėnų gimnazijai, Laukžemės g. 9, Darbėnai, LT-97265 Kretingos r. sav.
(darbenu.gimnazija@darbenai.kretinga.lm.lt)

Kopija (informavimo tikslu):

Kretingos rajono savivaldybės administracijai (savivaldybe@kretinga.lt)

Kopija:

Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centrui (centras@genocid.lt)

Lietuvos žydų (litvakų) bendruomenės pirmininkei Fainai Kukliansky (per bendruomenės el. paštą info@lzb.lt)

Vilniaus Gaono žydų istorijos muziejui (muziejus@jmuseum.lt)

Lietuvos Respublikos delegacijos Tarptautiniame Holokausto aukų atminties aljanse (IHRA) vadovui Arvydui Daunoravičiui (arvydas.daunoravicius@urm.lt)

Data – kvalifikuoto elektroninio parašo data. Nr. DRB-008

PRAŠYMAS DĖL KRETINGOS RAJONO DARBĖNŲ GIMNAZIJOS SVETAINĖS PUSLAPIŲ APIE DARBĖNŲ ŽYDŲ ŽUDYNIŲ VIETAS IR MIESTELIO ISTORIJĄ: ĮVARDYTI 1941 M. ŽUDYNIŲ VYKDYTOJUS IR PATIKSLINTI REGISTRO NUORODAS

1. Pareiškėjas, adresatas ir prašymo pobūdis

Kreipiuosi kaip nepriklausomas tyrėjas. Šiame prašyme pateikiu savo tyrimo išvadas ir šaltinius, kad adresatai galėtų juos ištirti ir pritaikyti.

Šis prašymas yra mano Darbėnų prašymų serijos dalis: tuo pačiu metu Visuotinės lietuvių enciklopedijos redakcijai teikiu prašymą Nr. DRB-001 dėl straipsnio „Darbėnai“, Kretingos rajono savivaldybės administracijai, Kultūros ministerijai ir Kultūros paveldo departamentui – prašymą Nr. DRB-003 dėl žudynių vietų ženklavimo ir registro duomenų, „Kretingos krašto enciklopedijos“ leidėjai – prašymą Nr. DRB-004, Vilniaus Gaono žydų istorijos muziejui – prašymą Nr. DRB-007, Kretingos rajono savivaldybės administracijai ir Kretingos muziejui – turimų tekstų prašymą Nr. DRB-002, o archyvams – dokumentų kopijų prašymus Nr. DRB-005 ir DRB-006. Kiekvienas prašymas yra savarankiškas ir atsakymas į šį prašymą nuo jų nepriklauso. Ankstesnių prašymų gimnazijai nesu pateikęs.

Prašymą teikiu gimnazijai, nes nurodyti puslapiai skelbiami jos svetainėje (skiltis „Darbėnų seniūnijos lankytini objektai“), ir prašau jos spręsti tik dėl savo pačios skelbiamų tekstų. Kretingos rajono savivaldybės administracijai kopija siunčiama tik informavimo tikslu; jos šiuo prašymu neprašau priimti sprendimų. Suprantu, kad gimnazijos svetainės puslapiai yra edukacinė medžiaga, o ne mokslinė publikacija; todėl siūlomi tekstai trumpi ir atitinka tos pačios savivaldybės turizmo informacijos centro tekstus bei 4 dalyje nurodytus paskelbtus tyrimus. Jeigu už šių puslapių turinį atsakingas kitas subjektas, prašau prašymą perduoti jam ir mane informuoti.

Šiame prašyme skaitmenimis pažymėtos dalys yra prašymo skyriai, o gimnazijos sprendimo prašomi punktai pažymėti kaip 1, 1b, 1c, 2 ir 3(a)–(b) punktai (B priedas). Prašau šį prašymą užregistruoti ir nurodyti jo registracijos numerį bei numatomą atsakymo terminą.

2. Kopijų gavėjai

Kopijų gavėjams. Kopijos teikiamos dokumentiniam informavimui, susipažinimui ir išsaugojimui pagal gavėjų atitinkamas kompetencijas. Šiuo prašymu esminių veiksmų prašoma tik iš institucijų, kurios valdo nurodytus tekstus, vietas ar įrašus. Kopijų gavėjų neprašau priimti sprendimų dėl šių tekstų, vietų ar įrašų arba daryti įtaką adresatų sprendimams; IHRA delegacijos vadovui kopija siunčiama tik informavimo tikslu, ne kaip institucijai, sprendžiančiai dėl šių tekstų, vietų ar įrašų. Prašau kiekvieno kopijos gavėjo patvirtinti, kad gavo šį prašymą Nr. DRB-008 ir jo A–C priedus, ir, jei jo dokumentų tvarkymo taisyklės tai numato, nurodyti registracijos numerį ir datą. Jei tai atitinka gavėjo įgaliojimus ir praktiką, būčiau dėkingas, jei jis praneštų, ar medžiaga bus saugoma ir kokia tvarka su ja galima susipažinti. Tai prašymai, o ne teiginys, kad kiekvienas kopijos gavėjas privalo šį raštą registruoti ar saugoti.

3. Dabartiniai tekstai

Gimnazijos svetainėje rašoma (tekstai užfiksuoti 2026 m. spalio 21 d.):¹³

– puslapyje „Žydų I genocido vieta (Vaineikių gatvė) Darbėnuose“:

„1941 m. rudenį Balto kalno miške prie Vaineikių kelio nužudyta daugiau kaip 320 Darbėnų žydų bendruomenės moterų ir vaikų.“

– puslapyje „Žydų II genocido vieta (Kašučių gatvė) Darbėnuose“:

„Paminklas pastatytas 1941 m. rugsėjo mėn. pabaigoje šioje vietoje nužudytoms žydų moterims atminti. Jis yra Balto kalno miške, 350 m į šiaurės rytus nuo kelio Kūlupėnai–Darbėnai, Dubupio kairiajame krante Darbėnų ir Skuodo (buvo atvaryta apie 40 Skuodo žydų bendruomenės merginų, dirbusių pagalbinius ūkio darbus Dimitravo priverčiamojo darbo įstaigoje).“

– puslapyje „Darbėnų miestelio centras“:

„1941 metais išžudyta vis žydų bendruomenė (apie 540 žmonių).“

Puslapyje „Žydų III genocido vieta (Palangos gatvė) Darbėnuose“ rašoma, kad 1941 m. birželio 29 d. žydų vyrus „vokiečių kareiviai [...] sušaudė“. Šio teksto taisyti neprašau – jis įvardija vykdytojus.¹³

4. 1 punktas. Pagrindinis prašymas: įvardyti Darbėnų žydų moterų ir vaikų žudynių vykdytojus

Šis punktas savarankiškas: sprendimas dėl jo nepriklauso nuo sprendimų dėl kitų punktų, o ginčas dėl vieno fakto nesustabdo neginčijamų pataisymų.

Aukos ir įvykiai. Aukos – Darbėnų žydai: vyrai, moterys, vaikai ir seneliai. 1941 m. birželio 29 d. sušaudyti apie 150 žydų vyrų; moterys ir vaikai kalinti sinagogoje ir 1941 m. rugpjūčio pabaigoje–rugsėjo mėn. per dvejas žudynes nužudyti Balto kalno miške (iš viso daugiau kaip 400); antrosiose žudynėse nužudyta ir apie 40 iš Dimitravo stovyklos atvartų merginų (A. Bubnio ir turizmo informacijos centro duomenimis – Skuodo žydų bendruomenės merginos; A. Rukšėno teigimu – Dimitravo stovykloje kalintos Darbėnų žydės; A priedas, nesutarimas (3)).^{2, 4, 5} Išsami chronologija – A priede.

Trūkumas. Gimnazijos puslapių sakiniai apie moterų ir vaikų žudynes ir apie visos bendruomenės sunaikinimą beasmeniai: neįvardyti nei Darbėnų policijos nuovada, nei vietos policininkai ir baltaraiščiai (pagalbiniai policininkai), nužudę moteris ir vaikus. Tos pačios savivaldybės turizmo informacijos centro puslapiuose apie tas pačias vietas vykdytojai įvardyti.⁵

Ką rodo šaltiniai. Kretingos rajono turizmo informacijos centras: „Šioje vietoje 1941 m. rugsėjo pradžioje Darbėnų policininkai ir pagalbiniai policininkai nužudė apie 320 Darbėnų žydų bendruomenės moterų ir vaikų.“ (Vaineikių kelias); „Šioje vietoje 1941 m. rugsėjo pabaigoje pagalbiniai policininkai sušaudė apie 60 Darbėnų žydų bendruomenės moterų ir apie 40 iš Dimitravo stovyklos atvartų Skuodo žydų bendruomenės merginų.“ (Kašučių kelias).⁵ A. Bubnys: „The massacre of the women and children of Darbėnai was conducted by the local chief of the police. Over 400 Jewish women and children were killed in total.“ („Darbėnų moterų ir vaikų žudynėms vadovavo vietos policijos viršininkas. Iš viso nužudyta daugiau kaip 400 žydų moterų ir vaikų.“)² Holokausto Lietuvoje atlasas: „Vakare į sinagogą vėl atvyko policijos viršininkas su 7 baltaraiščiais [sic].“³ A. Rukšėno teigimu, moterų ir vaikų žudynėse dalyvavo apie 40 Darbėnų policininkų ir pagalbinės policijos būrio narių; jo teigimu, antrosiose moterų ir vaikų žudynėse buvo nužudyti ir vaikai bei keli vyrai.⁴ A. Rukšėno straipsnis paskelbtas Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro žurnale; Centro leidimas jo teiginiams papildomos įrodomosios galios nesuteikia, todėl jo duomenis pateikiu kaip autoriaus teiginius.

Vokiečių vaidmuo. Šaltinių duomenimis, birželio 29 d. žydų vyrus sušaudė vokiečiai – tai gimnazijos puslapyje apie Palangos gatvės vietą jau nurodyta. A. Rukšėno teigimu, moterų ir vaikų žudynių užduotį nuovados viršininkas gavo „iš aukštesniųjų įstaigų“, kurių jis neįvardija.^{2, 4} Puslapyje „Žydų I genocido vieta (Vaineikių gatvė) Darbėnuose“ pateiktame paminklo užrašė jidiš kalba (Atlaso vertimu – „hitlerininkai ir jų vietiniai talkininkai“) ir Kultūros vertybių registro įrašuose Nr. 10977 ir 24195 (laukas 7.5 – „nacistinės Vokietijos valdžios suorganizuotos egzekucijos“) šios žudynės priskiriamos nacistinės Vokietijos valdžiai; jokia vokiečių institucija ar dalinys juose neįvardyti. Paminklo užrašo keisti neprašau.^{3, 10} Siūlomuose tekstuose vokiečių vaidmuo nei sumenkinamas, nei išgalvojamas.

Prašau puslapyje „Žydų I genocido vieta (Vaineikių gatvė) Darbėnuose“ sakinį „1941 m. rudenį Balto kalno miške prie Vaineikių kelio nužudyta daugiau kaip 320 Darbėnų žydų bendruomenės moterų ir vaikų.“ pakeisti šiuo tekstu:

„1941 m. rugpjūčio pabaigoje–rugsėjo pradžioje Balto kalno miške prie Vaineikių kelio Darbėnų policijos nuovados viršininko vadovaujami vietos policininkai ir baltaraiščiai (pagalbiniai policininkai) nužudė apie 320 Darbėnų žydų bendruomenės moterų ir vaikų.“

Skaičių „daugiau kaip 320“ siūlau pakeisti skaičiumi „apie 320“, nes taip šią vietą aprašo turizmo informacijos centras ir A. Rukšėnas, o datą „rudenį“ – žodžiais „rugpjūčio pabaigoje–rugsėjo pradžioje“, nes taip šias žudynes datuoja A. Rukšėnas, o turizmo informacijos centras – „rugsėjo pradžioje“.^{4, 5} Jeigu gimnazija turi šaltinį skaičiui „daugiau kaip 320“, prašau jį nurodyti (3(a) punktas); tokiu atveju skaičius gali būti paliktas.

1b punktas. Puslapis „Žydų II genocido vieta (Kašučių gatvė) Darbėnuose“

Atskirai nuo 1 punkto prašau šio puslapio pastraipą „Paminklas pastatytas [...] Dimitravo priverčiamojo darbo įstaigoje.“ pakeisti šiuo tekstu:

„Paminklas pastatytas šioje vietoje 1941 m. rugsėjo mėn. pabaigoje pagalbinių policininkų nužudytoms Darbėnų ir Skuodo žydų bendruomenių moterims ir merginoms atminti (iš Dimitravo priverčiamojo darbo stovyklos į Darbėnus buvo atvartyta apie 40 Skuodo žydų bendruomenės merginų, dirbusių pagalbinius ūkio darbus). Jis yra Balto kalno miške, 350 m į šiaurės rytus nuo kelio Kūlupėnai–Darbėnai, Dubupio kairiajame krante.“

Siūlomame tekste išlaikiau visus gimnazijos teksto duomenis, papildžiau jį vykdytojais pagal turizmo informacijos centro tekstą ir sutvarkiau nebaigtą sakinio dalį „Dubupio kairiajame krante Darbėnų ir Skuodo (buvo atvartyta [...])“.⁵ A. Rukšėnas nurodo, kad čia nužudyti ir vaikai bei keli vyrai; jei gimnazija mano esant tikslinga, tekste gali būti įrašyta „moterims, merginoms ir vaikams“.⁴ Merginų kilmę palikau tokią, kokią nurodo gimnazija, A. Bubnys ir turizmo informacijos centras; A. Rukšėnas jas laiko Darbėnų žydėmis (A priedas, (3)). Datą „rugsėjo mėn. pabaigoje“ palikau pagal gimnazijos ir turizmo informacijos centro tekstus; A. Rukšėnas ir registro įrašas Nr. 24195 šias žudynes datuoja rugsėjo pradžia (A priedas, (1)). Jei gimnazija šaltinio datai neturi, siūlau rašyti „1941 m. rugsėjo mėn.“.^{4, 5, 10}

1c punktas. Puslapis „Darbėnų miestelio centras“

Atskirai nuo 1 ir 1b punktų prašau sakinį „1941 metais išžudyta vis žydų bendruomenė (apie 540 žmonių).“ pakeisti šiuo tekstu:

„1941 m. birželio 29 d. vokiečiai sušaudė Darbėnų žydų vyrus, o 1941 m. rugpjūčio pabaigoje– rugsėjo mėn. žydų moteris ir vaikus nužudė Darbėnų policijos nuovados viršininko vadovaujami vietos policininkai ir baltaraiščiai (pagalbiniai policininkai). Taip 1941 m. buvo išžudyta Darbėnų žydų bendruomenė (apie 540 žmonių); išsigelbėjo tik keli jos nariai.“

Siūlomame tekste išlaikiau gimnazijos aukų skaičių „apie 540“, ištaisiau nebaigtą žodį „vis“ ir nurodžiau, kad keli bendruomenės nariai išsigelbėjo (A priedas).^{2, 3, 4, 5} Nė vieno asmens neaprašau kaip asmeniškai šaudžiusio. Dėl 1, 1b ir 1c punktų prašau nurodyti pakeitimo datą arba dėl kiekvieno jų pateikti motyvuotą atsakymą.

Istorinis standartas

Tarptautinio Holokausto aukų atminties aljanso (IHRA) darbinė Holokausto neigimo ir iškraipymo apibrėžtis, patvirtinta 2013 m. spalio 10 d. Toronte vykusiame IHRA plenariniame posėdyje, yra teisiškai neįpareigojanti; ją taikau kaip aiškinamąjį standartą. Oficialiame IHRA vertime į lietuvių kalbą nurodyta, kad Holokausto iškraipymas yra susijęs, inter alia, su: „Tyčinėmis pastangomis pateisinti arba sumenkinti Holokausto poveikį arba jo esminius elementus, įskaitant nacistinės Vokietijos kolaborantus ir šalininkus“ (angl. „Intentional efforts to excuse or minimize the impact of the Holocaust or its principal elements, including collaborators and allies of Nazi Germany“).¹⁴ IHRA 2021 m. leidinyje „Understanding Holocaust Distortion“ (p. 7) kaip pavyzdys nurodoma, kad teiginys, jog Holokaustas nėra susijęs su tautos istorija, nes tai buvo nacistinės Vokietijos organizuotas nusikaltimas, gali būti iškraipymo forma, jeigu ignoruojamas „the roles played by local collaborators or members of the Axis in the crimes of the Holocaust“ (vietinių kolaborantų ar Ašies narių vaidmuo Holokausto nusikaltimuose); kartu (p. 8, aptariant nacistinės Vokietijos įsteigtas koncentracijos ir mirties stovyklas) nurodoma, kad iškraipymo forma yra ir visos kaltės dėl Holokausto perkėlimas vietiniams kolaborantams, ignoruojant nacistinės Vokietijos atsakomybę už genocidą.¹⁴ Šį pavyzdį taikau tik pagal analogiją: gimnazijos puslapiai neteigia, kad Holokaustas nesusijęs su Lietuvos istorija, ir vyrų sušaudymą priskiria vokiečių kareiviams, tačiau sakiniuose apie moterų ir vaikų žudynes ir apie visos bendruomenės sunaikinimą neįvardija lietuvių darinių.

Visuotinės lietuvių enciklopedijos straipsnyje „Holokaustas“ rašoma: „Lietuvoje per nacių Vokietijos okupaciją Holokaustą 1941–44 organizavo vokiečiai, bet į šį nusikaltimą buvo įtraukta dalis vietos gyventojų ir kolaboruojančių institucijų (vadinamoji lietuvių savivalda).“¹⁵ Todėl siūlomuose tekstuose atskirai įvardijami ir vokiečių veiksmai, ir lietuvių darinių veiksmai.

Šį standartą taikau teksto poveikiui skaitytojui; tai mano, kaip tyrėjo, neprivalomo standarto taikymas, o ne teiginys apie kieno nors ketinimus. Formulotės „nužudyta daugiau kaip 320 Darbėnų žydų bendruomenės moterų ir vaikų“, „šioje vietoje nužudytoms žydų moterims atminti“ ir „1941 metais išžudyta vis žydų bendruomenė“ kelia holokausto istorijos iškraipymo riziką pagal šį aiškinamąjį standartą, nes mokiniai ir kiti skaitytojai iš jų nesužino, kad Darbėnų žydų moteris ir vaikus nužudė Darbėnų policijos nuovados viršininko vadovaujami vietos policininkai ir baltaraiščiai (pagalbiniai policininkai) (puslapio „Žydų II genocido vieta (Kašūčių gatvė) Darbėnuose“ atveju – kad moteris ir merginas nužudė pagalbiniai policininkai), nors tai nurodyta paskelbtuose tyrimuose ir tos pačios savivaldybės turizmo informacijos centro tekstuose. Šis vertinimas susijęs su teksto poveikiu skaitytojui, o ne su jo autorių ketinimais. Neteigiu, kad šis tekstas yra Holokausto neigimas, kad jis atitinka apibrėžtyje minimą tyčios elementą ar kad IHRA dėl jo ką nors yra nusprendusi.

Neteigiu, kad kuris nors redaktorius, autorius ar darbuotojas padarė nusikalstamą veiką. Šis prašymas yra istorinio tikslumo prašymas ir nepriklauso nuo jokio baudžiamojo teisinio vertinimo.

5. 2 punktas. Nuorodos į Kultūros vertybių registro objektų pavadinimus

Puslapio „Žydų I genocido vieta (Vaineikių gatvė) Darbėnuose“ pastaboje rašoma: „Kultūros vertybių registre pagal unikalų objekto numerį pavadinimas yra „Darbėnų žydų žudynių vieta ir kapas II““; puslapio „Žydų II genocido vieta (Kašūčių gatvė) Darbėnuose“ pastaboje – „[...] „Darbėnų žydų žudynių vieta ir kapas I““.¹³ Registre, kiek galėjau nustatyti, vieta prie Vaineikių kelio (registre nurodyta 300 aukų; Holokausto Lietuvoje atlaso objekte Nr. 157 Vaineikių gatvės vietai nurodytas tas pats kodas 10977) yra objektas Nr. 10977 „Darbėnų žydų žudynių vieta ir kapas I“, o vieta prie Kašūčių kelio (registre nurodyta 100 aukų) – objektas Nr. 24195 „Darbėnų žydų žudynių vieta ir kapas II“; tą patį numeravimą (I – Vaineikių, II – Kašūčių) naudoja ir turizmo informacijos centro puslapių tekstai (jo I vietos puslapyje nurodytas adresas „Palangos g.“ yra kitos vietos).^{3, 5, 10} Atrodo, kad šių dviejų puslapių pastabose registro pavadinimai sukeisti. Prašau tai patikrinti ir, jei taip, pastabas pataisyti, kartu nurodant registro unikalius kodus (10977 ir 24195). Registro tekstą skaičiau automatizuota naršykle (C priedas, C7), todėl prašau tai patikrinti pagal patį registrą.

6. 3 punktas. Šaltiniai ir turimi dokumentai

Prašau pateikti šiuos turimus duomenis ir dokumentus arba nurodyti, kad jų nėra:

- (a) skiltyje „Darbėnų seniūnijos lankytini objektai“ skelbiamų tekstų apie Darbėnų žydų žudynių vietas ir miestelio istoriją šaltinius (įskaitant skaičiaus „daugiau kaip 320“ šaltinį);
- (b) duomenis apie tai, kas rengia ir tvirtina šiuos svetainės tekstus ir kas sprendžia dėl jų pakeitimų, o jei tokia tvarka nustatyta – ją nustatantį dokumentą.

7. Trūkstami duomenys ir adresato atsakomybė

Kai kurių duomenų neturiu. C priede jie išvardyti atskirai: duomenys, kurių ieškojau, bet neradau (nurodant, kur ieškojau); dokumentai, apie kuriuos žinau iš kitų šaltinių, bet jų nemačiau (nurodant, kas ir kur juos nurodo); ir dokumentai, kurių kol kas negaliu gauti. Tai, kad ko nors neradau,

nereiškia, kad tokių dokumentų nėra. Adresatai valdo nurodytus tekstus, vietas ir įrašus ir atsako už jų turinį; jie gali pasitelkti specialistus ir turi prieigą prie fondų bei archyvų, todėl gali savo viešiesiems tekstams kuo išsamiau ir tiksliau parengti Darbėnų žydų bendruomenės istoriją. Prašau tai padaryti, mano pateiktą medžiagą vertinant kaip pradinę, o ne baigtinę. Mano medžiagos neišsamumas nėra priežastis netaisyti tekstuose nustatytų trūkumų.

8. Istorinė tiesa ir susitaikymas

Nuo Holokausto pabaigos praėjo 81 metai, o nuo Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo – 36 metai. Lietuva turėjo pakankamai laiko ištirti, dokumentuoti, pripažinti ir tiksliai pristatyti savo žydų bendruomenių sunaikinimo istoriją, įskaitant dokumentais pagrįstus Lietuvos asmenų, institucijų ir darinių veiksmus persekiojant, nusavinant turtą ir žudant žydus.

Labai apgailestauju, kad net ir po tiek dešimtmečių vis dar tenka ginčytis dėl nustatytų istorinių faktų viešo pripažinimo. Šie nesutarimai neturėtų likti kovomis dėl istorinės atminties; jie turėtų tapti bendromis pastangomis nustatyti istorinę tiesą.

Susitaikymas negali būti grindžiamas tyła, nutylėjimais, eufemizmais ar atsakomybės perkėlimu kitiems. Jis turi prasidėti sąžiningu pripažinimu, kas įvyko, kas nukentėjo, kas veikė ir ką patvirtina istoriniai įrodymai. Dokumentais pagrįsto lietuvių dalyvavimo pripažinimas nereiškia kolektyvinės kaltės priskyrimo lietuvių tautai; jis įvardija konkrečių asmenų ir institucijų istorinę atsakomybę tiek, kiek ją patvirtina dokumentai.

Istorinė tiesa ir susitaikymas yra ne tik pareiga mirusiesiems. Tai atsakomybė gyviesiems ir ateities kartoms. Holokausto pamokos turi būti tiksliai dėstomos, sąžiningai suprantamos ir taikomos dabarčiai, kad neapykanta, persekiojimas ir genocidas niekada nepasikartotų.

Atsakomybė išsaugoti šią istoriją ir pasakoti ją teisingai tenka mums visiems. Todėl teikiu šį prašymą siekdamas istorinės tiesos, atsakomybės pripažinimo ir susitaikymo bei kviečiu Jūsų instituciją prie to prisidėti tiksliais tyrimais, aiškiu faktų pripažinimu ir atitinkamais viešojo istorinio pasakojimo pataisymais.

9. Prašomas atsakymas ir procedūra

Prašau dėl kiekvieno punkto – 1, 1b, 1c, 2 ir kiekvieno iš 3(a)–(b) – nurodyti sprendimą (priimta, priimta iš dalies ar nepriimta) su faktiniais motyvais ir šaltiniais; jeigu siūlomos formuluotės nepriimate – pasiūlyti šaltiniais pagrįstą alternatyvą, kurioje liktų lietuvių darinių ir jų veiksmų duomenys; nurodyti, kokius šaltinius ištyrėte; nurodyti šio prašymo registracijos numerį, sprendimo priėmėją, sprendimo datą, įgyvendinimo datą ir pateikti atnaujinto teksto nuorodą arba nuotrauką.

Kretingos rajono Darbėnų gimnazija yra savivaldybės biudžetinė įstaiga – bendrojo ugdymo mokykla, t. y. savivaldybės švietimo įstaiga. Pagal Lietuvos Respublikos teisės gauti informaciją ir duomenų pakartotinio naudojimo įstatymo 2 straipsnio 2 dalies 8 punktą šis įstatymas netaikomas duomenims, kuriais disponuoja valstybės ir savivaldybių švietimo įstaigos. Todėl 3(a)–(b) punktuose nurodytų duomenų neprašau pagal tą įstatymą ir neteigiu, kad gimnazija privalo juos pateikti; prašau juos pateikti, kiek gimnazija gali. Prašau prašymą nagrinėti Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo nustatyta tvarka ir per jo 10 straipsnio 4 dalyje nustatytą terminą, kiek ši tvarka taikoma gimnazijai, ir, kiek taikoma to įstatymo 10 straipsnio 5 dalis, sprendime nurodyti jo teisinį ir faktinį pagrindą, motyvus, apskundimo tvarką, sprendimo priėmėją ir sprendimo datą. Jei siūlymai priimami, prašau nurodyti ir įgyvendinimo terminą. Jei gimnazija mano, kad šie terminai jai netaikomi, prašau tai nurodyti ir pranešti numatomą atsakymo datą.

Priedai

A priedas – Darbėnų žydų bendruomenės istorija (pareiškėjo tyrimo išvados, su išnašomis ir šaltinių nesutarimų sąrašu; tas pats kaip prašyme Nr. DRB-001).

B priedas – 1 lentelė: punktų sprendimų lentelė; 2 lentelė: dariniai, veiksmai ir šaltiniai; 3 lentelė: formulotės ir šaltinių palyginimas.

C priedas – Trūkstančių duomenų sąrašas.

Pagarbiai

Grant Arthur Gochin

Lietuvos Respublikos pilietis

Išnašos

1. Visuotinė lietuvių enciklopedija, straipsnis „Darbėnai“, skyrius „Istorija“, <https://www.vle.lt/straipsnis/darbenai/> (tekstas užfiksuotas 2026-10-21).

2. A. Bubnys, *The Holocaust in the Lithuanian Province in 1941* (Tarptautinė nacių ir sovietinio okupacinių režimų nusikaltimams Lietuvoje įvertinti komisija), skyrius „Darbėnai“, p. 39–40 (kontekstas – p. 36–39; apie Dimitravo stovyklą – p. 48–50), https://www.komisija.lt/wp-content/uploads/2016/06/A.Bubnys_Province_ENG.pdf (skaityta pareiškėjo turima PDF kopija 2026-10-21). Autoriaus nurodyti šaltiniai: „Hitleriniai žudikai Kretingoje“ (Vilnius, 1960), p. 10, 33–39; „Masinės žudynės Lietuvoje 1941–1944“, 2 d. (Vilnius, 1973), p. 144, 395; LYA, f. K-1, ap. 6, b. 42, l. 17 (apie I. Simonaitį). Antrinis šaltinis; jo nurodytų dokumentų pareiškėjas nematė (C priedas, C1–C3).

3. Holokausto Lietuvoje atlasas (Vilniaus Gaono žydų istorijos muziejus, kartu su Austrijos draugija Verein Gedenkdienst), objektai Nr. 156 „Darbėnų žydų vyrų žudynės“, Nr. 157 „Darbėnų žydų moterų žudynės“ ir Nr. 222 „Darbėnų žydų moterų ir vaikų žudynės“, http://www.holocaustatlas.lt/main.php?l=LT&act=a_atlas/search/page/1/item/157/ (taip pat .../item/156/ ir .../item/222/; anglų k. versija – l=EN; visi užfiksuoti 2026-10-21). Atlasas kaip šaltinį nurodo A. Bubnio darbą „Holokaustas Lietuvos provincijoje 1941 metais“, p. 51–52.

4. A. Rukšėnas, „Holokaustas Lietuvoje: Kretingos apskrities Palangos ir Darbėnų valsčių žydų bendruomenių žūtis 1941 m. vasarą ir rudenį“, *Genocidas ir rezistencija*, 2015, Nr. 1(37), p. 26–46, ypač p. 28, 30–33, 36–39 ir išnašos 2–23, 69–116, 160–184, <https://www.zurnalai.vu.lt/gr/lt/article/download/36734/34703/96727> (skaityta 2026-10-21). Žurnalą leidžia Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras; straipsnio teiginiai pateikiami kaip autoriaus teiginiai. Autorius remiasi LYA f. K-1, ap. 58, b. 1973/3, 19731/3, 28102/3, 11457/3, 9072/3, P-18123, P-18702, 44552/3; ap. 46, b. 1266, 1147 ir LCVA f. MK-1, b. 18; pareiškėjas šių bylų nematė (C priedas, C1, C2, C4).

5. Kretingos rajono turizmo informacijos centras, puslapis „Darbėnų žydų I žudynių vieta ir kapas“, „Darbėnų žydų II žudynių vieta ir kapas“ ir „Darbėnų žydų III žudynių vieta ir kapas“, <https://aplankykkretinga.lt/ka-veikti/lankytinios-vietos/darbenu-zydu-i-zudyniu-vieta-ir-kapas/> (taip pat .../darbenu-zydu-ii-zudyniu-vieta-ir-kapas/ ir .../darbenu-zydu-iii-zudyniu-vieta-ir-kapas/; visi užfiksuoti 2026-10-21); taip pat puslapis „Meninė kompozicija „Obelis“ Darbėnuose“ (.../menine-kompozicija-obelis-darbenuose/) ir Kretingos rajono savivaldybės administracijos pranešimas „Darbėnuose įamžintas genocido aukų atminimas“ (<https://www.atviraklaipeda.lt/2020/09/22/darbenuose-iamzintas-genocido-auku-atminimas/>, 2020-09-22; užfiksuota 2026-10-21).

6. D. Levin (red.), J. Rosin, *Pinkas Hakehillot Lita* (Jeruzalė: Yad Vashem, 1996), p. 209–212, straipsnis „Darbenai“, vertimas į anglų k. – S. Yannai, JewishGen, https://www.jewishgen.org/yizkor/pinkas_lita/lit_00209.html (skaityta 2026-10-21). Antrinis šaltinis; jis remiasi Yad Vashem archyvo dokumentu O-33/979 ir to meto spauda.

7. Kretingos krašto enciklopedija (Kretingos rajono savivaldybės M. Valančiaus viešoji biblioteka), straipsniai „Darbėnai“ (parengė R. Vaitkienė, 2022; atnaujinta 2023-08-08), <https://www.kretingosenciklopedija.lt/geografija/rajonas-administracijas-teritorijas-suskirstymas-ir-valdymas/miestai-ir-miesteliai/darbenai/>, ir „Darbėnų mstl. senosios žydų kapinės“ (J. Klietkutė, 2013; atnaujinta 2018-12-12), <https://www.kretingosenciklopedija.lt/kultura/kulturos-paveldas/istorinis-paveldas/laidojimo-vietos/zydu-kapines-ir-holokausto-auku-kapai/darbenu-mstl-senosios-zydu-kapines/> (abu užfiksuoti 2026-10-21); puslapis „Apie enciklopediją“ (atnaujinta 2026-02-20), <https://www.kretingosenciklopedija.lt/apie-enciklopedija/> (užfiksuotas 2026-10-21).

8. Vilniaus Gaono žydų istorijos muziejus, puslapis „Darbėnai (Dorbyan, דארבאָן)“, <https://www.jmuseum.lt/darbenai-dorbyan-d-arby-an/> (užfiksuota 2026-10-21).

9. Gedenkorte Europa 1939–1945, „Darbėnai“, https://gedenkorte-europa.eu/de_de/darb-nai.html (skaityta 2026-10-21). Antrinis šaltinis; jis nurodo A. Bubnio darbą ir Ch. Dieckmanno veikalą „Deutsche Besatzungspolitik in Litauen 1941–1944“ (Göttingen, 2011), t. 1, p. 389, 670, kurio pareiškėjas nematė (C priedas, C8).
10. Kultūros vertybių registras, objektai Nr. 10977 „Darbėnų žydų žudynių vieta ir kapas I“, Nr. 24195 „Darbėnų žydų žudynių vieta ir kapas II“ ir Nr. 10976 „Darbėnų žydų žudynių vieta ir kapas III“, laukas 7.5, <https://kvr.kpd.lt/heritage/Pages/KVRDetail.aspx?lang=lt&MC=10977> (taip pat MC=24195 ir MC=10976). Tiesioginė prieiga prie registro svetainės 2026-10-21 buvo užblokuota; tekstas perskaitytas atvaizduotame puslapyje automatizuota naršykle.
11. Darbėnų policijos nuovados viršininko 1941-08-15 raportas Kretingos apskrities policijos vadui, paskelbtas rinkinyje „Masinės žudynės Lietuvoje 1941–1944“, 2 d. (Vilnius, 1973), p. 144; cituojamas pagal A. Bubnį (2 išnaša) ir A. Rukšėną (4 išnaša, 82 išnaša). Pareiškėjas nei leidinio, nei originalo nematė; originalo vieta archyve nežinoma (C priedas, C3).
12. V. Davoliūtė, „Local Testimony and the (Un)Silencing of Sexual Violence in Lithuania under German Occupation during WWII“, *Humanities*, 2021, t. 10, Nr. 4, straipsnis 129, 1 ir 3 skyriai, <https://www.mdpi.com/2076-0787/10/4/129> (skaityta 2026-10-21). Autorė J. Girto prisipažinimą cituoja kaip „LYA, f. M-1, ap. 18, f. 28102/3“; A. Rukšėnas tą pačią bylą nurodo kaip LYA, f. K-1, ap. 58, b. 28102/3 (C priedas, C4).
13. Kretingos rajono Darbėnų gimnazijos svetainė, skiltis „Darbėnų seniūnijos lankytini objektai“, puslapiai „Žydų I genocido vieta (Vaineikių gatvė) Darbėnuose“, <https://darbenugimnazija.lt/darbenu-seniunijos-lankytini-objektai/zydu-i-genocido-vieta-vaineikiu-gatve-darbenuose>, „Žydų II genocido vieta (Kašučių gatvė) Darbėnuose“, <https://darbenugimnazija.lt/darbenu-seniunijos-lankytini-objektai/zydu-ii-genocido-vieta-kasuciu-gatve-darbenuose>, „Žydų III genocido vieta (Palangos gatvė) Darbėnuose“, <https://darbenugimnazija.lt/darbenu-seniunijos-lankytini-objektai/zydu-iii-genocido-vieta-palangos-gatve-darbenuose> ir „Darbėnų miestelio centras“, <https://darbenugimnazija.lt/darbenu-seniunijos-lankytini-objektai/darbenu-miestelio-centras> (visi užfiksuoti 2026-10-21); kontaktai – <https://darbenugimnazija.lt/kontaktai>.
14. IHRA, „Darbinė Holokausto neigimo ir iškraipymo apibrėžtis“ (oficialus vertimas į lietuvių k.), <https://holocaustremembrance.com/resources/darbine-holokausto-neigimo-ir-iskraipymo-apibreztis>; angliškas tekstas – IHRA, Understanding Holocaust Distortion: Contexts, Influences and Examples (IHRA, 2021), p. 46–47 (apibrėžtis) ir p. 7–8 (vietinių kolaborantų vaidmuo), <https://holocaustremembrance.com/wp-content/uploads/2023/09/Understanding-Holocaust-Distortion-Contexts-Influences-and-Examples-IHRA.pdf> (abu žiūrėti 2026-10-17).
15. VLE straipsnis „Holokaustas“, skyrius „Holokaustas Lietuvoje“, <https://www.vle.lt/straipsnis/holokaustas/> (tekstas užfiksuotas 2026-10-17).

A PRIEDAS. DARBĖNŲ ŽYDŲ BENDRUOMENĖS ISTORIJA

Tai pareiškėjo tyrimo išvados, kurias adresatai gali patikrinti ir plėtoti. Šaltinių nesutarimai nurodomi, skaičiai nevidurkinami. Išnašų numeriai atitinka pagrindinio teksto išnašas. Liudytojų parodymų turinys pateikiamas kaip liudytojų teiginiai, o ne kaip nustatyti faktai. Šis priedas vienodas visuose Darbėnų prašymuose (DRB-001, DRB-003, DRB-004, DRB-007, DRB-008).

Pavadinimai

Lietuviškai Darbėnai, jidiš Dorbyan (דארביאן) arba Drobyan, lenkiškai Dorbiany, rusiškai Дорбяны, vokiškai Dorben; Kretingos rajono savivaldybė, Darbėnų seniūnija.^{6, 8} Darbėnų seniūnijos teritorijoje (Joskaidų k.) yra ir Skuodo žydų žudynių vieta prie Alkos kalno (unikalus kodas 10978); ten nužudytos Skuodo žydės ir jų vaikai, todėl ši vieta ir jos vykdytojai šiame priede Darbėnų žydams nepriskiriami.³

Įsikūrimas ir gyventojai

Vilniaus Gaono žydų istorijos muziejaus duomenimis, žydai Darbėnuose apsigyveno XVIII a. viduryje; 1764 m. minimi 20 žydams priklausiusių namų, 1816 m. inventoriuje – 44 žydų šeimos, 1868 m. iš 1308 gyventojų 738 buvo judėjų tikėjimo.⁸ Kretingos enciklopedijos duomenimis, 1765 m. bendruomenę sudarė 24 šeimos.⁷ Pinkas Hakehillot Lita duomenimis, 1897 m. iš 2059 gyventojų 1129 (55 %) buvo žydai, 1923 m. iš 1018 – 601 (59 %), 1940 m. iš apie 2200 – apie 800.⁶ A. Rukšėnas, remdamasis 1923 m. surašymu, 601 žydą nurodo visame Darbėnų valsčiuje, o Holokausto išvakarėse valsčiuje, jo duomenimis, gyveno kiek mažiau nei 800 žydų.⁴ A. Bubnys rašo, kad Holokausto išvakarėse Darbėnuose gyveno apie 800 žydų (apie 40 % gyventojų), o 1897 m. žydai sudarė apie 80 % gyventojų (šis procentas nesutampa su Pinkas duomenimis).²

Verslai, institucijos ir kultūra

XVIII a. antrojoje pusėje sinagoga stovėjo turgaus aikštėje, priešais bažnyčią; dauguma žydų prekybininkų ir amatininkų gyveno prie turgaus aikštės, Skuodo ir Vaineikių gatvėse.⁸ 1882 m. spalio mėn. gaisras sunaikino 40 žydų namų ir 30 krautuvių; 1909 m. sudegė miestelio centras, beit midrašas ir sinagoga.⁶ Pinkas Hakehillot Lita duomenimis, 1931 m. visos 25 miestelio krautuvės priklausė žydams; žydams priklausė dvi lentpjūvės, malūnas, kepykla, vilnų karšykla ir gėrimų įmonė; 1937 m. dirbo 18 žydų amatininkų; Žydų liaudies bankas uždarytas 1927 m.; 1939 m. kovo mėn., Klaipėdos kraštą prijungus prie Vokietijos, Darbėnuose apsigyveno kelios žydų pabėgėlių šeimos iš Klaipėdos.⁶ Veikė Talmud Tora ir Tarbut tinklo hebrajų mokykla (apie 150 vaikų), hebrajų ir jidiš bibliotekos, dramos būrelis, sionistų partijos, „Ivrit u'Techija“, „HaShomer HaTzair-Nezakh“, „Hechaluc“ (1933 m. – apie 40 narių), „Makabi“, religinio jaunimo draugija „Tiferet Bachurim“, labdaros draugijos „Gemilut Chesed“ ir „Linat Cedek“.⁶ Tarp rabinų minimi Eliyahu Margalio, Josef Alexander, Yisrael-Isar Levin, Yitzhak Kopilevitz; paskutinis rabinas – Iseris Vaisbordas (Weisbord).⁶ Darbėnuose gimė sionistų judėjimo veikėjas Dovydas Volfsonas (David Wolffsohn), antrasis Pasaulinės sionistų organizacijos pirmininkas.^{6, 8} Dalis žydų emigravo į Kanadą, Pietų Afriką, JAV ir Palestiną.^{2, 6}

Priešiškumas iki 1941 m.

Peržiūrėtuose šaltiniuose nerasta duomenų apie 1938–1940 m. antižydiškus incidentus Darbėnuose (C priedas, C10).

1941 m. birželis: okupacija ir persekiojimas

Vokiečių kariuomenė Darbėnus užėmė 1941 m. birželio 22 d.^{2, 6} A. Rukšėno teigimu, pirmosiomis karo dienomis Darbėnuose buvo suformuotas sukilėlių būrys ir taryba, į kurią įėjo ir policijos viršininkas Simonaitis; partizanai ryšėjo baltus raiščius; valsčiaus viršaičiu paskirtas Bertašius, viešosios policijos nuovados viršininku – Simonaitis.⁴ Pinkas Hakehillot Lita rašo, kad į miestelį grįžtantys žydai „were met by Lithuanians who harassed them and beat them mercilessly“ („juos pasitiko lietuviai, kurie juos persekiojo ir negailestingai mušė“), o vokiečiai grobė žydų namus.⁶ A. Bubnio duomenimis, žydai buvo verčiami dirbti sunkius ir žeminančius darbus; birželio 24 d. vokiečių miestelio komendantas įsakė žydams prisisiūti geltonus ženklus.² A. Bubnio duomenimis, birželio 25 d. iš Skuodo atvarytas Raizmanas buvo kankinamas (vienas gestapo karininkas kišo jam į burną degančią cigaretę) ir birželio 26 d. sušaudytas miške už žydų kapinių; pagal kitus liudijimus, broliai Leiba ir Izraelis Raizmanai sušaudyti liepos pirmojoje pusėje.^{2, 4}

1941 m. birželio 28–29 d.: suvarymas ir žydų vyrų sušaudymas

Birželio 28 d. vietos baltaraiščiai surinko visus Darbėnų žydus (apie 600 žmonių); baltaraiščiai suėmė rabiną I. Vaisbordą ir mušė jį, kol jis neteko sąmonės, – netrukus jis buvo negyvas (Pinkas Hakehillot Lita ir Gedenkorte Europa rašo, kad rabiną mušė vokiečiai ir lietuviai), o trys vokiečių karininkai visų akivaizdoje sušaudė Motę Blochą; žydai pėsčiomis išvaryti į Kretingą, kelyje vokiečių kariai į vežimą pakinkė penkis žydus ir mušė juos; Kretingoje žydai buvo nufotografuoti ir išsiųsti atgal.^{2, 3, 6, 9} R. Šatalienės parodymais, koloną lydėjo ginkluoti vokiečių kariai ir vienas baltaraištis lietuvis.⁴ Pinkas Hakehillot Lita rašo, kad lydėję lietuviai žydus kelyje mušė rimbais.⁶ Birželio 29 d. šeši vokiečių karininkai atskyrė žydų vyrus; A. Rukšėno teigimu, vyrai buvo laikomi vaistinės kieme; apie 150 žydų vyrų ir 4 sovietų karo belaisvius vokiečiai automatiniais ginklais sušaudė pamiškėje, kairėje Darbėnų–Lazdininkų kelio pusėje (dabar – Palangos g.; unikalus kodas 10976).^{2, 4, 10} A. Rukšėnas nerado duomenų, kad šiose žudynėse tiesiogiai dalyvavo Darbėnų policija ar pagalbinė policija.⁴

1941 m. birželio 29 d.–rugsėjis: sinagoga kaip getas

Birželio 29 d. vakare moterys ir vaikai (A. Rukšėno teigimu, ir dalis pagyvenusių vyrų) uždaryti sinagogoje.^{2, 4} A. Rukšėno teigimu, sinagogą saugojo pagalbinės policijos būrio nariai; kalinių maitinimu rūpinosi vokiečių komendantas ir valsčiaus viršaitis S. Bertašius; dalis moterų (50–60) buvo siunčiamos dirbti pas ūkininkus.⁴ A. Bubnio duomenimis, vietos baltaraiščiai kalines mušdavo ir ištisas dienas neduodavo maisto.² Pinkas Hakehillot Lita rašo, kad lietuviai sargybiniai naktimis įsiverždavo į sinagogą ir „do with the women as they saw fit“ („elgdavosi su moterimis, kaip norėjo“); V. Davoliūtė, remdamasi liudijimais ir J. Girtio prisipažinimu, rašo apie vietos kolaborantų įvykdytus išžaginimus ir apie gimnazistę Esterą Kverelytę, kurią baltu raiščiu pasirišęs vietos gyventojas nusivedė į mišką, kur ji rasta nužudyta.^{6, 12} 1941 m. liepos mėn. (A. Rukšėno teigimu, 13–14 d.; Kretingos enciklopedijos – 14–15 d.) žydų kapinėse buvo nužudytos kelios iš sinagogos išvestos žydės: A. Bubnys rašo apie keturias senas moteris, kurias nužudė miestelio baltaraištis; Kretingos enciklopedija – apie 7 moteris ir 2 vyrus, kuriuos nužudė pagalbiniai policininkai.^{2, 4, 7} 1941 m. rugpjūčio 15 d. Darbėnų policijos nuovados viršininkas pranešė Kretingos apskrities policijos vadui, kad sinagogoje tebelaikoma per 400 žydų, ir prašė penkių samdomų policininkų „until the local Jews were sent to camps“ (A. Bubnio perteikimu).^{2, 11}

1941 m. rugpjūčio pabaiga–rugsėjis: žudynės Balto kalno miške

Pirmosios žudynės (prie kelio į Vaineikius; unikalus kodas 10977). A. Bubnio duomenimis, maždaug rugsėjo pradžioje vietos policijos viršininkas sudarė moterų su mažais vaikais sąrašą, vakare grįžo su 7 „partizanais“; apie 100 moterų ir nežinomas skaičius vaikų nuvaryti Vaineikių gatve į mišką ir nužudyti lazdomis, šakėmis ir kirviais; mažus vaikus gyvus metė į duobę; žudynėms vadovavo vietos policijos viršininkas.² A. Rukšėno teigimu, apie rugpjūčio pabaigą nuovados viršininkas Kazys Ražauskas iš aukštesniųjų įstaigų gavo užduotį įvykdyti egzekuciją; dalyvavo apie 40 Darbėnų policininkų ir pagalbinės policijos būrio narių; buvo nuvarytos dvi grupės (100–120 ir apie 200 aukų); aukos žudytos pagaliais su geležte ir šaudant; drabužiai nuvežti į Darbėnų policiją; iš viso prie Vaineikių kelio nužudyta 320 žydų moterų ir vaikų.⁴ Kretingos rajono turizmo informacijos centras: „Darbėnų policininkai ir pagalbiniai policininkai nužudė apie 320 Darbėnų žydų bendruomenės moterų ir vaikų“.⁵

Antrosios žudynės (Kaščių kelio link; unikalus kodas 24195). A. Bubnio duomenimis, likusios moterys ir merginos nužudytos po savaitės.² A. Rukšėno teigimu, sinagogoje buvo likę apie 60 žydžių, iš Dimitravo stovyklos atvežta dar apie 40 merginų; Darbėnų policininkams ir pagalbinės policijos būrio nariams „į talką“ atvyko Kretingos rajono saugumo kriminalinės policijos darbuotojas su grupe pagalbinių policininkų; aukų daiktai išvežti į Darbėnus ir į Kretingą; atskiri vykdytojai įsigijo aukų turto.⁴ Turizmo informacijos centras: rugsėjo pabaigoje „pagalbiniai policininkai sušaudė apie 60 Darbėnų žydų bendruomenės moterų ir apie 40 iš Dimitravo stovyklos atvartų Skuodo žydų bendruomenės merginų“.⁵ Iš Dimitravo atvežtų merginų kilmė šaltiniuose nurodoma skirtingai (žr. toliau). A. Rukšėno skaičiavimu, abiejose Balto kalno miško vietose nužudyta apie 420 Darbėnų žydų bendruomenės narių, iš viso – 576; jis nustatė 33 darbėniškius policininkus, jų pagalbininkus ir valsčiaus pareigūną, netiesiogiai prisidėjusius prie žudynių (suiminėjo, konvojavo, pasirūpino duobių iškasimu), iš kurių, jo teigimu, 13 patys šaudė aukas.⁴ Šių asmenų pavardžių šiame priede nenurodau, nes jų vaidmens šaltinių nemačiau.

Išgyvenusieji, pokaris ir įamžinimas

A. Rukšėno teigimu, žūtis išvengė daugiau kaip 10 bendruomenės narių, tarp jų R. Šatilienė, A. Šubic, F. Zimanaitė, E. Varpol ir Ch. Brezenberg; Medomiškių kaimo gyventoja Barbora Žiliūtė slėpė dešimt žydų.⁴ 1945 m. balandžio 11 d. Kretingos apskrities komisija užrašė, kad Darbėnų miestelyje nužudyti 596 žmonės (A. Rukšėno teigimu, šaltinis aukų tautybės nenurodo).^{2, 4} Žudynių vietos įrašytos į Kultūros vertybių registrą (10976 ir 10977 – 1993 m., 24195 – 1997 m.); jų lauke 7.5 egzekucijos priskiriamos „nacistinės Vokietijos valdžios“ organizavimui.¹⁰ Atlaso duomenimis, paminklų užrašai: „Šioje vietoje 1941 m. nužudyta 140 žydų“ ir „144 fašistinio teroro aukoms atminti 1941 m.“ (vyrų žudynių vieta); jidiš kalba – „Šioje vietoje hitlerininkai ir jų vietiniai talkininkai 1941 m. nužudė 300 žydų – moterų ir vaikų“; „Šioje vietoje 1941 m. nužudyta 100 žydų“.³ 2020 m. rugsėjo mėn. pažymėta sinagogos vieta ir įrengti du atminimo akmenys (E. Kverelytei ir fotografui E. Bruckui; pavardė šaltiniuose rašoma Kverelytė / Kvelerytė); 2021 m. Turgaus aikštėje atidengta kompozicija „Obelis“, kurioje įrašytos D. Volfsono ir 14 lietuvių gelbėtojų pavardės.⁵

Šaltinių nesutarimai ir priklausomybė

(1) Moterų ir vaikų žudynių datos: Pinkas Hakehillot Lita – „a few days later“, rugpjūčio 15–16 d. ir Roš Hašana; G. Erslovaitė (pagal A. Rukšėną) – liepos pabaiga ir rugsėjo pradžia; A. Bubnys – rugsėjo pradžia ir po savaitės; A. Rukšėnas – rugpjūčio pabaiga ir rugsėjo pradžia; turizmo informacijos centras – rugsėjo pradžia ir rugsėjo pabaiga; registro įrašai – „liepos–rugpjūčio mėn.“

(10977) ir „rugsėjo mėn. pr.“ (24195).^{2, 4, 5, 6, 10} A. Rukšėnas liepos pabaigos datą atmeta, nes rugpjūčio 15 d. sinagogoje dar buvo per 400 žydų.⁴ (2) Skaičiai: suvartyta apie 600 (A. Bubnys, Atlasas), 600–700 arba apie 1000 (liudytojai pagal A. Rukšėną); vyrų – 140, 144, 145 ar 150; moterų ir vaikų – „virš 400“ (A. Bubnys), 320 + 100 (A. Rukšėnas, turizmo centras), 300 + 100 (paminklų užrašai, registras); iš viso – apie 540 (VLE), per 540 (Kretingos enciklopedija), 576 (A. Rukšėnas), 596 (1945 m. komisija).^{1, 2, 3, 4, 5, 7, 10} (3) Iš Dimitravo atvežtos apie 40 merginų: A. Bubnys (remdamasis LYA, f. K-1, ap. 8, b. 194) ir turizmo informacijos centras – Skuodo žydės; A. Rukšėnas – apie 40 Darbėnų žydžių, kalintų Dimitravo stovykloje.^{2, 4, 5} (4) Nuovados viršininkas: Simonaitis (birželio pabaiga) ir Kazys Ražauskas (rugpjūčio pabaiga) – A. Rukšėnas; „Ignas Simonaitis“ – A. Bubnys.^{2, 4} (5) Vietų adresai ir kodai: turizmo informacijos centro puslapyje „Darbėnų žydų I žudynių vieta ir kapas“ (moterų ir vaikų žudynės, registro objektas 10977) nurodytas vyrų žudynių vietos (10976) adresas „Palangos g.“; lt.wikipedia vietas numeruoja kitaip nei registras; Atlaso objekte Nr. 222 nurodytas kodas 10978 priklauso Skuodo žydų žudynių vietai.^{3, 5, 10} (6) Priklausomybė: Atlasas remiasi A. Bubniu; A. Bubnys ir A. Rukšėnas iš dalies remiasi tais pačiais 1960 ir 1973 m. leidiniais ir tais pačiais R. Šatėlienės parodymais, todėl jie nėra visiškai nepriklausomi.^{2, 3, 4} (7) Įsikūrimo laikas: A. Bubnys rašo, kad žydai Darbėnuose apsigyveno XIX a. pradžioje, o Vilniaus Gaono žydų istorijos muziejus ir Kretingos enciklopedija žydus Darbėnuose mini jau 1764–1765 m.^{2, 7, 8} (8) Merginų iš Dimitravo kilmė A. Bubnio darbe matyti iš konteksto – jos aprašomos skyriuje apie Skuodą ir Dimitravo stovyklą.²

B PRIEDAS

1 lentelė. Punktų sprendimų lentelė

Kiekvienam punktui prašau įrašyti sprendimą, motyvus, šaltinius ir planuojamą paskelbimo datą.

1 punktas	
Dabartinis tekstas ir vieta	Puslapis „Žydų I genocido vieta (Vaineikių gatvė) Darbėnuose“: „1941 m. rudenį [...] nužudyta daugiau kaip 320 Darbėnų žydų bendruomenės moterų ir vaikų.“
Trūkumas / klausimas	Beasmenis „nužudyta“: neįvardyti Darbėnų policijos nuovados viršininko vadovaujami vietos policininkai ir baltaraiščiai; tekstas silpnėsnis už savivaldybės turizmo informacijos centro tekstą.
Prašomas tekstas / veiksmas (lietuvių k.)	Sakinį pakeisti 4 dalyje pateiktu siūlomu tekstu; nurodyti pakeitimo datą.
Anglų kalbos kontrolinis tekstas	Replace the sentence with the proposed text in part 4; state the date of the change.
Šaltiniai	2, 3, 4, 5, 13 išnašos; C1, C2, C3, C4
Atsakinga institucija	Kretingos rajono Darbėnų gimnazija
Sprendimas (priimta / priimta iš dalies / nepriimta)	
Motyvai, šaltiniai ir planuojama paskelbimo data	

1b punktas	
Dabartinis tekstas ir vieta	Puslapis „Žydų II genocido vieta (Kašučių gatvė) Darbėnuose“: „[...] šioje vietoje nužudytoms žydų moterims atminti [...]“
Trūkumas / klausimas	Beasmenis „nužudytoms“; neįvardyti pagalbiniai policininkai; sakinyss nebaigtas.
Prašomas tekstas / veiksmas (lietuvių k.)	Pastraipą pakeisti 4 dalies 1b punkte pateiktu tekstu.
Anglų kalbos kontrolinis tekstas	Replace the paragraph with the text given under item 1b in part 4.
Šaltiniai	4, 5, 13 išnašos; C1
Atsakinga institucija	Kretingos rajono Darbėnų gimnazija
Sprendimas (priimta / priimta iš dalies / nepriimta)	
Motyvai, šaltiniai ir planuojama paskelbimo data	

1c punktas	
Dabartinis tekstas ir vieta	Puslapis „Darbėnų miestelio centras“: „1941 metais išžudyta vis žydų bendruomenė (apie 540 žmonių).“
Trūkumas / klausimas	Beasmenis „išžudyta“: neįvardyti nei vokiečiai, nei Darbėnų policijos nuovada ir pagalbinė policija; rašybos klaida.
Prašomas tekstas / veiksmas (lietuvių k.)	Sakinį pakeisti 4 dalies 1c punkte pateiktu tekstu.
Anglų kalbos kontrolinis tekstas	Replace the sentence with the text given under item 1c in part 4.
Šaltiniai	2, 3, 4, 5, 13 išnašos; C1
Atsakinga institucija	Kretingos rajono Darbėnų gimnazija
Sprendimas (priimta / priimta iš dalies / nepriimta)	
Motyvai, šaltiniai ir planuojama paskelbimo data	

2 punktas	
Dabartinis tekstas ir vieta	Puslapių I ir II pastabos apie registro pavadinimus („kapas II“ / „kapas I“)
Trūkumas / klausimas	Registro pavadinimai, atrodo, sukeisti: Vaineikių vieta – Nr. 10977 „kapas I“, Kašučių – Nr. 24195 „kapas II“.
Prašomas tekstas / veiksmas (lietuvių k.)	Patikrinti ir pataisyti pastabas, nurodant unikalius kodus.
Anglų kalbos kontrolinis tekstas	Check and correct the notes, giving the unique codes.
Šaltiniai	5, 10, 13 išnašos; C7
Atsakinga institucija	Kretingos rajono Darbėnų gimnazija
Sprendimas (priimta / priimta iš dalies / nepriimta)	
Motyvai, šaltiniai ir planuojama paskelbimo data	

3(a) punktas	
Dabartinis tekstas ir vieta	—
Trūkumas / klausimas	Puslapių tekstų ir skaičiaus „daugiau kaip 320“ šaltiniai nenurodyti.
Prašomas tekstas / veiksmas (lietuvių k.)	Nurodyti šaltinius
Anglų kalbos kontrolinis tekstas	State the sources
Šaltiniai	—
Atsakinga institucija	Kretingos rajono Darbėnų gimnazija
Sprendimas (priimta / priimta iš dalies / nepriimta)	
Motyvai, šaltiniai ir planuojama paskelbimo data	

3(b) punktas	
Dabartinis tekstas ir vieta	—
Trūkumas / klausimas	Turimi duomenys ir dokumentas – svetainės tekstų rengimo ir tvirtinimo tvarka.
Prašomas tekstas / veiksmas (lietuvių k.)	Pateikti turimą dokumentą arba nurodyti, kad jo nėra
Anglų kalbos kontrolinis tekstas	Provide the document held or state that it is not held
Šaltiniai	—
Atsakinga institucija	Kretingos rajono Darbėnų gimnazija
Sprendimas (priimta / priimta iš dalies / nepriimta)	
Motyvai, šaltiniai ir planuojama paskelbimo data	

2 lentelė. Dariniai, veiksmai ir šaltiniai

Darinys	Veiksmas (šaltinio žodžiais)	Ivykis ir data	Šaltiniai ir jų pobūdis	Prieštaraujantys ar ribojantys duomenys
Vietos baltaraiščiai („local white-bands“)	surinko visus Darbėnų žydus (apie 600) ir išsiuntė į Kretingą; suėmė ir iki sąmonės netekimo sumušė rabiną I. Vaisbordą (jis mirė)	Suvarymas, 1941-06-28, Darbėnai–Kretinga	A. Bubnys, p. 39–40; Atlasas Nr. 156 (paskelbtas tyrimas, a lygis); R. Šatelinės parodymai (b lygis)	Pinkas: į rabino namus įsiveržė „Germans and Lithuanians“
Vokiečių karininkai ir kariai (institucija nenurodyta)	sušaudė M. Blochą; pakinkė žydus į vežimą; atskyrė vyrus; „They were executed with automatic rifles by Germans“	1941-06-28 ir 06-29, Darbėnų pakraštys, Darbėnų–Lazdininkų kelias (10976)	A. Bubnys; Atlasas Nr. 156; A. Rukšėnas (a lygis)	A. Rukšėnas: duomenų apie tiesioginį Darbėnų policijos ir pagalbinės policijos dalyvavimą nėra; Gedenkorte: SS ar vermachtas – neaišku
Pagalbinės policijos būrio nariai; vietos baltaraiščiai	saugojo sinagogą; kalines mušdavo, neduodavo maisto	Sinagoga (getas), 1941-06-29 – rugsėjis	A. Rukšėnas (autorius teiginys, b lygis); A. Bubnys (a lygis)	—
Miestelio baltaraištis; pagalbiniai policininkai	nužudė iš sinagogos išvestas žydes žydų kapinėse	1941 m. liepa (13–14 ar 14–15 d.), žydų kapinės	A. Bubnys; Kretingos enciklopedija; A. Rukšėnas	Aukų skaičius (4; 7 moterys ir 2 vyrai; 7) ir data skiriasi
Darbėnų policijos nuovados viršininkas	pranešė, kad sinagogoje per 400 žydų; sudarė moterų su vaikais sąrašą; „The massacre of the women and children of Darbėnai was conducted by the local chief of the police“	1941-08-15; rugpjūčio pab.–rugsėjis	A. Bubnys; Atlasas Nr. 157, 222; „Masinės žudynės Lietuvoje“, 2 d., p. 144 (nematyta)	Asmuo nenustatytas: Simonaitis / Ignas Simonaitis (A. Bubnys, A. Rukšėnas) ar Kazys Ražauskas (A. Rukšėnas); nurodomas tik vadovavimo vaidmuo
Darbėnų policininkai ir pagalbinės policijos būrio nariai (apie 40); 7	nužudė moteris ir vaikus (A. Bubnys: lazdomis, šakėmis ir kirviais)	Pirmosios žudynės, rugpjūčio pab.–rugsėjo pr., Balto	A. Bubnys; Atlasas; A. Rukšėnas (LYA bylų pagrindu, b	Datos ir skaičiai skiriasi (A priedas, 1–2)

„partizanai“ (baltaraiščiai)		kalno miškas prie Vaineikių kelio (10977)	lygis); turizmo informacijos centras	
Darbėnų policininkai, pagalbinės policijos būrio nariai ir Kretingos pagalbiniai policininkai su Kretingos rajono saugumo kriminalinės policijos darbuotoju	nužudė likusias moteris ir merginas; aukų daiktus išvežė į Darbėnus ir Kretingą	Antrosios žudynės, rugsėjis, Balto kalno miškas Kašučių kelio link (24195)	A. Rukšėnas (b lygis); turizmo informacijos centras („pagalbiniai policininkai“); A. Bubnys	Saugumo policijos darbuotojas, A. Rukšėno teigimu, į vietą nepateko; merginų iš Dimitravo kilmė skiriasi
Darbėnų valsčiaus viršaitis	pasirūpino duobių iškasimu; rūpinosi kalinių maitinimu	1941 m. vasara–ruduo	A. Rukšėnas (b lygis)	Pavardės siūlomame tekste nenurodomos

3 lentelė. Formuluočių ir šaltinių palyginimas

Dabartinė formuluočių	Kas neįvardyta	Šaltinių dariniai ir veiksmai	Šaltinio pobūdis	Vokiečių vaidmuo	Siūlomi žodžiai	Trūkštami dokumentai
„1941 m. rudenį [...] nužudyta daugiau kaip 320 [...] moterų ir vaikų.“; „[...] šioje vietoje nužudytoms žydų moterims atminti [...]“; „1941 metais išžudyta vis žydų bendruomenė [...]“	Vykdytojai (lietuvių dariniai neįvardyti); datos ir skaičiai	Darbėnų policijos nuovados viršininko vadovaujami vietos policininkai ir baltaraiščiai (pagalbiniai policininkai) – A. Bubnys, p. 39–40; Atlasas Nr. 157, 222; turizmo informacijos centras: „Darbėnų policininkai ir pagalbiniai policininkai [...] apie 320“; „pagalbiniai policininkai sušaudė apie 60 [...] ir apie 40 [...] merginų“	A. Bubnys, Atlasas (a lygis); A. Rukšėnas (b lygis); rugpjūčio pabaiga–rugsėjo pradžia; 320 prie Vaineikių kelio); turizmo informacijos centras	Vokiečiai sušaudė vyrus (06-29) – tai nurodyta III puslapyje; paminklo užrašas ir registras žudynės priskiria nacistinės Vokietijos valdžiai, neįvardydami institucijos	1, 1b, 1c punktų tekstai	C1, C2, C3, C4

C PRIEDAS. TRŪKSTAMŲ DUOMENŲ SĄRAŠAS

Kiekvienai eilutei nurodoma viena būseną: NERASTA (ieškota, bet nerasta; nurodoma, kur ir kada ieškota), NEMATYTA (žinoma iš kitų šaltinių, bet pareiškėjo nematyta; nurodoma, kas ją nurodo), NEPRIEINAMA (rasta, bet negauta; nurodomas konkretus kliuviny ar laukiamas atsakymas). Kai prašymas dėl dokumento pateiktas, bet konkrečiai to dokumento neprašoma, eilutė žymima pagal paieškos rezultatą (NERASTA arba NEMATYTA), o ne NEPRIEINAMA. Tai, kad ko nors neradau, nereiškia, kad tokių dokumentų nėra.

Nr.	Duomenys / dokumentas	Būseną	Kodėl svarbu	Kur tikėtina rasti / prašymas
C1	LYA, f. K-1, ap. 58, b. 1973/3, 19731/3, 28102/3, 11457/3, 9072/3, P-18123, P-18702, 44552/3 (policininkų ir pagalbininkų bylos, liudytojų apklausos)	NEMATYTA – nurodo A. Rukšėnas (4 išnaša)	Vykdytojų vaidmenys, nuovados viršininko asmuo, šaudžiusiųjų nustatymas	LYA – prašymas Nr. DRB-005
C2	LYA, f. K-1, ap. 6, b. 42, l. 17 (apie I. Simonaitį); f. K-1, ap. 46,	NEMATYTA – nurodo A. Bubnys (2 išnaša) ir A.	Nuovados viršininko asmuo; vyrų	LYA – prašymas Nr. DRB-005

	b. 1266, 1147 (1968 ir 1985 m. apklausos)	Rukšėnas (4 išnaša)	sušaudymo liudytojai	
C3	Darbėnų policijos nuovados viršininko 1941-08-15 raporto Kretingos apskrities policijos vadui originalas	NEMATYTA – paskelbtas „Masinės žudynės Lietuvoje“, 2 d., p. 144 (pagal A. Bubnį ir A. Rukšėną); originalo vieta nežinoma	Pasirašiusio asmens tapatybė, tikslus tekstas	LCVA (Kretingos apskrities policijos fondas) – prašymas Nr. DRB-006 (paieškos priemonės)
C4	LCVA, f. MK-1, b. 18 (Kretingos apskrities komisijos apibendrinti duomenys, l. 4; R. Šatėlienės, Ch. Šubic, F. Zimanaitės apklausos, l. 19, 26–29)	NEMATYTA – nurodo A. Rukšėnas (4 išnaša)	Skaičius 596 ir aukų tautybė; liudytojų parodymai	LCVA – prašymas Nr. DRB-006
C5	„Hitleriniai žudikai Kretingoje“ (Vilnius, 1960), p. 10, 33–40	NEMATYTA – nurodo A. Bubnys, A. Rukšėnas ir Kultūros vertybių registras	R. Šatėlienės ir kitų liudytojų parodymai, 1945 m. akto tekstas	LNB ir kitos bibliotekos
C6	„Masinės žudynės Lietuvoje 1941–1944“, 2 d. (Vilnius, 1973), p. 144, 395–396	NEPRIEINAMA – pareiškėjo turimoje skaitmeninėje kopijoje šių puslapių nėra (patikrinta 2026-10-21)	1941-08-15 raportas; G. Erslavaitės žudynių vietų ir datų sąrašas	LNB ir kitos bibliotekos
C7	Kultūros vertybių registro objektų 10976, 10977, 24195 tekstai ir 2015 m. dokumentai (KPD-KP-615, KPD-KP-616, ID-123225, ID-123277 su „Istorinėmis pažymomis“)	NEPRIEINAMA – registro svetainė 2026-10-21 neleido automatizuotos prieigos; lauko 7.5 tekstas perskaitytas tik automatizuota naršykle	Registro aprašymo tikslumas ir šaltiniai	Kultūros paveldo departamentas – prašymas Nr. DRB-003
C8	Ch. Dieckmann, „Deutsche Besatzungspolitik in Litauen 1941–1944“ (2011), t. 1, p. 389, 670	NEMATYTA – nurodo Gedenkorte Europa ir A. Rukšėnas	Vokiečių institucijų vaidmuo, skaičiai	Mokslinės bibliotekos
C9	E. Goldstein, J. Kanarskas (sud.), „Darbėnų žydai / The Jews of Darbėnai“ (Darbėnai, 2020)	NEMATYTA – nurodo V. Davoliūtė (12 išnaša)	Bendruomenės istorija, išsigelbėjęs, gelbėtojai	Kretingos M. Valančiaus viešoji biblioteka; LNB
C10	Duomenys apie 1938–1940 m. antižydiškus incidentus Darbėnuose	NERASTA – ieškota Pinkas Hakehillot Lita, A. Bubnio, A. Rukšėno, Vilniaus Gaono muziejaus, Kretingos enciklopedijos tekstuose ir internete 2026-10-21	Prieškario santykių istorija	LCVA (Kretingos apskrities viršininko ir policijos fondai)
C11	Yad Vashem archyvas, O-33/979	NEMATYTA – nurodo Pinkas Hakehillot Lita (6 išnaša)	Liudijimas apie 1941 m. įvykius	Yad Vashem archyvas
C12	USHMM, Encyclopedia of Camps and Ghettos, t. II, straipsnis „Darbėnai“	NEPRIEINAMA – Project MUSE puslapis 2026-10-21 reikalavo patvirtinimo ir nebuvo atvertas	Geto ir žudynių duomenys, archyvų nuorodos	Mokslinės bibliotekos

Dokumentas bus pasirašytas kvalifikuotu elektroniniu parašu.

Grant Arthur Gochin

Citizen of the Republic of Lithuania
10900 Winnetka Avenue, Chatsworth, CA 91311, USA
+1 818-625-6513 | ggochin@gmail.com

To:

Darbėnai Gymnasium of Kretinga District, Laukžemės g. 9, Darbėnai, LT-97265 Kretinga District Municipality (darbenu.gimnazija@darbenai.kretinga.lm.lt)

Copy (for information):

Kretinga District Municipality Administration (savivaldybe@kretinga.lt)

CC:

Genocide and Resistance Research Centre of Lithuania (centras@genocid.lt)
Ms Faina Kukliansky, Chair of the Lithuanian Jewish (Litvak) Community (via the Community mailbox info@lzb.lt)
Vilna Gaon Museum of Jewish History (muziejus@jmuseum.lt)
Arvydas Daunoravičius, Head of the Delegation of the Republic of Lithuania to the International Holocaust Remembrance Alliance (IHRA) (arvydas.daunoravicius@urm.lt)

Date – the date of the qualified electronic signature. No. DRB-008

**REQUEST CONCERNING THE PAGES OF THE WEBSITE OF THE DARBĖNAI
GYMNASIUM OF KRETINGA DISTRICT ON THE KILLING SITES OF THE JEWS
OF DARBĖNAI AND THE HISTORY OF THE TOWN: NAME THE PERPETRATORS
OF THE 1941 KILLINGS AND CORRECT THE REGISTER REFERENCES**

1. The applicant, the addressee and the nature of the request

I write as an independent researcher. This request sets out my research findings and sources so that the addressees can examine and apply them.

This request is part of my series of requests concerning Darbėnai: at the same time I am submitting request No. DRB-001 to the editors of the Universal Lithuanian Encyclopaedia concerning the article “Darbėnai”, request No. DRB-003 to Kretinga District Municipality Administration, the Ministry of Culture and the Department of Cultural Heritage concerning the marking of the killing sites and the register data, request No. DRB-004 to the publisher of the Kretinga Regional Encyclopaedia, request No. DRB-007 to the Vilna Gaon Museum of Jewish History, request No. DRB-002 to Kretinga District Municipality Administration and Kretinga Museum for texts held, and requests Nos. DRB-005 and DRB-006 to the archives for copies of documents. Each request stands on its own, and the answer to this request does not depend on them. I have submitted no earlier request to the gymnasium.

I address this request to the gymnasium because the pages concerned are published on its website (section “Darbėnų seniūnijos lankytini objektai” – Places of interest in the Darbėnai eldership), and I ask it to decide only on the texts it publishes itself. The copy to Kretinga District Municipality Administration is sent for information only; I do not ask it to take any decision by this request. I understand that the gymnasium’s website pages are educational material, not a scholarly publication; the proposed texts are therefore short and are consistent with the texts of the tourism information

centre of the same municipality and with the published research cited in part 4. If another body is responsible for the content of these pages, please forward the request to it and inform me.

In this request the numbered parts are the sections of the request, and the items on which the gymnasium's decision is requested are marked as items 1, 1b, 1c, 2 and 3(a)–(b) (Annex B). Please register this request and give its registration number and the expected reply date.

2. Recipients of copies

To the recipients of copies. Copies are supplied for documentary notice, consideration and preservation within the recipients' respective remits. This request seeks substantive action only from the institutions controlling the identified texts, sites or records. I do not ask the recipients of copies to take decisions on these texts, sites or records or to direct the addressees' decisions; the copy to the Head of the IHRA Delegation is sent for information only, not to a body that decides on these texts, sites or records. I ask each recipient of a copy to confirm receipt of this request No. DRB-008 and its Annexes A–C and, where its records rules provide for it, to state its registration number and date. Where this is consistent with the recipient's powers and practice, I would be grateful to be told whether the material will be retained and how it may be accessed. These are requests, not an assertion that every recipient of a copy is obliged to register or retain this letter.

3. Current texts

The gymnasium's website reads (texts captured on 21 October 2026):¹³

– on the page “Žydų I genocido vieta (Vaineikių gatvė) Darbėnuose” (Jewish genocide site I (Vaineikių Street) in Darbėnai):

„1941 m. rudenį Balto kalno miške prie Vaineikių kelio nužudyta daugiau kaip 320 Darbėnų žydų bendruomenės moterų ir vaikų.“ (“In the autumn of 1941 more than 320 women and children of the Jewish community of Darbėnai were murdered in the Baltas Kalnas forest by the Vaineikiai road.”)

– on the page “Žydų II genocido vieta (Kašučių gatvė) Darbėnuose” (Jewish genocide site II (Kašučių Street) in Darbėnai):

„Paminklas pastatytas 1941 m. rugsėjo mėn. pabaigoje šioje vietoje nužudytoms žydų moterims atminti. Jis yra Balto kalno miške, 350 m į šiaurės rytus nuo kelio Kūlupėnai–Darbėnai, Dubupio kairiajame krante Darbėnų ir Skuodo (buvo atvaryta apie 40 Skuodo žydų bendruomenės merginų, dirbusių pagalbinius ūkio darbus Dimitravo priverčiamojo darbo įstaigoje).“ (“The monument was erected in memory of the Jewish women murdered at this place at the end of September 1941. It stands in the Baltas Kalnas forest, 350 m north-east of the Kūlupėnai–Darbėnai road, on the left bank of the Dubupis, Darbėnai and Skuodas (about 40 girls of the Skuodas Jewish community, who did auxiliary farm work at the Dimitravas forced labour institution, had been driven there).”)

– on the page “Darbėnų miestelio centras” (The centre of the town of Darbėnai):

„1941 metais išžudyta vis žydų bendruomenė (apie 540 žmonių).“ (“In 1941 the whole [sic: ‘vis’] Jewish community (about 540 people) was exterminated.”)

The page “Žydų III genocido vieta (Palangos gatvė) Darbėnuose” states that on 29 June 1941 the Jewish men were shot by „vokiečių kareiviai“ (“German soldiers”). I do not ask for this text to be corrected – it names the perpetrators.¹³

4. Item 1. Principal request: name the perpetrators of the killing of the Jewish women and children of Darbėnai

This item stands on its own: the decision on it does not depend on the decisions on the other items, and a dispute over one fact does not hold up the undisputed corrections.

Victims and events. The victims were the Jews of Darbėnai: men, women, children and the elderly. On 29 June 1941 about 150 Jewish men were shot; the women and children were held in the synagogue and murdered in two killings in the Baltas Kalnas forest in late August–September 1941 (more than 400 in all); in the second killing about 40 girls driven from the Dimitravas camp were also murdered (according to A. Bubnys and the Tourism Information Centre, girls of the Skuodas Jewish community; according to A. Rukšėnas, Jewish women of Darbėnai held at the Dimitravas camp; Annex A, disagreement (3)).^{2, 4, 5} A detailed chronology is given in Annex A.

Defect. The sentences on the gymnasium's pages about the killing of the women and children and about the destruction of the whole community are impersonal: they name neither the Darbėnai police precinct nor the local policemen and white-arbanders (auxiliary policemen) who murdered the women and children. The pages of the tourism information centre of the same municipality on the same sites name the perpetrators.⁵

What the sources show. Kretinga District Tourism Information Centre: „Šioje vietoje 1941 m. rugsėjo pradžioje Darbėnų policininkai ir pagalbiniai policininkai nužudė apie 320 Darbėnų žydų bendruomenės moterų ir vaikų.“ (“At this place, at the beginning of September 1941, Darbėnai policemen and auxiliary policemen murdered about 320 women and children of the Jewish community of Darbėnai.”) (Vaineikiai road); „Šioje vietoje 1941 m. rugsėjo pabaigoje pagalbiniai policininkai sušaudė apie 60 Darbėnų žydų bendruomenės moterų ir apie 40 iš Dimitravo stovyklos atvartų Skuodo žydų bendruomenės merginų.“ (“At this place, at the end of September 1941, auxiliary policemen shot about 60 women of the Jewish community of Darbėnai and about 40 girls of the Skuodas Jewish community driven from the Dimitravas camp.”) (Kašučiai road).⁵ A. Bubnys: “The massacre of the women and children of Darbėnai was conducted by the local chief of the police. Over 400 Jewish women and children were killed in total.”² Holocaust Atlas of Lithuania: „Vakare į sinagogą vėl atvyko policijos viršininkas su 7 baltaraiščiais [sic].“ (“In the evening the chief of police came to the synagogue again with 7 white-arbanders.”)³ According to A. Rukšėnas, about 40 Darbėnai policemen and members of the auxiliary police unit took part in the killing of the women and children; according to him, children and a few men were also murdered in the second killing of the women and children.⁴ A. Rukšėnas's article was published in the journal of the Genocide and Resistance Research Centre of Lithuania; publication by the Centre gives his statements no additional evidential weight, so I present his data as the author's statements.

The German role. According to the sources, the Jewish men were shot by Germans on 29 June – this is already stated on the gymnasium's page on the Palangos Street site. According to A. Rukšėnas, the precinct chief received the task of killing the women and children “from higher authorities” („iš aukštesniųjų įstaigų“), which he does not name.^{2, 4} The Yiddish monument inscription reproduced on the page “Žydų I genocido vieta (Vaineikių gatvė) Darbėnuose” (in the Atlas's rendering, „hitlerininkai ir jų vietiniai talkininkai“ – “the Hitlerites and their local helpers”) and register entries Nos. 10977 and 24195 (field 7.5 – „nacinės Vokietijos valdžios suorganizuotos egzekucijos“, “executions organised by the authorities of Nazi Germany”) attribute these killings to the Nazi

German authorities; they name no German institution or unit. I do not ask for the monument inscription to be changed.^{3, 10} The proposed texts neither minimise nor invent the German role.

I ask that, on the page “Žydų I genocido vieta (Vaineikių gatvė) Darbėnuose”, the sentence „1941 m. rudenį Balto kalno miške prie Vaineikių kelio nužudyta daugiau kaip 320 Darbėnų žydų bendruomenės moterų ir vaikų.“ be replaced by the following text:

„1941 m. rugpjūčio pabaigoje–rugsėjo pradžioje Balto kalno miške prie Vaineikių kelio Darbėnų policijos nuovados viršininko vadovaujami vietos policininkai ir baltaraiščiai (pagalbiniai policininkai) nužudė apie 320 Darbėnų žydų bendruomenės moterų ir vaikų.“

(English control: “In late August–early September 1941, in the Baltas Kalnas forest by the Vaineikiai road, local policemen and white-armbanders (auxiliary policemen), led by the chief of the Darbėnai police precinct, murdered about 320 women and children of the Jewish community of Darbėnai.”)

I propose changing the figure “more than 320” to “about 320”, because that is how the tourism information centre and A. Rukšėnas describe this site, and the date “in the autumn” to “in late August–early September”, because that is how A. Rukšėnas dates this killing, while the tourism information centre gives “at the beginning of September”.^{4, 5} If the gymnasium holds a source for the figure “more than 320”, please identify it (item 3(a)), in which case the figure may be retained.

Item 1b. The page “Žydų II genocido vieta (Kašučių gatvė) Darbėnuose”

Separately from item 1, I ask that the paragraph „Paminklas pastatytas [...] Dimitravo priverčiamojo darbo įstaigoje).“ on this page be replaced by the following text:

„Paminklas pastatytas šioje vietoje 1941 m. rugsėjo mėn. pabaigoje pagalbinių policininkų nužudytoms Darbėnų ir Skuodo žydų bendruomenių moterims ir merginoms atminti (iš Dimitravo priverčiamojo darbo stovyklos į Darbėnus buvo atvartyta apie 40 Skuodo žydų bendruomenės merginų, dirbusių pagalbinius ūkio darbus). Jis yra Balto kalno miške, 350 m į šiaurės rytus nuo kelio Kūlupėnai–Darbėnai, Dubupio kairiajame krante.“

(English control: “The monument was erected in memory of the women and girls of the Jewish communities of Darbėnai and Skuodas murdered at this place by auxiliary policemen at the end of September 1941 (about 40 girls of the Skuodas Jewish community, who did auxiliary farm work, had been driven to Darbėnai from the Dimitravas forced labour camp). It stands in the Baltas Kalnas forest, 350 m north-east of the Kūlupėnai–Darbėnai road, on the left bank of the Dubupis.”)

In the proposed text I have kept all the data of the gymnasium’s text, added the perpetrators following the text of the tourism information centre, and tidied the unfinished part of the sentence „Dubupio kairiajame krante Darbėnų ir Skuodo (buvo atvartyta [...])“.⁵ A. Rukšėnas states that children and a few men were also murdered here; if the gymnasium considers it appropriate, the text may read „moterims, merginoms ir vaikams“ (“women, girls and children”).⁴ I have kept the girls’ origin as given by the gymnasium, A. Bubnys and the Tourism Information Centre; A. Rukšėnas regards them as Jewish women of Darbėnai (Annex A, (3)). I have kept the date “at the end of September” from the gymnasium’s and the Tourism Information Centre’s texts; A. Rukšėnas and register entry No. 24195 date this killing to the beginning of September (Annex A, (1)). If the gymnasium has no source for the date, I suggest „1941 m. rugsėjo mėn.“ (“in September 1941”).^{4, 5, 10}

Item 1c. The page “Darbėnų miestelio centras”

Separately from items 1 and 1b, I ask that the sentence „1941 metais išžudyta vis žydų bendruomenė (apie 540 žmonių).“ be replaced by the following text:

„1941 m. birželio 29 d. vokiečiai sušaudė Darbėnų žydų vyrus, o 1941 m. rugpjūčio pabaigoje– rugsėjo mėn. žydų moteris ir vaikus nužudė Darbėnų policijos nuovados viršininko vadovaujami vietos policininkai ir baltaraiščiai (pagalbiniai policininkai). Taip 1941 m. buvo išžudyta Darbėnų žydų bendruomenė (apie 540 žmonių); išsigelbėjo tik keli jos nariai.“

(English control: “On 29 June 1941 Germans shot the Jewish men of Darbėnai, and in late August–September 1941 the Jewish women and children were murdered by local policemen and white-armbanders (auxiliary policemen) led by the chief of the Darbėnai police precinct. Thus the Jewish community of Darbėnai (about 540 people) was exterminated in 1941; only a few of its members survived.”)

In the proposed text I have kept the gymnasium’s number of victims “about 540”, corrected the incomplete word „vis“ and noted that a few community members survived (Annex A).^{2, 3, 4, 5} I describe no person as having personally shot anyone. For items 1, 1b and 1c, please state the date of the change or give a reasoned answer on each of them.

Historical standard

The Working Definition of Holocaust Denial and Distortion of the International Holocaust Remembrance Alliance (IHRA), adopted at the IHRA Plenary in Toronto on 10 October 2013, is legally non-binding; I apply it as an interpretive standard. It states that Holocaust distortion refers, inter alia, to: “Intentional efforts to excuse or minimize the impact of the Holocaust or its principal elements, including collaborators and allies of Nazi Germany” (official IHRA Lithuanian translation: „Tyčinėmis pastangomis pateisinti arba sumenkinti Holokausto poveikį arba jo esminius elementus, įskaitant nacistinės Vokietijos kolaborantus ir šalininkus“).¹⁴ The IHRA 2021 publication “Understanding Holocaust Distortion” gives as an example (p. 7) that asserting that the Holocaust is not relevant to a nation’s history because it was a Nazi German organized crime “could be a form of distortion if it ignores the roles played by local collaborators or members of the Axis in the crimes of the Holocaust”; it also identifies (p. 8, in the context of the concentration and death camps established by Nazi Germany) as a form of distortion one that “shifts sole blame for the Holocaust onto local collaborators” while ignoring Nazi Germany’s responsibility for the genocide.¹⁴ I apply this example by analogy only: the gymnasium’s pages do not assert that the Holocaust is irrelevant to Lithuanian history and attribute the shooting of the men to German soldiers, but their sentences on the killing of the women and children and on the destruction of the whole community do not name the Lithuanian formations. The Universal Lithuanian Encyclopaedia article “Holokaustas” states: „Lietuvoje per nacių Vokietijos okupaciją Holokaustą 1941–44 organizavo vokiečiai, bet į šį nusikaltimą buvo įtraukta dalis vietos gyventojų ir kolaboruojančių institucijų (vadinamoji lietuvių savivalda).“ (“In Lithuania, during the Nazi German occupation, the Holocaust of 1941–44 was organised by the Germans, but part of the local population and collaborating institutions (the so-called Lithuanian self-government) were drawn into this crime.”)¹⁵ The proposed texts therefore name, separately, the acts of the Germans and those of the Lithuanian formations.

I apply this standard to the effect of the text on the reader; this is my application, as a researcher, of a non-binding standard, not a statement about anyone’s intentions. The wordings „nužudyta daugiau kaip 320 Darbėnų žydų bendruomenės moterų ir vaikų“ (“more than 320 women and children of the Jewish community of Darbėnai were murdered”), „šioje vietoje nužudytoems žydų moterims atminti“

(“in memory of the Jewish women murdered at this place”) and „1941 metais išžudyta vis žydų bendruomenė“ (“in 1941 the whole Jewish community was exterminated”) create a risk of distortion of Holocaust history under this interpretive standard, because pupils and other readers do not learn from them that the Jewish women and children of Darbėnai were murdered by local policemen and white-armbanders (auxiliary policemen) led by the chief of the Darbėnai police precinct (in the case of the page “Žydų II genocido vieta (Kašučių gatvė) Darbėnuose”, that the women and girls were murdered by auxiliary policemen), although this is stated in the published research and in the texts of the tourism information centre of the same municipality. This assessment concerns the effect of the text on the reader, not the intentions of its authors. I do not assert that this text is Holocaust denial, that it meets the element of intent mentioned in the definition, or that IHRA has decided anything about it.

I do not assert that any editor, author or employee has committed a criminal offence. This is a request for historical accuracy and does not depend on any criminal-law assessment.

5. Item 2. References to the names of Register of Cultural Property objects

The note on the page “Žydų I genocido vieta (Vaineikių gatvė) Darbėnuose” reads: „Kultūros vertybių registre pagal unikalų objekto numerį pavadinimas yra „Darbėnų žydų žudynių vieta ir kapas II““ (“In the Register of Cultural Property, according to the unique object number, the name is ‘Killing site and grave II of the Jews of Darbėnai’”); the note on the page “Žydų II genocido vieta (Kašučių gatvė) Darbėnuose” reads „[...] „Darbėnų žydų žudynių vieta ir kapas I““ (“... ‘Killing site and grave I of the Jews of Darbėnai’”).¹³ In the register, as far as I could establish, the site by the Vaineikiai road (the register gives 300 victims; Holocaust Atlas of Lithuania item No. 157 gives the same code 10977 for the Vaineikių Street site) is object No. 10977 “Darbėnų žydų žudynių vieta ir kapas I”, and the site by the Kašučiai road (the register gives 100 victims) is object No. 24195 “Darbėnų žydų žudynių vieta ir kapas II”; the texts of the tourism information centre’s pages use the same numbering (I – Vaineikiai, II – Kašučiai) (the address “Palangos g.” given on its page for site I belongs to another site).^{3, 5, 10} It appears that the register names in the notes on these two pages have been swapped. Please check this and, if so, correct the notes, adding the register unique codes (10977 and 24195). I read the register text through an automated browser (Annex C, C7), so I ask that this be checked against the register itself.

6. Item 3. Sources and documents held

Please provide the following data and documents held, or state that they are not held:

- (a) the sources of the texts published in the section “Darbėnų seniūnijos lankytini objektai” on the killing sites of the Jews of Darbėnai and on the history of the town (including the source of the figure “more than 320”);
- (b) information on who prepares and approves these website texts and who decides on changes to them and, if such a procedure has been set, the document setting it.

7. Missing data and the addressee’s responsibility

Some data are not available to me. Annex C lists them separately: data I searched for but did not find (stating where I searched); documents I know of from other sources but have not seen (stating who cites them and where); and documents I cannot yet obtain. That I did not find something does not mean that no such document exists. The addressees control the texts, sites and records identified and are responsible for their content; they can call on specialists and have access to holdings and

archives, and so can prepare for their public texts, as fully and accurately as possible, the history of the Jewish community of Darbėnai. I ask them to do so, treating the material I have supplied as a starting point, not a finished account. The incompleteness of my material is not a reason not to correct the defects identified in the texts.

8. Historical truth and reconciliation

Eighty-one years have passed since the end of the Holocaust, and thirty-six years since Lithuania restored its independence. There has been ample time for Lithuania to research, document, acknowledge and accurately present the history of the destruction of its Jewish communities, including the documented roles of Lithuanian individuals, institutions and formations in their persecution, dispossession and murder.

It is deeply regrettable that, after so many decades, we must still struggle over the public acknowledgment of established historical facts. These disputes should no longer be battles over national memory, but shared efforts to establish historical truth.

Reconciliation cannot be built upon silence, omission, euphemism or the displacement of responsibility. It must begin with an honest acknowledgment of what happened, who suffered, who acted and what the historical evidence establishes. Recognizing documented Lithuanian participation does not assign collective guilt to the Lithuanian people; it establishes the historical responsibility of those individuals and institutions whose actions the records demonstrate.

Historical truth and reconciliation are not merely obligations to the dead. They are responsibilities to the living and to future generations. The lessons of the Holocaust must be taught accurately, understood honestly and applied to the present, so that hatred, persecution and genocide may never be repeated.

The responsibility to preserve and tell this history truthfully belongs to all of us. I therefore submit this request in the spirit of historical truth, accountability and reconciliation, and ask your institution to contribute through accurate research, explicit acknowledgment and appropriate correction of the public record.

9. Answer requested and procedure

For each item – 1, 1b, 1c, 2 and each of 3(a)–(b) – I ask you to state the decision (accepted, accepted in part, or not accepted), with the factual reasons and sources; if you do not accept the proposed wording, to propose a source-based alternative that keeps the data on the Lithuanian formations and their acts; to state which sources you examined; and to state the registration number of this request, the decision-maker, the date of the decision and the implementation date, and provide the link to the updated text or a photograph.

The Darbėnai Gymnasium of Kretinga District is a municipal budgetary institution – a general education school, i.e. a municipal education institution. Under Article 2(2)(8) of the Law of the Republic of Lithuania on the Right to Obtain Information and on the Re-use of Data, that Law does not apply to data held by state and municipal education institutions. I therefore do not request the data in items 3(a)–(b) under that Law and do not assert that the gymnasium is obliged to provide them; I ask it to provide them as far as it can. Please examine this request under the procedure established by the Law of the Republic of Lithuania on Public Administration and within the period set by Article 10(4) of that Law, insofar as that procedure applies to the gymnasium, and, insofar as Article 10(5) of that Law applies, please state in the decision its legal and factual basis, the reasons,

the appeal procedure, the decision-maker and the date of the decision. If the proposals are accepted, please also state the implementation deadline. If the gymnasium considers these periods inapplicable to it, please say so and indicate the expected reply date.

Annexes

Annex A – History of the Jewish community of Darbėnai (the applicant's research findings, with footnotes and a list of conflicts between sources; the same as in request No. DRB-001).

Annex B – Table 1: item decision matrix; Table 2: formations, acts and sources; Table 3: comparison of the wording with the sources.

Annex C – Missing-data inventory.

Yours faithfully

Grant Arthur Gochin

Citizen of the Republic of Lithuania

Footnotes

1. Visuotinė lietuvių enciklopedija (Universal Lithuanian Encyclopaedia), article “Darbėnai”, section “Istorija”, <https://www.vle.lt/straipsnis/darbenai/> (text captured on 21 October 2026).
2. A. Bubnys, *The Holocaust in the Lithuanian Province in 1941* (International Commission for the Evaluation of the Crimes of the Nazi and Soviet Occupation Regimes in Lithuania), section “Darbėnai”, pp. 39–40 (context pp. 36–39; on the Dimitravas camp pp. 48–50), https://www.komisija.lt/wp-content/uploads/2016/06/A.Bubnys_Province_ENG.pdf (the applicant's PDF copy read on 21 October 2026). The author's sources: “Hitleriniai žudikai Kretingoje” (Vilnius, 1960), pp. 10, 33–39; “Masinės žudynės Lietuvoje 1941–1944”, part 2 (Vilnius, 1973), pp. 144, 395; LYA, f. K-1, ap. 6, b. 42, l. 17 (on I. Simonaitis). Secondary source; the applicant has not seen the documents it cites (Annex C, C1–C3).
3. Holocaust Atlas of Lithuania (Vilna Gaon Museum of Jewish History, with the Austrian association Verein Gedenkdienst), items No. 156 “Darbėnų žydų vyrų žudynės” (Mass Murder of the Jewish Men from Darbėnai), No. 157 “Darbėnų žydų moterų žudynės” (Mass Murder of the Jewish Women from Darbėnai) and No. 222 “Darbėnų žydų moterų ir vaikų žudynės” (Mass Murder of the Jewish Women and Children of Darbėnai), http://www.holocaustatlas.lt/main.php?l=LT&act=a_atlas/search/page/1/item/157/ (also .../item/156/ and .../item/222/; English version – l=EN; all captured on 21 October 2026). The Atlas gives as its source A. Bubnys, “Holokaustas Lietuvos provincijoje 1941 metais”, pp. 51–52.
4. A. Rukšėnas, “Holokaustas Lietuvoje: Kretingos apskrities Palangos ir Darbėnų valsčių žydų bendruomenių žūtis 1941 m. vasarą ir rudenį” (The Holocaust in Lithuania: the destruction of the Jewish communities of the Palanga and Darbėnai rural districts of Kretinga County in the summer and autumn of 1941), *Genocidas ir rezistencija*, 2015, No. 1(37), pp. 26–46, especially pp. 28, 30–33, 36–39 and notes 2–23, 69–116, 160–184, <https://www.zurnalai.vu.lt/gr/lt/article/download/36734/34703/96727> (read on 21 October 2026). The journal is published by the Genocide and Resistance Research Centre of Lithuania; the article's statements are given as the author's statements. The author relies on LYA f. K-1, ap. 58, b. 1973/3, 19731/3, 28102/3, 11457/3, 9072/3, P-18123, P-18702, 44552/3; ap. 46, b. 1266, 1147 and LCVA f. MK-1, b. 18; the applicant has not seen these files (Annex C, C1, C2, C4).
5. Kretinga District Tourism Information Centre, pages “Darbėnų žydų I žudynių vieta ir kapas”, “Darbėnų žydų II žudynių vieta ir kapas” and “Darbėnų žydų III žudynių vieta ir kapas” (Killing site and grave of the Jews of Darbėnai I, II, III), <https://aplankykkretinga.lt/ka-veikti/lankytnos-vietos/darbenu-zydu-i-zudyniu-vieta-ir-kapas/> (also .../darbenu-zydu-ii-zudyniu-vieta-ir-kapas/ and .../darbenu-zydu-iii-zudyniu-vieta-ir-kapas/; all captured on 21 October 2026); also the page “Meninė kompozicija „Obelis“ Darbėnuose” (.../menine-kompozicija-obelis-darbenuose/) and the press release of the Kretinga District Municipality Administration “Darbėnuose įamžintas genocido aukų atminimas” (<https://www.atviraklaipeda.lt/2020/09/22/darbenuose-iamzintas-genocido-auku-atminimas/>, 22 September 2020; captured on 21 October 2026).
6. D. Levin (ed.), J. Rosin, *Pinkas Hakehillot Lita* (Jerusalem: Yad Vashem, 1996), pp. 209–212, entry “Darbenai”, English translation by S. Yannai, JewishGen, https://www.jewishgen.org/yizkor/pinkas_lita/lit_00209.html (read on 21 October 2026). Secondary source; it relies on Yad Vashem Archives document O-33/979 and the press of the time.
7. Kretingos krašto enciklopedija (Kretinga Regional Encyclopaedia; M. Valančius Public Library of Kretinga District Municipality), articles “Darbėnai” (prepared by R. Vaitkienė, 2022; updated 8 August 2023), <https://www.kretingosenciklo>

- [pedija.lt/geografija/rajono-administracinis-teritorinis-suskirstymas-ir-valdymas/miestai-ir-miesteliai/darbenai/](https://www.kretingosenciklopedija.lt/geografija/rajono-administracinis-teritorinis-suskirstymas-ir-valdymas/miestai-ir-miesteliai/darbenai/), and “Darbėnų mstl. senosios žydų kapinės” (The old Jewish cemetery of Darbėnai; J. Klietkutė, 2013; updated 12 December 2018), <https://www.kretingosenciklopedija.lt/kultura/kulturos-paveldas/istorinis-paveldas/laidojimo-vietos/zydu-kapines-ir-holokausto-auku-kapai/darbenu-mstl-senosios-zydu-kapines/> (both captured on 21 October 2026); page “Apie enciklopediją” (About the encyclopaedia; updated 20 February 2026), <https://www.kretingosenciklopedija.lt/apie-enciklopedija/> (captured on 21 October 2026).
8. Vilna Gaon Museum of Jewish History, page “Darbėnai (Dorbyan, דורביאן)”, <https://www.jmuseum.lt/darbenai-dorbyan-d-arby-an/> (captured on 21 October 2026).
9. Gedenkorte Europa 1939–1945, “Darbėnai”, https://gedenkorte-europa.eu/de_de/darb-nai.html (read on 21 October 2026). Secondary source; it cites A. Bubnys’s work and Ch. Dieckmann, “Deutsche Besatzungspolitik in Litauen 1941–1944” (Göttingen, 2011), vol. 1, pp. 389, 670, which the applicant has not seen (Annex C, C8).
10. Register of Cultural Property, objects No. 10977 “Darbėnų žydų žudynių vieta ir kapas I”, No. 24195 “Darbėnų žydų žudynių vieta ir kapas II” and No. 10976 “Darbėnų žydų žudynių vieta ir kapas III” (Killing site and grave of the Jews of Darbėnai I, II, III), field 7.5, <https://kvr.kpd.lt/heritage/Pages/KVRDetail.aspx?lang=lt&MC=10977> (also MC=24195 and MC=10976). Direct access to the register’s website was blocked on 21 October 2026; the text was read from the rendered page by an automated browser.
11. Report of the chief of the Darbėnai police precinct of 15 August 1941 to the Chief of Police of Kretinga County, published in “Masinės žudynės Lietuvoje 1941–1944”, part 2 (Vilnius, 1973), p. 144; cited after A. Bubnys (footnote 2) and A. Rukšėnas (footnote 4, his note 82). The applicant has seen neither the publication nor the original; the location of the original in the archives is not known (Annex C, C3).
12. V. Davoliūtė, “Local Testimony and the (Un)Silencing of Sexual Violence in Lithuania under German Occupation during WWII”, *Humanities*, 2021, vol. 10, no. 4, article 129, sections 1 and 3, <https://www.mdpi.com/2076-0787/10/4/129> (read on 21 October 2026). The author cites J. Girtas’s confession as “LYA, f. M-1, ap. 18, f. 28102/3”; A. Rukšėnas gives the same file as LYA, f. K-1, ap. 58, b. 28102/3 (Annex C, C4).
13. Website of the Darbėnai Gymnasium of Kretinga District, section “Darbėnų seniūnijos lankytini objektai”, pages “Žydų I genocido vieta (Vaineikių gatvė) Darbėnuose”, <https://darbenugimnazija.lt/darbenu-seniunijos-lankytini-objektai/zydu-i-genocido-vieta-vaineikiu-gatve-darbenuose>, “Žydų II genocido vieta (Kašūčių gatvė) Darbėnuose”, <https://darbenugimnazija.lt/darbenu-seniunijos-lankytini-objektai/zydu-ii-genocido-vieta-kasuciu-gatve-darbenuose>, “Žydų III genocido vieta (Palangos gatvė) Darbėnuose”, <https://darbenugimnazija.lt/darbenu-seniunijos-lankytini-objektai/zydu-iii-genocido-vieta-palangos-gatve-darbenuose> and “Darbėnų miestelio centras”, <https://darbenugimnazija.lt/darbenu-seniunijos-lankytini-objektai/darbenu-miestelio-centras> (all captured on 21 October 2026); contacts – <https://darbenugimnazija.lt/kontaktai>.
14. IHRA, “Darbinė Holokausto neigimo ir iškraipymo apibrėžtis” (official Lithuanian translation), <https://holocaustremembrance.com/resources/darbine-holokausto-neigimo-ir-iskraipymo-apibreztis>; English text – IHRA, Understanding Holocaust Distortion: Contexts, Influences and Examples (IHRA, 2021), pp. 46–47 (the definition) and pp. 7–8 (role of local collaborators), <https://holocaustremembrance.com/wp-content/uploads/2023/09/Understanding-Holocaust-Distortion-Contexts-Influences-and-Examples-IHRA.pdf> (both accessed 17 October 2026).
15. VLE article “Holokaustas” (Holocaust), section “Holokaustas Lietuvoje”, <https://www.vle.lt/straipsnis/holokaustas/> (text captured on 17 October 2026).

ANNEX A. HISTORY OF THE JEWISH COMMUNITY OF DARBĖNAI

These are the applicant's research findings, which the addressees may verify and develop. Conflicts between sources are stated; figures are not averaged. Footnote numbers correspond to those of the main text. The content of witness testimony is given as the witnesses' statements, not as established facts. This annex is identical in all the Darbėnai requests (DRB-001, DRB-003, DRB-004, DRB-007, DRB-008).

Names

In Lithuanian Darbėnai, in Yiddish Dorbyan (דארביאַן) or Drobyan, in Polish Dorbiany, in Russian Дорбяны, in German Dorben; Kretinga District Municipality, Darbėnai eldership.^{6, 8} The killing site of the Jews of Skuodas near Alka hill (unique code 10978) also lies in the territory of the Darbėnai eldership (village of Joskaudai); the Jewish women of Skuodas and their children were murdered there, so this site and its perpetrators are not attributed to the Jews of Darbėnai in this annex.³

Settlement and population

According to the Vilna Gaon Museum of Jewish History, the Jews settled in Darbėnai in the mid-18th century; in 1764, 20 houses belonging to Jews are mentioned, the 1816 inventory lists 44 Jewish families, and in 1868, 738 of 1,308 inhabitants were of the Jewish faith.⁸ According to the Kretinga Encyclopaedia, the community consisted of 24 families in 1765.⁷ According to Pinkas Hakehillot Lita, in 1897, 1,129 (55%) of 2,059 inhabitants were Jews, in 1923, 601 (59%) of 1,018, and in 1940 about 800 of about 2,200.⁶ A. Rukšėnas, relying on the 1923 census, gives 601 Jews for the whole Darbėnai rural district, and, according to him, slightly fewer than 800 Jews lived in the rural district on the eve of the Holocaust.⁴ A. Bubnys writes that on the eve of the Holocaust about 800 Jews (about 40% of the population) lived in Darbėnai, and that in 1897 Jews made up about 80% of the population (this percentage does not match the Pinkas figures).²

Trades, institutions and culture

In the second half of the 18th century the synagogue stood in the market square, opposite the church; most Jewish traders and craftsmen lived around the market square and in Skuodo and Vaineikių streets.⁸ In October 1882 a fire destroyed 40 Jewish houses and 30 shops; in 1909 the town centre, the beit midrash and the synagogue burned down.⁶ According to Pinkas Hakehillot Lita, in 1931 all 25 shops of the town belonged to Jews; Jews owned two sawmills, a flour mill, a bakery, a wool carder and a beverage factory; in 1937 there were 18 Jewish artisans; the Jewish People's Bank closed in 1927; in March 1939, after the Klaipėda region was annexed to Germany, a few Jewish refugee families from Klaipėda settled in Darbėnai.⁶ There were a Talmud Torah and a Hebrew school of the Tarbut network (about 150 children), Hebrew and Yiddish libraries, a drama circle, Zionist parties, "Ivrit u'Techiya", "HaShomer HaTzair-Nezakh", "HeChalutz" (about 40 members in 1933), "Maccabi", the religious youth society "Tiferet Bachurim", and the charitable societies "Gemilut Hesed" and "Linat Tsedek".⁶ Among the rabbis are mentioned Eliyahu Margaliot, Josef Alexander, Yisrael-Isar Levin and Yitzhak Kopilevitz; the last rabbi was Iser Vaisbord (Weisbord).⁶ Darbėnai was the birthplace of the Zionist leader David Wolffsohn (Dovydas Volfsonas), the second president of the World Zionist Organization.^{6, 8} Some Jews emigrated to Canada, South Africa, the United States and Palestine.^{2, 6}

Hostility before 1941

No data on anti-Jewish incidents in Darbėnai in 1938–1940 were found in the sources reviewed (Annex C, C10).

June 1941: occupation and persecution

The German army occupied Darbėnai on 22 June 1941.^{2, 6} According to A. Rukšėnas, in the first days of the war an insurgent unit and a council were formed in Darbėnai, the council including the police chief Simonaitis; the partisans wore white armbands; Bertašius was appointed head of the rural district and Simonaitis chief of the public police precinct.⁴ Pinkas Hakehillot Lita writes that the Jews returning to the town “were met by Lithuanians who harassed them and beat them mercilessly”, and that the Germans looted Jewish homes.⁶ According to A. Bubnys, the Jews were forced to do heavy and degrading work; on 24 June the German town commandant ordered the Jews to sew on yellow badges.² According to A. Bubnys, Raizmanas, brought from Skuodas on 25 June, was tortured (a Gestapo officer put a burning cigarette into his mouth) and shot on 26 June in the forest behind the Jewish cemetery; according to other testimony, the brothers Leiba and Izraelis Raizmanas were shot in the first half of July.^{2, 4}

28–29 June 1941: the round-up and the shooting of the Jewish men

On 28 June local white-armbanders gathered all the Jews of Darbėnai (about 600 people); white-armbanders arrested Rabbi I. Vaisbord and beat him until he lost consciousness – shortly afterwards he was dead (Pinkas Hakehillot Lita and Gedenkorte Europa write that Germans and Lithuanians beat him), and three German officers shot Mote Bloch in front of everyone; the Jews were driven on foot to Kretinga, on the way German soldiers harnessed five Jews to a cart and beat them; in Kretinga the Jews were photographed and sent back.^{2, 3, 6, 9} According to the testimony of R. Šatlienė, the column was escorted by armed German soldiers and one Lithuanian white-armbander.⁴ Pinkas Hakehillot Lita writes that the accompanying Lithuanians beat the Jews with whips on the way.⁶ On 29 June six German officers separated the Jewish men; according to A. Rukšėnas, the men were held in the yard of the pharmacy; about 150 Jewish men and 4 Soviet prisoners of war were shot with automatic weapons by Germans at the edge of the forest, on the left side of the Darbėnai–Lazdininkai road (now Palangos Street; unique code 10976).^{2, 4, 10} A. Rukšėnas found no data that the Darbėnai police or auxiliary police took part directly in this killing.⁴

29 June–September 1941: the synagogue as a ghetto

In the evening of 29 June the women and children (according to A. Rukšėnas, also some elderly men) were confined in the synagogue.^{2, 4} According to A. Rukšėnas, the synagogue was guarded by members of the auxiliary police unit; the German commandant and the head of the rural district S. Bertašius were in charge of feeding the prisoners; some of the women (50–60) were sent to work for farmers.⁴ According to A. Bubnys, the local white-armbanders beat the prisoners and for days gave them no food.² Pinkas Hakehillot Lita writes that the Lithuanian guards would storm into the synagogue at night and “do with the women as they saw fit”; V. Davoliūtė, relying on testimony and on the confession of J. Girtas, writes of rapes committed by local collaborators and of the gymnasium pupil Estera Kverelytė, whom a local man wearing a white armband took into the forest, where she was found murdered.^{6, 12} In July 1941 (according to A. Rukšėnas on 13–14 July; according to the Kretinga Encyclopaedia on 14–15 July), several Jewish women taken out of the synagogue were murdered in the Jewish cemetery: A. Bubnys writes of four old women killed by a town white-armbander; the Kretinga Encyclopaedia of 7 women and 2 men killed by auxiliary

policemen.^{2, 4, 7} On 15 August 1941 the chief of the Darbėnai police precinct reported to the Chief of Police of Kretinga County that over 400 Jews were still held in the synagogue and asked for five hired policemen “until the local Jews were sent to camps” (in A. Bubnys’s rendering).^{2, 11}

End of August–September 1941: the killings in the Baltas Kalnas forest

The first killing (by the road to Vaineikiai; unique code 10977). According to A. Bubnys, around the beginning of September the chief of the local police drew up a list of women with small children and returned in the evening with 7 “partisans”; about 100 women and an unknown number of children were taken along Vaineikių Street to the forest and killed with sticks, forks and axes; small children were thrown alive into the pit; the killing was conducted by the local chief of police.² According to A. Rukšėnas, around the end of August the chief of the precinct, Kazys Ražauskas, received from higher authorities the task of carrying out the execution; about 40 Darbėnai policemen and members of the auxiliary police unit took part; two groups were driven to the site (100–120 and about 200 victims); the victims were killed with clubs fitted with iron and by shooting; the clothes were taken to the Darbėnai police; in all, 320 Jewish women and children were murdered by the Vaineikiai road.⁴ The Kretinga District Tourism Information Centre: “Darbėnai policemen and auxiliary policemen murdered about 320 women and children of the Jewish community of Darbėnai”.⁵

The second killing (towards the Kašučiai road; unique code 24195). According to A. Bubnys, the remaining women and girls were killed a week later.² According to A. Rukšėnas, about 60 Jewish women remained in the synagogue, and about 40 more girls were brought from the Dimitravas camp; an officer of the Kretinga district security and criminal police with a group of auxiliary policemen came “to help” the Darbėnai policemen and members of the auxiliary police unit; the victims’ belongings were taken to Darbėnai and to Kretinga; individual perpetrators acquired victims’ property.⁴ The Tourism Information Centre: at the end of September “auxiliary policemen shot about 60 women of the Jewish community of Darbėnai and about 40 girls of the Jewish community of Skuodas brought from the Dimitravas camp”.⁵ The sources differ on the origin of the girls brought from Dimitravas (see below). By A. Rukšėnas’s count, about 420 members of the Darbėnai Jewish community were murdered at the two sites in the Baltas Kalnas forest, 576 in all; he identified 33 Darbėnai policemen, their auxiliaries and a rural district official who contributed indirectly to the killings (arrests, escort, digging of pits), of whom, according to him, 13 shot victims themselves.⁴ I do not give these persons’ names in this annex, because I have not seen the sources on their roles.

Survivors, the post-war period and commemoration

According to A. Rukšėnas, more than 10 members of the community escaped death, among them R. Šatėlienė, A. Šubic, F. Zimanaitė, E. Varpol and Ch. Brezenberg; Barbora Žiliūtė of the village of Medomiškiai hid ten Jews.⁴ On 11 April 1945 the Kretinga County commission recorded that 596 people had been murdered in the town of Darbėnai (according to A. Rukšėnas, the source does not state the victims’ nationality).^{2, 4} The killing sites are entered in the Register of Cultural Property (10976 and 10977 in 1993, 24195 in 1997); their field 7.5 attributes the executions to organisation by the “authorities of Nazi Germany”.¹⁰ According to the Atlas, the monuments’ inscriptions read: “At this place 140 Jews were murdered in 1941” and “In memory of 144 victims of fascist terror, 1941” (the men’s killing site); in Yiddish, “At this place in 1941 the Hitlerites and their local helpers murdered 300 Jews – women and children”; “At this place 100 Jews were murdered in 1941”.³ In September 2020 the site of the synagogue was marked and two memorial stones (memorial plaques) were laid (for E. Kverelytė and the photographer E. Bruckus; the surname is spelled Kverelytė /

Kvelerytė in the sources); in 2021 the composition “Obelis” (Apple Tree) was unveiled in the market square, bearing the names of D. Wolffsohn and of 14 Lithuanian rescuers.⁵

Conflicts between sources and dependency

(1) Dates of the killings of the women and children: Pinkas Hakehillot Lita – “a few days later”, 15–16 August and Rosh Hashanah; G. Erslavaitė (according to A. Rukšėnas) – end of July and beginning of September; A. Bubnys – beginning of September and a week later; A. Rukšėnas – end of August and beginning of September; the Tourism Information Centre – beginning of September and end of September; the register entries – “July–August” (10977) and “beginning of September” (24195).^{2, 4, 5, 6, 10} A. Rukšėnas rejects the end-of-July date because on 15 August over 400 Jews were still in the synagogue.⁴ (2) Numbers: about 600 rounded up (A. Bubnys, the Atlas), 600–700 or about 1,000 (witnesses according to A. Rukšėnas); men – 140, 144, 145 or 150; women and children – “over 400” (A. Bubnys), 320 + 100 (A. Rukšėnas, the Tourism Centre), 300 + 100 (inscriptions, register); in all – about 540 (VLE), over 540 (Kretinga Encyclopaedia), 576 (A. Rukšėnas), 596 (the 1945 commission).^{1, 2, 3, 4, 5, 7, 10} (3) The about 40 girls brought from Dimitravas: A. Bubnys (relying on LYA, f. K-1, ap. 8, b. 194) and the Tourism Information Centre – Jewish women of Skuodas; A. Rukšėnas – about 40 Jewish women of Darbėnai held in the Dimitravas camp.^{2, 4, 5} (4) The precinct chief: Simonaitis (end of June) and Kazys Ražauskas (end of August) – A. Rukšėnas; “Ignas Simonaitis” – A. Bubnys.^{2, 4} (5) Addresses and codes of the sites: the Tourism Information Centre’s page “Darbėnų žydų I žudynių vieta ir kapas” (killing of the women and children, register object 10977) gives the address “Palangos g.” of the men’s killing site (10976); lt.wikipedia numbers the sites differently from the register; the code 10978 given in Atlas item No. 222 belongs to the killing site of the Jews of Skuodas.^{3, 5, 10} (6) Dependency: the Atlas relies on A. Bubnys; A. Bubnys and A. Rukšėnas partly rely on the same 1960 and 1973 publications and the same testimony of R. Šatelienė, so they are not fully independent.^{2, 3, 4} (7) Time of settlement: A. Bubnys writes that the Jews settled in Darbėnai at the beginning of the 19th century, whereas the Vilna Gaon Museum of Jewish History and the Kretinga Encyclopaedia mention Jews in Darbėnai as early as 1764–1765.^{2, 7, 8} (8) In A. Bubnys’s work the origin of the girls from Dimitravas follows from the context – they are described in the section on Skuodas and the Dimitravas camp.²

ANNEX B

Table 1. Item decision matrix

For each item please enter the decision, reasons, sources and the target publication date.

Item 1	
Current text and location	Page “Žydų I genocido vieta (Vaineikių gatvė) Darbėnuose”: „1941 m. rudenį [...] nužudyta daugiau kaip 320 Darbėnų žydų bendruomenės moterų ir vaikų.“
Defect / question	Impersonal “were murdered”: the local policemen and white-armbanders led by the chief of the Darbėnai police precinct are not named; the text is weaker than that of the municipal Tourism Information Centre.
Requested wording / action (Lithuanian)	Sakinį pakeisti 4 dalyje pateiktu siūlomu tekstu; nurodyti pakeitimo datą.
English control	Replace the sentence with the proposed text in part 4; state the date of the change.
Sources	Footnotes 2, 3, 4, 5, 13; C1, C2, C3, C4
Receiving authority	Darbėnai Gymnasium of Kretinga District
Decision (accepted / accepted in part / not accepted)	
Reasons, sources and target publication date	

Item 1b	
Current text and location	Page “Žydų II genocido vieta (Kašučių gatvė) Darbėnuose”: „[...] šioje vietoje nužudytoms žydų moterims atminti [...]“
Defect / question	Impersonal “murdered”; the auxiliary policemen are not named; the sentence is unfinished.
Requested wording / action (Lithuanian)	Pastraipą pakeisti 4 dalies 1b punkte pateiktu tekstu.
English control	Replace the paragraph with the text given under item 1b in part 4.
Sources	Footnotes 4, 5, 13; C1
Receiving authority	Darbėnai Gymnasium of Kretinga District
Decision (accepted / accepted in part / not accepted)	
Reasons, sources and target publication date	

Item 1c	
Current text and location	Page “Darbėnų miestelio centras”: „1941 metais išžudyta vis žydų bendruomenė (apie 540 žmonių).“
Defect / question	Impersonal “was exterminated”: neither the Germans nor the Darbėnai police precinct and auxiliary police are named; spelling error.
Requested wording / action (Lithuanian)	Sakinį pakeisti 4 dalies 1c punkte pateiktu tekstu.
English control	Replace the sentence with the text given under item 1c in part 4.
Sources	Footnotes 2, 3, 4, 5, 13; C1
Receiving authority	Darbėnai Gymnasium of Kretinga District
Decision (accepted / accepted in part / not accepted)	
Reasons, sources and target publication date	

Item 2	
Current text and location	Notes on pages I and II on the register names (“grave II” / “grave I”)
Defect / question	The register names appear to be swapped: the Vaineikiai site is No. 10977 “grave I”, the Kašučiai site No. 24195 “grave II”.
Requested wording / action (Lithuanian)	Patikrinti ir pataisyti pastabas, nurodant unikalius kodus.
English control	Check and correct the notes, giving the unique codes.
Sources	Footnotes 5, 10, 13; C7
Receiving authority	Darbėnai Gymnasium of Kretinga District
Decision (accepted / accepted in part / not accepted)	
Reasons, sources and target publication date	

Item 3(a)	
Current text and location	—
Defect / question	The sources of the page texts and of the figure “more than 320” are not stated.
Requested wording / action (Lithuanian)	Nurodyti šaltinius
English control	State the sources
Sources	—
Receiving authority	Darbėnai Gymnasium of Kretinga District
Decision (accepted / accepted in part / not accepted)	
Reasons, sources and target publication date	

Item 3(b)	
Current text and location	—
Defect / question	Data and document held – the procedure for preparing and approving website texts.
Requested wording / action (Lithuanian)	Pateikti turimą dokumentą arba nurodyti, kad jo nėra
English control	Provide the document held or state that it is not held
Sources	—
Receiving authority	Darbėnai Gymnasium of Kretinga District
Decision (accepted / accepted in part / not accepted)	
Reasons, sources and target publication date	

Table 2. Formations, acts and sources

Formation	Act (source's words)	Event and date	Sources and their nature	Contrary or limiting data
Local white-armbanders ("local white-bands")	gathered all the Jews of Darbėnai (about 600) and sent them to Kretinga; arrested Rabbi I. Vaisbord and beat him unconscious (he died)	Round-up, 28 June 1941, Darbėnai–Kretinga	A. Bubnys, pp. 39–40; Atlas No. 156 (published research, level a); testimony of R. Šatelinė (level b)	Pinkas: "Germans and Lithuanians" broke into the rabbi's house
German officers and soldiers (institution not stated)	shot M. Bloch; harnessed Jews to a cart; separated the men; "They were executed with automatic rifles by Germans"	28 and 29 June 1941, edge of Darbėnai, Darbėnai–Lazdininkai road (10976)	A. Bubnys; Atlas No. 156; A. Rukšėnas (level a)	A. Rukšėnas: no data on direct participation of the Darbėnai police and auxiliary police; Gedenkorte: SS or Wehrmacht – unclear
Members of the auxiliary police unit; local white-armbanders	guarded the synagogue; beat the women prisoners, withheld food	Synagogue (ghetto), 29 June – September 1941	A. Rukšėnas (author's statement, level b); A. Bubnys (level a)	—
A town white-armbander; auxiliary policemen	murdered Jewish women taken out of the synagogue in the Jewish cemetery	July 1941 (13–14 or 14–15), Jewish cemetery	A. Bubnys; Kretinga Encyclopaedia; A. Rukšėnas	Number of victims (4; 7 women and 2 men; 7) and date differ
Chief of the Darbėnai police precinct	reported over 400 Jews in the synagogue; drew up the list of women with children; "The massacre of the women and children of Darbėnai was conducted by the local chief of the police"	15 August 1941; end of August–September	A. Bubnys; Atlas Nos. 157, 222; "Masinės žudynės Lietuvoje", part 2, p. 144 (not seen)	Identity not established: Simonaitis / Ignas Simonaitis (A. Bubnys, A. Rukšėnas) or Kazys Ražauskas (A. Rukšėnas); only the command role is stated
Darbėnai policemen and members of the auxiliary police unit (about 40); 7 "partisans" (white-armbanders)	murdered the women and children (A. Bubnys: with sticks, forks and axes)	First killing, end of August–beginning of September, Baltas Kalnas forest by the Vaineikiai road (10977)	A. Bubnys; Atlas; A. Rukšėnas (on the basis of LYA files, level b); Tourism Information Centre	Dates and numbers differ (Annex A, 1–2)

Darbėnai policemen, members of the auxiliary police unit and Kretinga auxiliary policemen with an officer of the Kretinga district security and criminal police	murdered the remaining women and girls; took the victims' belongings to Darbėnai and Kretinga	Second killing, September, Baltas Kalnas forest towards the Kašučiai road (24195)	A. Rukšėnas (level b); Tourism Information Centre ("auxiliary policemen"); A. Bubnys	According to A. Rukšėnas the security police officer did not reach the site; the origin of the girls from Dimitravas differs
Head of the Darbėnai rural district	arranged the digging of the pits; was in charge of feeding the prisoners	Summer–autumn 1941	A. Rukšėnas (level b)	Names not given in the proposed text

Table 3. Comparison of the wording with the sources

Current wording	What is not named	Formations and acts in the sources	Nature of the source	German role	Proposed words	Documents outstanding
„1941 m. rudenį [...] nužudyta daugiau kaip 320 [...] moterų ir vaikų.“; „[...] šioje vietoje nužudyti žydų moterims atminti [...]“; „1941 metais išžudyta vis žydų bendruomenė [...]“	Perpetrators (the Lithuanian formations not named); dates and figures	Local policemen and white-armbanders (auxiliary policemen) led by the chief of the Darbėnai police precinct – A. Bubnys, pp. 39–40; Atlas Nos. 157, 222; Tourism Information Centre: “Darbėnai policemen and auxiliary policemen [...] about 320”; “auxiliary policemen shot about 60 [...] and about 40 [...] girls”	A. Bubnys, the Atlas (level a); A. Rukšėnas (level b; late August–early September; 320 by the Vaineikiai road); Tourism Information Centre	Germans shot the men (29 June) – stated on page III; the monument inscription and the register attribute the killings to the Nazi German authorities without naming an institution	Texts of items 1, 1b, 1c	C1, C2, C3, C4

ANNEX C. MISSING-DATA INVENTORY

Each row carries one status: NOT FOUND (searched for and not located; where and when searched stated), NOT INSPECTED (known from other sources but not seen by the applicant; who reports it stated), NOT ACCESSIBLE (located but not obtained; the specific obstacle or pending reply stated). Where a request has been made but does not specifically ask for the document, the row is marked by the search result (NOT FOUND or NOT INSPECTED), not NOT ACCESSIBLE. That I did not find something does not mean that no such document exists.

No.	Data / document	Status	Why it matters	Likely custodian / request
C1	LYA, f. K-1, ap. 58, b. 1973/3, 19731/3, 28102/3, 11457/3, 9072/3, P-18123, P-18702, 44552/3 (files of policemen and auxiliary policemen, witness interrogations)	NOT INSPECTED – cited by A. Rukšėnas (footnote 4)	Perpetrators' roles, identity of the precinct chief, identification of shooters	LYA – request No. DRB-005
C2	LYA, f. K-1, ap. 6, b. 42, l. 17 (on I. Simonaitis); f. K-1, ap. 46, b. 1266, 1147 (interrogations of 1968 and 1985)	NOT INSPECTED – cited by A. Bubnys (footnote 2) and A. Rukšėnas (footnote 4)	Identity of the precinct chief; witnesses of the shooting of the men	LYA – request No. DRB-005
C3	Original of the report of the chief of the Darbėnai police precinct to the	NOT INSPECTED – published in “Masinės žudynės Lietuvoje”, part 2, p. 144 (according to A.	Identity of the signatory, exact text	LCVA (Kretinga County police fond) – request No.

	Chief of Police of Kretinga County of 15 August 1941	Bubnys and A. Rukšėnas); location of the original unknown		DRB-006 (finding aids)
C4	LCVA, f. MK-1, b. 18 (summary data of the Kretinga County commission, l. 4; interrogations of R. Šatlienė, Ch. Šubic, F. Zimanaitė, l. 19, 26–29)	NOT INSPECTED – cited by A. Rukšėnas (footnote 4)	The figure of 596 and the victims’ nationality; witness testimony	LCVA – request No. DRB-006
C5	“Hitleriniai žudikai Kretingoje” (Vilnius, 1960), pp. 10, 33–40	NOT INSPECTED – cited by A. Bubnys, A. Rukšėnas and the Register of Cultural Property	Testimony of R. Šatlienė and other witnesses, text of the 1945 act	LNB and other libraries
C6	“Masinės žudynės Lietuvoje 1941–1944”, part 2 (Vilnius, 1973), pp. 144, 395–396	NOT ACCESSIBLE – these pages are missing from the applicant’s digital copy (checked on 21 October 2026)	The report of 15 August 1941; G. Erslavaitė’s list of killing sites and dates	LNB and other libraries
C7	Texts of Register of Cultural Property objects 10976, 10977, 24195 and the 2015 documents (KPD-KP-615, KPD-KP-616, ID-123225, ID-123277 with “historical notes”)	NOT ACCESSIBLE – the register’s website did not allow automated access on 21 October 2026; the field 7.5 text was read only through an automated browser	Accuracy and sources of the register description	Department of Cultural Heritage – request No. DRB-003
C8	Ch. Dieckmann, “Deutsche Besatzungspolitik in Litauen 1941–1944” (2011), vol. 1, pp. 389, 670	NOT INSPECTED – cited by Gedenkorte Europa and A. Rukšėnas	Role of German institutions, numbers	Research libraries
C9	E. Goldstein, J. Kanarskas (eds.), “Darbėnų žydai / The Jews of Darbėnai” (Darbėnai, 2020)	NOT INSPECTED – cited by V. Davoliūtė (footnote 12)	History of the community, survivors, rescuers	M. Valančius Public Library of Kretinga; LNB
C10	Data on anti-Jewish incidents in Darbėnai in 1938–1940	NOT FOUND – searched in Pinkas Hakehillot Lita, A. Bubnys, A. Rukšėnas, the Vilna Gaon Museum, the Kretinga Encyclopaedia and on the web on 21 October 2026	History of pre-war relations	LCVA (fonds of the Kretinga County governor and police)
C11	Yad Vashem Archives, O-33/979	NOT INSPECTED – cited by Pinkas Hakehillot Lita (footnote 6)	Testimony on the events of 1941	Yad Vashem Archives
C12	USHMM, Encyclopedia of Camps and Ghettos, vol. II, entry “Darbėnai”	NOT ACCESSIBLE – the Project MUSE page required verification on 21 October 2026 and could not be opened	Data on the ghetto and killings, archival references	Research libraries

To be signed with a qualified electronic signature.

This document is signed with eSGN

To check its signatures, open this PDF using Adobe Acrobat Reader.

For more information, visit the Adobe Acrobat's Learn & Support section.

Signature Types

- Signed by a natural person
- Signed by a natural person with a registered profession
- Signed by a legal person or registered organisation

Levels of Electronic Signature

- Simple Electronic Signature
 - Advanced Electronic Signature
 - Qualified Electronic Signature
-

Grant Arthur Gochin

Lietuvos Respublikos pilietis
10900 Winnetka Avenue, Chatsworth, CA 91311, USA
+1 818-625-6513 | ggochin@gmail.com

Kam:

Kretingos rajono savivaldybės administracijai, Savanorių g. 29A, LT-97111 Kretinga
(savivaldybe@kretinga.lt)
Lietuvos Respublikos kultūros ministerijai, J. Basanavičiaus g. 5, LT-01118 Vilnius (info@lrkm.lt)
Kultūros paveldo departamentui prie Kultūros ministerijos, Šnipiškių g. 3, LT-09309 Vilnius
(centras@kpd.lt)

Kopija (pagal kompetenciją):

Kultūros paveldo departamento Klaipėdos skyriui (klaipeda@kpd.lt)
Kretingos rajono švietimo centrui, J. Pabrėžos g. 8, LT-97129 Kretinga, kurio padalinys yra
Kretingos rajono turizmo informacijos centras (svietimocentras@kretingosrsc.lt)

Kopija:

Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centrui (centras@genocid.lt)
Lietuvos žydų (litvakų) bendruomenės pirmininkei Fainai Kukliansky (per bendruomenės el. paštą
info@lzb.lt)
Vilniaus Gaono žydų istorijos muziejui (muziejus@jmuseum.lt)
Lietuvos Respublikos delegacijos Tarptautiniame Holokausto aukų atminties aljanse (IHRA) vadovui
Arvydui Daunoravičiui (arvydas.daunoravicius@urm.lt)

Data – kvalifikuoto elektroninio parašo data. Nr. DRB-003

PRAŠYMAS DĖL DARBŲ ŽYDŲ ŽUDYNIŲ VIETŲ (KULTŪROS VERTYBIŲ REGISTRO UNIKALŪS KODAI 10977, 24195 IR 10976) ŽENKLINIMO, REGISTRO DUOMENŲ IR TURIZMO INFORMACIJOS CENTRO TEKSTŲ: ĮVARDYTI ŽUDYNIŲ VYKDYTOJUS

1. Pareiškėjas, adresatai ir prašymo pobūdis

Kreipiuosi kaip nepriklausomas tyrėjas. Šiame prašyme pateikiu savo tyrimo išvadas ir šaltinius, kad adresatai galėtų juos ištirti ir pritaikyti.

Šis prašymas yra mano Darbų prašymų serijos dalis: tuo pačiu metu Visuotinės lietuvių enciklopedijos redakcijai teikiu prašymą Nr. DRB-001 dėl straipsnio „Darbėnai“, Kretingos rajono savivaldybės M. Valančiaus viešajai bibliotekai – prašymą Nr. DRB-004 dėl Kretingos krašto enciklopedijos straipsnių, Vilniaus Gaono žydų istorijos muziejui – prašymą Nr. DRB-007, Kretingos rajono Darbų gimnazijai – prašymą Nr. DRB-008, Kretingos rajono savivaldybės administracijai ir Kretingos muziejui – turimų tekstų prašymą Nr. DRB-002, o archyvams – dokumentų kopijų prašymus Nr. DRB-005 ir DRB-006. Kiekvienas prašymas yra savarankiškas, ir atsakymas į šį prašymą nuo jų nepriklauso. Ankstesnių prašymų šiems adresatams dėl Darbų žydų žudynių vietų nesu pateikęs. 2026 m. spalio 20 d. pateiktas prašymas Nr. SKU-003 susijęs su kita Darbų seniūnijoje esančia vieta – Skuodo žydų žudynių vieta prie Alkos kalno (unikalus kodas 10978); šiame prašyme jos nekartoju.

Prašymas susijęs su trimis Darbėnų žydų žudynių vietomis ir kapais Darbėnų seniūnijoje: „Darbėnų žydų žudynių vieta ir kapas I“ (Barkelių k., prie kelio į Vaineikius; unikalus kodas 10977), „Darbėnų žydų žudynių vieta ir kapas II“ (Barkelių k., Kašučių kelio link; unikalus kodas 24195) ir „Darbėnų žydų žudynių vieta ir kapas III“ (Darbėnų mstl., Palangos g.; unikalus kodas 10976), su jose esančiais paminklais ir su Kretingos rajono turizmo informacijos centro puslapiais apie šias vietas.^{5, 10} Adresatų kompetencija, kaip ją suprantu: Kretingos rajono savivaldybė – vietos ir paminklai jos teritorijoje, jų priežiūra ir savivaldybės bei jos įstaigų (įskaitant turizmo informacijos centrą) skelbiami tekstai; Kultūros paveldo departamentas – Kultūros vertybių registro įrašai (unikalus kodai 10977, 24195, 10976) ir šių objektų paveldosaugos reikalavimai, kiek jie priklauso jo kompetencijai; leidimus atlikti darbus šiuose objektuose išduoda Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme nurodyta institucija (pagal nuo 2026 m. lapkričio 1 d. galiojančią šio įstatymo redakciją leidimus atlikti tvarkybos darbus išduoda savivaldybės administracija); Kultūros ministerija – kaip ministerija, prie kurios veikia Kultūros paveldo departamentas, ir institucija, formuojanti kultūros paveldo politiką; jos prašau atsakyti dėl 3 punkto, kiek dokumentai saugomi ministerijoje, ir užtikrinti, kad prašymas būtų išnagrinėtas. Turizmo informacijos centro svetainės poraštėje (projekto finansavimo nuostatoje) nurodyta: „Už šios svetainės turinį atsako Kretingos rajono savivaldybės administracija“; todėl 1c ir 1d punktai skirti savivaldybės administracijai, o kopija siunčiama Kretingos rajono švietimo centrui, kurio padalinys yra turizmo informacijos centras. Kretingos rajono švietimo centrui kopija siunčiama tik informavimo tikslu: jo, kaip savivaldybės švietimo įstaigos, neprašau teikti duomenų pagal Teisės gauti informaciją ir duomenų pakartotinio naudojimo įstatymą (žr. to įstatymo 2 straipsnio 2 dalies 8 punktą), o 3 punkto dokumentų prašau tik iš adresatų. Kultūros paveldo departamento Klaipėdos skyriui siunčiama kopija kaip teritoriniam padaliniui. Jeigu vietų ar paminklų valdytojas yra kitas asmuo, prašau tai nurodyti (3 punktas).

Šis prašymas adresuojamas visoms institucijoms kartu. Prašau kiekvienos institucijos atsakyti dėl jos valdomų tekstų ir sprendimų, prieš atsakant pasikonsultuoti su kitais adresatais, atsakyme nurodyti, su kuo konsultuotasi, o jei kuri nors prašymo dalis nepriklauso jos kompetencijai, – persiųsti ją kompetentingai institucijai ir apie tai mane informuoti. Kiekvienas adresatas atsako dėl savo tekstų, įrašų ir vietų; nė vienam adresatui nereikia laukti kito adresato atsakymo.

Šiame prašyme skaitmenimis pažymėtos dalys yra prašymo skyriai, o adresatų sprendimo prašomi punktai pažymėti kaip 1, 1b, 1c, 1d ir 3(a)–(f) punktai (B priedas); bendruomenės istorijos punkto (2) šiame prašyme nėra – jis pateiktas prašyme Nr. DRB-001. Prašau šį prašymą užregistruoti ir nurodyti jo registracijos numerį bei numatomą atsakymo terminą.

2. Kopijų gavėjai

Kopijų gavėjams. Kopijos teikiamos dokumentiniam informavimui, susipažinimui ir išsaugojimui pagal gavėjų atitinkamas kompetencijas. Šiuo prašymu esminių veiksmų prašoma tik iš institucijų, kurios valdo nurodytus tekstus, vietas ar įrašus. Kopijų gavėjų neprašau priimti sprendimų dėl šių tekstų, vietų ar įrašų arba daryti įtaką adresatų sprendimams; IHRA delegacijos vadovui kopija siunčiama tik informavimo tikslu, ne kaip institucijai, sprendžiančiai dėl šių tekstų, vietų ar įrašų. Prašau kiekvieno kopijos gavėjo patvirtinti, kad gavo šį prašymą Nr. DRB-003 ir jo A–C priedus, ir, jei jo dokumentų tvarkymo taisyklės tai numato, nurodyti registracijos numerį ir datą. Jei tai atitinka gavėjo įgaliojimus ir praktiką, būčiau dėkingas, jei jis praneštų, ar medžiaga bus saugoma ir kokia tvarka su ja galima susipažinti. Tai prašymai, o ne teiginys, kad kiekvienas kopijos gavėjas privalo šį raštą registruoti ar saugoti.

3. Dabartiniai tekstai ir užrašai

Registro įrašai. Kultūros vertybių registro svetainė 2026 m. spalio 21 d. neleido tiesioginės automatizuotos prieigos; žemiau pateiktus 7.5 lauko („Faktai apie svarbias visuomenės, kultūros ir valstybės istorijos asmenybes, įvykius“) tekstus perskaičiau atvaizduotame puslapyje automatizuota naršykle, todėl prašau Kultūros paveldo departamento patvirtinti jų dabartinę formuluotę (3(b) punktas):¹⁰

„1941 m. liepos - rugpjūčio mėn. nacistinės Vokietijos valdžios suorganizuotos egzekucijos metu nužudyta ir užkasta 300 žydų vyrų, moterų ir vaikų iš Darbėnų miestelio ir jo apylinkių.“

(objektas „Darbėnų žydų žudynių vieta ir kapas I“, unikalus kodas 10977)

„1941 m. rugsėjo mėn. pr. nacistinės Vokietijos valdžios suorganizuotos egzekucijos metu nužudyta ir užkasta 100 žydų vyrų ir moterų iš Darbėnų miestelio.“

(objektas „Darbėnų žydų žudynių vieta ir kapas II“, unikalus kodas 24195)

Objekto „Darbėnų žydų žudynių vieta ir kapas III“ (unikalus kodas 10976) 7.5 laukas nurodo, kad 1941 m. birželio mėn. „nacistinės Vokietijos valdžios suorganizuotos egzekucijos metu nužudyta ir užkasta 144 žydų vyrų“, o vertybės sandaros aprašyme, automatizuotos naršyklės perteikimu, rašoma „nužudyti hitlernių okupantų 1941 06 29“ (tikėtina, „hitlerinių“). Šaltiniai šį vyrų sušaudymą priskiria vokiečiams, todėl šio įrašo vykdytojų požiūriu taisyti neprašau; prašau tik patvirtinti jo tekstą (3(b) punktas).^{2, 4}

Paminklų užrašai. Paminklų nemačiau. Holokausto Lietuvoje atlaso duomenimis, užrašai yra tokie: prie vietos 10976 – „Šioje vietoje 1941 m. nužudyta 140 žydų“ (jidiš ir lietuvių k.) ir „Ir žmonės mirė nesupratę, kad nekaltumas jų kaltė (J. Marcinkevičius). 144 fašistinio teroro aukoms atminti 1941 m.“; prie vietos 10977 – jidiš kalba užrašas, kurio vertimą Atlasas pateikia taip: „Šioje vietoje hitlerininkai ir jų vietiniai talkininkai 1941 m nužudė 300 žydų – moterų ir vaikų“; prie vietos 24195 – „Šioje vietoje 1941 m. nužudyta 100 žydų“ (jidiš ir lietuvių k.).³ Kadangi pats užrašų nemačiau, jų nuotraukų ir nuorašų prašau 3(a) punkte.

Turizmo informacijos centro puslapiai. Kretingos rajono turizmo informacijos centro svetainėje (užfiksuota 2026 m. spalio 21 d.) rašoma: puslapyje „Darbėnų žydų I žudynių vieta ir kapas“ (adresas – „Palangos g., Darbėnai“) – „Šioje vietoje 1941 m. rugsėjo pradžioje Darbėnų policininkai ir pagalbiniai policininkai nužudė apie 320 Darbėnų žydų bendruomenės moterų ir vaikų.“; puslapyje „Darbėnų žydų II žudynių vieta ir kapas“ (adresas – „Baltojo kalno miškas, Kašučių g.“) – „Šioje vietoje 1941 m. rugsėjo pabaigoje pagalbiniai policininkai sušaudė apie 60 Darbėnų žydų bendruomenės moterų ir apie 40 iš Dimitravo stovyklos atvartų Skuodo žydų bendruomenės merginų.“; puslapyje „Darbėnų žydų III žudynių vieta ir kapas“ (adresas – „Darbėnų miškas, Palangos g., Pasertupių k.“) – „Šioje vietoje 1941 m. birželio 29 d. Vokietijos kareiviai, vadovaujami vokiečių karininkų, sušaudė apie 150 Darbėnų žydų bendruomenės vyrų ir 4 raudonarmiečius belaisvius.“⁵ Puslapyje „Meninė kompozicija „Obelis“ Darbėnuose“ rašoma, kad kompozicija įprasmina žydų šeimų, žymių litvakų ir žmonių, „rizikavusius [sic] savo ir artimųjų gyvybėmis, kad nuo masinių žudynių apsaugotų žydų tautybės asmenis“, atminimą, ir kad joje įrašytos „14 lietuvių, gelbėjusių Darbėnų žydus, pavardės“.¹³

4. 1 punktas. Pagrindinis prašymas: Kultūros vertybių registre įvardyti Darbėnų žydų moterų ir vaikų žudynių vykdytojus

Šis punktas skirtas Kultūros paveldo departamentui. Jis savarankiškas: sprendimas dėl jo nepriklauso nuo sprendimų dėl kitų punktų, o ginčas dėl vieno fakto nesustabdo neginčijamų pataisymų.

Aukos ir įvykiai. Vietose 10977 ir 24195 nužudytos Darbėnų žydų bendruomenės moterys ir vaikai, nuo 1941 m. birželio 29 d. kalinti Darbėnų sinagogoje; antrosiose žudynėse, turizmo informacijos centro ir A. Rukšėno duomenimis, nužudytos ir iš Dimitravo stovyklos atvežtos merginos.^{2, 4, 5} Vietoje 10976 1941 m. birželio 29 d. vokiečiai sušaudė žydų vyrus ir 4 sovietų karo belaisvius; šio įvykio vykdytojų kitoms vietoms nepriskiriu.^{2, 4}

Trūkumas. Įrašuose 10977 ir 24195 aukų nužudymas aprašytas beasmeniu veiksmažodžiu („nužudyta ir užkasta“) ir priskiriamas tik „nacistinės Vokietijos valdžios suorganizuotai egzekucijai“. Neįvardyti Darbėnų policijos nuovados viršininkas, Darbėnų policininkai ir baltaraiščiai (pagalbiniai policininkai), kurie, paskelbtų tyrimų ir pačios Kretingos rajono savivaldybės turizmo informacijos centro duomenimis, šias moteris ir vaikus nužudė. Registras šiuo požiūriu yra silpnesnis už savivaldybės įstaigos jau skelbiamus tekstus.^{5, 10}

Ką rodo šaltiniai. A. Bubnys: „The chief of the police returned to the synagogue in the evening accompanied by 7 ‘partisans’. [...] The massacre of the women and children of Darbėnai was conducted by the local chief of the police. Over 400 Jewish women and children were killed in total.“ („Vakare policijos viršininkas grįžo į sinagogą lydimas 7 ‚partizanų‘. [...] Darbėnų moterų ir vaikų žudynėms vadovavo vietos policijos viršininkas. Iš viso nužudyta daugiau kaip 400 žydų moterų ir vaikų.“)² Atlasas: „Vakare į sinagogą vėl atvyko policijos viršininkas su 7 baltaraiščiais [sic]. [...] Darbėnų moterų ir vaikų žudynėms vadovavo vietinis policijos viršininkas.“³ A. Rukšėno teigimu, pirmojoje operacijoje prie Vaineikių kelio dalyvavo „apie 40 Darbėnų policininkų, pagalbinės policijos būrio narių“, o antrojoje – ir iš Kretingos atvykę pagalbiniai policininkai.⁴ Turizmo informacijos centras: „Darbėnų policininkai ir pagalbiniai policininkai nužudė apie 320 Darbėnų žydų bendruomenės moterų ir vaikų“; „pagalbiniai policininkai sušaudė apie 60 Darbėnų žydų bendruomenės moterų ir apie 40 [...] merginų“.⁵ Gedenkorte Europa taip pat rašo, kad moteris ir vaikus nužudė lietuvių baltaraiščiai, vadovaujami Darbėnų ir Kretingos policijos viršininkų.⁹ A. Rukšėno straipsnis paskelbtas Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro žurnale; Centro leidimas jo teiginiams papildomos įrodomosios galios nesuteikia, todėl jo duomenis pateikiu kaip autoriaus teiginius, o jų pagrindu laiku jo nurodytas archyvų bylas, kurių kopijų prašau prašymuose Nr. DRB-005 ir DRB-006. Liudytojų parodymai pateikiami tik kaip parodymai.

Vokiečių vaidmuo. Įrašų teiginio, kad egzekucijas organizavo nacistinės Vokietijos valdžia, nesiūlau išbraukti; A. Rukšėno teigimu, nuovados viršininkas užduotį gavo „iš aukštesniųjų įstaigų“, kurių jis neįvardija, o vokiečių dalyvavimo moterų ir vaikų žudynėse vietoje šaltiniai, kuriuos mačiau, nenurodo.⁴ Todėl prašau, kad Departamentas 3(d) punkte nurodytų, kokiais šaltiniais grindžiamas teiginys apie organizavimą. Siūlomame tekste vokiečių vaidmuo nei sumenkinamas, nei išgalvojamas.

Prašau Kultūros paveldo departamento objekto „Darbėnų žydų žudynių vieta ir kapas I“ (unikalus kodas 10977) 7.5 lauke esančią formuluotę „1941 m. liepos - rugpjūčio mėn. nacistinės Vokietijos valdžios suorganizuotos egzekucijos metu nužudyta ir užkasta 300 žydų vyrų, moterų ir vaikų iš Darbėnų miestelio ir jo apylinkių.“ pakeisti šiuo tekstu:

„1941 m. nacistinės Vokietijos valdžios suorganizuotos egzekucijos metu Darbėnų policijos nuovados viršininko vadovaujami Darbėnų policininkai ir baltaraiščiai (pagalbiniai policininkai)

nužudė 300 žydų vyrų, moterų ir vaikų iš Darbėnų miestelio ir jo apylinkių, iki tol kalintų Darbėnų sinagogoje; jie čia užkasti.“

ir objekto „Darbėnų žydų žudynių vieta ir kapas II“ (unikalus kodas 24195) 7.5 lauke esančią formuluotę „1941 m. rugsėjo mėn. pr. nacistinės Vokietijos valdžios suorganizuotos egzekucijos metu nužudyta ir užkasta 100 žydų vyrų ir moterų iš Darbėnų miestelio.“ pakeisti šiuo tekstu:

„1941 m. rugsėjo mėn. nacistinės Vokietijos valdžios suorganizuotos egzekucijos metu Darbėnų policininkai ir baltaraiščiai (pagalbiniai policininkai) nužudė 100 žydų – paskutinių Darbėnų sinagogoje kalintų žydų: moterų ir merginų (tarp jų iš Dimitravo stovyklos atvežtų merginų), vaikų ir kelių vyrų; jie čia užkasti.“

Siūlomuose tekstuose išlaikiau įrašų aukų skaičius (300 ir 100) ir teiginį apie nacistinės Vokietijos valdžios organizuotą egzekuciją; įrašo 10977 datą („liepos - rugpjūčio mėn.“) pakeičiau metais, nes šaltiniai šias žudynes datuoja rugpjūčio pabaiga–rugsėjo pradžia (1b punktas), įrašo 24195 datą („rugsėjo mėn. pr.“) – žodžiais „rugsėjo mėn.“, nes turizmo informacijos centras šias žudynes datuoja rugsėjo pabaiga, o registras – rugsėjo pradžia (1b punktas), o įrašo 24195 žodžius „vyrų ir moterų iš Darbėnų miestelio“ – aukų aprašymu pagal A. Rukšėno duomenis (moterys, merginos, tarp jų iš Dimitravo stovyklos atvežtos merginos, vaikai nuo dvejų iki keturiolikos metų ir 3–4 vyrai) (1b punktas). Įrašo 10977 aukų aprašymą („vyrų, moterų ir vaikų“) išlaikiau, nes, A. Rukšėno teigimu, kartu su moterimis ir vaikais sinagogoje galėjo būti uždaryta ir pagyvenusių vyrų.⁴ Žodžiais „jie čia užkasti“ neteigiu, kas aukas užkasė. Teiginį apie nacistinės Vokietijos valdžios organizuotą egzekuciją išlaikiau kaip esamą įrašų teiginį, kiek jį patvirtins Departamento nurodyti šaltiniai (3(d) punktas).⁴ Nė vieno asmens neaprašau kaip asmeniškai šaudžiusio. Prašau nurodyti pakeitimo datą ir pateikti atnaujinto įrašo nuorodą. Jeigu siūlomo teksto nepriimate, prašau dėl kiekvienos jo dalies pateikti motyvuotą atsakymą ir nurodyti panaudotus pirminius šaltinius.

Atskaitos tašku laikau A. Bubnio studijoje ir Kretingos rajono turizmo informacijos centro tekstuose įvardytus darinius ir veiksmus; teksto ilgis ir išsamumas gali skirtis pagal laikmeną, tačiau tekstas, kuriame nebūtų šių darinių ir veiksmų, nebūtų tikslus.

Šis punktas sąlyginis tik tiek, kiek Departamentas patvirtins dabartinį 7.5 lauko tekstą; jeigu įrašė jau įvardyti Darbėnų policijos nuovada, policininkai ir baltaraiščiai (pagalbiniai policininkai) ir jų veiksmai, prašau pateikti jo tekstą ir šį punktą laikyti atsiimtu; bendro pobūdžio formuluotė (pvz., „vietiniai talkininkai“) šios sąlygos neatitinka.

1b punktas. Papildomos lentos prie vietų 10977 ir 24195 ir duomenų suderinimas

Šis punktas skirtas Kretingos rajono savivaldybei, o dėl paveldosaugos reikalavimų – ir Kultūros paveldo departamentui. Prašau savivaldybės, gavus pagal Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymą reikiamus paveldosaugos reikalavimus, derinimus ir leidimus, prie esamų paminklų įrengti papildomas lentas lietuvių kalba (ir, jei tikslinga, jidiš ir anglų kalbomis), nekeičiant ir nešalinant esamų užrašų:

„1941 m. rugpjūčio pabaigoje–rugsėjo pradžioje šioje vietoje Darbėnų policijos nuovados viršininko vadovaujami vietos policininkai ir baltaraiščiai (pagalbiniai policininkai) nužudė Darbėnų žydų bendruomenės moteris ir vaikus, kalintus Darbėnų sinagogoje.“

(prie vietos 10977)

„1941 m. rugsėjį šioje vietoje vietos policininkai ir baltaraiščiai (pagalbiniai policininkai) nužudė paskutinius Darbėnų sinagogoje kalintus žydus – moteris ir merginas (tarp jų iš Dimitravo

stovyklos atvežtas merginas), vaikus ir kelis vyrus.“

(prie vietos 24195)

Prašymas dėl papildomų lentų yra sąlyginis – jis atšaukiamas, jeigu esamame ženklinime jau įvardyti Darbėnų policijos nuovada, policininkai ir baltaraiščiai (pagalbiniai policininkai) ir jų veiksmi; jo įgyvendinimas priklauso nuo dabartinių nuotraukų, visų užrašų nuorašų, apsaugos režimo, reikiamų leidimų ir savininko ar valdytojo nustatymo. Esami užrašai nekeičiami ir nenaikinami – siūloma juos papildyti. Sprendimą dėl papildomų lentų prašau priimti tik gavus datuotas visų esamų užrašų nuotraukas ir jų nuorašus, o jeigu ankstesnės lentos buvo pašalintos ar pakeistos – ir jų datas bei dokumentus (3 punktas). Prašymai pateikti nuotraukas, užrašų nuorašus, savininko ir leidimų duomenis yra besąlyginiai (3 punktas).

Skaičių ir datų suderinimas. Įrašai, užrašai ir šaltiniai nesutaria: įrašas 10977 – 300 aukų, „liepos - rugpjūčio mėn.“; turizmo informacijos centras ir A. Rukšėnas – apie 320, rugsėjo pradžia (A. Rukšėno teigimu, rugpjūčio pabaiga–rugsėjo pradžia; jis liepos datą atmeta, nes 1941 m. rugpjūčio 15 d. sinagogoje dar buvo laikoma per 400 žydų); įrašas 24195 – 100 „žydų vyrų ir moterų iš Darbėnų miestelio“, rugsėjo pradžia; turizmo informacijos centras – apie 60 Darbėnų moterų ir apie 40 Skuodo merginų, rugsėjo pabaiga; A. Rukšėnas – apie 60 Darbėnų žydžių ir apie 40 iš Dimitravo stovyklos atvežtų Darbėnų žydžių.^{2, 4, 5, 10, 11} Pirmiausia prašau dokumentais pagrįsto suderinimo: kiekvieno skaičiaus ir datos tyrimo pagrindo (įskaitant prie įrašų pridėtas 2015 m. „Istorines pažymas“) ir paminklų tyrimo, projekto, užrašų bei tvirtinimo dokumentų (3(c) ir 3(d) punktai). Skaičių nevidurkinu ir esamų paminklų užrašų keisti neprašau.

1c punktas. Turizmo informacijos centro puslapių vietų adresai ir registro kodai

Šis punktas skirtas Kretingos rajono savivaldybei. Turizmo informacijos centro puslapis „Darbėnų žydų I žudynių vieta ir kapas“ aprašo moterų ir vaikų žudynes, tačiau nurodo adresą „Palangos g., Darbėnai“ – tai vyrų sušaudymo vietos (registro objektas 10976) adresas; puslapių numeracija (I, II, III) atitinka registro pavadinimus (10977, 24195, 10976), tačiau puslapiuose registro kodai nenurodyti.^{5, 10} Prašau puslapyje „Darbėnų žydų I žudynių vieta ir kapas“ adresą „Palangos g., Darbėnai“ pakeisti šiuo tekstu:

„Baltojo kalno miškas prie kelio į Vaineikius, Barkelių k., Darbėnų sen., Kretingos r. (Kultūros vertybių registro unikalus kodas 10977)“

ir kiekviename iš trijų puslapių nurodyti atitinkamo registro objekto pavadinimą ir unikalų kodą, kad lankytojas rastų tą pačią vietą. Jeigu savivaldybės duomenimis adresas teisingas, prašau nurodyti šaltinį. Holokausto Lietuvoje atlaso objekte Nr. 222 nurodytas kodas 10978 priklauso Skuodo žydų žudynių vietai prie Alkos kalno; Atlasas nėra šio prašymo adresatas, todėl tai tik pažymiu.³

1d punktas. Kompozicijos „Obelis“ aprašymas turizmo informacijos centro svetainėje

Šis punktas skirtas Kretingos rajono savivaldybei ir yra pasiūlymas papildyti tekstą, o ne kompoziciją. Puslapyje „Meninė kompozicija „Obelis“ Darbėnuose“ nurodyta, kad kompozicijoje įrašytos 14 lietuvių gelbėtojų pavardės, tačiau nenurodyta, kas Darbėnų žydus žudė, nors tos pačios svetainės puslapiai apie žudynių vietas tai nurodo.^{5, 13} Gelbėtojų įamžinimas yra vertingas; vis dėlto tekstas, kuriame lietuviai minimi tik kaip gelbėtojai, o žudynių vykdytojai neišvardyti, skaitytojui gali sudaryti netikslų atsakomybės vaizdą. Prašau po sakinio apie gelbėtojų pavardes įrašyti šį sakinį:

„1941 m. Darbėnų žydų vyrus sušaudė vokiečiai, o moteris ir vaikus nužudė Darbėnų policininkai ir baltaraiščiai (pagalbiniai policininkai). Plačiau – puslapiuose apie Darbėnų žydų

žudynių vietas.“

Jeigu šio pasiūlymo nepriimate, prašau nurodyti priežastis.

Istorinis standartas

Tarptautinio Holokausto aukų atminties aljanso (IHRA) darbinė Holokausto neigimo ir iškraipymo apibrėžtis, patvirtinta 2013 m. spalio 10 d. Toronte vykusiam IHRA plenariniame posėdyje, yra teisiškai neįpareigojanti; ją taikau kaip aiškinamąjį standartą. Oficialiame IHRA vertime į lietuvių kalbą nurodyta, kad Holokausto iškraipymas yra susijęs, inter alia, su: „Tyčinėmis pastangomis pateisinti arba sumenkinti Holokausto poveikį arba jo esminius elementus, įskaitant nacistinės Vokietijos kolaborantus ir šalininkus“ (angl. „Intentional efforts to excuse or minimize the impact of the Holocaust or its principal elements, including collaborators and allies of Nazi Germany“).¹⁴ IHRA 2021 m. leidinyje „Understanding Holocaust Distortion“ (p. 7) kaip pavyzdys nurodoma, kad teiginys, jog Holokaustas nėra susijęs su tautos istorija, nes tai buvo nacistinės Vokietijos organizuotas nusikaltimas, gali būti iškraipymo forma, jeigu ignoruojamas „the roles played by local collaborators or members of the Axis in the crimes of the Holocaust“ (vietinių kolaborantų ar Ašies narių vaidmuo Holokausto nusikaltimuose); kartu (p. 8, aptariant nacistinės Vokietijos įsteigtas koncentracijos ir mirties stovyklas) nurodoma, kad iškraipymo forma yra ir visos kaltės dėl Holokausto perkėlimas vietiniams kolaborantams, ignoruojant nacistinės Vokietijos atsakomybę už genocidą.¹⁴ Šį pavyzdį taikau tik pagal analogiją: registro įrašai neteigia, kad Holokaustas nesusijęs su Lietuvos istorija, tačiau moterų ir vaikų žudynes priskiria tik nacistinės Vokietijos valdžios organizuotai egzekucijai ir neįvardija vietinių vykdytojų vaidmens. Visuotinės lietuvių enciklopedijos straipsnyje „Holokaustas“ rašoma: „Lietuvoje per nacių Vokietijos okupaciją Holokaustą 1941–44 organizavo vokiečiai, bet į šį nusikaltimą buvo įtraukta dalis vietos gyventojų ir kolaboruojančių institucijų (vadinamoji lietuvių savivalda).“¹⁵ Todėl siūlomuose tekstuose išsaugomas įrašų teiginys apie vokiečių organizavimą ir atskirai įvardijami lietuvių darinių veiksmai.

Šį standartą taikau teksto poveikiui skaitytojui; tai mano, kaip tyrėjo, neprivalomo standarto taikymas, o ne teiginys apie kieno nors ketinimus. Registro formuluotės „nacistinės Vokietijos valdžios suorganizuotos egzekucijos metu nužudyta ir užkasta 300 žydų vyrų, moterų ir vaikų“ ir „[...] nužudyta ir užkasta 100 žydų vyrų ir moterų“ kelia holokausto istorijos iškraipymo riziką pagal šį aiškinamąjį standartą, nes jose neįvardyti paskelbtuose tyrimuose ir savivaldybės įstaigos tekstuose aprašyti lietuvių darinių veiksmai – Darbėnų policijos nuovados viršininko vadovaujamų vietos policininkų ir baltaraiščių (pagalbinių policininkų) įvykdytos Darbėnų žydų moterų ir vaikų žudynės. Šis vertinimas susijęs su teksto poveikiu skaitytojui, o ne su jo autorių ketinimais. Neteigiui, kad šis tekstas yra Holokausto neigimas, kad jis atitinka apibrėžtyje minimą tyčios elementą ar kad IHRA dėl jo ką nors yra nusprendusi.

Neteigiui, kad kuris nors redaktorius, autorius ar darbuotojas padarė nusikalstamą veiką. Šis prašymas yra istorinio tikslumo prašymas ir nepriklauso nuo jokio baudžiamojo teisinio vertinimo.

5. 3 punktas. Dokumentai, nuotraukos ir užrašai

Prašau pateikti šiuos turimus dokumentus ir duomenis arba nurodyti, kad jų nėra:

- (a) dabartines datuotas kiekvieno paminklo, ženklo ir rodyklės nuotraukas vietose 10977, 24195 ir 10976 bei visų užrašų visomis kalbomis (lietuvių, jidiš ir kt.) nuorašus;
- (b) Kultūros vertybių registro objektų 10977, 24195 ir 10976 dabartinį įrašų tekstą (įskaitant 7.5 ir 7.1.3.4 laukus ir vertybės sandaros aprašymą), šių laukų istoriją, sprendimus ir juos priėmusią

instituciją;

(c) prie įrašų pridėtus 2015 m. dokumentus – aktus „Dėl duomenų patikslinimo“ (2015-06-08 Nr. KPD-KP-615 ir Nr. KPD-KP-616) ir papildomą medžiagą (2015-06-12 Nr. ID-123225, 2015-06-16 Nr. ID-123277), įskaitant „Istorines pažymas“ 1–4, ir J. Kanarsko 1997 m. žvalgymo ataskaitą (Kretingos muziejaus mokslinis archyvas, f. 4, b. 503), jei ji saugoma institucijoje;

(d) vietų ir paminklų savininką ar valdytoją, paminklų įrengimo datas ir vėlesnius užrašų pakeitimus, įskaitant pašalintų ar pakeistų lentų tekstus ir datas; užrašų teksto autorių, vertėją ir tvirtinimo dokumentus; turimus dokumentus, kuriais grindžiami užrašuose ir įrašuose nurodyti aukų skaičiai, datos ir teiginys apie nacistinės Vokietijos valdžios organizuotas egzekucijas;

(e) Darbėnų senųjų žydų kapinių (unikalus kodas 24196) įrašo tekstą ir duomenis apie 1941 m. kapinėse nužudytas ir palaidotas aukas, jei jie yra;

(f) 2020 m. savivaldybės paskelbtų planų įrengti standus prie sinagogų vietų (tarp jų – Darbėnuose) įgyvendinimo duomenis ir, jei standas įrengtas, jo tekstą.¹³

6. Trūkstami duomenys ir adresatų atsakomybė

Kai kurių duomenų neturiu. C priede jie išvardyti atskirai: duomenys, kurių ieškojau, bet neradau (nurodant, kur ieškojau); dokumentai, apie kuriuos žinau iš kitų šaltinių, bet jų nemačiau (nurodant, kas ir kur juos nurodo); ir dokumentai, kurių kol kas negaliu gauti. Tai, kad ko nors neradau, nereiškia, kad tokių dokumentų nėra. Adresatai valdo nurodytus tekstus, vietas ir įrašus ir atsako už jų turinį; jie gali pasitelkti specialistus ir turi prieigą prie fondų bei archyvų, todėl gali savo viešiesiems tekstams kuo išsamiau ir tiksliau parengti 1941 m. Darbėnų žydų žudynių aprašymą. Prašau tai padaryti, mano pateiktą medžiagą vertinant kaip pradinę, o ne baigtinę. Mano medžiagos neišsamumas nėra priežastis netaisyti tekstuose nustatytų trūkumų.

7. Istorinė tiesa ir susitaikymas

Nuo Holokausto pabaigos praėjo 81 metai, o nuo Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo – 36 metai. Lietuva turėjo pakankamai laiko ištirti, dokumentuoti, pripažinti ir tiksliai pristatyti savo žydų bendruomenių sunaikinimo istoriją, įskaitant dokumentais pagrįstus Lietuvos asmenų, institucijų ir darinių veiksmus persekiojant, nusavinant turtą ir žudant žydus.

Labai apgailestauju, kad net ir po tiek dešimtmečių vis dar tenka ginčytis dėl nustatytų istorinių faktų viešo pripažinimo. Šie nesutarimai neturėtų likti kovomis dėl istorinės atminties; jie turėtų tapti bendromis pastangomis nustatyti istorinę tiesą.

Susitaikymas negali būti grindžiamas tyla, nutylėjimais, eufemizmais ar atsakomybės perkėlimu kitiems. Jis turi prasidėti sąžiningu pripažinimu, kas įvyko, kas nukentėjo, kas veikė ir ką patvirtina istoriniai įrodymai. Dokumentais pagrįsto lietuvių dalyvavimo pripažinimas nereiškia kolektyvinės kaltės priskyrimo lietuvių tautai; jis įvardija konkrečių asmenų ir institucijų istorinę atsakomybę tiek, kiek ją patvirtina dokumentai.

Istorinė tiesa ir susitaikymas yra ne tik pareiga mirusiesiems. Tai atsakomybė gyviesiems ir ateities kartoms. Holokausto pamokos turi būti tiksliai dėstomos, sąžiningai suprantamos ir taikomos dabarčiai, kad neapykanta, persekiojimas ir genocidas niekada nepasikartotų.

Atsakomybė išsaugoti šią istoriją ir pasakoti ją teisingai tenka mums visiems. Todėl teikiu šį prašymą siekdamas istorinės tiesos, atsakomybės pripažinimo ir susitaikymo bei kviečiu Jūsų instituciją prie to prisidėti tiksliais tyrimais, aiškiu faktų pripažinimu ir atitinkamais viešojo istorinio pasakojimo pataisymais.

8. Prašomas atsakymas ir procedūra

Prašau kiekvieno adresato dėl kiekvieno jam skirtą punktą – 1, 1b, 1c, 1d ir kiekvieno iš 3(a)–(f) – nurodyti sprendimą (priimta, priimta iš dalies ar nepriimta) su faktiniais motyvais ir šaltiniais; jeigu siūlomos formuluotės nepriima – pasiūlyti šaltiniais pagrįstą alternatyvą, kurioje liktų lietuvių darinių ir jų veiksmų duomenys; nurodyti, kokius šaltinius ištyrė; nurodyti šio prašymo registracijos numerį, kompetentingą sprendimo priėmėją, sprendimo datą, įgyvendinimo datą ir pateikti atnaujinto teksto nuorodą arba nuotrauką.

Prašau šį prašymą nagrinėti Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo nustatyta tvarka ir per jo 10 straipsnio 4 dalyje nustatytą terminą, kiek taikoma kiekvienam adresatui. Dokumentų ir informacijos pateikimo dalį (3(a)–(f) punktus) prašau nagrinėti pagal Lietuvos Respublikos teisės gauti informaciją ir duomenų pakartotinio naudojimo įstatymo 2 straipsnio 1 dalies 1 punktą, 4 straipsnio 1 dalį ir 13 straipsnio 1 dalį; jei dalis prašomų duomenų patenka į to įstatymo 2 straipsnio 2 dalyje nurodytas išimtis, prašau, vadovaujantis 14 straipsnio 3 dalimi, pateikti likusią dalį, o atsakymą motyvuoti. Prašau, kiek taikoma Viešojo administravimo įstatymo 10 straipsnio 5 dalis, sprendime nurodyti jo teisinį ir faktinį pagrindą, motyvus, apskundimo tvarką, sprendimo priėmėją ir sprendimo datą. Jei siūlymai priimami, prašau nurodyti ir įgyvendinimo terminą. Atskiriu pareigą pateikti jau turimus dokumentus ir informaciją nuo sprendimų dėl viešųjų tekstų ir ženklavimo turinio. Jei kuris nors adresatas mano, kad šie terminai jam netaikomi, prašau tai nurodyti ir pranešti numatomą atsakymo datą.

Priedai

A priedas – Darbėnų žydų bendruomenės istorija (pareiškėjo tyrimo išvados, su išnašomis ir šaltinių nesutarimų sąrašas; tas pats kaip prašyme Nr. DRB-001).

B priedas – 1 lentelė: punktų sprendimų lentelė; 2 lentelė: dariniai, veiksmai ir šaltiniai; 3 lentelė: formuluotės ir šaltinių palyginimas.

C priedas – Trūkstatų duomenų sąrašas.

Pagarbiai

Grant Arthur Gochin

Lietuvos Respublikos pilietis

Išnašos

1. Visuotinė lietuvių enciklopedija, straipsnis „Darbėnai“, skyrius „Istorija“, <https://www.vle.lt/straipsnis/darbenai/> (tekstas užfiksuotas 2026-10-21).

2. A. Bubnys, *The Holocaust in the Lithuanian Province in 1941* (Tarpautinė nacių ir sovietinio okupacinių režimų nusikaltimams Lietuvoje įvertinti komisija), skyrius „Darbėnai“, p. 39–40 (kontekstas – p. 36–39; apie Dimitravo stovyklą – p. 48–50), https://www.komisija.lt/wp-content/uploads/2016/06/A.Bubnys_Province_ENG.pdf (skaityta pareiškėjo turima PDF kopija 2026-10-21). Autoriaus nurodyti šaltiniai: „Hitleriniai žudikai Kretingoje“ (Vilnius, 1960), p. 10, 33–39; „Masinės žudynės Lietuvoje 1941–1944“, 2 d. (Vilnius, 1973), p. 144, 395; LYA, f. K-1, ap. 6, b. 42, l. 17 (apie I. Simonaitį). Antrinis šaltinis; jo nurodytų dokumentų pareiškėjas nematė (C priedas, C1–C3).

3. Holokausto Lietuvoje atlasas (Vilniaus Gaono žydų istorijos muziejus, kartu su Austrijos draugija Verein Gedenkdienst), objektai Nr. 156 „Darbėnų žydų vyrų žudynės“, Nr. 157 „Darbėnų žydų moterų žudynės“ ir Nr. 222 „Darbėnų žydų moterų ir vaikų žudynės“, http://www.holokaustatlas.lt/main.php?l=LT&act=a_atlas/search/page/1/item/157/ (taip pat .../item/156/ ir .../item/222/; anglų k. versija – l=EN; visi užfiksuoti 2026-10-21). Atlasas kaip šaltinį nurodo A. Bubnio darbą „Holokaustas Lietuvos provincijoje 1941 metais“, p. 51–52.

4. A. Rukšėnas, „Holokaustas Lietuvoje: Kretingos apskrities Palangos ir Darbėnų valsčių žydų bendruomenių žūtis 1941 m. vasarą ir rudenį“, *Genocidas ir rezistencija*, 2015, Nr. 1(37), p. 26–46, ypač p. 28, 30–33, 36–39 ir išnašos 2–23, 69–116, 160–184, <https://www.zurnalai.vu.lt/gr/lt/article/download/36734/34703/96727> (skaityta 2026-10-21). Žurnalą leidžia

- Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras; straipsnio teiginiai pateikiami kaip autoriaus teiginiai. Autorius remiasi LYA f. K-1, ap. 58, b. 1973/3, 19731/3, 28102/3, 11457/3, 9072/3, P-18123, P-18702, 44552/3; ap. 46, b. 1266, 1147 ir LCVA f. MK-1, b. 18; pareiškėjas šių bylų nematė (C priedas, C1, C2, C4).
5. Kretingos rajono turizmo informacijos centras, puslapis „Darbėnų žydų I žudynių vieta ir kapas“, „Darbėnų žydų II žudynių vieta ir kapas“ ir „Darbėnų žydų III žudynių vieta ir kapas“, <https://aplankykkretinga.lt/ka-veikti/lankytinios-vietos/darbenu-zydu-i-zudyniu-vieta-ir-kapas/> (taip pat .../darbenu-zydu-ii-zudyniu-vieta-ir-kapas/ ir .../darbenu-zydu-iii-zudyniu-vieta-ir-kapas/; visi užfiksuoti 2026-10-21); taip pat puslapis „Meninė kompozicija „Obelis“ Darbėnuose“ (.../menine-kompozicija-obelis-darbenuose/) ir Kretingos rajono savivaldybės administracijos pranešimas „Darbėnuose įamžintas genocido aukų atminimas“ (<https://www.atviraklaipeda.lt/2020/09/22/darbenuose-iamzintas-genocido-auku-atminimas/>, 2020-09-22; užfiksuota 2026-10-21).
6. D. Levin (red.), J. Rosin, *Pinkas Hakehillot Lita* (Jeruzalė: Yad Vashem, 1996), p. 209–212, straipsnis „Darbenai“, vertimas į anglų k. – S. Yannai, JewishGen, https://www.jewishgen.org/yizkor/pinkas_lita/lit_00209.html (skaityta 2026-10-21). Antrinis šaltinis; jis remiasi Yad Vashem archyvo dokumentu O-33/979 ir to meto spauda.
7. Kretingos krašto enciklopedija (Kretingos rajono savivaldybės M. Valančiaus viešoji biblioteka), straipsniai „Darbenai“ (parengė R. Vaitkienė, 2022; atnaujinta 2023-08-08), <https://www.kretingosenciklopedija.lt/geografija/rajonas-administracijas-teritorijas-suskirstymas-ir-valdymas/miestai-ir-miesteliai/darbenai/>, ir „Darbėnų mstl. senosios žydų kapinės“ (J. Klietkutė, 2013; atnaujinta 2018-12-12), <https://www.kretingosenciklopedija.lt/kultura/kulturos-paveldas/istorinis-paveldas/laidojimo-vietos/zydu-kapines-ir-holokausto-auku-kapai/darbenu-mstl-senosios-zydu-kapines/> (abu užfiksuoti 2026-10-21).
8. Vilniaus Gaono žydų istorijos muziejus, puslapis „Darbenai (Dorbyan, דארבאָן)“, <https://www.jmuseum.lt/darbenai-dorbyan-d-arby-an/> (užfiksuota 2026-10-21).
9. Gedenkorte Europa 1939–1945, „Darbenai“, https://gedenkorte-europa.eu/de_de/darb-nai.html (skaityta 2026-10-21). Antrinis šaltinis; jis nurodo A. Bubnio darbą ir Ch. Dieckmanno veikalą „Deutsche Besatzungspolitik in Litauen 1941–1944“ (Göttingen, 2011), t. 1, p. 389, 670, kurio pareiškėjas nematė (C priedas, C8).
10. Kultūros vertybių registras, objektai Nr. 10977 „Darbėnų žydų žudynių vieta ir kapas I“, Nr. 24195 „Darbėnų žydų žudynių vieta ir kapas II“ ir Nr. 10976 „Darbėnų žydų žudynių vieta ir kapas III“, laukas 7.5, <https://kvr.kpd.lt/heritage/Pages/KVRDetail.aspx?lang=lt&MC=10977> (taip pat MC=24195 ir MC=10976). Tiesioginė prieiga prie registro svetainės 2026-10-21 buvo užblokuota; tekstas perskaitytas atvaizduotame puslapyje automatizuota naršykle.
11. Darbėnų policijos nuovados viršininko 1941-08-15 raportas Kretingos apskrities policijos vadui, paskelbtas rinkinyje „Masinės žudynės Lietuvoje 1941–1944“, 2 d. (Vilnius, 1973), p. 144; cituojamas pagal A. Bubnį (2 išnaša) ir A. Rukšėną (4 išnaša, 82 išnaša). Pareiškėjas nei leidinio, nei originalo nematė; originalo vieta archyve nežinoma (C priedas, C3).
12. V. Davoliūtė, „Local Testimony and the (Un)Silencing of Sexual Violence in Lithuania under German Occupation during WWII“, *Humanities*, 2021, t. 10, Nr. 4, straipsnis 129, 1 ir 3 skyriai, <https://www.mdpi.com/2076-0787/10/4/129> (skaityta 2026-10-21). Autorė J. Girto prisipažinimą cituoja kaip „LYA, f. M-1, ap. 18, f. 28102/3“; A. Rukšėnas tą pačią bylą nurodo kaip LYA, f. K-1, ap. 58, b. 28102/3 (C priedas, C4).
13. Kretingos rajono turizmo informacijos centras, puslapis „Meninė kompozicija „Obelis“ Darbėnuose“, <https://aplankykkretinga.lt/ka-veikti/lankytinios-vietos/menine-kompozicija-obelis-darbenuose/> (užfiksuota 2026-10-21); Kretingos rajono savivaldybės administracijos pranešimas „Darbėnuose įamžintas genocido aukų atminimas“, paskelbtas „Atvira Klaipėda“, 2020-09-22, <https://www.atviraklaipeda.lt/2020/09/22/darbenuose-iamzintas-genocido-auku-atminimas/> (užfiksuota 2026-10-21).
14. IHRA, „Darbinė Holokausto neigimo ir iškraipymo apibrėžtis“ (oficialus vertimas į lietuvių k.), <https://holocaustremembrance.com/resources/darbine-holokausto-neigimo-ir-iskraipymo-apibreztis>; angliškas tekstas – IHRA, Understanding Holocaust Distortion: Contexts, Influences and Examples (IHRA, 2021), p. 46–47 (apibrėžtis) ir p. 7–8 (vietinių kolaborantų vaidmuo), <https://holocaustremembrance.com/wp-content/uploads/2023/09/Understanding-Holocaust-Distortion-Contexts-Influences-and-Examples-IHRA.pdf> (abu žiūrėti 2026-10-17).
15. VLE straipsnis „Holokaustas“, skyrius „Holokaustas Lietuvoje“, <https://www.vle.lt/straipsnis/holokaustas/> (tekstas užfiksuotas 2026-10-17).

A PRIEDAS. DARBĖNŲ ŽYDŲ BENDRUOMENĖS ISTORIJA

Tai pareiškėjo tyrimo išvados, kurias adresatai gali patikrinti ir plėtoti. Šaltinių nesutarimai nurodomi, skaičiai nevidurkinami. Išnašų numeriai atitinka pagrindinio teksto išnašas. Liudytojų parodymų turinys pateikiamas kaip liudytojų teiginiai, o ne kaip nustatyti faktai. Šis priedas vienodas visuose Darbėnų prašymuose (DRB-001, DRB-003, DRB-004, DRB-007, DRB-008).

Pavadinimai

Lietuviškai Darbėnai, jidiš Dorbyan (דארביאן) arba Drobyan, lenkiškai Dorbiany, rusiškai Дорбяны, vokiškai Dorben; Kretingos rajono savivaldybė, Darbėnų seniūnija.^{6, 8} Darbėnų seniūnijos teritorijoje (Joskaidų k.) yra ir Skuodo žydų žudynių vieta prie Alkos kalno (unikalus kodas 10978); ten nužudytos Skuodo žydės ir jų vaikai, todėl ši vieta ir jos vykdytojai šiame priede Darbėnų žydams nepriskiriami.³

Įsikūrimas ir gyventojai

Vilniaus Gaono žydų istorijos muziejaus duomenimis, žydai Darbėnuose apsigyveno XVIII a. viduryje; 1764 m. minimi 20 žydams priklausiusių namų, 1816 m. inventoriuje – 44 žydų šeimos, 1868 m. iš 1308 gyventojų 738 buvo judėjų tikėjimo.⁸ Kretingos enciklopedijos duomenimis, 1765 m. bendruomenę sudarė 24 šeimos.⁷ Pinkas Hakehillot Lita duomenimis, 1897 m. iš 2059 gyventojų 1129 (55 %) buvo žydai, 1923 m. iš 1018 – 601 (59 %), 1940 m. iš apie 2200 – apie 800.⁶ A. Rukšėnas, remdamasis 1923 m. surašymu, 601 žydą nurodo visame Darbėnų valsčiuje, o Holokausto išvakarėse valsčiuje, jo duomenimis, gyveno kiek mažiau nei 800 žydų.⁴ A. Bubnys rašo, kad Holokausto išvakarėse Darbėnuose gyveno apie 800 žydų (apie 40 % gyventojų), o 1897 m. žydai sudarė apie 80 % gyventojų (šis procentas nesutampa su Pinkas duomenimis).²

Verslai, institucijos ir kultūra

XVIII a. antroje pusėje sinagoga stovėjo turgaus aikštėje, priešais bažnyčią; dauguma žydų prekybininkų ir amatininkų gyveno prie turgaus aikštės, Skuodo ir Vaineikių gatvėse.⁸ 1882 m. spalio mėn. gaisras sunaikino 40 žydų namų ir 30 krautuvių; 1909 m. sudegė miestelio centras, beit midrašas ir sinagoga.⁶ Pinkas Hakehillot Lita duomenimis, 1931 m. visos 25 miestelio krautuvės priklausė žydams; žydams priklausė dvi lentpjūvės, malūnas, kepykla, vilnų karšykla ir gėrimų įmonė; 1937 m. dirbo 18 žydų amatininkų; Žydų liaudies bankas uždarytas 1927 m.; 1939 m. kovo mėn., Klaipėdos kraštą prijungus prie Vokietijos, Darbėnuose apsigyveno kelios žydų pabėgėlių šeimos iš Klaipėdos.⁶ Veikė Talmud Tora ir Tarbut tinklo hebrajų mokykla (apie 150 vaikų), hebrajų ir jidiš bibliotekos, dramos būrelis, sionistų partijos, „Ivrit u'Techija“, „HaShomer HaTzair-Nezakh“, „Hechaluc“ (1933 m. – apie 40 narių), „Makabi“, religinio jaunimo draugija „Tiferet Bachurim“, labdaros draugijos „Gemilut Chesed“ ir „Linat Cedek“.⁶ Tarp rabinų minimi Eliyahu Margalio, Josef Alexander, Yisrael-Isar Levin, Yitzhak Kopilevitz; paskutinis rabinas – Iseris Vaisbordas (Weisbord).⁶ Darbėnuose gimė sionistų judėjimo veikėjas Dovydas Volfsonas (David Wolffsohn), antrasis Pasaulinės sionistų organizacijos pirmininkas.^{6, 8} Dalis žydų emigravo į Kanadą, Pietų Afriką, JAV ir Palestiną.^{2, 6}

Priešiškumas iki 1941 m.

Peržiūrėtuose šaltiniuose nerasta duomenų apie 1938–1940 m. antižydiškus incidentus Darbėnuose (C priedas, C10).

1941 m. birželis: okupacija ir persekiojimas

Vokiečių kariuomenė Darbėnus užėmė 1941 m. birželio 22 d.^{2, 6} A. Rukšėno teigimu, pirmosiomis karo dienomis Darbėnuose buvo suformuotas sukilėlių būrys ir taryba, į kurią įėjo ir policijos viršininkas Simonaitis; partizanai ryšėjo baltus raiščius; valsčiaus viršaičiu paskirtas Bertašius, viešosios policijos nuovados viršininku – Simonaitis.⁴ Pinkas Hakehillot Lita rašo, kad į miestelį grįžtantys žydai „were met by Lithuanians who harassed them and beat them mercilessly“ („juos pasitiko lietuviai, kurie juos persekiojo ir negailestingai mušė“), o vokiečiai grobė žydų namus.⁶ A. Bubnio duomenimis, žydai buvo verčiami dirbti sunkius ir žeminančius darbus; birželio 24 d. vokiečių miestelio komendantas įsakė žydams prisisiūti geltonus ženklus.² A. Bubnio duomenimis, birželio 25 d. iš Skuodo atvarytas Raizmanas buvo kankinamas (vienas gestapo karininkas kišo jam į burną degančią cigaretę) ir birželio 26 d. sušaudytas miške už žydų kapinių; pagal kitus liudijimus, broliai Leiba ir Izraelis Raizmanai sušaudyti liepos pirmojoje pusėje.^{2, 4}

1941 m. birželio 28–29 d.: suvarymas ir žydų vyrų sušaudymas

Birželio 28 d. vietos baltaraiščiai surinko visus Darbėnų žydus (apie 600 žmonių); baltaraiščiai suėmė rabiną I. Vaisbordą ir mušė jį, kol jis neteko sąmonės, – netrukus jis buvo negyvas (Pinkas Hakehillot Lita ir Gedenkorte Europa rašo, kad rabiną mušė vokiečiai ir lietuviai), o trys vokiečių karininkai visų akivaizdoje sušaudė Motę Blochą; žydai pėsčiomis išvaryti į Kretingą, kelyje vokiečių kariai į vežimą pakinkė penkis žydus ir mušė juos; Kretingoje žydai buvo nufotografuoti ir išsiųsti atgal.^{2, 3, 6, 9} R. Šatalienės parodymais, koloną lydėjo ginkluoti vokiečių kariai ir vienas baltaraištis lietuvis.⁴ Pinkas Hakehillot Lita rašo, kad lydėję lietuviai žydus kelyje mušė rimbais.⁶ Birželio 29 d. šeši vokiečių karininkai atskyrė žydų vyrus; A. Rukšėno teigimu, vyrai buvo laikomi vaistinės kieme; apie 150 žydų vyrų ir 4 sovietų karo belaisvius vokiečiai automatiniais ginklais sušaudė pamiškėje, kairėje Darbėnų–Lazdininkų kelio pusėje (dabar – Palangos g.; unikalus kodas 10976).^{2, 4, 10} A. Rukšėnas nerado duomenų, kad šiose žudynėse tiesiogiai dalyvavo Darbėnų policija ar pagalbinė policija.⁴

1941 m. birželio 29 d.–rugsėjis: sinagoga kaip getas

Birželio 29 d. vakare moterys ir vaikai (A. Rukšėno teigimu, ir dalis pagyvenusių vyrų) uždaryti sinagogoje.^{2, 4} A. Rukšėno teigimu, sinagogą saugojo pagalbinės policijos būrio nariai; kalinių maitinimu rūpinosi vokiečių komendantas ir valsčiaus viršaitis S. Bertašius; dalis moterų (50–60) buvo siunčiamos dirbti pas ūkininkus.⁴ A. Bubnio duomenimis, vietos baltaraiščiai kalines mušdavo ir ištisas dienas neduodavo maisto.² Pinkas Hakehillot Lita rašo, kad lietuviai sargybiniai naktimis įsiverždavo į sinagogą ir „do with the women as they saw fit“ („elgdavosi su moterimis, kaip norėjo“); V. Davoliūtė, remdamasi liudijimais ir J. Girtio prisipažinimu, rašo apie vietos kolaborantų įvykdytus išžaginimus ir apie gimnazistę Esterą Kverelytę, kurią baltu raiščiu pasirišęs vietos gyventojas nusivedė į mišką, kur ji rasta nužudyta.^{6, 12} 1941 m. liepos mėn. (A. Rukšėno teigimu, 13–14 d.; Kretingos enciklopedijos – 14–15 d.) žydų kapinėse buvo nužudytos kelios iš sinagogos išvestos žydės: A. Bubnys rašo apie keturias senas moteris, kurias nužudė miestelio baltaraištis; Kretingos enciklopedija – apie 7 moteris ir 2 vyrus, kuriuos nužudė pagalbiniai policininkai.^{2, 4, 7} 1941 m. rugpjūčio 15 d. Darbėnų policijos nuovados viršininkas pranešė Kretingos apskrities policijos vadui, kad sinagogoje tebelaikoma per 400 žydų, ir prašė penkių samdomų policininkų „until the local Jews were sent to camps“ (A. Bubnio perteikimu).^{2, 11}

1941 m. rugpjūčio pabaiga–rugsėjis: žudynės Balto kalno miške

Pirmosios žudynės (prie kelio į Vaineikius; unikalus kodas 10977). A. Bubnio duomenimis, maždaug rugsėjo pradžioje vietos policijos viršininkas sudarė moterų su mažais vaikais sąrašą, vakare grįžo su 7 „partizanais“; apie 100 moterų ir nežinomas skaičius vaikų nuvaryti Vaineikių gatve į mišką ir nužudyti lazdomis, šakėmis ir kirviais; mažus vaikus gyvus metė į duobę; žudynėms vadovavo vietos policijos viršininkas.² A. Rukšėno teigimu, apie rugpjūčio pabaigą nuovados viršininkas Kazys Ražauskas iš aukštesniųjų įstaigų gavo užduotį įvykdyti egzekuciją; dalyvavo apie 40 Darbėnų policininkų ir pagalbinės policijos būrio narių; buvo nuvarytos dvi grupės (100–120 ir apie 200 aukų); aukos žudytos pagaliais su geležte ir šaudant; drabužiai nuvežti į Darbėnų policiją; iš viso prie Vaineikių kelio nužudyta 320 žydų moterų ir vaikų.⁴ Kretingos rajono turizmo informacijos centras: „Darbėnų policininkai ir pagalbiniai policininkai nužudė apie 320 Darbėnų žydų bendruomenės moterų ir vaikų“.⁵

Antrosios žudynės (Kaščių kelio link; unikalus kodas 24195). A. Bubnio duomenimis, likusios moterys ir merginos nužudytos po savaitės.² A. Rukšėno teigimu, sinagogoje buvo likę apie 60 žydžių, iš Dimitravo stovyklos atvežta dar apie 40 merginų; Darbėnų policininkams ir pagalbinės policijos būrio nariams „į talką“ atvyko Kretingos rajono saugumo kriminalinės policijos darbuotojas su grupe pagalbinių policininkų; aukų daiktai išvežti į Darbėnus ir į Kretingą; atskiri vykdytojai įsigijo aukų turto.⁴ Turizmo informacijos centras: rugsėjo pabaigoje „pagalbiniai policininkai sušaudė apie 60 Darbėnų žydų bendruomenės moterų ir apie 40 iš Dimitravo stovyklos atvartų Skuodo žydų bendruomenės merginų“.⁵ Iš Dimitravo atvežtų merginų kilmė šaltiniuose nurodoma skirtingai (žr. toliau). A. Rukšėno skaičiavimu, abiejose Balto kalno miško vietose nužudyta apie 420 Darbėnų žydų bendruomenės narių, iš viso – 576; jis nustatė 33 darbėniškius policininkus, jų pagalbininkus ir valsčiaus pareigūną, netiesiogiai prisidėjusius prie žudynių (suiminėjo, konvojavo, pasirūpino duobių iškasimu), iš kurių, jo teigimu, 13 patys šaudė aukas.⁴ Šių asmenų pavardžių šiame priede nenurodau, nes jų vaidmens šaltinių nemačiau.

Išgyvenusieji, pokaris ir įamžinimas

A. Rukšėno teigimu, žūtis išvengė daugiau kaip 10 bendruomenės narių, tarp jų R. Šatelinė, A. Šubic, F. Zimanaitė, E. Varpol ir Ch. Brezenberg; Medomiškių kaimo gyventoja Barbora Žiliūtė slėpė dešimt žydų.⁴ 1945 m. balandžio 11 d. Kretingos apskrities komisija užrašė, kad Darbėnų miestelyje nužudyti 596 žmonės (A. Rukšėno teigimu, šaltinis aukų tautybės nenurodo).^{2, 4} Žudynių vietos įrašytos į Kultūros vertybių registrą (10976 ir 10977 – 1993 m., 24195 – 1997 m.); jų lauke 7.5 egzekucijos priskiriamos „nacistinės Vokietijos valdžios“ organizavimui.¹⁰ Atlaso duomenimis, paminklų užrašai: „Šioje vietoje 1941 m. nužudyta 140 žydų“ ir „144 fašistinio teroro aukoms atminti 1941 m.“ (vyrų žudynių vieta); jidiš kalba – „Šioje vietoje hitlerininkai ir jų vietiniai talkininkai 1941 m. nužudė 300 žydų – moterų ir vaikų“; „Šioje vietoje 1941 m. nužudyta 100 žydų“.³ 2020 m. rugsėjo mėn. pažymėta sinagogos vieta ir įrengti du atminimo akmenys (E. Kverelytei ir fotografui E. Bruckui; pavardė šaltiniuose rašoma Kverelytė / Kvelerytė); 2021 m. Turgaus aikštėje atidengta kompozicija „Obelis“, kurioje įrašytos D. Volfsono ir 14 lietuvių gelbėtojų pavardės.⁵

Šaltinių nesutarimai ir priklausomybė

(1) Moterų ir vaikų žudynių datos: Pinkas Hakehillot Lita – „a few days later“, rugpjūčio 15–16 d. ir Roš Hašana; G. Erslovaitė (pagal A. Rukšėną) – liepos pabaiga ir rugsėjo pradžia; A. Bubnys – rugsėjo pradžia ir po savaitės; A. Rukšėnas – rugpjūčio pabaiga ir rugsėjo pradžia; turizmo informacijos centras – rugsėjo pradžia ir rugsėjo pabaiga; registro įrašai – „liepos–rugpjūčio mėn.“

(10977) ir „rugsėjo mėn. pr.“ (24195).^{2, 4, 5, 6, 10} A. Rukšėnas liepos pabaigos datą atmeta, nes rugpjūčio 15 d. sinagogoje dar buvo per 400 žydų.⁴ (2) Skaičiai: suvartyta apie 600 (A. Bubnys, Atlasas), 600–700 arba apie 1000 (liudytojai pagal A. Rukšėną); vyrų – 140, 144, 145 ar 150; moterų ir vaikų – „virš 400“ (A. Bubnys), 320 + 100 (A. Rukšėnas, turizmo centras), 300 + 100 (paminklų užrašai, registras); iš viso – apie 540 (VLE), per 540 (Kretingos enciklopedija), 576 (A. Rukšėnas), 596 (1945 m. komisija).^{1, 2, 3, 4, 5, 7, 10} (3) Iš Dimitravo atvežtos apie 40 merginų: A. Bubnys (remdamasis LYA, f. K-1, ap. 8, b. 194) ir turizmo informacijos centras – Skuodo žydės; A. Rukšėnas – apie 40 Darbėnų žydžių, kalintų Dimitravo stovykloje.^{2, 4, 5} (4) Nuovados viršininkas: Simonaitis (birželio pabaiga) ir Kazys Ražauskas (rugpjūčio pabaiga) – A. Rukšėnas; „Ignas Simonaitis“ – A. Bubnys.^{2, 4} (5) Vietų adresai ir kodai: turizmo informacijos centro puslapyje „Darbėnų žydų I žudynių vieta ir kapas“ (moterų ir vaikų žudynės, registro objektas 10977) nurodytas vyrų žudynių vietos (10976) adresas „Palangos g.“; lt.wikipedia vietas numeruoja kitaip nei registras; Atlaso objekte Nr. 222 nurodytas kodas 10978 priklauso Skuodo žydų žudynių vietai.^{3, 5, 10} (6) Priklausomybė: Atlasas remiasi A. Bubniu; A. Bubnys ir A. Rukšėnas iš dalies remiasi tais pačiais 1960 ir 1973 m. leidiniais ir tais pačiais R. Šatėlienės parodymais, todėl jie nėra visiškai nepriklausomi.^{2, 3, 4} (7) Įsikūrimo laikas: A. Bubnys rašo, kad žydai Darbėnuose apsigyveno XIX a. pradžioje, o Vilniaus Gaono žydų istorijos muziejus ir Kretingos enciklopedija žydus Darbėnuose mini jau 1764–1765 m.^{2, 7, 8} (8) Merginų iš Dimitravo kilmė A. Bubnio darbe matyti iš konteksto – jos aprašomos skyriuje apie Skuodą ir Dimitravo stovyklą.²

B PRIEDAS

1 lentelė. Punktų sprendimų lentelė

Kiekvienam punktui prašau įrašyti sprendimą, motyvus, šaltinius ir planuojamą paskelbimo datą.

1 punktas	
Dabartinis tekstas ir vieta	Kultūros vertybių registras, objektai 10977 ir 24195, laukas 7.5: „[...] nacistinės Vokietijos valdžios suorganizuotos egzekucijos metu nužudyta ir užkasta 300 žydų vyrų, moterų ir vaikų [...]“; „[...] nužudyta ir užkasta 100 žydų vyrų ir moterų iš Darbėnų miestelio.“
Trūkumas / klausimas	Neįvardyti Darbėnų policijos nuovados viršininkas, Darbėnų policininkai ir baltaraiščiai (pagalbiniai policininkai), nužudę moteris ir vaikus; įrašai silpnesni už savivaldybės turizmo informacijos centro tekstus.
Prašomas tekstas / veiksmas (lietuvių k.)	Abu 7.5 lauko tekstus pakeisti 4 dalyje pateiktais tekstais; nurodyti pakeitimo datą ir nuorodą.
Anglų kalbos kontrolinis tekstas	Replace both field 7.5 texts with the texts given in part 4; state the date of the change and the URL.
Šaltiniai	2, 3, 4, 5, 10 išnašos; C1, C2, C7
Atsakinga institucija	Kultūros paveldo departamentas
Sprendimas (priimta / priimta iš dalies / nepriimta)	
Motyvai, šaltiniai ir planuojama paskelbimo data	

1b punktas	
Dabartinis tekstas ir vieta	Paminklai vietose 10977 ir 24195 (užrašai pagal Atlasą: „[...] hitlerininkai ir jų vietiniai talkininkai [...] nužudė 300 žydų [...]“; „Šioje vietoje 1941 m. nužudyta 100 žydų“)
Trūkumas / klausimas	Užrašuose neįvardyti lietuvių dariniai ir jų veiksmas; skaičiai ir datos nesutampa su šaltiniais ir turizmo informacijos centro tekstais.
Prašomas tekstas / veiksmas (lietuvių k.)	Sąlyginai įrengti 1b punkte pateiktas papildomas lentas; pirmiausia pateikti dokumentais pagrįstą skaičių ir datų suderinimą.
Anglų kalbos kontrolinis tekstas	Conditionally install the additional plaques given in item 1b; first provide a documented reconciliation of the figures and dates.
Šaltiniai	2, 3, 4, 5, 10, 11 išnašos; C6, C7, C13
Atsakinga institucija	Kretingos rajono savivaldybė; Kultūros paveldo departamentas
Sprendimas (priimta / priimta iš dalies / nepriimta)	
Motyvai, šaltiniai ir planuojama paskelbimo data	

1c punktas	
Dabartinis tekstas ir vieta	Turizmo informacijos centras, puslapis „Darbėnų žydų I žudynių vieta ir kapas“: adresas „Palangos g., Darbėnai“
Trūkumas / klausimas	Moterų ir vaikų žudynių vietai nurodytas vyrų žudynių vietos adresas; puslapiuose nenurodyti registro kodai.
Prašomas tekstas / veiksmas (lietuvių k.)	Adresą pakeisti: „Baltojojo kalno miškas prie kelio į Vaineikius, Barkelių k., Darbėnų sen., Kretingos r. (Kultūros vertybių registro unikalus kodas 10977)“; kiekviename puslapyje nurodyti registro objektą ir kodą.
Anglų kalbos kontrolinis tekstas	Replace the address: “Baltas Kalnas forest by the road to Vaineikiai, village of Barkeliai, Darbėnai eldership, Kretinga district (Register of Cultural Property unique code 10977)”; give the register object and code on each page.
Šaltiniai	3, 5, 10 išnašos; C7
Atsakinga institucija	Kretingos rajono savivaldybė
Sprendimas (priimta / priimta iš dalies / nepriimta)	
Motyvai, šaltiniai ir planuojama paskelbimo data	

1d punktas	
Dabartinis tekstas ir vieta	Turizmo informacijos centras, puslapis „Meninė kompozicija „Obelis“ Darbėnuose“
Trūkumas / klausimas	Įvardyti 14 lietuvių gelbėtojų, tačiau neišvardyti žudynių vykdytojai.
Prašomas tekstas / veiksmas (lietuvių k.)	Pasiūlymas įrašyti: „1941 m. Darbėnų žydų vyrus sušaudė vokiečiai, o moteris ir vaikus nužudė Darbėnų policininkai ir baltaraiščiai (pagalbiniai policininkai). Plačiau – puslapiuose apie Darbėnų žydų žudynių vietas.“
Anglų kalbos kontrolinis tekstas	Proposal to add: “In 1941 the Jewish men of Darbėnai were shot by Germans, and the women and children were murdered by Darbėnai policemen and white-armbanders (auxiliary policemen). See the pages on the killing sites of the Jews of Darbėnai.”
Šaltiniai	2, 5, 13 išnašos; C14
Atsakinga institucija	Kretingos rajono savivaldybė
Sprendimas (priimta / priimta iš dalies / nepriimta)	
Motyvai, šaltiniai ir planuojama paskelbimo data	

3(a) punktas	
Dabartinis tekstas ir vieta	—
Trūkumas / klausimas	Paminklų užrašų nuotraukos ir nuorašai
Prašomas tekstas / veiksmas (lietuvių k.)	Pateikti turimus duomenis
Anglų kalbos kontrolinis tekstas	Provide the data held
Šaltiniai	C13
Atsakinga institucija	Kretingos rajono savivaldybė; Kultūros paveldo departamentas
Sprendimas (priimta / priimta iš dalies / nepriimta)	
Motyvai, šaltiniai ir planuojama paskelbimo data	

3(b) punktas	
Dabartinis tekstas ir vieta	—
Trūkumas / klausimas	Dabartinis registro įrašų tekstas ir laukų istorija
Prašomas tekstas / veiksmas (lietuvių k.)	Pateikti turimus duomenis
Anglų kalbos kontrolinis tekstas	Provide the data held
Šaltiniai	C7
Atsakinga institucija	Kultūros paveldo departamentas
Sprendimas (priimta / priimta iš dalies / nepriimta)	
Motyvai, šaltiniai ir planuojama paskelbimo data	

3(c) punktas	
Dabartinis tekstas ir vieta	—
Trūkumas / klausimas	2015 m. aktai ir „Istorinės pažymos“; J. Kanarsko 1997 m. ataskaita
Prašomas tekstas / veiksmas (lietuvių k.)	Pateikti turimus dokumentus
Anglų kalbos kontrolinis tekstas	Provide the documents held
Šaltiniai	C7
Atsakinga institucija	Kultūros paveldo departamentas
Sprendimas (priimta / priimta iš dalies / nepriimta)	
Motyvai, šaltiniai ir planuojama paskelbimo data	

3(d) punktas	
Dabartinis tekstas ir vieta	—
Trūkumas / klausimas	Valdytojas, įrengimo datos, užrašų pakeitimai, skaičių, datų ir organizavimo teiginio pagrindas
Prašomas tekstas / veiksmas (lietuvių k.)	Pateikti turimus duomenis
Anglų kalbos kontrolinis tekstas	Provide the data held
Šaltiniai	C7, C13
Atsakinga institucija	Kretingos rajono savivaldybė; Kultūros ministerija; Kultūros paveldo departamentas
Sprendimas (priimta / priimta iš dalies / nepriimta)	
Motyvai, šaltiniai ir planuojama paskelbimo data	

3(e) punktas	
Dabartinis tekstas ir vieta	—
Trūkumas / klausimas	Žydų kapinių (24196) įrašas ir 1941 m. aukos
Prašomas tekstas / veiksmas (lietuvių k.)	Pateikti turimus duomenis
Anglų kalbos kontrolinis tekstas	Provide the data held
Šaltiniai	C7
Atsakinga institucija	Kultūros paveldo departamentas
Sprendimas (priimta / priimta iš dalies / nepriimta)	
Motyvai, šaltiniai ir planuojama paskelbimo data	

3(f) punktas	
Dabartinis tekstas ir vieta	—
Trūkumas / klausimas	2020 m. planuoti stendai prie sinagogų vietų
Prašomas tekstas / veiksmas (lietuvių k.)	Pateikti turimus duomenis
Anglų kalbos kontrolinis tekstas	Provide the data held
Šaltiniai	C14
Atsakinga institucija	Kretingos rajono savivaldybė
Sprendimas (priimta / priimta iš dalies / nepriimta)	
Motyvai, šaltiniai ir planuojama paskelbimo data	

2 lentelė. Dariniai, veiksmai ir šaltiniai

Darinys	Veiksmas (šaltinio žodžiais)	Įvykis ir data	Šaltiniai ir jų pobūdis	Prieštaraujantys ar ribojantys duomenys
---------	------------------------------	----------------	-------------------------	---

Vietos baltaraiščiai („local white-bands“)	surinko visus Darbėnų žydus (apie 600) ir išsiuntė į Kretingą; suėmė ir iki sąmonės netekimo sumušė rabiną I. Vaisbordą (jis mirė)	Suvarymas, 1941-06-28, Darbėnai–Kretinga	A. Bubnys, p. 39–40; Atlasas Nr. 156 (paskelbtas tyrimas, a lygis); R. Šatėlienės parodymai (b lygis)	Pinkas: į rabino namus įsiveržė „Germans and Lithuanians“
Vokiečių karininkai ir kariai (institucija nenurodyta)	sušaudė M. Blochą; pakinkė žydus į vežimą; atskyrė vyrus; „They were executed with automatic rifles by Germans“	1941-06-28 ir 06-29, Darbėnų pakraštys, Darbėnų–Lazdininkų kelias (10976)	A. Bubnys; Atlasas Nr. 156; A. Rukšėnas (a lygis)	A. Rukšėnas: duomenų apie tiesioginį Darbėnų policijos ir pagalbinės policijos dalyvavimą nėra; Gedenkorte: SS ar vermachtas – neaišku
Pagalbinės policijos būrio nariai; vietos baltaraiščiai	saugojo sinagogą; kalines mušdavo, neduodavo maisto	Sinagoga (getas), 1941-06-29 – rugsėjis	A. Rukšėnas (autorius teiginys, b lygis); A. Bubnys (a lygis)	—
Miestelio baltaraištis; pagalbiniai policininkai	nužudė iš sinagogos išvestas žydes žydų kapinėse	1941 m. liepa (13–14 ar 14–15 d.), žydų kapinės	A. Bubnys; Kretingos enciklopedija; A. Rukšėnas	Aukų skaičius (4; 7 moterys ir 2 vyrai; 7) ir data skiriasi
Darbėnų policijos nuovados viršininkas	pranešė, kad sinagogoje per 400 žydų; sudarė moterų su vaikais sąrašą; „The massacre of the women and children of Darbėnai was conducted by the local chief of the police“	1941-08-15; rugpjūčio pab.–rugsėjis	A. Bubnys; Atlasas Nr. 157, 222; „Masinės žudynės Lietuvoje“, 2 d., p. 144 (nematyta)	Asmuo nenustatytas: Simonaitis / Ignas Simonaitis (A. Bubnys, A. Rukšėnas) ar Kazys Ražauskas (A. Rukšėnas); nurodomas tik vadovavimo vaidmuo
Darbėnų policininkai ir pagalbinės policijos būrio nariai (apie 40); 7 „partizanai“ (baltaraiščiai)	nužudė moteris ir vaikus (A. Bubnys: lazdomis, šakėmis ir kirviais)	Pirmosios žudynės, rugpjūčio pab.–rugsėjo pr., Balto kalno miškas prie Vaineikių kelio (10977)	A. Bubnys; Atlasas; A. Rukšėnas (LYA bylų pagrindu, b lygis); turizmo informacijos centras	Datos ir skaičiai skiriasi (A priedas, 1–2)
Darbėnų policininkai, pagalbinės policijos būrio nariai ir Kretingos pagalbiniai policininkai su Kretingos rajono saugumo kriminalinės policijos darbuotoju	nužudė likusias moteris ir merginas; aukų daiktus išvežė į Darbėnus ir Kretingą	Antrosios žudynės, rugsėjis, Balto kalno miškas Kašučių kelio link (24195)	A. Rukšėnas (b lygis); turizmo informacijos centras („pagalbiniai policininkai“); A. Bubnys	Saugumo policijos darbuotojas, A. Rukšėno teigimu, į vietą nepateko; merginų iš Dimitravo kilmė skiriasi
Darbėnų valsčiaus viršaitis	pasirūpino duobių iškaskimu; rūpinosi kalinių maitinimu	1941 m. vasara–ruduo	A. Rukšėnas (b lygis)	Pavardės siūlomame tekste nenurodomos

3 lentelė. Formuliuotės ir šaltinių palyginimas

Dabartinė formuliuotė	Kas neįvardyta	Šaltinių dariniai ir veiksmas	Šaltinio pobūdis	Vokiečių vaidmuo	Siūlomi žodžiai	Trūkstami dokumentai
„[...] nacistinės Vokietijos valdžios	Darbėnų policijos	Nuovados viršininko	A. Bubnys, Atlasas (a	Įrašo teiginys apie	4 dalies siūlomas	C1, C2, C7

suorganizuotos egzekucijos metu nužudyta ir užkasta 300 žydų vyrų, moterų ir vaikų [...]“ (10977)	nuovados viršininkas, policininkai, baltaraiščiai (pagalbiniai policininkai)	vadovaujami policininkai ir baltaraiščiai nužudė moteris ir vaikus	lygis); A. Rukšėnas (b lygis); turizmo informacijos centras	organizavimą išlaikomas; jo šaltinio prašoma	tekstas	
„[...] nužudyta ir užkasta 100 žydų vyrų ir moterų iš Darbėnų miestelio.“ (24195)	Policininkai ir baltaraiščiai (pagalbiniai policininkai); iš Dimitravo atvežtos merginos	Policininkai ir pagalbiniai policininkai nužudė paskutinius sinagogoje kalintus žydus (moteris, merginas, vaikus ir kelis vyrus)	A. Bubnys; A. Rukšėnas; turizmo informacijos centras	Kaip aukščiau	4 dalies siūlomas tekstas	C1, C7
Užrašas jidiš k. (10977, pagal Atlasą): „hitlerininkai ir jų vietiniai talkininkai“	Lietuvių dariniai ir jų veiksmiai („vietiniai talkininkai“ – bendras žodis)	Kaip aukščiau	Kaip aukščiau	Užrašė įvardyti „hitlerininkai“	Papildoma lenta (1b punktas)	C13

C PRIEDAS. TRŪKSTAMŲ DUOMENŲ SĄRAŠAS

Kiekvienai eilutei nurodoma viena būseną: NERASTA (ieškota, bet nerasta; nurodoma, kur ir kada ieškota), NEMATYTA (žinoma iš kitų šaltinių, bet pareiškėjo nematyta; nurodoma, kas ją nurodo), NEPRIEINAMA (rasta, bet negauta; nurodomas konkretus kliuvinys ar laukiamas atsakymas). Kai prašymas dėl dokumento pateiktas, bet konkrečiai to dokumento neprašoma, eilutė žymima pagal paieškos rezultatą (NERASTA arba NEMATYTA), o ne NEPRIEINAMA. Tai, kad ko nors neradau, nereiškia, kad tokių dokumentų nėra.

Nr.	Duomenys / dokumentas	Būseną	Kodėl svarbu	Kur tikėtina rasti / prašymas
C1	LYA, f. K-1, ap. 58, b. 1973/3, 19731/3, 28102/3, 11457/3, 9072/3, P-18123, P-18702, 44552/3 (policininkų ir pagalbinių policininkų bylos, liudytojų apklausos)	NEMATYTA – nurodo A. Rukšėnas (4 išnaša)	Vykdytojų vaidmenys, nuovados viršininko asmuo, šaudžiusiųjų nustatymas	LYA – prašymas Nr. DRB-005
C2	LYA, f. K-1, ap. 6, b. 42, l. 17 (apie I. Simonaitį); f. K-1, ap. 46, b. 1266, 1147 (1968 ir 1985 m. apklausos)	NEMATYTA – nurodo A. Bubnys (2 išnaša) ir A. Rukšėnas (4 išnaša)	Nuovados viršininko asmuo; vyrų sušaudymo liudytojai	LYA – prašymas Nr. DRB-005
C3	Darbėnų policijos nuovados viršininko 1941-08-15 raporto Kretingos apskrities policijos vadui originalas	NEMATYTA – paskelbtas „Masinės žudynės Lietuvoje“, 2 d., p. 144 (pagal A. Bubnį ir A. Rukšėną); originalo vieta nežinoma	Pasirašiusio asmens tapatybė, tikslus tekstas	LCVA (Kretingos apskrities policijos fondas) – prašymas Nr. DRB-006 (paieškos priemonės)
C4	LCVA, f. MK-1, b. 18 (Kretingos apskrities komisijos apibendrinti duomenys, l. 4; R. Šatlienės, Ch. Šubic, F. Zimanaitės apklausos, l. 19, 26–29)	NEMATYTA – nurodo A. Rukšėnas (4 išnaša)	Skaičius 596 ir aukų tautybė; liudytojų parodymai	LCVA – prašymas Nr. DRB-006

C5	„Hitleriniai žudikai Kretingoje“ (Vilnius, 1960), p. 10, 33–40	NEMATYTA – nurodo A. Bubnys, A. Rukšėnas ir Kultūros vertybių registras	R. Šatlienės ir kitų liudytojų parodymai, 1945 m. akto tekstas	LNB ir kitos bibliotekos
C6	„Masinės žudynės Lietuvoje 1941–1944“, 2 d. (Vilnius, 1973), p. 144, 395–396	NEPRIEINAMA – pareiškėjo turimoje skaitmeninėje kopijoje šių puslapių nėra (patikrinta 2026-10-21)	1941-08-15 raportas; G. Erslavaitės žudynių vietų ir datų sąrašas	LNB ir kitos bibliotekos
C7	Kultūros vertybių registro objektų 10976, 10977, 24195 tekstai ir 2015 m. dokumentai (KPD-KP-615, KPD-KP-616, ID-123225, ID-123277 su „Istorinėmis pažymomis“)	NEPRIEINAMA – registro svetainė 2026-10-21 neleido automatizuotos prieigos; lauko 7.5 tekstas perskaitytas tik automatizuota naršykle	Registro aprašymo tikslumas ir šaltiniai	Kultūros paveldo departamentas – prašymas Nr. DRB-003
C8	Ch. Dieckmann, „Deutsche Besatzungspolitik in Litauen 1941–1944“ (2011), t. 1, p. 389, 670	NEMATYTA – nurodo Gedenkorte Europa ir A. Rukšėnas	Vokiečių institucijų vaidmuo, skaičiai	Mokslinės bibliotekos
C9	E. Goldstein, J. Kanarskas (sud.), „Darbėnų žydai / The Jews of Darbėnai“ (Darbėnai, 2020)	NEMATYTA – nurodo V. Davoliūtė (12 išnaša)	Bendruomenės istorija, išsigelbėjusieji, gelbėtojai	Kretingos M. Valančiaus viešoji biblioteka; LNB
C10	Duomenys apie 1938–1940 m. antižydiškus incidentus Darbėnuose	NERASTA – ieškota Pinkas Hakehillot Lita, A. Bubnio, A. Rukšėno, Vilniaus Gaono muziejaus, Kretingos enciklopedijos tekstuose ir internete 2026-10-21	Prieškario santykių istorija	LCVA (Kretingos apskrities viršininko ir policijos fondai)
C11	Yad Vashem archyvas, O-33/979	NEMATYTA – nurodo Pinkas Hakehillot Lita (6 išnaša)	Liudijimas apie 1941 m. įvykius	Yad Vashem archyvas
C12	USHMM, Encyclopedia of Camps and Ghettos, t. II, straipsnis „Darbėnai“	NEPRIEINAMA – Project MUSE puslapis 2026-10-21 reikalavo patvirtinimo ir nebuvo atvertas	Geto ir žudynių duomenys, archyvų nuorodos	Mokslinės bibliotekos
C13	Paminklų užrašai vietose 10976, 10977, 24195 (visomis kalbomis) ir jų nuotraukos	NEMATYTA – užrašų tekstus nurodo Holokausto Lietuvoje atlasas (3 išnaša); pareiškėjas užrašų nematė	Papildomų lentų sąlyga; skaičių suderinimas	Kretingos rajono savivaldybė; Kultūros paveldo departamentas – 3(a) punktas
C14	Kretingos rajono savivaldybės svetainės (kretinga.lt) tekstai apie Darbėnų žydų žudynių vietas ir Darbėnų seniūnijos istoriją	NEPRIEINAMA – svetainė 2026-10-21 neleido automatizuotos prieigos; gauti tik paieškos ištraukų fragmentai	Ar savivaldybės tekstai įvardija vykdytojus	Kretingos rajono savivaldybė

Dokumentas bus pasirašytas kvalifikuotu elektroniniu parašu.

Grant Arthur Gochin

Citizen of the Republic of Lithuania
10900 Winnetka Avenue, Chatsworth, CA 91311, USA
+1 818-625-6513 | ggochin@gmail.com

To:

Administration of Kretinga District Municipality, Savanorių g. 29A, LT-97111 Kretinga
(savivaldybe@kretinga.lt)
Ministry of Culture of the Republic of Lithuania, J. Basanavičiaus g. 5, LT-01118 Vilnius
(info@lrkm.lt)
Department of Cultural Heritage under the Ministry of Culture, Šnipiškių g. 3, LT-09309 Vilnius
(centras@kpd.lt)

CC (by competence):

Klaipėda territorial unit of the Department of Cultural Heritage (klaipeda@kpd.lt)
Kretinga District Education Centre, J. Pabrėžos g. 8, LT-97129 Kretinga, of which the Kretinga District Tourism Information Centre is a unit (svietimocentras@kretingosrsc.lt)

CC:

Genocide and Resistance Research Centre of Lithuania (centras@genocid.lt)
Ms Faina Kukliansky, Chair of the Lithuanian Jewish (Litvak) Community (via the Community mailbox info@lzb.lt)
Vilna Gaon Museum of Jewish History (muziejus@jmmuseum.lt)
Arvydas Daunoravičius, Head of the Delegation of the Republic of Lithuania to the International Holocaust Remembrance Alliance (IHRA) (arvydas.daunoravicius@urm.lt)

Date – the date of the qualified electronic signature. No. DRB-003

REQUEST CONCERNING THE MARKING OF THE KILLING SITES OF THE JEWS OF DARBĖNAI (REGISTER OF CULTURAL PROPERTY UNIQUE CODES 10977, 24195 AND 10976), THE REGISTER DATA AND THE TEXTS OF THE TOURISM INFORMATION CENTRE: NAME THE PERPETRATORS OF THE KILLINGS

1. The applicant, the addressees and the nature of the request

I write as an independent researcher. This request sets out my research findings and sources so that the addressees can examine and apply them.

This request is part of my series of requests concerning Darbėnai: at the same time I am submitting request No. DRB-001 to the editors of the Universal Lithuanian Encyclopaedia concerning the article “Darbėnai”, request No. DRB-004 to the M. Valančius Public Library of Kretinga District Municipality concerning articles of the Kretinga Regional Encyclopaedia, request No. DRB-007 to the Vilna Gaon Museum of Jewish History, request No. DRB-008 to the Darbėnai Gymnasium of Kretinga District, request No. DRB-002 to Kretinga District Municipality Administration and Kretinga Museum for texts held, and requests Nos. DRB-005 and DRB-006 to the archives for copies of documents. Each request stands on its own, and the answer to this request does not depend on them. I have not submitted any earlier request to these addressees concerning the killing sites of the Jews of Darbėnai. Request No. SKU-003 of 20 October 2026 concerns another site in the

Darbėnai eldership – the killing site of the Jews of Skuodas near Alka hill (unique code 10978); I do not repeat it in this request.

The request concerns three killing sites and graves of the Jews of Darbėnai in the Darbėnai eldership: “Darbėnų žydų žudynių vieta ir kapas I” (village of Barkeliai, by the road to Vaineikiai; unique code 10977), “Darbėnų žydų žudynių vieta ir kapas II” (village of Barkeliai, towards the Kašučiai road; unique code 24195) and “Darbėnų žydų žudynių vieta ir kapas III” (town of Darbėnai, Palangos Street; unique code 10976), the monuments at them, and the pages of the Kretinga District Tourism Information Centre on these sites.^{5, 10} The addressees’ competence, as I understand it: Kretinga District Municipality – the sites and monuments in its territory, their maintenance and the texts published by the municipality and its institutions (including the Tourism Information Centre); the Department of Cultural Heritage – the Register of Cultural Property entries (unique codes 10977, 24195, 10976) and the heritage-protection requirements for these objects, insofar as they fall within its competence; permits for works on these objects are issued by the institution designated by the Law on the Protection of Immovable Cultural Heritage (under the version of that Law in force from 1 November 2026, permits for management works are issued by the municipal administration); the Ministry of Culture – as the ministry to which the Department of Cultural Heritage is attached and the institution shaping cultural heritage policy; I ask it to answer on item 3 insofar as the documents are held by the Ministry, and to ensure that the request is examined. The footer of the Tourism Information Centre’s website (in its project-funding statement) states: „Už šios svetainės turinį atsako Kretingos rajono savivaldybės administracija“ (“The Administration of Kretinga District Municipality is responsible for the content of this website”); items 1c and 1d are therefore addressed to the municipal administration, and a copy is sent to the Kretinga District Education Centre, of which the Tourism Information Centre is a unit. The copy to the Kretinga District Education Centre is for information only: as a municipal education institution it is not asked to provide data under the Law on the Right to Obtain Information and on the Re-use of Data (see Article 2(2)(8) of that Law), and the documents in item 3 are requested from the addressees only. A copy is sent to the Klaipėda unit of the Department of Cultural Heritage as its territorial unit. If the owner or manager of the sites or monuments is another person, please say so (item 3).

This request is addressed to all the institutions jointly. I ask each institution to answer for the texts and decisions it controls; to consult the other addressees before replying and state in its reply whom it consulted; and to forward any part outside its competence to the competent institution and inform me. Each addressee answers for its own texts, records and sites; no addressee’s answer need wait for another’s.

In this request the numbered parts are the sections of the request, and the items on which the addressees’ decision is requested are marked as items 1, 1b, 1c, 1d and 3(a)–(f) (Annex B); there is no community-history item (2) in this request – it is in request No. DRB-001. Please register this request and give its registration number and the expected reply date.

2. Recipients of copies

To the recipients of copies. Copies are supplied for documentary notice, consideration and preservation within the recipients’ respective remits. This request seeks substantive action only from the institutions controlling the identified texts, sites or records. I do not ask the recipients of copies to take decisions on these texts, sites or records or to direct the addressees’ decisions; the copy to the Head of the IHRA Delegation is sent for information only, not to a body that decides on these texts, sites or records. I ask each recipient of a copy to confirm receipt of this request No. DRB-003 and its

Annexes A–C and, where its records rules provide for it, to state its registration number and date. Where this is consistent with the recipient’s powers and practice, I would be grateful to be told whether the material will be retained and how it may be accessed. These are requests, not an assertion that every recipient of a copy is obliged to register or retain this letter.

3. Current texts and inscriptions

The register entries. On 21 October 2026 the website of the Register of Cultural Property did not allow direct automated access; I read the texts of field 7.5 (“Facts about important persons and events of social, cultural and state history”) given below from the rendered page with an automated browser, so I ask the Department of Cultural Heritage to confirm their current wording (item 3(b)):¹⁰

„1941 m. liepos - rugpjūčio mėn. nacistinės Vokietijos valdžios suorganizuotos egzekucijos metu nužudyta ir užkasta 300 žydų vyrų, moterų ir vaikų iš Darbėnų miestelio ir jo apylinkių.“

(object “Darbėnų žydų žudynių vieta ir kapas I”, unique code 10977: “In July–August 1941, during an execution organised by the authorities of Nazi Germany, 300 Jewish men, women and children from the town of Darbėnai and its surroundings were murdered and buried.”)

„1941 m. rugsėjo mėn. pr. nacistinės Vokietijos valdžios suorganizuotos egzekucijos metu nužudyta ir užkasta 100 žydų vyrų ir moterų iš Darbėnų miestelio.“

(object “Darbėnų žydų žudynių vieta ir kapas II”, unique code 24195: “At the beginning of September 1941, during an execution organised by the authorities of Nazi Germany, 100 Jewish men and women from the town of Darbėnai were murdered and buried.”)

Field 7.5 of the object “Darbėnų žydų žudynių vieta ir kapas III” (unique code 10976) states that in June 1941 „nacistinės Vokietijos valdžios suorganizuotos egzekucijos metu nužudyta ir užkasta 144 žydų vyrų“ (“during an execution organised by the authorities of Nazi Germany, 144 Jewish men were murdered and buried”), and the description of the structure of the property reads, in the automated browser’s rendering, „nužudyti hitlernių okupantų 1941 06 29“ (probably „hitlerinių“, “murdered by the Hitlerite occupiers on 29 June 1941”). The sources attribute this shooting of the men to Germans, so I do not ask for this entry to be corrected as to the perpetrators; I ask only that its text be confirmed (item 3(b)).^{2, 4}

The monuments’ inscriptions. I have not seen the monuments. According to the Holocaust Atlas of Lithuania, the inscriptions read: at site 10976 – „Šioje vietoje 1941 m. nužudyta 140 žydų“ (“At this place 140 Jews were murdered in 1941”; in Yiddish and Lithuanian) and „Ir žmonės mirė nesupratę, kad nekaltumas jų kaltė (J. Marcinkevičius). 144 fašistinio teroro aukoms atminti 1941 m.“ (“And the people died not understanding that their innocence was their guilt (J. Marcinkevičius). In memory of 144 victims of fascist terror, 1941”); at site 10977 – an inscription in Yiddish, which the Atlas translates as „Šioje vietoje hitlerininkai ir jų vietiniai talkininkai 1941 m nužudė 300 žydų – moterų ir vaikų“ (“At this place in 1941 the Hitlerites and their local helpers murdered 300 Jews – women and children”); at site 24195 – „Šioje vietoje 1941 m. nužudyta 100 žydų“ (“At this place 100 Jews were murdered in 1941”; in Yiddish and Lithuanian).³ As I have not seen the inscriptions myself, I ask for photographs and transcriptions of them in item 3(a).

The pages of the Tourism Information Centre. The website of the Kretinga District Tourism Information Centre (captured on 21 October 2026) states: on the page “Darbėnų žydų I žudynių vieta ir kapas” (address „Palangos g., Darbėnai“) – „Šioje vietoje 1941 m. rugsėjo pradžioje Darbėnų policininkai ir pagalbiniai policininkai nužudė apie 320 Darbėnų žydų bendruomenės moterų ir

vaikų.“ (“At this place, at the beginning of September 1941, Darbėnai policemen and auxiliary policemen murdered about 320 women and children of the Jewish community of Darbėnai.”); on the page “Darbėnų žydų II žudynių vieta ir kapas” (address „Baltojo kalno miškas, Kašučių g.“) – „Šioje vietoje 1941 m. rugsėjo pabaigoje pagalbiniai policininkai sušaudė apie 60 Darbėnų žydų bendruomenės moterų ir apie 40 iš Dimitravo stovyklos atvartų Skuodo žydų bendruomenės merginų.“ (“At this place, at the end of September 1941, auxiliary policemen shot about 60 women of the Jewish community of Darbėnai and about 40 girls of the Jewish community of Skuodas brought from the Dimitravas camp.”); on the page “Darbėnų žydų III žudynių vieta ir kapas” (address „Darbėnų miškas, Palangos g., Pasertupių k.“) – „Šioje vietoje 1941 m. birželio 29 d. Vokietijos kareiviai, vadovaujami vokiečių karininkų, sušaudė apie 150 Darbėnų žydų bendruomenės vyrų ir 4 raudonarmiečius belaisvius.“ (“At this place, on 29 June 1941, soldiers of Germany, led by German officers, shot about 150 men of the Jewish community of Darbėnai and 4 Red Army prisoners.”)⁵ The page “Meninė kompozicija „Obelis“ Darbėnuose” states that the composition commemorates Jewish families, notable Litvaks and people „rizikavusius [sic] savo ir artimųjų gyvybėmis, kad nuo masinių žudynių apsaugotų žydų tautybės asmenis“ (“who risked their own lives and those of their relatives to protect persons of Jewish nationality from the mass killings”), and that it bears „14 lietuvių, gelbėjusių Darbėnų žydus, pavardės“ (“the names of 14 Lithuanians who rescued Jews of Darbėnai”).¹³

4. Item 1. Principal request: name in the Register of Cultural Property the perpetrators of the killings of the Jewish women and children of Darbėnai

This item is addressed to the Department of Cultural Heritage. It stands on its own: the decision on it does not depend on the decisions on the other items, and a dispute over one fact does not suspend undisputed corrections.

Victims and events. At sites 10977 and 24195 the women and children of the Jewish community of Darbėnai, confined in the Darbėnai synagogue from 29 June 1941, were murdered; according to the Tourism Information Centre and A. Rukšėnas, girls brought from the Dimitravas camp were also murdered in the second killing.^{2, 4, 5} At site 10976, on 29 June 1941, Germans shot the Jewish men and 4 Soviet prisoners of war; I do not attribute the perpetrators of that event to the other sites.^{2, 4}

Defect. In entries 10977 and 24195 the killing of the victims is described with an impersonal verb („nužudyta ir užkasta“, “were murdered and buried”) and is attributed only to an “execution organised by the authorities of Nazi Germany”. They do not name the chief of the Darbėnai police precinct, the Darbėnai policemen and the white-armbanders (auxiliary policemen) who, according to published research and to the Kretinga District Municipality’s own Tourism Information Centre, murdered these women and children. In this respect the register is weaker than the texts already published by a municipal institution.^{5, 10}

What the sources show. A. Bubnys: “The chief of the police returned to the synagogue in the evening accompanied by 7 ‘partisans’. [...] The massacre of the women and children of Darbėnai was conducted by the local chief of the police. Over 400 Jewish women and children were killed in total.”² The Atlas: „Vakare į sinagogą vėl atvyko policijos viršininkas su 7 baltaraiščiais [sic]. [...] Darbėnų moterų ir vaikų žudynėms vadovavo vietinis policijos viršininkas.“ (“In the evening the chief of police came back to the synagogue with 7 white-armbanders. [...] The killing of the women and children of Darbėnai was led by the local chief of police.”)³ According to A. Rukšėnas, „apie 40 Darbėnų policininkų, pagalbinės policijos būrio narių“ (“about 40 Darbėnai policemen and members

of the auxiliary police unit”) took part in the first operation by the Vaineikiai road, and in the second auxiliary policemen who had come from Kretinga also took part.⁴ The Tourism Information Centre: „Darbėnų policininkai ir pagalbiniai policininkai nužudė apie 320 Darbėnų žydų bendruomenės moterų ir vaikų“; „pagalbiniai policininkai sušaudė apie 60 Darbėnų žydų bendruomenės moterų ir apie 40 [...] merginų“.⁵ Gedenkorte Europa also states that the women and children were murdered by Lithuanian white-armbanders under the command of the police chiefs of Darbėnai and Kretinga.⁹ A. Rukšėnas’s article was published in the journal of the Genocide and Resistance Research Centre of Lithuania; publication by the Centre gives its statements no additional evidential weight, so I present his data as the author’s statements and treat as their basis the archive files he cites, of which I request copies in requests Nos. DRB-005 and DRB-006. Witness testimony is given only as testimony.

German role. I do not propose to delete the entries’ statement that the executions were organised by the authorities of Nazi Germany; according to A. Rukšėnas, the chief of the precinct received the task „iš aukštesniųjų įstaigų“ (“from higher authorities”), which he does not name, and the sources I have seen do not state that Germans took part at the site in the killings of the women and children.⁴ I therefore ask the Department to state, under item 3(d), on which sources the statement on organisation is based. The proposed text neither diminishes nor invents the German role.

I ask the Department of Cultural Heritage to replace the wording „1941 m. liepos - rugpjūčio mėn. nacistinės Vokietijos valdžios suorganizuotos egzekucijos metu nužudyta ir užkasta 300 žydų vyrų, moterų ir vaikų iš Darbėnų miestelio ir jo apylinkių.“ in field 7.5 of the object “Darbėnų žydų žudynių vieta ir kapas I” (unique code 10977) with:

„1941 m. nacistinės Vokietijos valdžios suorganizuotos egzekucijos metu Darbėnų policijos nuovados viršininko vadovaujami Darbėnų policininkai ir baltaraiščiai (pagalbiniai policininkai) nužudė 300 žydų vyrų, moterų ir vaikų iš Darbėnų miestelio ir jo apylinkių, iki tol kalintų Darbėnų sinagogoje; jie čia užkasti.“

English control: “In 1941, during an execution organised by the authorities of Nazi Germany, Darbėnai policemen and white-armbanders (auxiliary policemen) led by the chief of the Darbėnai police precinct murdered 300 Jewish men, women and children from the town of Darbėnai and its surroundings, who had until then been confined in the Darbėnai synagogue; they are buried here.”

and to replace the wording „1941 m. rugsėjo mėn. pr. nacistinės Vokietijos valdžios suorganizuotos egzekucijos metu nužudyta ir užkasta 100 žydų vyrų ir moterų iš Darbėnų miestelio.“ in field 7.5 of the object “Darbėnų žydų žudynių vieta ir kapas II” (unique code 24195) with:

„1941 m. rugsėjo mėn. nacistinės Vokietijos valdžios suorganizuotos egzekucijos metu Darbėnų policininkai ir baltaraiščiai (pagalbiniai policininkai) nužudė 100 žydų – paskutinių Darbėnų sinagogoje kalintų žydų: moterų ir merginų (tarp jų iš Dimitravo stovyklos atvežtų merginų), vaikų ir kelių vyrų; jie čia užkasti.“

English control: “In September 1941, during an execution organised by the authorities of Nazi Germany, Darbėnai policemen and white-armbanders (auxiliary policemen) murdered 100 Jews – the last Jews confined in the Darbėnai synagogue: women and girls (among them girls brought from the Dimitravas camp), children and a few men; they are buried here.”

In the proposed texts I have kept the entries’ numbers of victims (300 and 100) and the statement on the execution organised by the authorities of Nazi Germany; I have replaced the date of entry 10977 („liepos - rugpjūčio mėn.“, “July–August”) with the year, because the sources date these killings to

the end of August–beginning of September (item 1b), the date of entry 24195 („rugsėjo mėn. pr.“, “beginning of September”) by “September”, because the Tourism Information Centre dates this killing to the end of September and the register to the beginning of September (item 1b), and the words of entry 24195 „vyrų ir moterų iš Darbėnų miestelio“ (“men and women from the town of Darbėnai”) with a description of the victims according to A. Rukšėnas’s data (women, girls, among them girls brought from the Dimitravas camp, children aged two to fourteen, and 3–4 men) (item 1b). I have kept the victim description of entry 10977 („vyrų, moterų ir vaikų“, “men, women and children”) because, according to A. Rukšėnas, some elderly men may also have been held in the synagogue together with the women and children.⁴ By the words “they are buried here” I do not assert who buried the victims. I keep the statement on the execution organised by the authorities of Nazi Germany as the entries’ existing statement, insofar as it is confirmed by the sources the Department identifies (item 3(d)).⁴ I describe no person as having personally shot. Please state the date of the change and provide the link to the updated entry. If you do not accept the proposed text, please give a reasoned answer on each part of it and identify the primary sources used.

I take as the reference the formations and acts named in A. Bubnys’s study and in the texts of the Kretinga District Tourism Information Centre; the length and detail of a text may differ by medium, but a text omitting those formations and acts would not be accurate.

This item is conditional only insofar as the Department confirms the current text of field 7.5; if the entry already names the Darbėnai police precinct, the policemen and the white-armbanders (auxiliary policemen) and their acts, please provide its text and treat this item as withdrawn; a general formula (e.g. “local helpers”) does not meet this condition.

Item 1b. Additional plaques at sites 10977 and 24195 and reconciliation of the data

This item is addressed to Kretinga District Municipality and, as to heritage-protection requirements, also to the Department of Cultural Heritage. I ask the municipality, once the heritage-protection requirements, approvals and permits required under the Law on the Protection of Immovable Cultural Heritage have been obtained, to install next to the existing monuments additional plaques in Lithuanian (and, if appropriate, in Yiddish and English), without altering or removing the existing inscriptions:

„1941 m. rugpjūčio pabaigoje–rugsėjo pradžioje šioje vietoje Darbėnų policijos nuovados viršininko vadovaujami vietos policininkai ir baltaraiščiai (pagalbiniai policininkai) nužudė Darbėnų žydų bendruomenės moteris ir vaikus, kalintus Darbėnų sinagogoje.“

(at site 10977; English control: “At the end of August–beginning of September 1941, at this place, local policemen and white-armbanders (auxiliary policemen) led by the chief of the Darbėnai police precinct murdered the women and children of the Jewish community of Darbėnai, who had been confined in the Darbėnai synagogue.”)

„1941 m. rugsėjį šioje vietoje vietos policininkai ir baltaraiščiai (pagalbiniai policininkai) nužudė paskutinius Darbėnų sinagogoje kalintus žydus – moteris ir merginas (tarp jų iš Dimitravo stovyklos atvežtas merginas), vaikus ir kelis vyrus.“

(at site 24195; English control: “In September 1941, at this place, local policemen and white-armbanders (auxiliary policemen) murdered the last Jews confined in the Darbėnai synagogue – women and girls (among them girls brought from the Dimitravas camp), children and a few men.”)

The request for additional plaques is conditional – it is withdrawn if the existing marking already names the Darbėnai police precinct, the policemen and the white-armbanders (auxiliary policemen) and their acts; its implementation depends on current photographs, transcriptions of all inscriptions, the protection regime, the permits required and the identification of the owner or manager. Existing inscriptions are not altered or removed; it is proposed to supplement them. I ask that the decision on additional plaques be taken only after dated photographs and transcriptions of all existing inscriptions have been obtained and, if earlier plaques were removed or replaced, their dates and documents (item 3). The requests for photographs, transcriptions of inscriptions, owner and permit data are unconditional (item 3).

Reconciliation of figures and dates. The entries, inscriptions and sources disagree: entry 10977 – 300 victims, “July–August”; the Tourism Information Centre and A. Rukšėnas – about 320, beginning of September (according to A. Rukšėnas, end of August–beginning of September; he rejects the July date because on 15 August 1941 over 400 Jews were still held in the synagogue); entry 24195 – 100 “Jewish men and women from the town of Darbėnai”, beginning of September; the Tourism Information Centre – about 60 women of Darbėnai and about 40 girls of Skuodas, end of September; A. Rukšėnas – about 60 Jewish women of Darbėnai and about 40 Jewish women of Darbėnai brought from the Dimitravas camp.^{2, 4, 5, 10, 11} First I ask for a documented reconciliation: the research basis of each figure and date (including the 2015 “historical notes” attached to the entries) and the research, design, inscription and approval documents of the monuments (items 3(c) and 3(d)). I do not average the figures and do not ask for the existing inscriptions to be changed.

Item 1c. Addresses and register codes of the sites on the Tourism Information Centre’s pages

This item is addressed to Kretinga District Municipality. The Tourism Information Centre’s page “Darbėnų žydų I žudynių vieta ir kapas” describes the killing of the women and children, but gives the address „Palangos g., Darbėnai“ – the address of the site where the men were shot (register object 10976); the numbering of the pages (I, II, III) matches the names in the register (10977, 24195, 10976), but the pages do not give the register codes.^{5, 10} Please replace the address „Palangos g., Darbėnai“ on the page “Darbėnų žydų I žudynių vieta ir kapas” with:

„Baltojo kalno miškas prie kelio į Vaineikius, Barkelių k., Darbėnų sen., Kretingos r. (Kultūros vertybių registro unikalus kodas 10977)“

(English control: “Baltas Kalnas forest by the road to Vaineikiai, village of Barkeliai, Darbėnai eldership, Kretinga district (Register of Cultural Property unique code 10977)”), and to give on each of the three pages the name and unique code of the corresponding register object, so that the visitor finds the same site. If, according to the municipality’s data, the address is correct, please state the source. The code 10978 given in item No. 222 of the Holocaust Atlas of Lithuania belongs to the killing site of the Jews of Skuodas near Alka hill; the Atlas is not an addressee of this request, so I merely note this.³

Item 1d. The description of the composition “Obelis” on the Tourism Information Centre’s website

This item is addressed to Kretinga District Municipality and is a proposal to supplement the text, not the composition. The page “Meninė kompozicija „Obelis“ Darbėnuose” states that the composition bears the names of 14 Lithuanian rescuers, but does not state who murdered the Jews of Darbėnai, although the same website’s pages on the killing sites do state it.^{5, 13} Commemorating the rescuers is valuable; nevertheless, a text in which Lithuanians are mentioned only as rescuers and the

perpetrators of the killings are not named may give the reader an inaccurate picture of responsibility. Please enter the following sentence after the sentence on the rescuers' names:

„1941 m. Darbėnų žydų vyrus sušaudė vokiečiai, o moteris ir vaikus nužudė Darbėnų policininkai ir baltaraiščiai (pagalbiniai policininkai). Plačiau – puslapiuose apie Darbėnų žydų žudynių vietas.“

English control: “In 1941 the Jewish men of Darbėnai were shot by Germans, and the women and children were murdered by Darbėnai policemen and white-arbanders (auxiliary policemen). See the pages on the killing sites of the Jews of Darbėnai.” If you do not accept this proposal, please state the reasons.

Historical standard

The Working Definition of Holocaust Denial and Distortion of the International Holocaust Remembrance Alliance (IHRA), adopted at the IHRA Plenary in Toronto on 10 October 2013, is legally non-binding; I apply it as an interpretive standard. It states that Holocaust distortion refers, inter alia, to: “Intentional efforts to excuse or minimize the impact of the Holocaust or its principal elements, including collaborators and allies of Nazi Germany” (official IHRA Lithuanian translation: „Tyčinėmis pastangomis pateisinti arba sumenkinti Holokausto poveikį arba jo esminius elementus, įskaitant nacistinės Vokietijos kolaborantus ir šalininkus“).¹⁴ The IHRA 2021 publication “Understanding Holocaust Distortion” gives as an example (p. 7) that asserting that the Holocaust is not relevant to a nation’s history because it was a Nazi German organized crime “could be a form of distortion if it ignores the roles played by local collaborators or members of the Axis in the crimes of the Holocaust”; it also identifies (p. 8, in the context of the concentration and death camps established by Nazi Germany) as a form of distortion one that “shifts sole blame for the Holocaust onto local collaborators” while ignoring Nazi Germany’s responsibility for the genocide.¹⁴ I apply this example by analogy only: the register entries do not assert that the Holocaust is irrelevant to Lithuanian history, but they attribute the killings of the women and children solely to an execution organised by the authorities of Nazi Germany and do not name the role of local perpetrators. The Universal Lithuanian Encyclopaedia article “Holokaustas” states: „Lietuvoje per nacių Vokietijos okupaciją Holokaustą 1941–44 organizavo vokiečiai, bet į šį nusikaltimą buvo įtraukta dalis vietos gyventojų ir kolaboruojančių institucijų (vadinamoji lietuvių savivalda).“ (“In Lithuania, during the Nazi German occupation, the Holocaust of 1941–44 was organised by the Germans, but part of the local population and collaborating institutions (the so-called Lithuanian self-government) were drawn into this crime.”)¹⁵ The proposed texts therefore keep the entries’ statement on German organisation and name, separately, the acts of the Lithuanian formations.

I apply this standard to the effect of the text on the reader; this is my application, as a researcher, of a non-binding standard, not a statement about anyone’s intentions. The register’s wordings „nacistinės Vokietijos valdžios suorganizuotos egzekucijos metu nužudyta ir užkasta 300 žydų vyrų, moterų ir vaikų“ and „[...] nužudyta ir užkasta 100 žydų vyrų ir moterų“ create a risk of distorting the history of the Holocaust under that interpretive standard, because they do not name the acts of Lithuanian formations described in published research and in the texts of a municipal institution – the killing of the Jewish women and children of Darbėnai by local policemen and white-arbanders (auxiliary policemen) led by the chief of the Darbėnai police precinct. This assessment concerns the effect of the text on the reader, not the intentions of its authors. I do not assert that this text is Holocaust denial, that it meets the element of intent mentioned in the definition, or that IHRA has decided anything about it.

I do not assert that any editor, author or employee has committed a criminal offence. This is a request for historical accuracy and does not depend on any criminal-law assessment.

5. Item 3. Documents, photographs and inscriptions

Please provide the following documents and data held, or state that they are not held:

- (a) current dated photographs of every monument, sign and signpost at sites 10977, 24195 and 10976 and transcriptions of all inscriptions in every language (Lithuanian, Yiddish and others);
- (b) the current text of the Register of Cultural Property entries 10977, 24195 and 10976 (including fields 7.5 and 7.1.3.4 and the description of the structure of the property), the history of these fields, the decisions and the institution that took them;
- (c) the 2015 documents attached to the entries – the acts “Dėl duomenų patikslinimo” (On the specification of data; 8 June 2015 No. KPD-KP-615 and No. KPD-KP-616) and the additional material (12 June 2015 No. ID-123225, 16 June 2015 No. ID-123277), including the “historical notes” 1–4, and J. Kanarskas’s 1997 survey report (Scientific Archive of the Kretinga Museum, f. 4, b. 503), if it is held by the institution;
- (d) the owner or manager of the sites and monuments, the dates of installation of the monuments and later changes to the inscriptions, including the texts and dates of plaques removed or replaced; the author, translator and approval documents of the inscription texts; the documents held on which the numbers of victims, the dates and the statement on executions organised by the authorities of Nazi Germany given in the inscriptions and entries are based;
- (e) the text of the entry for the old Jewish cemetery of Darbėnai (unique code 24196) and any data it holds on the victims murdered and buried in the cemetery in 1941;
- (f) data on the implementation of the municipality’s 2020 plans to install information stands at synagogue sites (among them in Darbėnai) and, if a stand has been installed, its text.¹³

6. Missing data and the addressees’ responsibility

Some data are not available to me. Annex C lists them separately: data I searched for but did not find (stating where I searched); documents I know of from other sources but have not seen (stating who cites them and where); and documents I cannot yet obtain. That I did not find something does not mean that no such document exists. The addressees control the texts, sites and records identified and are responsible for their content; they can call on specialists and have access to holdings and archives, and so can prepare for their public texts, as fully and accurately as possible, the account of the 1941 killings of the Jews of Darbėnai. I ask them to do so, treating the material I have supplied as a starting point, not a finished account. The incompleteness of my material is not a reason not to correct the defects identified in the texts.

7. Historical truth and reconciliation

Eighty-one years have passed since the end of the Holocaust, and thirty-six years since Lithuania restored its independence. There has been ample time for Lithuania to research, document, acknowledge and accurately present the history of the destruction of its Jewish communities, including the documented roles of Lithuanian individuals, institutions and formations in their persecution, dispossession and murder.

It is deeply regrettable that, after so many decades, we must still struggle over the public acknowledgment of established historical facts. These disputes should no longer be battles over national memory, but shared efforts to establish historical truth.

Reconciliation cannot be built upon silence, omission, euphemism or the displacement of responsibility. It must begin with an honest acknowledgment of what happened, who suffered, who acted and what the historical evidence establishes. Recognizing documented Lithuanian participation does not assign collective guilt to the Lithuanian people; it establishes the historical responsibility of those individuals and institutions whose actions the records demonstrate.

Historical truth and reconciliation are not merely obligations to the dead. They are responsibilities to the living and to future generations. The lessons of the Holocaust must be taught accurately, understood honestly and applied to the present, so that hatred, persecution and genocide may never be repeated.

The responsibility to preserve and tell this history truthfully belongs to all of us. I therefore submit this request in the spirit of historical truth, accountability and reconciliation, and ask your institution to contribute through accurate research, explicit acknowledgment and appropriate correction of the public record.

8. Answer requested and procedure

For each item addressed to it – 1, 1b, 1c, 1d and each of 3(a)–(f) – I ask each addressee to state the decision (accepted, accepted in part, or not accepted), with the factual reasons and sources; if it does not accept the proposed wording, to propose a source-based alternative that keeps the data on the Lithuanian formations and their acts; to state which sources it examined; and to state the registration number of this request, the competent decision-maker, the date of the decision and the implementation date, and provide the link to the updated text or a photograph.

Please examine this request under the procedure established by the Law of the Republic of Lithuania on Public Administration and within the period set by Article 10(4) of that Law, insofar as it applies to each addressee. Please examine the part requesting documents and information (items 3(a)–(f)) under Article 2(1)(1), Article 4(1) and Article 13(1) of the Law of the Republic of Lithuania on the Right to Obtain Information and on the Re-use of Data; if part of the data falls within the exclusions in Article 2(2) of that Law, please provide the remainder under Article 14(3) and give reasons for any refusal. Insofar as Article 10(5) of the Law on Public Administration applies, please state in the decision its legal and factual basis, the reasons, the appeal procedure, the decision-maker and the date of the decision. If the proposals are accepted, please also state the implementation deadline. I distinguish the duty to provide documents and information already held from decisions on the content of public texts and markings. If any addressee considers these periods inapplicable to it, please say so and indicate the expected reply date.

Annexes

Annex A – History of the Jewish community of Darbėnai (the applicant's research findings, with footnotes and a list of conflicts between sources; the same as in request No. DRB-001).

Annex B – Table 1: item decision matrix; Table 2: formations, acts and sources; Table 3: comparison of the wording with the sources.

Annex C – Missing-data inventory.

Yours faithfully

Grant Arthur Gochin

Citizen of the Republic of Lithuania

Footnotes

1. Visuotinė lietuvių enciklopedija (Universal Lithuanian Encyclopaedia), article “Darbėnai”, section “Istorija”, <https://www.vle.lt/straipsnis/darbenai/> (text captured on 21 October 2026).
2. A. Bubnys, *The Holocaust in the Lithuanian Province in 1941* (International Commission for the Evaluation of the Crimes of the Nazi and Soviet Occupation Regimes in Lithuania), section “Darbėnai”, pp. 39–40 (context pp. 36–39; on the Dimitravas camp pp. 48–50), https://www.komisija.lt/wp-content/uploads/2016/06/A.Bubnys_Province_ENG.pdf (the applicant’s PDF copy read on 21 October 2026). The author’s sources: “Hitleriniai žudikai Kretingoje” (Vilnius, 1960), pp. 10, 33–39; “Masinės žudynės Lietuvoje 1941–1944”, part 2 (Vilnius, 1973), pp. 144, 395; LYA, f. K-1, ap. 6, b. 42, l. 17 (on I. Simonaitis). Secondary source; the applicant has not seen the documents it cites (Annex C, C1–C3).
3. Holocaust Atlas of Lithuania (Vilna Gaon Museum of Jewish History, with the Austrian association Verein Gedenkdienst), items No. 156 “Darbėnų žydų vyrų žudynės” (Mass Murder of the Jewish Men from Darbėnai), No. 157 “Darbėnų žydų moterų žudynės” (Mass Murder of the Jewish Women from Darbėnai) and No. 222 “Darbėnų žydų moterų ir vaikų žudynės” (Mass Murder of the Jewish Women and Children of Darbėnai), http://www.holocaustatlas.lt/main.php?l=LT&act=a_atlas/search/page/1/item/157/ (also .../item/156/ and .../item/222/; English version – l=EN; all captured on 21 October 2026). The Atlas gives as its source A. Bubnys, “Holokaustas Lietuvos provincijoje 1941 metais”, pp. 51–52.
4. A. Rukšėnas, “Holokaustas Lietuvoje: Kretingos apskrities Palangos ir Darbėnų valsčių žydų bendruomenių žūtis 1941 m. vasarą ir rudenį” (The Holocaust in Lithuania: the destruction of the Jewish communities of the Palanga and Darbėnai rural districts of Kretinga County in the summer and autumn of 1941), *Genocidas ir rezistencija*, 2015, No. 1(37), pp. 26–46, especially pp. 28, 30–33, 36–39 and notes 2–23, 69–116, 160–184, <https://www.zurnalai.vu.lt/gr/lt/article/download/36734/34703/96727> (read on 21 October 2026). The journal is published by the Genocide and Resistance Research Centre of Lithuania; the article’s statements are given as the author’s statements. The author relies on LYA f. K-1, ap. 58, b. 1973/3, 19731/3, 28102/3, 11457/3, 9072/3, P-18123, P-18702, 44552/3; ap. 46, b. 1266, 1147 and LCVA f. MK-1, b. 18; the applicant has not seen these files (Annex C, C1, C2, C4).
5. Kretinga District Tourism Information Centre, pages “Darbėnų žydų I žudynių vieta ir kapas”, “Darbėnų žydų II žudynių vieta ir kapas” and “Darbėnų žydų III žudynių vieta ir kapas” (Killing site and grave of the Jews of Darbėnai I, II, III), <https://aplankykkretinga.lt/ka-veikti/lankytnos-vietos/darbenu-zydu-i-zudyniu-vieta-ir-kapas/> (also .../darbenu-zydu-ii-zudyniu-vieta-ir-kapas/ and .../darbenu-zydu-iii-zudyniu-vieta-ir-kapas/; all captured on 21 October 2026); also the page “Meninė kompozicija „Obelis“ Darbėnuose” (.../menine-kompozicija-obelis-darbenuose/) and the press release of the Kretinga District Municipality Administration “Darbėnuose įamžintas genocido aukų atminimas” (<https://www.atviraklaipeda.lt/2020/09/22/darbenuose-iamzintas-genocido-auku-atminimas/>, 22 September 2020; captured on 21 October 2026).
6. D. Levin (ed.), J. Rosin, *Pinkas Hakehillot Lita* (Jerusalem: Yad Vashem, 1996), pp. 209–212, entry “Darbenai”, English translation by S. Yannai, JewishGen, https://www.jewishgen.org/yizkor/pinkas_lita/lit_00209.html (read on 21 October 2026). Secondary source; it relies on Yad Vashem Archives document O-33/979 and the press of the time.
7. Kretingos krašto enciklopedija (Kretinga Regional Encyclopaedia; M. Valančius Public Library of Kretinga District Municipality), articles “Darbėnai” (prepared by R. Vaitkienė, 2022; updated 8 August 2023), <https://www.kretingosenciklopedija.lt/geografija/rajono-administracinis-teritorinis-suskirstymas-ir-valdymas/miestai-ir-miesteliai/darbenai/>, and “Darbėnų mstl. senosios žydų kapinės” (The old Jewish cemetery of Darbėnai; J. Klietkutė, 2013; updated 12 December 2018), <https://www.kretingosenciklopedija.lt/kultura/kulturos-paveldas/istorinis-paveldas/laidojimo-vietos/zydu-kapines-ir-holokausto-auku-kapai/darbenu-mstl-senosios-zydu-kapines/> (both captured on 21 October 2026).
8. Vilna Gaon Museum of Jewish History, page “Darbėnai (Dorbyan, דורביאן)”, <https://www.jmuseum.lt/darbenai-dorbya-n-d-arby-an/> (captured on 21 October 2026).
9. Gedenkorte Europa 1939–1945, “Darbėnai”, https://gedenkorte-europa.eu/de_de/darb-nai.html (read on 21 October 2026). Secondary source; it cites A. Bubnys’s work and Ch. Dieckmann, “Deutsche Besatzungspolitik in Litauen 1941–1944” (Göttingen, 2011), vol. 1, pp. 389, 670, which the applicant has not seen (Annex C, C8).
10. Register of Cultural Property, objects No. 10977 “Darbėnų žydų žudynių vieta ir kapas I”, No. 24195 “Darbėnų žydų žudynių vieta ir kapas II” and No. 10976 “Darbėnų žydų žudynių vieta ir kapas III” (Killing site and grave of the Jews of Darbėnai I, II, III), field 7.5, <https://kvr.kpd.lt/heritage/Pages/KVRDetail.aspx?lang=lt&MC=10977> (also MC=24195 and MC=10976). Direct access to the register’s website was blocked on 21 October 2026; the text was read from the rendered page by an automated browser.
11. Report of the chief of the Darbėnai police precinct of 15 August 1941 to the Chief of Police of Kretinga County, published in “Masinės žudynės Lietuvoje 1941–1944”, part 2 (Vilnius, 1973), p. 144; cited after A. Bubnys (footnote 2)

and A. Rukšėnas (footnote 4, his note 82). The applicant has seen neither the publication nor the original; the location of the original in the archives is not known (Annex C, C3).

12. V. Davoliūtė, “Local Testimony and the (Un)Silencing of Sexual Violence in Lithuania under German Occupation during WWII”, *Humanities*, 2021, vol. 10, no. 4, article 129, sections 1 and 3, <https://www.mdpi.com/2076-0787/10/4/129> (read on 21 October 2026). The author cites J. Girtas’s confession as “LYA, f. M-1, ap. 18, f. 28102/3”; A. Rukšėnas gives the same file as LYA, f. K-1, ap. 58, b. 28102/3 (Annex C, C4).

13. Kretinga District Tourism Information Centre, page “Meninė kompozicija „Obelis“ Darbėnuose” (The art composition “Obelis” in Darbėnai), <https://aplankykkretinga.lt/ka-veikti/lankytnos-vietos/menine-kompozicija-obelis-darbenuose/> (captured on 21 October 2026); press release of the Kretinga District Municipality Administration “Darbėnuose įamžintas genocido aukų atminimas” (The memory of the genocide victims commemorated in Darbėnai), published by “Atvira Klaipėda”, 22 September 2020, <https://www.atviraklaipeda.lt/2020/09/22/darbenuose-iamzintas-genocido-auku-atminimas/> (captured on 21 October 2026).

14. IHRA, “Darbinė Holokausto neigimo ir iškraipymo apibrėžtis” (official Lithuanian translation), <https://holocaustremembrance.com/resources/darbine-holokausto-neigimo-ir-iskraipymo-apibreztis>; English text – IHRA, Understanding Holocaust Distortion: Contexts, Influences and Examples (IHRA, 2021), pp. 46–47 (the definition) and pp. 7–8 (role of local collaborators), <https://holocaustremembrance.com/wp-content/uploads/2023/09/Understanding-Holocaust-Distortion-Contexts-Influences-and-Examples-IHRA.pdf> (both accessed 17 October 2026).

15. VLE article “Holokaustas” (Holocaust), section “Holokaustas Lietuvoje”, <https://www.vle.lt/straipsnis/holokaustas/> (text captured on 17 October 2026).

ANNEX A. HISTORY OF THE JEWISH COMMUNITY OF DARBĖNAI

These are the applicant's research findings, which the addressees may verify and develop. Conflicts between sources are stated; figures are not averaged. Footnote numbers correspond to those of the main text. The content of witness testimony is given as the witnesses' statements, not as established facts. This annex is identical in all the Darbėnai requests (DRB-001, DRB-003, DRB-004, DRB-007, DRB-008).

Names

In Lithuanian Darbėnai, in Yiddish Dorbyan (דארביאַן) or Drobyan, in Polish Dorbiany, in Russian Дорбяны, in German Dorben; Kretinga District Municipality, Darbėnai eldership.^{6, 8} The killing site of the Jews of Skuodas near Alka hill (unique code 10978) also lies in the territory of the Darbėnai eldership (village of Joskaudai); the Jewish women of Skuodas and their children were murdered there, so this site and its perpetrators are not attributed to the Jews of Darbėnai in this annex.³

Settlement and population

According to the Vilna Gaon Museum of Jewish History, the Jews settled in Darbėnai in the mid-18th century; in 1764, 20 houses belonging to Jews are mentioned, the 1816 inventory lists 44 Jewish families, and in 1868, 738 of 1,308 inhabitants were of the Jewish faith.⁸ According to the Kretinga Encyclopaedia, the community consisted of 24 families in 1765.⁷ According to Pinkas Hakehillot Lita, in 1897, 1,129 (55%) of 2,059 inhabitants were Jews, in 1923, 601 (59%) of 1,018, and in 1940 about 800 of about 2,200.⁶ A. Rukšėnas, relying on the 1923 census, gives 601 Jews for the whole Darbėnai rural district, and, according to him, slightly fewer than 800 Jews lived in the rural district on the eve of the Holocaust.⁴ A. Bubnys writes that on the eve of the Holocaust about 800 Jews (about 40% of the population) lived in Darbėnai, and that in 1897 Jews made up about 80% of the population (this percentage does not match the Pinkas figures).²

Trades, institutions and culture

In the second half of the 18th century the synagogue stood in the market square, opposite the church; most Jewish traders and craftsmen lived around the market square and in Skuodo and Vaineikių streets.⁸ In October 1882 a fire destroyed 40 Jewish houses and 30 shops; in 1909 the town centre, the beit midrash and the synagogue burned down.⁶ According to Pinkas Hakehillot Lita, in 1931 all 25 shops of the town belonged to Jews; Jews owned two sawmills, a flour mill, a bakery, a wool carder and a beverage factory; in 1937 there were 18 Jewish artisans; the Jewish People's Bank closed in 1927; in March 1939, after the Klaipėda region was annexed to Germany, a few Jewish refugee families from Klaipėda settled in Darbėnai.⁶ There were a Talmud Torah and a Hebrew school of the Tarbut network (about 150 children), Hebrew and Yiddish libraries, a drama circle, Zionist parties, "Ivrit u'Techiya", "HaShomer HaTzair-Nezakh", "HeChalutz" (about 40 members in 1933), "Maccabi", the religious youth society "Tiferet Bachurim", and the charitable societies "Gemilut Hesed" and "Linat Tsedek".⁶ Among the rabbis are mentioned Eliyahu Margaliot, Josef Alexander, Yisrael-Isar Levin and Yitzhak Kopilevitz; the last rabbi was Iser Vaisbord (Weisbord).⁶ Darbėnai was the birthplace of the Zionist leader David Wolffsohn (Dovydas Volfsonas), the second president of the World Zionist Organization.^{6, 8} Some Jews emigrated to Canada, South Africa, the United States and Palestine.^{2, 6}

Hostility before 1941

No data on anti-Jewish incidents in Darbėnai in 1938–1940 were found in the sources reviewed (Annex C, C10).

June 1941: occupation and persecution

The German army occupied Darbėnai on 22 June 1941.^{2, 6} According to A. Rukšėnas, in the first days of the war an insurgent unit and a council were formed in Darbėnai, the council including the police chief Simonaitis; the partisans wore white armbands; Bertašius was appointed head of the rural district and Simonaitis chief of the public police precinct.⁴ Pinkas Hakehillot Lita writes that the Jews returning to the town “were met by Lithuanians who harassed them and beat them mercilessly”, and that the Germans looted Jewish homes.⁶ According to A. Bubnys, the Jews were forced to do heavy and degrading work; on 24 June the German town commandant ordered the Jews to sew on yellow badges.² According to A. Bubnys, Raizmanas, brought from Skuodas on 25 June, was tortured (a Gestapo officer put a burning cigarette into his mouth) and shot on 26 June in the forest behind the Jewish cemetery; according to other testimony, the brothers Leiba and Izraelis Raizmanas were shot in the first half of July.^{2, 4}

28–29 June 1941: the round-up and the shooting of the Jewish men

On 28 June local white-armbanders gathered all the Jews of Darbėnai (about 600 people); white-armbanders arrested Rabbi I. Vaisbord and beat him until he lost consciousness – shortly afterwards he was dead (Pinkas Hakehillot Lita and Gedenkorte Europa write that Germans and Lithuanians beat him), and three German officers shot Mote Bloch in front of everyone; the Jews were driven on foot to Kretinga, on the way German soldiers harnessed five Jews to a cart and beat them; in Kretinga the Jews were photographed and sent back.^{2, 3, 6, 9} According to the testimony of R. Šatlienė, the column was escorted by armed German soldiers and one Lithuanian white-armbander.⁴ Pinkas Hakehillot Lita writes that the accompanying Lithuanians beat the Jews with whips on the way.⁶ On 29 June six German officers separated the Jewish men; according to A. Rukšėnas, the men were held in the yard of the pharmacy; about 150 Jewish men and 4 Soviet prisoners of war were shot with automatic weapons by Germans at the edge of the forest, on the left side of the Darbėnai–Lazdininkai road (now Palangos Street; unique code 10976).^{2, 4, 10} A. Rukšėnas found no data that the Darbėnai police or auxiliary police took part directly in this killing.⁴

29 June–September 1941: the synagogue as a ghetto

In the evening of 29 June the women and children (according to A. Rukšėnas, also some elderly men) were confined in the synagogue.^{2, 4} According to A. Rukšėnas, the synagogue was guarded by members of the auxiliary police unit; the German commandant and the head of the rural district S. Bertašius were in charge of feeding the prisoners; some of the women (50–60) were sent to work for farmers.⁴ According to A. Bubnys, the local white-armbanders beat the prisoners and for days gave them no food.² Pinkas Hakehillot Lita writes that the Lithuanian guards would storm into the synagogue at night and “do with the women as they saw fit”; V. Davoliūtė, relying on testimony and on the confession of J. Girtas, writes of rapes committed by local collaborators and of the gymnasium pupil Estera Kverelytė, whom a local man wearing a white armband took into the forest, where she was found murdered.^{6, 12} In July 1941 (according to A. Rukšėnas on 13–14 July; according to the Kretinga Encyclopaedia on 14–15 July), several Jewish women taken out of the synagogue were murdered in the Jewish cemetery: A. Bubnys writes of four old women killed by a town white-armbander; the Kretinga Encyclopaedia of 7 women and 2 men killed by auxiliary

policemen.^{2, 4, 7} On 15 August 1941 the chief of the Darbėnai police precinct reported to the Chief of Police of Kretinga County that over 400 Jews were still held in the synagogue and asked for five hired policemen “until the local Jews were sent to camps” (in A. Bubnys’s rendering).^{2, 11}

End of August–September 1941: the killings in the Baltas Kalnas forest

The first killing (by the road to Vaineikiai; unique code 10977). According to A. Bubnys, around the beginning of September the chief of the local police drew up a list of women with small children and returned in the evening with 7 “partisans”; about 100 women and an unknown number of children were taken along Vaineikių Street to the forest and killed with sticks, forks and axes; small children were thrown alive into the pit; the killing was conducted by the local chief of police.² According to A. Rukšėnas, around the end of August the chief of the precinct, Kazys Ražauskas, received from higher authorities the task of carrying out the execution; about 40 Darbėnai policemen and members of the auxiliary police unit took part; two groups were driven to the site (100–120 and about 200 victims); the victims were killed with clubs fitted with iron and by shooting; the clothes were taken to the Darbėnai police; in all, 320 Jewish women and children were murdered by the Vaineikiai road.⁴ The Kretinga District Tourism Information Centre: “Darbėnai policemen and auxiliary policemen murdered about 320 women and children of the Jewish community of Darbėnai”.⁵

The second killing (towards the Kašučiai road; unique code 24195). According to A. Bubnys, the remaining women and girls were killed a week later.² According to A. Rukšėnas, about 60 Jewish women remained in the synagogue, and about 40 more girls were brought from the Dimitravas camp; an officer of the Kretinga district security and criminal police with a group of auxiliary policemen came “to help” the Darbėnai policemen and members of the auxiliary police unit; the victims’ belongings were taken to Darbėnai and to Kretinga; individual perpetrators acquired victims’ property.⁴ The Tourism Information Centre: at the end of September “auxiliary policemen shot about 60 women of the Jewish community of Darbėnai and about 40 girls of the Jewish community of Skuodas brought from the Dimitravas camp”.⁵ The sources differ on the origin of the girls brought from Dimitravas (see below). By A. Rukšėnas’s count, about 420 members of the Darbėnai Jewish community were murdered at the two sites in the Baltas Kalnas forest, 576 in all; he identified 33 Darbėnai policemen, their auxiliaries and a rural district official who contributed indirectly to the killings (arrests, escort, digging of pits), of whom, according to him, 13 shot victims themselves.⁴ I do not give these persons’ names in this annex, because I have not seen the sources on their roles.

Survivors, the post-war period and commemoration

According to A. Rukšėnas, more than 10 members of the community escaped death, among them R. Šatelienė, A. Šubic, F. Zimanaitė, E. Varpol and Ch. Brezenberg; Barbora Žiliūtė of the village of Medomiškiai hid ten Jews.⁴ On 11 April 1945 the Kretinga County commission recorded that 596 people had been murdered in the town of Darbėnai (according to A. Rukšėnas, the source does not state the victims’ nationality).^{2, 4} The killing sites are entered in the Register of Cultural Property (10976 and 10977 in 1993, 24195 in 1997); their field 7.5 attributes the executions to organisation by the “authorities of Nazi Germany”.¹⁰ According to the Atlas, the monuments’ inscriptions read: “At this place 140 Jews were murdered in 1941” and “In memory of 144 victims of fascist terror, 1941” (the men’s killing site); in Yiddish, “At this place in 1941 the Hitlerites and their local helpers murdered 300 Jews – women and children”; “At this place 100 Jews were murdered in 1941”.³ In September 2020 the site of the synagogue was marked and two memorial stones (memorial plaques) were laid (for E. Kverelytė and the photographer E. Bruckus; the surname is spelled Kverelytė /

Kvelerytė in the sources); in 2021 the composition “Obelis” (Apple Tree) was unveiled in the market square, bearing the names of D. Wolffsohn and of 14 Lithuanian rescuers.⁵

Conflicts between sources and dependency

(1) Dates of the killings of the women and children: Pinkas Hakehillot Lita – “a few days later”, 15–16 August and Rosh Hashanah; G. Erslavaitė (according to A. Rukšėnas) – end of July and beginning of September; A. Bubnys – beginning of September and a week later; A. Rukšėnas – end of August and beginning of September; the Tourism Information Centre – beginning of September and end of September; the register entries – “July–August” (10977) and “beginning of September” (24195).^{2, 4, 5, 6, 10} A. Rukšėnas rejects the end-of-July date because on 15 August over 400 Jews were still in the synagogue.⁴ (2) Numbers: about 600 rounded up (A. Bubnys, the Atlas), 600–700 or about 1,000 (witnesses according to A. Rukšėnas); men – 140, 144, 145 or 150; women and children – “over 400” (A. Bubnys), 320 + 100 (A. Rukšėnas, the Tourism Centre), 300 + 100 (inscriptions, register); in all – about 540 (VLE), over 540 (Kretinga Encyclopaedia), 576 (A. Rukšėnas), 596 (the 1945 commission).^{1, 2, 3, 4, 5, 7, 10} (3) The about 40 girls brought from Dimitravas: A. Bubnys (relying on LYA, f. K-1, ap. 8, b. 194) and the Tourism Information Centre – Jewish women of Skuodas; A. Rukšėnas – about 40 Jewish women of Darbėnai held in the Dimitravas camp.^{2, 4, 5} (4) The precinct chief: Simonaitis (end of June) and Kazys Ražauskas (end of August) – A. Rukšėnas; “Ignas Simonaitis” – A. Bubnys.^{2, 4} (5) Addresses and codes of the sites: the Tourism Information Centre’s page “Darbėnų žydų I žudynių vieta ir kapas” (killing of the women and children, register object 10977) gives the address “Palangos g.” of the men’s killing site (10976); lt.wikipedia numbers the sites differently from the register; the code 10978 given in Atlas item No. 222 belongs to the killing site of the Jews of Skuodas.^{3, 5, 10} (6) Dependency: the Atlas relies on A. Bubnys; A. Bubnys and A. Rukšėnas partly rely on the same 1960 and 1973 publications and the same testimony of R. Šatelienė, so they are not fully independent.^{2, 3, 4} (7) Time of settlement: A. Bubnys writes that the Jews settled in Darbėnai at the beginning of the 19th century, whereas the Vilna Gaon Museum of Jewish History and the Kretinga Encyclopaedia mention Jews in Darbėnai as early as 1764–1765.^{2, 7, 8} (8) In A. Bubnys’s work the origin of the girls from Dimitravas follows from the context – they are described in the section on Skuodas and the Dimitravas camp.²

ANNEX B

Table 1. Item decision matrix

For each item please enter the decision, reasons, sources and the target publication date.

Item 1	
Current text and location	Register of Cultural Property, objects 10977 and 24195, field 7.5: „[...] nacistinės Vokietijos valdžios suorganizuotos egzekucijos metu nužudyta ir užkasta 300 žydų vyrų, moterų ir vaikų [...]“; „[...] nužudyta ir užkasta 100 žydų vyrų ir moterų iš Darbėnų miestelio.“
Defect / question	The chief of the Darbėnai police precinct, the Darbėnai policemen and the white-armbanders (auxiliary policemen) who murdered the women and children are not named; the entries are weaker than the texts of the municipal Tourism Information Centre.
Requested wording / action (Lithuanian)	Abu 7.5 lauko tekstus pakeisti 4 dalyje pateiktais tekstais; nurodyti pakeitimo datą ir nuorodą.
English control	Replace both field 7.5 texts with the texts given in part 4; state the date of the change and the URL.
Sources	Footnotes 2, 3, 4, 5, 10; C1, C2, C7
Receiving authority	Department of Cultural Heritage
Decision (accepted / accepted in part / not accepted)	
Reasons, sources and target publication date	

Item 1b	
Current text and location	Monuments at sites 10977 and 24195 (inscriptions according to the Atlas: “[...] the Hitlerites and their local helpers [...] murdered 300 Jews [...]”; “At this place 100 Jews were murdered in 1941”)
Defect / question	The inscriptions do not name the Lithuanian formations and their acts; the figures and dates do not match the sources and the Tourism Information Centre’s texts.
Requested wording / action (Lithuanian)	Sąlyginai įrengti 1b punkte pateiktas papildomas lentas; pirmiausia pateikti dokumentais pagrįstą skaičių ir datų suderinimą.
English control	Conditionally install the additional plaques given in item 1b; first provide a documented reconciliation of the figures and dates.
Sources	Footnotes 2, 3, 4, 5, 10, 11; C6, C7, C13
Receiving authority	Kretinga District Municipality; Department of Cultural Heritage
Decision (accepted / accepted in part / not accepted)	
Reasons, sources and target publication date	

Item 1c	
Current text and location	Tourism Information Centre, page “Darbėnų žydų I žudynių vieta ir kapas”: address „Palangos g., Darbėnai“
Defect / question	The address of the men’s killing site is given for the killing site of the women and children; the pages do not give the register codes.
Requested wording / action (Lithuanian)	Adresą pakeisti: „Baltojo kalno miškas prie kelio į Vaineikius, Barkelių k., Darbėnų sen., Kretingos r. (Kultūros vertybių registro unikalus kodas 10977)“; kiekviename puslapyje nurodyti registro objektą ir kodą.
English control	Replace the address: “Baltas Kalnas forest by the road to Vaineikiai, village of Barkeliai, Darbėnai eldership, Kretinga district (Register of Cultural Property unique code 10977)”; give the register object and code on each page.
Sources	Footnotes 3, 5, 10; C7
Receiving authority	Kretinga District Municipality
Decision (accepted / accepted in part / not accepted)	
Reasons, sources and target publication date	

Item 1d	
Current text and location	Tourism Information Centre, page “Meninė kompozicija „Obelis“ Darbėnuose”
Defect / question	The 14 Lithuanian rescuers are named, but the perpetrators of the killings are not.
Requested wording / action (Lithuanian)	Pasiūlymas įrašyti: „1941 m. Darbėnų žydų vyrus sušaudė vokiečiai, o moteris ir vaikus nužudė Darbėnų policininkai ir baltaraiščiai (pagalbiniai policininkai). Plačiau – puslapiuose apie Darbėnų žydų žudynių vietas.“
English control	Proposal to add: “In 1941 the Jewish men of Darbėnai were shot by Germans, and the women and children were murdered by Darbėnai policemen and white-armbanders (auxiliary policemen). See the pages on the killing sites of the Jews of Darbėnai.”
Sources	Footnotes 2, 5, 13; C14
Receiving authority	Kretinga District Municipality
Decision (accepted / accepted in part / not accepted)	
Reasons, sources and target publication date	

Item 3(a)	
Current text and location	—
Defect / question	Photographs and transcriptions of the monuments' inscriptions
Requested wording / action (Lithuanian)	Pateikti turimus duomenis
English control	Provide the data held
Sources	C13
Receiving authority	Kretinga District Municipality; Department of Cultural Heritage
Decision (accepted / accepted in part / not accepted)	
Reasons, sources and target publication date	

Item 3(b)	
Current text and location	—
Defect / question	Current text of the register entries and history of the fields
Requested wording / action (Lithuanian)	Pateikti turimus duomenis
English control	Provide the data held
Sources	C7
Receiving authority	Department of Cultural Heritage
Decision (accepted / accepted in part / not accepted)	
Reasons, sources and target publication date	

Item 3(c)	
Current text and location	—
Defect / question	2015 acts and “historical notes”; J. Kanarskas’s 1997 report
Requested wording / action (Lithuanian)	Pateikti turimus dokumentus
English control	Provide the documents held
Sources	C7
Receiving authority	Department of Cultural Heritage
Decision (accepted / accepted in part / not accepted)	
Reasons, sources and target publication date	

Item 3(d)	
Current text and location	—
Defect / question	Manager, installation dates, changes to inscriptions, basis of figures, dates and the statement on organisation
Requested wording / action (Lithuanian)	Pateikti turimus duomenis
English control	Provide the data held
Sources	C7, C13
Receiving authority	Kretinga District Municipality; Ministry of Culture; Department of Cultural Heritage
Decision (accepted / accepted in part / not accepted)	
Reasons, sources and target publication date	

Item 3(e)	
Current text and location	—
Defect / question	Entry for the Jewish cemetery (24196) and the victims of 1941
Requested wording / action (Lithuanian)	Pateikti turimus duomenis
English control	Provide the data held
Sources	C7
Receiving authority	Department of Cultural Heritage
Decision (accepted / accepted in part / not accepted)	
Reasons, sources and target publication date	

Item 3(f)	
Current text and location	—
Defect / question	Information stands planned in 2020 at synagogue sites
Requested wording / action (Lithuanian)	Pateikti turimus duomenis
English control	Provide the data held
Sources	C14
Receiving authority	Kretinga District Municipality
Decision (accepted / accepted in part / not accepted)	
Reasons, sources and target publication date	

Table 2. Formations, acts and sources

Formation	Act (source's words)	Event and date	Sources and their nature	Contrary or limiting data
-----------	----------------------	----------------	--------------------------	---------------------------

Local white-armbanders (“local white-bands”)	gathered all the Jews of Darbėnai (about 600) and sent them to Kretinga; arrested Rabbi I. Vaisbord and beat him unconscious (he died)	Round-up, 28 June 1941, Darbėnai–Kretinga	A. Bubnys, pp. 39–40; Atlas No. 156 (published research, level a); testimony of R. Šateliene (level b)	Pinkas: “Germans and Lithuanians” broke into the rabbi’s house
German officers and soldiers (institution not stated)	shot M. Bloch; harnessed Jews to a cart; separated the men; “They were executed with automatic rifles by Germans”	28 and 29 June 1941, edge of Darbėnai, Darbėnai–Lazdininkai road (10976)	A. Bubnys; Atlas No. 156; A. Rukšėnas (level a)	A. Rukšėnas: no data on direct participation of the Darbėnai police and auxiliary police; Gedenkorte: SS or Wehrmacht – unclear
Members of the auxiliary police unit; local white-armbanders	guarded the synagogue; beat the women prisoners, withheld food	Synagogue (ghetto), 29 June – September 1941	A. Rukšėnas (author’s statement, level b); A. Bubnys (level a)	—
A town white-armbanders; auxiliary policemen	murdered Jewish women taken out of the synagogue in the Jewish cemetery	July 1941 (13–14 or 14–15), Jewish cemetery	A. Bubnys; Kretinga Encyclopaedia; A. Rukšėnas	Number of victims (4; 7 women and 2 men; 7) and date differ
Chief of the Darbėnai police precinct	reported over 400 Jews in the synagogue; drew up the list of women with children; “The massacre of the women and children of Darbėnai was conducted by the local chief of the police”	15 August 1941; end of August–September	A. Bubnys; Atlas Nos. 157, 222; “Masinės žudynės Lietuvoje”, part 2, p. 144 (not seen)	Identity not established: Simonaitis / Ignas Simonaitis (A. Bubnys, A. Rukšėnas) or Kazys Ražauskas (A. Rukšėnas); only the command role is stated
Darbėnai policemen and members of the auxiliary police unit (about 40); 7 “partisans” (white-armbanders)	murdered the women and children (A. Bubnys: with sticks, forks and axes)	First killing, end of August–beginning of September, Baltas Kalnas forest by the Vaineikiai road (10977)	A. Bubnys; Atlas; A. Rukšėnas (on the basis of LYA files, level b); Tourism Information Centre	Dates and numbers differ (Annex A, 1–2)
Darbėnai policemen, members of the auxiliary police unit and Kretinga auxiliary policemen with an officer of the Kretinga district security and criminal police	murdered the remaining women and girls; took the victims’ belongings to Darbėnai and Kretinga	Second killing, September, Baltas Kalnas forest towards the Kašučiai road (24195)	A. Rukšėnas (level b); Tourism Information Centre (“auxiliary policemen”); A. Bubnys	According to A. Rukšėnas the security police officer did not reach the site; the origin of the girls from Dimitravas differs
Head of the Darbėnai rural district	arranged the digging of the pits; was in charge of feeding the prisoners	Summer–autumn 1941	A. Rukšėnas (level b)	Names not given in the proposed text

Table 3. Comparison of the wording with the sources

Current wording	What is not named	Formations and acts in the sources	Nature of the source	German role	Proposed words	Documents outstanding
„[...] nacistinės Vokietijos valdžios suorganizuotos	The chief of the Darbėnai police precinct, the	Policemen and white-armbanders led by the	A. Bubnys, the Atlas (level a); A. Rukšėnas	The entry’s statement on organisation is	Proposed text in part 4	C1, C2, C7

egzekucijos metu nužudyta ir užkasta 300 žydų vyrų, moterų ir vaikų [...]“ (10977)	policemen, the white-armbanders (auxiliary policemen)	precinct chief murdered the women and children	(level b); Tourism Information Centre	kept; its source is requested		
„[...] nužudyta ir užkasta 100 žydų vyrų ir moterų iš Darbėnų miestelio.“ (24195)	Policemen and white-armbanders (auxiliary policemen); girls brought from Dimitravas	Policemen and auxiliary policemen murdered the last Jews held in the synagogue (women, girls, children and a few men)	A. Bubnys; A. Rukšėnas; Tourism Information Centre	As above	Proposed text in part 4	C1, C7
Yiddish inscription (10977, according to the Atlas): “the Hitlerites and their local helpers”	The Lithuanian formations and their acts (“local helpers” is a general word)	As above	As above	The inscription names “the Hitlerites”	Additional plaque (item 1b)	C13

ANNEX C. MISSING-DATA INVENTORY

Each row carries one status: NOT FOUND (searched for and not located; where and when searched stated), NOT INSPECTED (known from other sources but not seen by the applicant; who reports it stated), NOT ACCESSIBLE (located but not obtained; the specific obstacle or pending reply stated). Where a request has been made but does not specifically ask for the document, the row is marked by the search result (NOT FOUND or NOT INSPECTED), not NOT ACCESSIBLE. That I did not find something does not mean that no such document exists.

No.	Data / document	Status	Why it matters	Likely custodian / request
C1	LYA, f. K-1, ap. 58, b. 1973/3, 19731/3, 28102/3, 11457/3, 9072/3, P-18123, P-18702, 44552/3 (files of policemen and auxiliary policemen, witness interrogations)	NOT INSPECTED – cited by A. Rukšėnas (footnote 4)	Perpetrators’ roles, identity of the precinct chief, identification of shooters	LYA – request No. DRB-005
C2	LYA, f. K-1, ap. 6, b. 42, l. 17 (on I. Simonaitis); f. K-1, ap. 46, b. 1266, 1147 (interrogations of 1968 and 1985)	NOT INSPECTED – cited by A. Bubnys (footnote 2) and A. Rukšėnas (footnote 4)	Identity of the precinct chief; witnesses of the shooting of the men	LYA – request No. DRB-005
C3	Original of the report of the chief of the Darbėnai police precinct to the Chief of Police of Kretinga County of 15 August 1941	NOT INSPECTED – published in “Masinės žudynės Lietuvoje”, part 2, p. 144 (according to A. Bubnys and A. Rukšėnas); location of the original unknown	Identity of the signatory, exact text	LCVA (Kretinga County police fond) – request No. DRB-006 (finding aids)
C4	LCVA, f. MK-1, b. 18 (summary data of the Kretinga County commission, l. 4; interrogations of R. Šatlienė, Ch. Šubic, F. Zimanaitė, l. 19, 26–29)	NOT INSPECTED – cited by A. Rukšėnas (footnote 4)	The figure of 596 and the victims’ nationality; witness testimony	LCVA – request No. DRB-006
C5	“Hitleriniai žudikai Kretingoje” (Vilnius, 1960), pp. 10, 33–40	NOT INSPECTED – cited by A. Bubnys, A. Rukšėnas and the Register of Cultural Property	Testimony of R. Šatlienė and other witnesses, text of the 1945 act	LNB and other libraries

C6	“Masinės žudynės Lietuvoje 1941–1944”, part 2 (Vilnius, 1973), pp. 144, 395–396	NOT ACCESSIBLE – these pages are missing from the applicant’s digital copy (checked on 21 October 2026)	The report of 15 August 1941; G. Erslavaitė’s list of killing sites and dates	LNB and other libraries
C7	Texts of Register of Cultural Property objects 10976, 10977, 24195 and the 2015 documents (KPD-KP-615, KPD-KP-616, ID-123225, ID-123277 with “historical notes”)	NOT ACCESSIBLE – the register’s website did not allow automated access on 21 October 2026; the field 7.5 text was read only through an automated browser	Accuracy and sources of the register description	Department of Cultural Heritage – request No. DRB-003
C8	Ch. Dieckmann, “Deutsche Besatzungspolitik in Litauen 1941–1944” (2011), vol. 1, pp. 389, 670	NOT INSPECTED – cited by Gedenkorte Europa and A. Rukšėnas	Role of German institutions, numbers	Research libraries
C9	E. Goldstein, J. Kanarskas (eds.), “Darbėnų žydai / The Jews of Darbėnai” (Darbėnai, 2020)	NOT INSPECTED – cited by V. Davoliūtė (footnote 12)	History of the community, survivors, rescuers	M. Valančius Public Library of Kretinga; LNB
C10	Data on anti-Jewish incidents in Darbėnai in 1938–1940	NOT FOUND – searched in Pinkas Hakehillot Lita, A. Bubnys, A. Rukšėnas, the Vilna Gaon Museum, the Kretinga Encyclopaedia and on the web on 21 October 2026	History of pre-war relations	LCVA (fonds of the Kretinga County governor and police)
C11	Yad Vashem Archives, O-33/979	NOT INSPECTED – cited by Pinkas Hakehillot Lita (footnote 6)	Testimony on the events of 1941	Yad Vashem Archives
C12	USHMM, Encyclopedia of Camps and Ghettos, vol. II, entry “Darbėnai”	NOT ACCESSIBLE – the Project MUSE page required verification on 21 October 2026 and could not be opened	Data on the ghetto and killings, archival references	Research libraries
C13	Inscriptions of the monuments at sites 10976, 10977, 24195 (in all languages) and their photographs	NOT INSPECTED – the inscription texts are given by the Holocaust Atlas of Lithuania (footnote 3); the applicant has not seen the inscriptions	Condition for additional plaques; reconciliation of figures	Kretinga District Municipality; Department of Cultural Heritage – item 3(a)
C14	Texts on the website of Kretinga District Municipality (kretinga.lt) on the killing sites of the Jews of Darbėnai and the history of the Darbėnai eldership	NOT ACCESSIBLE – the website did not allow automated access on 21 October 2026; only search-snippet fragments were obtained	Whether the municipality’s texts name the perpetrators	Kretinga District Municipality

To be signed with a qualified electronic signature.